

Rudolf Steiner

A karma megnyilvánulásai

* * *

1996

A fordítás alapjául szolgáló mű

RUDOLF STEINER:
Die Offenbarungen des Karma

Rudolf Steiner Verlag, Dornach/Schweiz

Első kiadás: 1932

Hetedik kiadás/zsebkönyv: 1986

Nyolcadik kiadás: 1991

Második javított magyar kiadás

Kiadás: Tóth Imréné

Fordította: HENDI ILMA

ISBN 963 650 350 8

© Hungarian translation: Hendi Ilma, 1991.

Tartalom

A karma megnyilvánulásai _____	1
Tartalom _____	2
A FORDÍTÓ ELŐSZAVA _____	3
ELSŐ ELŐADÁS A karma lényege és jelentősége az egyes személy, az individuum, az emberiség, a Föld és a világ vonatkozásában _____	9
MÁSODIK ELŐADÁS A karma és az állatvilág _____	22
HARMADIK ELŐADÁS A betegség és az egészség a karma vonatkozásában _____	33
NEGYEDIK ELŐADÁS A betegségek gyógyíthatósága és gyógyíthatatlansága a karma viszonylatában _____	43
ÖTÖDIK ELŐADÁS A természetes és a véletlen megbetegedések viszonya a karmához _____	52
HATODIK ELŐADÁS Az életbalesetek karmához való viszonya _____	62
HETEDIK ELŐADÁS A természeti elemek, állati történések, a vulkánkitörések, a földrengések és a járványok karmához való viszonya _____	72
NYOLCADIK ELŐADÁS A magasabb lények karmája _____	83
KILENCEDIK ELŐADÁS A férfi- és női élmények karmikus hatásai _____	93
TIZEDIK ELŐADÁS A szabad akarat és a karma az emberiség fejlődésének jövőjében _____	101
TIZENEGYEDIK ELŐADÁS Az individuális és a közösségkarma Az emberiségkarma és a magasabb lények karmája _____	111
RUDOLF STEINER ÉLETRAJZI ADATAI _____	122

A FORDÍTÓ ELŐSZAVA

„Az ember nem azért lesz a szellemvilág vagy a szellemvilág megismerési lehetőségének tagadója, mert annak »nemlétét« »bizonyítani« tudja, hanem mert lelkét olyan gondolatokkal akarja betölteni, melyek a szellemvilágtól való bátorlanságát illetően áltatják.” Rudolf Steiner, a zseniális látnok és univerzális tudós szavait érdemes kétszeri elolvasásra méltatni. Nemcsak arról van szó ugyanis, hogy állításai a mi jövőnket is érintő, magasabb és új igazságokról való híradások, de gondolatmenete természetéből fakad, hogy egyúttal élet és eleven erő árad belőlük, mélyen eltemetett, üszkös sebekkel borított lelki-szellemi fogékonyságokat érintve meg bennünk, melyeknek újrafelfedezése „működésbe helyezése” nélkül valóban csak fizikai testünk hanyatlása, majd szétesése állna előttünk. A teljes való tele titokkal, egy-egy kérdésrengeteg minden egyes emberi élet, s ha a **megismerés lehetőségével** nem élünk, ha sohasem tudunk megállni, hogy szembenézve magunkkal, **merjünk** is egy-egy igaz választ, akkor mindinkább az önáltatás kiábrándultságában, a múlt gyáva s robotszerű kópiázásába sodródik az ember, a rafináltan és egyre elviselhetetlenebb hangossággal uralkodó és kényszerítő áramlatok hányattatásai között, egy rettegett, mert meg nem ismert halál felé.

Élet-halál kérdések rejlenek tehát egy-egy sorsállomás, betegség, katasztrófa, sőt a kisebb veszélyként, de mégis rettegett privát krízishelyzetek bekövetkeztekor is, melyek pedig jelentéseik belátásával gazdagodásunkat, jellemünk és emberségünk árnyaltságát és kifinomultságát is eredményezhetnék.

Örök mozgás, változás, tehát „csupa élet”, így sűg nyelvünk zsenije arról, ami bennünk és velünk történik. Van-e azonban fül e belső változások meghallására, szem a látásra? Hány millió „szerencsétlen”, mert önmagát szerencsétlennek tudó fülét, szemét tömik tele hazugságokkal az úgynevezett tömegkommunikációs eszközök, azaz gépek? Szántszándékkal arctalan tömeg-masszává gyúrva lelket-szellemet, hogy még manipulálhatóbb, tehát még gyávább, még gyengébb, még inkább függő s így uralható legyen, A halál, a pokol előszelét minduntalan fölkarvarva, az otthonokon belül is szakadatlan nyughatatlanságot, feszültséget s így görcsöket, allergiás stresszt szítva, idegeket korbácsolva – kisgyermekünket sem kímélve a horrortól.

Erőviszonyokról van tehát szó, arról az örök dinamikáról, ellenpólusok egyensúlyharcáról, mely mégis egyesítő békét, harmonikus virágzást és aratást tud teremteni titkos szálak nyomán, túlmutatva minden erőtlenségen és reményvesztettségén. Szellemszomjunk és szünhetetlen keresésünk mozgatja világunkat. Kutat és faggat a kérdező merő ember – ez pedig az ifjú ember, az ifjúság veleszületett joga, a tudatosság századában, korunkban végre **tudva** is, hogy elhivatott. Hogy ki hívta életre, mi az az indulat, az a hívó szó vagy ige: eredetét, valódi arcát, isteni arcát szeretné felfedezni az ember. Ismerni helyét és önmagát a világegyetemben. Mindennek ez a kulcsa és magyarázata! A szellem fényét keressük hány millió év óta, de még mindig hamis képek között tántorogva.

Madách Imre, akinek jövőbe látó drámáját: **Az ember tragédiáját** mind a mai napig valódi hozzáértés nélkül, azaz a földi élet ismétlődéseinek tudása nélkül „elemzik”, s játsszák, a tizedik színben ezt kérdezi Keplerrel, a modern fizika egyik legragyogóbb szellemével: „Ó, hol vagyok, hol vannak álmaim?” S ha a 20. század embere **végig** tudná gondolni ezt a magasba emelkedő kérdést, melyet lévén az evolúció egy egészen más tudatszintjén, pár száz évvel korábban még fel sem tehetett az ember, úgy bizton válaszolhatná: életünk túltesz álmainkon is.

Tudatosság és individuális megismerni akarás: ez a kor két legfőbb vonása. Dehogyan érthetetlen hát, hogy az ember hátat fordított az uralkodókká, majd később hivatallá lett egyháziaknak, ahonnan a szellemet, Krisztus isteni erőkinnyilvánítását: jézusi inkarnációjának, azaz megtestesülésének misztériumát s feltámadásának évezredek átvilágító fényét üresen kongó – némely templomban ma kazettáról darálva „hallható” – ceremóniák tradíciójához kötötték. Cserkészet, berkek barangolása, a gitárral visszapengetni vágyott múlt folklór-hulláma, mind egy-egy kereső, *tegnapi* hang, illetve próbálkozás. Mindez azonban legfeljebb megreformálás, azaz újjáélesztési kísérlet maradhat csupán, mert a jelent tisztázni, s különösen a jövő megváltásába bekapcsolódni nem lehet csak a felszint súrló mentési kísérletekkel.

Ez a nyugtalan, mindent megkérdőjelező „modern” tudat iparosításával proletárrá fokozta le a kézművest és a parasztot, megfosztva földjétől, szerszámaitól s természettől kapott jogos méltóságától, tudományaival pedig a külső matériát s annak részleteit tette emblémájává. Ezzel együtt lendült neki az első világháború táján működő oktatási reformok programja, ahogy ők maguk mondani szerették: „az ember hozzáidomítása a munkához”, írja Christopher Lasch Amerikáról szóló könyvében, *Az önimádat társadalmában*.^{*} „A modern ipar az intellektust semmibe vevő állásokba kényszeríti az embereket, a munka lefokozódásával pedig egyre csökken a hozzáértés... Amikor a munka alig több értelmetlen tevés-vevéseknél... akkor a hajdan rituális méltósággal felruházott társadalmi rutin szerepjátszássá satnyul, s a dolgozó – akár a futószalagon, akár egy nagy bürokratikus apparátusban – szerepjátszással próbálja megemelni a hétköznapiságot. Viccelődésben, cinizmusban keres menedéket. Azzal, hogy mindennapi feladatait nem veszi komolyan, tagadja, hogy ez árthat neki.” Érdekes elolvasni, miként dokumentálja Lasch – többek között az egyik nagy híró washingtoni iskolát idézve – „az ifjúság elárulását” a tanrend folytonosan „új” változtatásaival kapcsolatban.

De ki tanulhat ma egyáltalán egy, a környezetét, sőt az egészet és önmagát egyaránt *lényegében* érintő újat, akár Zürichben, Párizsban, Budapesten vagy Kijevben, vagy akár New Yorkban? S vajon elég-e ennek az évezrednek a végéhez közeledve az olvasó bölcs toleranciájára apellálni, azé- ra, aki több dolgot tart *lehetségesnek* „ég és föld között”, mint amennyit az összes tudományok álmodni mernének maguknak? Hisz annyian lesznek ma folytonos tagadókká, hitetlen kétkedökké, mert az egyedül felemelő kiutat, az *isteni* távlatot mind nyilvánvalóbb esztelenséggel „felejtik élet-programjukból”.

Idézzük itt magát Rudolf Steinert, a *látnokot*, s meggyőződésem, hogy számosan érezni is tudják majd e kivételes képességű szellemkutató higgadt józanságát és szerénységét, aki tisztán *látta* múltbeli megtestesüléseit, s nem kevésbé jövőbeli perspektíváit: „Amikor Johann Gottlieb Fichte 1813 őszén előadta »tanát«, mely egy teljes egészében az igazság szolgálatának áldozott élet érett gyümölcse volt, rögtön az elején a következőket jelentette ki: »Ez a tan egy teljesen új érzéki szerzőszámot tételez fel, mely által egy olyan új világhoz jutunk, ami az átlagember számára nem létezik.« Majd rögtön utána egy hasonlattal arra mutatott rá, mennyire felfoghatatlannak is kell lennie az ő tanának egy olyan valaki számára, aki ezt a tant az átlagérzések képzeeteivel akarja megítélni: »képzeljének el egy világot, csupa vakon születettét, akik számára a dolgok s azok viszonyai egyedül azáltal ismeretesek, ahogy azok a tapintás érzékén keresztül léteznek. Menjenek közéjük, s beszéljenek nekik a színekről s egyéb olyan viszonyokról, melyek egyedül a fény által és csakis a látás számára léteznek. Vagy a semmiről beszéltek tehát nekik, s még a szerencsésebb eset, ha ezt

* Megjelent a Modern Könyvtár sorozatban, 1984-ben. – H.I.

meg is mondják nektek, mert ily módon hamar észreveszitek a hibát, s ha szemük felnyitására képtelenek vagytok, végét vetitek a hiábavaló beszédnek.« Bizony, aki azokról a dolgokról szól az emberekhez, amikre Fichte ebben az esetben utal, az nagyon is gyakran találja magát olyan helyzetbe, mely egy vakon születettek közötti látóéhoz hasonlít: És mégis, ezek azok a dolgok, melyek az ember legigazibb lényére és legmagasabb céljára vonatkoznak. Eszerint pedig aki elhinné, hogy a hiábavaló beszédnek véget kell vetni, annak az emberiséget illetően kétségbe kellene esnie. Sokkal inkább azonban egyetlen pillanatra sem szabad kételkedni abban, hogy ezekre a dolgokra vonatkozóan mindenki »szeme felnyitható«, akiben megvan hozzá a jóakarát. – Ebből a feltételezésből beszéltek és írtak mindazok, akik érezték magukban, hogy bennük felnőttek azok a »belső érzéki szerzőszámok«, melyeken keresztül fel tudtak ismerni egy, a külső érzékek számára rejtve maradt igazi lényt az emberben. Ezért beszélnek, ezért írnak, mindig, újra meg újra egy úgynevezett »rejtett bölcsességről« már a legrégebb időkől kezdve. – Aki ebből egyszer valamit felfogott, éppoly biztosan érzi e birtok meglétét, mint akik jól képzett szemükkel színképzetek jogos birtokában érzik magukat... Tanulság és tudatos képzettség nem feltételei e »magasabb érzékek« megnyílásának. Éppúgy megnyílhatnak ezek a naiv embernek, mint a tudományosan magasán állónak. Amit a jelenben igen gyakran az »egyedüli tudománynak« hívnak, e cél szempontjából gyakran inkább gátló lehet, mintsem serkentő. Ez a tudomány ugyanis természeténél fogva csak azt engedi mint »valóságosat« érvényesülni, ami az átlagérzések számára hozzáférhető. S bármily nagyok is e tudomány érdemei **ennek** a valóságnak a megismerése körül: azáltal, hogy azt, ami az ő tudományuk számára szükségszerű, minden emberi tudásra vonatkozóan mérvadóvá teszi, egyúttal olyan halmazát hozza létre az előítéleteknek, melyek elzárják a bejutást a magasabb rendű valósághoz.

Az itt elmondottak ellen gyakran a következőket hozzák fel: de ha egyszer az emberi megismerésnek »áthághatatlan határokat« szabtak. Ezeket a határokat nem lehet áthágni; ezért aztán minden olyan ismeretet, mely nincs tekintettel ezekre a határookra, el kell utasítani. S egyúttal persze azt is meglehetősen szerénytelennek tartják, aki olyan dolgokról akar állítani valamit, melyekről sokak számára eldöntött kérdésnek számít, hogy e kérdések túlnyúlnak az emberi megismerőképesség határán. Egy ilyen ellenvetésnél teljesen figyelmen kívül hagyják, hogy a magasabb rendű megismerést épp az emberi megismerő erők **kifejlődésének** kell megelőznie. **Ami** egy ilyen fejlődés **előtt** a megismerés határain túl van, az ezeknek a képességeknek a felébresztése után, melyek szunnyadón minden emberben megvannak, teljességgel a megismerés területén **belülre kerül**. – Egyet azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni. Azt mondhatná valaki: mire jó olyan dolgokról beszélni az embereknek, melyek iránt még nincs felébresztve, megnyílván a bennük lévő megismerő erő, melyek tehát úgysis, saját maguk előtt is zárva vannak? Ez azonban téves megítélése a dolgoknak. Bizonyos képességek szükségesek ahhoz, hogy a szóban forgó dolgokra **rátaláljunk**: ha azonban, miután valaki rájuk talált, másokkal is **közli** őket, akkor **minden** ember, aki nem mást, de **elfogulatlan** logikát és egészséges igazságérzetet akar alkalmazni, meg tudja érteni ezeket a közléseket. Ebben a könyvben semmi más nincs közölve, mint ami bárkinek, akiben sokoldalú és nem mindenféle előítélettel zavaros gondolkozás és fenntartás nélküli szabad igazságérzet működik, olyan benyomásokat adhat, melyek által az emberélet és a világjelenségek rejtélyei kielégítő módon közelíthetők meg. A könyv olvasása közben helyezkedjünk majd egyszer a következő kérdés álláspontjára: létezik-e az életnek kielégítő magyarázata, ha az itt állított dolgok igazak? És rá fognak jönni, hogy maga az **élet** minden egyes ember számára meghozza az igazolást.”

Őszintén elgondolkozni egyéni karmánkon (sorsunkon), előre tekinteni az elindulástól a ma kereszteződésén túl: ehhez mindenekelőtt bátorságra van szükség. Az intellektuális okoskodásnak

és a hamis, pár órára „jó” érzelmi önkielégítésnek, amit a legtöbb gyorstalpaló, de „virágzó” „ön-megvalósító” program kínál, hogy a politika hazugságait ne említsük, hosszabb távon kiábrándulást kell okoznia. Mert másra hivatott és másra képes a század embere, mert mai képességei jóval felülmúlják a tenyésztett, önös-egocentrikus versenyfutást. A következő évezred, a közeljövő új és gyökeresen **más** szellemarculata, új evolúciós követelménye csírájában már rég feszíti a mát, mégpedig felsőbbrendű szellemtörténekek rendje szerint, feltartóztathatatlanul. Lemaradni, elmaradottságba süllyedni senki sem kíván saját, tiszta akaratából, elég ehhez egy-egy nép vagy embercsoport pusztá külső látványa (például a mai indiánoké), vagy akár a körülöttük lévő, sőt az őket körülvevő természet látványa! Nemcsak az egyes ember él meg számos földi megtestesülést ugyanis, de népek, népcsoportok s azok egymás közti viszonyai is mélységesen messzenyúló okokra vezetnek vissza. A mind sűrűbben emlegetett agypotencia és tudat kitágítási lehetőségek Steiner szellemtudományos kutatásában, mint emberi fejlődésünk megkerülhetetlen ténye, már 1900-ban hangsúlyozottan szerepel. De **nem** a lélek iskolázása nélkül, és végkép nem, mint az egészről kiragadott tréningezhető program, tekintet nélkül a jellem állapotára. Minden időkből szükségszerűen születtek új útmutatások a belső élet, az ember szelleméleteinek iskolázására. Mert a lélek és a fizikum változásainak megfelelően minden emberi fejlődési fok az addigi út modifikációját igényli. Más volt helyénvaló a Távols-Kelet, más az antik görögök, más a középkori keresztény számára, és más a mi korunkban. Mert tévhit, hogy az emberi lélek és fizikum például 1200-ban a mai emberével azonos lett volna! Az ember **ténylegesen megélt** összetartozása az isteni-szellemi világgal, ahogy az a mítoszokból ma is kivehető, a régi ember testi-lelki másságából eredt. A múlt látnoki képessége elveszett, el kellett hogy tűnjön. Aki képes **előítéletmentesen** gondolkodni, érti, hogy az érzékszféra élményvilága óriási kitágulásának az **érzékeletti** észleletek beszűkülése lett az ára. Az embernek önmaga felfedezését az önzéssel kellett kezdenie. S ebben a fájdalmas, hosszú-hosszú évezredekben át tartó processzusban lényünk azon részének, mely korábban az érzékeletti világgal **eleven** kapcsolatban állt, mint például a **Kalevala** népénél, hosszú időre el kellett némulnia. S az önmagától eltelt ember egyszerre itt áll a 20. században: lelkiismeret nélkül, lelke, szellemrészete értetlenségével! Így az életkorral járó természetes befelé fordulás, elmélyülés helyett csak ijesztő ürre lel, a fokozódó önzés pedig megcsontosodást s mind több gonoszságot mutat. Az elsötétítő tendenciák, az egyéni felelősség eltusolása ide juttatják a lelket, ha a belátás értő fénye nem világítja meg az emberi szellem magasabb, kozmikus, azaz isteni összefüggéseit. Rendkívüli lehetőség tehát, ha valaki ma egy teljesen új megismeréssel, azaz tudással gyarapodhat. Az újat persze nem szabad összetéveszteni mindenféle úgynevezett újdonsággal! Gondoljunk csak meg, milyen kevés ma, az információk növekvő nyomása ellenére, a helyesen eligazodni tudó ember. Milyen kevesen képesek 28. évük után valami újat megismerni, komolyan továbbtanulni. Rudolf Steiner lélekiskolázása az egyén és az akarat megerősödéséhez vezet, az akarat pedig tettekben nyilvánul meg. Mai **tetteink** – és nem egy jobb jövő **puszta** áhítása, kívánása, vagy akár a pusztá fohásza jelenti az alapját, sokkal konkrétabban és reálisabban, mintsem hinnénk, holnapi életünknek.

Rudolf Steiner szellemkutatásból eredő tapasztalatai egy olyan valóban átfogó világszemlélet útját mutatják, mely magalapítójának 70 éve bekövetkezett halála óta egyre több és világszerte gyarapodó **gyakorlati** példát mutat, olyanokat, melyek a hétköznapokban is helytállnak. A tapasztalatok Steiner pedagógiájával, lélektanával, gyógypedagógiájával, bio-dinamikus mezőgazdaságával olyan perspektívákat mutatnak, melyek az egyes emberen túl egész társadalmunk számára döntő jelentőségű, új orientációt adhatnak. Az elfordulás a pusztán materialista gondolkozástól és a szellemi ember felé fordulás, amit Steiner hangsúlyoz, egyben az emberiség felé fordulást is jelenti, melytől a

jelenben egyre inkább eltávolodunk. Az utópikusság vádja pedig tulajdonképpen azokat illethetné jogosan, akik azt hiszik, hogy a pillanatnyi világkonstelláció az, hogy a társadalmunk formái elmozdíthatatlanok és pótolhatatlanok. Számos szisztéma, mind a gazdasági, mind a szellemi-kultúrélet területei sokszorosán frázisokká degradálva vegetálnak. Rudolf Steiner így fogalmaz egyik előadásában: „...A nyilvános élet ismertetőjegyei ma a frázisok, a pártok bélyegei a frázisok. Frázisokkal érvelnek, sőt mintegy hitre találnak a frázisokban... A frázisok elkábítanak, és megigézik az emberi lelket. Azt hiszik így, hogy általuk uralni tudják a nyilvános életet. De mindaddig nem lesz kigyógyulás, míg az emberek elég nagy számban fel nem ismerik a frázisok életképtelenségét. Addig a jelenlegi népbetegségeknek még a gyökerét sem lesznek képesek meglátni.”

S nem így van-e, hogy a mind intelligensebbnek tartott gépek milliói mellett egyre szembetűnőbb az ember természetellenes elbizonytalanodása, talajvesztettsége? Mert a külsőséges információk csak áltudást nyújthatnak, és a természetes élet megismerésétől épp elfordítanak. Ebben a harogó, a szó szoros értelmében megnyomorító (hallást, nyugalmat, egészséget ronsoló) kampányban az ősi tudásának tisztelete sem fér bele „*A lélekvándorlás tana*”, mondja az antropozófus Clara Kreutzer, „a kereszténységet megelőző korokban óriási területeken és hatalmas kultúrákon belül az élet *természetes* tartozéka volt – kezdve az ősi indiai kultúrától, egész a görög filozófusok gondolkozásáig. Ez a tény ma ismételten ahhoz a véleményhez vezet, hogy az *újjászületésre* vonatkozó jelenlegi érdeklődésnél erről a régi tanról van szó, mégpedig a Keletről Nyugatra beáramló különböző meditációs módszerek következményeként. A valóság azonban az, hogy a lélekvándorlás *tanától az újjászületés ideájáig* egy rendkívüli jelentőséggel bíró szellemi fejlődési folyamat ment végbe, melynek kiindulópontjában a Krisztus-esemény áll. Azáltal, hogy az isteni-szellemi-világ *lényszerűen* összekapcsolódott a földi-emberi léttel, lehetővé vált az ember számára lényé benső lényegének tudatosítása, tehát lehetővé vált egy lélekben való léttől *a szellemben való önmegismerésig* jutnia.

A lélekvándorlás – jóllehet a személyes fejlődés útja – mindig hátrafele néz, visszavezeti a lelket annak ősállapotához. Az újjászületés vagy újra megtestesülés a jövőből világít a jelenbe. Az ember állandó változásokon keresztülvivő fejlődésének impulzusát hordja magában, egész egy olyan nagyon távoli tökéletesedésig, mely egy új szellemformát jelent majd. A reinkarnáció célja tehát egy magasabb emberlétre való továbbfejlődés, mely szükségszerűen kapcsolódik a föld iránti felelősséghez is, ahol e fejlődés végbemegy. A földi lét iránti legteljesebb mértékű felelősségből kiindulva tette Rudolf Steiner a reinkarnáció és a karma törvényszerűségét tanítása központi impulzusává.

Az újjászületés az emberiség sorsa. Az újjászületés általánosan érvényes törvényébe szövődnek bele a személyes sorsok, azon viszonyok mértéke szerint, melyeket az egyén egy korábbi földi életében élt meg a közösség irányába.”

A *karma megnyilvánulásai* 11 előadást tartalmaz, melyeket Rudolf Steiner szabad szóbeli előadásokként tartott. Lejegyzetelt, nem nyomtatásra szánt privát nyomásokról van tehát szó, melyek példányszáma a 7. német nyelvű kiadás után jóval túl van a negyvenezen. A könyv megjelent az összes világnyelven. Valamennyi előadás külön-külön – melyekre egyenként egy bő óra olvasási idő elegendő – egyben a gondolkozás iskolázása is. Ezért vannak a gyakori ismétlések, s nem kevésbé a stílus igényes természete. A jövő kulcskérdéseit érintő szellemtitkokat nem lehet népszerűsítő műfajként s úgymond, minél gyorsabban „elfogyasztani”. Aki így szeretne magasabb rendű ismeretek birtokába jutni, azt saját türelmetlensége fogja meggátolni és visszatartani. „Mert a kopogtatásnak azt a *művészetét*, melyre a kinyitás következik, megelőzi a keresés *művészete*”, mondja

Steiner. Az a hallatlan tudásanyag és fény, ami ezekből a gyakran művészi ihletettséggel felépített előadásokból árad, sokkal több maguknál a valódi művészeteknél is, melyek Goethe jóslata szerint az egyetlen konkrét lehetőséget jelentik egy új Európa jövőjének előkészítésére és megformálására.

1991. Húsvét

Hendi Ilma

ELSŐ ELŐADÁS

A karma lényege és jelentősége az egyes személy, az individuum, az emberiség, a Föld és a világ vonatkozásában

Ez az előadás-sorozat a szellemtudomány életbevágó fontosságú kérdéseit érinti. Az időközben született különböző megközelítési módok alapján számunkra már ismeretes, hogy a szellemtudomány nem lehet csupán absztrakt elmélet, pusztán doktrína vagy tanítás, hanem az életet, az életrevalóságot szolgáló forrás, és feladatát is csak akkor tölti be, ha majd azoknak az ismereteknek a révén, melyeket e tudomány nyújtani tud, lelkünkbe is beépül valami, ami életünket gazdagabbá, érthetőbbé, lelkünket jobbá és tetterősebbé képes tenni. Az azonban, aki ezt a mi világnézetünket, vagyis az ideált, melyet az imént pár szóval jellemeztem, a magáénak vallja, és a jelenben kissé körültekint, függetlenül attól, hogy mennyire képes a szellemtudományból nyert ismereteit az életbe átültetni, valószínűleg nem kap majd túlságosan örvendetes képet. Hiszen ha elfogulatlanul vizsgáljuk mindazt, amit a világ ma „tudni” vél, mindazt, ami az embereket életükben ilyen vagy olyan érzésekre, cselekedetekre ösztönzi, azt mondhatnánk, hogy mindez óriási mértékben különbözik a szellemtudományos ideáktól és ideáloktól, és egy szellemtudós számára semmiféle lehetősége nincs arra, hogy azzal, amit a szellemtudomány forrásaiból elsajátíthat, közvetlenül beavatkozhasson az életbe. Ez azonban a tényeknek csak igen felületes szemlélése volna; felületes azért, mert nem számol azzal, amit világnézetünk alapján így fogalmazhatnánk: ha azok az erők, melyeket a szellemtudomány által nyertünk, egyszer elég erősek lesznek, akkor ezek az erők meg fogják találni annak lehetőségét is, hogy a világba beavatkozzanak: ha azonban az ember soha semmit nem tesz azért, hogy ezeket az erőket mind erősebbé és erősebbé tegye, akkor persze a világba való beavatkozásuk is lehetetlen.

Van azonban még valami, ami úgymond, vigaszt nyújthat akkor is, ha az effajta vizsgálódások alapján vigasztalanságot éreznénk, s ez az, aminek ebből az előadás-sorozatból következnie kell: nevezetesen annak a vizsgálódásnak, mely az emberi karmára, s általában a karmának nevezett jelenségre irányul. Óráról órára, egyre jobban látjuk majd, mennyi mindent kellene tennünk azért, hogy a szellemtudomány erőinek segítségével megteremtjük az életbe való beavatkozás lehetőségét, s ha komolyan hiszünk és kitartunk a karma mellett, saját magunknak is fel kell tételeznünk, hogy épp a karma hozza meg számunkra mindazt, amit hosszabb vagy rövidebb időn keresztül saját erőink kifejlesztése érdekében tennünk kell. Látjuk majd: ha úgy véljük, hogy világnézetünkben nyert erőinket még nem alkalmazhatjuk, az annyit jelent, hogy ezeket az erőket még nem fejlesztettük ki eléggé, legalábbis nem annyira, hogy ezek az erők odahathassanak, hogy a karma lehetővé tegye a velük való beavatkozásunkat a világ dolgaiba.

Ne csak egy ismerethalmaz legyen tehát ezekben az előadásokban, de óráról órára növekedjen a karmába vetett bizalmunk, az a bizonyosság, hogy amint eljött az ideje, akár holnap, holnapután, esetleg évek múltán, karmánk feladatokat állít elénk, ha mi mint világnézetünk vallói, feladatok elvégzésére hivatunk. Tanulságként áll majd előttünk a karma, mely nemcsak arra tanít, hogy ez meg az hogyan is van a világban, de az általa kapott felvilágosítások életünket felemelhetik, és elégedettséget is adhatnak.

Persze ahhoz, hogy a karma ilyen feladatot tudjon betölteni, arra is szükség van, hogy a karma alatt értett törvényt tüzetesebben vegyük szemügyre, mégpedig a világra való kiterjedésében. Ehhez

azonban ez alkalommal szükség van valamire, amihez a szellemtudományos elemzések során általában nem szoktam folyamodni, egy definícióra, azaz szómagyarázatra. Egyébként szómagyarázat-hoz nemigen folyamodom, mert az efféle definíciók legtöbbször igen keveset érnek. Vizsgálódásaink során mi leggyakrabban tények ábrázolásából indulunk ki, és ha ezek a tények megfelelő módon vannak csoportosítva és rendezve, akkor a fogalmak és képzetek maguktól kialakulnak. Ahhoz azonban, hogy az elkövetkező napokon sorra kerülő átfogó kérdések esetében is ezt az eljárást válasszuk, sokkal több időre lenne szükségünk, mint amennyivel rendelkezünk. Ezért a megértés végett szükségszerű, hogy ez alkalommal, ha nem is egy definíciót, de valamiféle körülírását adjuk annak a fogalomnak, amellyel hosszabb időn keresztül foglalkozni fogunk. A definíciók célja annyi csupán, hogy amikor az ember használja vagy kimondja az egyes szavakat, megértsék őt. A „karma” fogalmának leírását ma ily módon adjuk meg, hogy így, valahányszor a „karma” kifejezést használjuk előadásainkban, tudjuk, miről beszélünk.

Eddigi vizsgálataink alapján közölünk valószínűleg mindenki fogalmat alkotott arról, mi is a karma. A karmának igencsak absztrakt fogalmát kapjuk, ha „szellemi okozati” törvénynek nevezük, olyan törvénynek, melyben a szellemi létből fakadó bizonyos okokra bizonyos hatások következnek. Ezáltal a karma túlságosan is elvont fogalmához jutnánk, ami részben túl szűk, részben túl tág lenne. Ha a karmát általánosságban mint okozati törvényt akarjuk felfogni, akkor azzal a fogalommal hozzuk összefüggésbe, amit a világban egyébként az ok és okozat törvényének, a kauzalitás törvényének, vagy az ok és visszahatás törvényének nevezünk. Elsőként jussunk közös nevezőre azt a fogalmat illetően, amit általánosságban okozati törvényen értünk, ahol még nem beszélünk szellemi törvényekről és szellemi eszményekről.

A külsőleges tudomány manapság igen gyakran hangsúlyozza, hogy tulajdonképpen jelentősége abban áll, hogy alapjait a mindent átölelő okozati törvény adja, és hogy a legkülönbözőbb hatásokat mindenütt a megfelelő okokra vezeti vissza. Azzal, hogy e visszavezetés a hatástól az okig hogyan történik, az emberek kevéssé vannak tisztában. Hiszen igencsak tudósoknak és filozofikusnak tartott könyvekben még ma is bőven találhatunk olyan fogalmazásokat, mint például: hatás az, ami egy okból következik. – Ha azonban valaki azt mondja, hogy valami egy okból következik, akkor az illető a tényekhez képest súlyosan mellébeszél. Mert ha például a melegítő napsugarat vesszük, amely egy fémlemezre esik, s az utóbbi felmelegszik, akkor a külső világban történő okról és okozatról beszélünk. De állíthatjuk-e egyáltalán, hogy az okozat vagy hatás – a fémlemez felmelegedése – a meleg napsugarak okából következik? Ha a meleg napsugár önmagában is rendelkezne ezzel a hatással, akkor maga a tény sem létezne, lévén, hogy a meleg napsugár semmilyen fémlapot nem melegít fel anélkül, hogy az maga hozzá ne járulna ehhez. Ahhoz, hogy a jelenségek világában, abban az élettelen világban, mely bennünket közvetlenül körülvesz, egy okozat bizonyos okból bekövetkezzen, mindig szükség van arra, hogy ehhez az okhoz még valami hozzájáruljon. És anélkül, hogy az okhoz valami hozzá ne járulna, sohasem beszélhetünk egy okból következő hatás következményéről. – Nem fölösleges egy ilyen látszólag igen elvont és filozofikus megjegyzést előrebocsátani, mert hozzá kell szoknunk végre, amennyiben a szellemtudomány valamely területén gyümölcsöző előrehaladást kívánunk tenni, hogy a fogalmak egészen pontos használatára van szükség, és hogy az a hanyagság, ahogyan ez idő szerint más tudományok a fogalmakkal bánnak, elégtelen.

Senki sem beszélhet tehát karmáról, amíg egy hatás pusztán úgy lép fel, ahogy a melegítő napsugár esetében láttuk, amikor az egy fémlapot melegít fel. Okozatiság ugyan itt is fennáll, de az ok és a hatás közötti összefüggéssel sose jutnánk el a karma fogalmához, ha csak ezen a téren beszél-

nénk karmáról. Nem beszélhetünk tehát karmáról, ha pusztán egy okozat vagy hatás áll egy okkal összefüggésben.

Tovább mehetünk azonban, hogy az ok és okozat közti összefüggésről valamivel magasabb rendű fogalmat alkossunk. Ha például van egy íjunk, és ezt megfeszítjük, majd kilövünk vele egy nyílat, akkor az íj megfeszülése révén egy hatás vagy okozat következik be. A kilőtt nyílnak ezt a hatását és a kiváltó okkal való összefüggését mégis éppoly kevésbé szabad a „karma” kifejezéssel illetnünk, ahogy arra az előbbieken már utaltunk. Ha azonban a folyamat során egy másik dolgot is megfigyelünk, bizonyos fokig mégis közelebb jutunk a karmához, jóllehet a karmafogalmat még mindig nem érjük el, és pedig annak a meggondolásáról van szó, hogy az íj a gyakori kifeszítés miatt idővel meglazul. Így azáltal, amit az íj tesz, ami vele történik, nemcsak egy olyan hatás áll be, ami kifelé nyilvánul meg, hanem egy olyan hatás is bekövetkezik, ami visszairányul az íjra. Az íj folyamatos feszítésével magával az íjjal történik valami. Az a valami tehát, ami a feszítés révén történik, az íjra hat vissza. Egy olyan hatás keletkezik, mely arra a tárgyra hat vissza, ami a hatást maga okozta.

Ez viszont már a karma fogalmába tartozik. Anélkül, hogy létrejönne egy okozat, mely ismét visszahat arra a dologra vagy lényre, amely ezt az okozatot előidézte, tehát a hatást kiváltó vagy okozó lényre való visszaható tulajdonság nélkül a karmafogalom elképzelhetetlen. Ily módon a karmafogalomhoz annyiban közelebb jutottunk, amennyiben világossá vált előttünk, hogy egy dolog vagy lény által okozott hatásnak ismét vissza kell hatnia magára a dologra vagy a lényre. Ámde azt a jelenséget sem nevezhetjük az íj karmájának, hogy a folytonos megfeszülések következtében meglazul, mégpedig a következő okból nem: ha az íjat körülbelül 3-4 héten át nagyon sokszor kifeszítjük, s így négy hét után meglazul, akkor a meglazult íjban a nyíl valami más lett, nem maradt ugyanaz. Ha tehát a visszahatás olyan, hogy a dologból vagy a lényből valami mást csinál, akkor még mindig nem beszélhetünk karmáról. Karmáról csak akkor beszélhetünk, ha a hatás, mely a lényre visszaüt, a visszaütéskor ugyanazt a lényt találja, vagy a lény legalább bizonyos fokig ugyanaz maradt.

A karma fogalmához tehát valamivel közelebb kerültünk. Ám ha a karma fogalmát így akarjuk körülírni, alapjában véve még mindig túlságosan absztrakt képet kapunk. Viszont, ha e fogalomhoz absztrakt módon közeledünk, ahogy az előbbieken tettük, ennél precízebben aligha járhatnánk el. Egyetlen egy dolgot kell még a karma fogalmához hozzátenni: ha a hatás, mely a lényre visszaüt, ugyanabban az időpontban következik be, ha tehát az ok kiváltása és a visszahatás ugyanabban az időpontban történik, akkor aligha beszélhetünk karmáról. Ebben az esetben ugyanis az a lény, melytől a hatás kiindul, a hatást azonnal el akarná érni, a hatást tehát feltételezné, és felismerne minden elemet, mely e hatáshoz vezet. E megoldás sem teszi azonban lehetővé, hogy karmáról beszéljünk. Nem beszélünk karmáról például, ha olyan valakiről van szó, aki egy olyan cselekedetet visz véghez, mellyel bizonyos szándékai vannak, és ha – e szándékoknak megfelelően – az a bizonyos hatás, azaz épp a célul kitűzött hatás bekövetkezik: vagyis az ok és a hatás között lennie kell még valaminek, ami a hatás felkeltésénél az okot kiváltó lényen kívül áll oly módon, hogy az ok és a hatás közötti összefüggés fennáll ugyan, de azt valójában nem maga a lény akarta. Ha pedig ez az ok és hatás közötti összefüggés annak a valakinek vagy annak a lénynek, aki az okot kiváltotta, nincs szándékában, akkor az ok és a hatás közötti összefüggésnek valahol máshol kell lennie, mint a szóban forgó lény szándékában. Ez annyit jelent, hogy ennek az oknak valamilyen törvényszerűségben kell rejlenie. A karmához tehát még az is hozzátartozik, hogy az ok és az okozat közti összefüggés törvényszerű, és meghaladja azt, amit egy lény közvetlenül akar.

Így sikerült néhány elemet nyernünk, mely még világosabbá teszi a karma fogalmát. Fontos azonban, hogy ezek az elemek benne legyenek a karma fogalmában, és hogy ne álljunk meg egy absztrakt definíciónál. Másképpen nem érthetnénk meg a karma megnyilvánulásait a világ különböző területein. A karma megnyilvánulásait legelőször ott keressük, ahol a legközelebb találkozunk vele: az egyes ember életében.

Találunk-e az egyes ember életében ilyesmit, és mikor találjuk meg azt, amit az előzőekben a karmafogalom elemzéseként fejtettünk ki?

Valami ilyesmit találnánk, ha életünkben például egy olyan esemény merülne fel, melynek kapcsán azt mondhatnánk: ez az esemény, ami itt felmerült előttünk, bizonyos összefüggésben áll egy olyan korábbi eseménnyel, melynek magunk is részesei vagyunk, melyhez mi magunk is hozzájárultunk. Próbáljuk meg ez alkalommal – egyelőre pusztán megfigyelés alapján – megállapítani, hogy egyáltalán létezik-e ilyesmi. Most tisztán a külső megfigyelés álláspontjára helyezkedünk. Aki ilyen megfigyeléseket mellőz, az az élet törvényszerű összefüggéseinek megismeréséig sem juthat el, éppoly kevésbé, ahogy két biliárdgolyó összeütközésének a törvényét sem ismerheti meg az, aki az összeütközést nem figyeli meg. Az élet megfigyelése ténylegesen elvezethet bennünket egy törvényszerű összefüggés meglátásához. Ehhez kapcsolódva ragadjunk ki most mindjárt egy összefüggést.

Mondjuk például, hogy egy fiatalembernek tizennyolc éves korában valamilyen esemény következtében el kell hagynia hivatását, mely mindaddig olyannak tűnt számára, mintha előre kijelölték volna. Tegyük fel, hogy ez az ember egészen addig tanult volna, tehát tanulással készült volna fel egy olyan hivatásra, mely tanulással általában elérhető, de például a szülők balesete miatt abba kell hagynia tanulmányait, és tizennyolc évesen az eladói pályára kényszerül. Aki az életben ilyen eseteket elfogulatlanul szemlél – olyan látással, ahogy a fizikában a rugalmas golyó lökésének jelenségét figyelik –, azt fogja találni például, hogy az eladói pálya élményei, melyre a fiatalember rákényszerült, eleinte serkentően hatnak, az ifjú eleget tesz kötelességének, sőt lehet, hogy kiválóan megállja helyét ezen a pályán. Azt is megfigyelhetjük azonban, hogy egy idő után valami egészen más is fellép, egyfajta csömör, bizonyos elégedetlenség. Az effajta elégedetlenség nem jelentkezik azonnal. Ha a pályaváltoztatás tizennyolc éves korban történt, lehet, hogy a rákövetkező évek nyugodtan telnek el. De az is lehet, hogy a huszonharmadik év körül valami gyökeret ver a lélekben, és mint valami érthetlenség jelentkezik. Ha tovább kutatunk, nagyon gyakran azt találjuk – ha az eset világos –, hogy a pályaválasztás után öt évvel jelentkező csömör magyarázata korábban, a tizenharmadik vagy tizennegyedik év körül keresendő.

Ha ugyanis egy jelenség okát keressük, ugyanolyan időpontig kell visszatekinteni a pályaváltoztatás előttre, mint amennyi idő az esemény után eltelt. Lehet, hogy a szóban forgó egyén iskolás éve során, tizenhárom évesen – tehát öt évvel a pályaváltoztatás – előtt valami olyasmit vett fel érzelmi világába, ami számára bensőséges boldogságot okozott. Tételezzük fel, hogy a pályaváltoztatás nem következik be, úgy az, amihez ez a fiatalember tizenhárom éves korában hozzászokott, későbbi életében kiteljesedhetett volna, és valamilyen formában gyümölcsöző lehetett volna. Bekövetkezett azonban a pályaváltoztatás, ami kezdetben érdekelte is, és lekötötte a lelkét. Ami így a lelkébe jutott, kiszorította a korábbi tartalmat. Mindezt egy bizonyos időn keresztül vissza lehet szorítani, de mivel visszaszorul, épp ezáltal a bensőben rendkívül nagy erőre tesz szert; hogy úgy mondjuk, ezáltal a bensőben feszítő erők gyűlnek fel. Hasonlít ez ahhoz, mint amikor egy rugalmas labdát összenyomnak; a labda egy bizonyos határig nyomható, de utána ellenáll, és mikor visszaengedik, annál nagyobb erővel pattan vissza, minél erősebben nyomták össze előtte. Az ilyen élmé-

nyek, mint az előbb említettek, melyeket egy fiatalember élete tizenharmadik évében él meg, és amelyek a pályaváltoztatásig megszilárdultak benne, bizonyos fokig visszaszoríthatók; később azonban egy idő után ellenállás mutatkozik a lélekben. És ekkor láthatóvá lesz, hogy ez az ellenállás elég erős ahhoz, hogy hatását is kimutassa. Mert a lélek hiányolja, amivel most egyébként bírna, ha a pályaváltoztatás nem következik be. A visszaszorítás érvényt szerez magának, és úgy jelentkezik, hogy csömör és elégedetlenség lép fel az ellen, amit a környezet nyújt.

Itt tehát egy olyan esettel van dolgunk, ahol a szóban forgó személy a tizenharmadik, tizenegyedik életévében megélt valamit, később aztán valami mást csinált, mégpedig pályaváltoztatást vitt véghez, és azt látjuk, hogy ezek az okok úgy kerülnek napvilágra, hogy hatásukkal később visszahatnak ugyanarra a lényre. Ebben az esetben a karma fogalmát mindenekelőtt az ember egyéni, személyes életére alkalmazhatnánk. – Ne vessük ellen, hogy ismerünk olyan esetet, ahol semmi efféle nem mutatkozott! – Ez lehet. De egyetlen fizikusnak sem jutna eszébe, ha a leeső kő törvényszerűségét akarja vizsgálni, amely egy adott sebességgel esik, azt mondani, ha a kő például egy ütés következtében kimozdul a repülés irányából, hogy a törvényszerűség érvénytelen. Meg kell tanulni a megfigyelés helyes módját, és kizárni azokat a jelenségeket, melyek nem tartoznak a törvény megfogalmazásához. Nyilvánvaló, hogy egy olyan ember, aki, ha semmi más nem jön közbe, huszonhárom évesen nem jut el a tizenharmadik év benyomásainak hatásaként fellépő csömörhöz, ha például időközben megházasodik. Ebben az esetben azonban olyasvalamivel volna dolgunk, ami az alaptörvényben rejlő megállapításra nem vonatkozik. Nekünk viszont azokat a helyes tényezőket kell megtalálnunk, amelyek elvezetnek a törvényhez. A megfigyelés önmagában még semmi, egyedül a rendszerezett megfigyelés vezet bennünket a törvény megismeréséhez. Arról van tehát szó, hogy ha a karma törvényét kívánjuk tanulmányozni, ilyen rendszerezett megfigyeléseket kell tennünk, mégpedig a helyes módszerekkel.

Az egyes ember karmájának megismerése érdekében tételezzük fel, hogy valakit huszonötödik életévében valami súlyos sorscsapás ér, ami fájdalommal és szenvedéssel jár. Ha megfigyelésünkben csupán annak kijelentésére korlátozódunk, hogy igen, bekövetkezett ez a súlyos sorscsapás, és életét fájdalommal és szenvedéssel töltötte el, ha tehát megállunk a puszta megfigyelésnél, akkor sohasem jutunk el a karmikus összefüggés megismeréséig. Ha azonban tovább megyünk, és ezt az embert, aki huszonöt évesen ilyen sorscsapást élt meg, ötvenéves korában figyeljük, talán eljuthatunk egy olyan szemléletig, amelyet körülbelül így fogalmazhatnánk meg: ez az ember, akit most szemlélünk, ember lett, szorgalmas és éber, aki az életben derekasan megállja a helyét; s most tekintsünk vissza az életére. Húszévesen – így találjuk akkor – egy semmirekellő volt, aki semmit se akart, mígnem huszonöt évesen az említett súlyos sorscsapás érte. Ha ez a csapás nem érte volna – mondhatjuk – egy semmittevő mihaszna maradt volna. Tehát a súlyos sorscsapás az oka, hogy ötvenévesen egy éber és szorgalmas embert látunk magunk előtt. Egy ilyen tény arra tanít bennünket, hogy tévedünk, ha a huszonöt éves kori sorscsapást puszta hatásként szemléljük. Mert ha azt kérdezzük: mit okozott e csapás, akkor nem állhatunk meg a puszta megfigyelésnél. De, ha az efféle sorscsapást nem mint hatást szemléljük, és nem a megelőző jelenségek végére, hanem a rákövetkező események elejére helyezük, és mint okot szemléljük, akkor megtanuljuk megismerni e tény, mi több, még érzelmi ítéletünket is lényegesen megváltoztatjuk e sorscsapást illetően. Lehet, hogy elszomorodunk azon, hogy ezt az embert ilyen csapás érte, ha puszta hatásként szemléljük. Ha azonban mint valami későbbinek az okát szemléljük, boldogok lehetünk, és esetleg örömet érzünk miatta. Mert ennek a sorscsapásnak köszönhető – mondhatjuk így is –, hogy a szóban forgó egyénből rendes ember lett.

Látható tehát, hogy érzéseinken lényegesen változtathat, hogy az élet valamely tényét mint hatást vagy mint okot szemléljük. Nem közömbös, hogy valamit, ami az életben az embert éri, csak mint hatást vagy mint okot szemlélünk-e. Persze, ha megfigyelésünk a fájdalmas esemény időpontjára esik, a közvetlen hatást még nem érzékelhetjük. Ha azonban ehhez hasonló megfigyelések alapján kialakítottuk magunknak a karma törvényét, ez a törvény ezt mondhatja nekünk: lehet, hogy ez az esemény most fájdalmas, mivel most egyedül mint az előzők következménye áll előttünk, de tekinthetnénk az elkövetkezők kiindulópontjaként is. Akkor pedig azt mondhatjuk: sejtjük, hogy ez a kiindulópont különböző hatások oka, ez pedig egészen más megvilágításba helyezi a dolgot! Így maga a karmatörvény a vigasz forrása lehet. És nem volna vigasz, ha megszoknánk, hogy egy eseményt csak az eseménysorok végére és ne az elejére tegyünk.

Arról van tehát szó, hogy megtanuljuk az életet rendszerezetten szemlélni, és a dolgokat mint okokat és hatásokat a megfelelő módon viszonyítani egymáshoz. Ha ilyen megfigyeléseket valóban átfogóan viszünk véghez, bizonyos események egyfajta szabályossággal lépnek majd eléink az egyes ember életét illetően, másfajta történések viszont szabálytalanoknak és rendszerteleneknek tűnnek. Aki így tanulmányozza az emberi életet – és tovább lát a saját orránál –, különös összefüggésekre fog bukkanni. Sajnos, ma az emberi élet jelenségeit csak rövid időegységekben, alig néhány éven át tanulmányozzák, és nem szokták meg, hogy azt, ami sok-sok évvel korábban történt, összefüggésbe hozzák azzal, ami akként már akkor létezhetett. Ezért aztán manapság csak kevesen találhatók, akik az emberélet kezdetét és végét valamilyen összefüggésbe tudják hozni. Pedig ez az összefüggés rendkívül tanulságos.

Tegyük fel, hogy az első hét évben úgy neveltünk egy gyermeket, hogy valójában nem azt tettük, ami rendszerint történik, nem abból a hitből indultunk ki, hogy ha az életben valaki rendes emberré akar válni, annak ilyennek és ilyennek kell lennie, és feltétlenül meg kell felelnie a rendes emberről alkotott saját elképzelésünknek. Ebben az esetben a gyermekbe mindazt belesulykolnánk, ami szerintünk őt rendes emberré tehetné. Ha azonban abból a felismerésből indulunk ki, hogy az ember sokféleképpen lehet rendes, és ahhoz, hogy egy felnövekvő gyermek a saját egyéni képességei alapján miképpen váljon rendes emberré, ahhoz semmiféle elképzelésre nincs még szükség, akkor azt mondhatjuk: legyen bármiféle elképzelésem is a rendes embert illetően, az az ember, aki ebből a gyermekből lesz, azáltal jöjjön létre, hogy a legjobb képességei jutnak kifejezésre, amelyeket talán, mint egy-egy rejtélyt, előbb még meg kell fejtenem! Így pedig azt mondjuk magunknak: mit számít, hogy én ilyen vagy olyan tilalmaknak és egyebeknek vagyok elkötelezve? A gyermeknek magának kell azt az igényt éreznie, hogy ezt vagy azt tegye! Ha gyermekemet egyéni alkatának megfelelően akarom fejleszteni, meg fogom próbálni azokat az igényeket erősíteni benne, melyek az ő alkatából erednek, s ezeket oly módon felszínre hozni, hogy a gyermekben mindenekelőtt a cselekvésre való igény alakulhasson ki, hogy tehát tetteit saját egyéni igényeinek megfelelően vigye végbe. Mindebből azt látjuk, hogy egy gyermekre élete első hét évében két egymástól teljesen eltérő módon hathatunk.

Ha a gyermek további életét vesszük szemügyre, hosszú időn keresztül nem mutatkozik annak hatása, amit a gyermeknek ily módon az első években nyújtottunk. Az életet megfigyelve ugyanis az derül ki, hogy mindannak a tulajdonképpeni következménye, ami a legkorábban jut a gyermeki lélekbe, valójában a legeslegkésőbb, azaz az élet alkonyán lép fel. Éber szellemmel azáltal bírhat az ember, ha gyermekként az előbb leírt módon neveltük: azáltal, hogy tekintettel voltunk lelki életére, és mindarra, ami benne elevenen él. Ha a benne lakozó belső erőt hoztuk felszínre és fejlesztettük, akkor az élet alkonyán mindezeknek a gyümölcsét gazdag lelki élet kifejezési formájában látjuk

viszont. Ezzel szemben egy kiszáradt, elszegényedett lélekben, és ennek megfelelően – mert, mint később látni fogjuk, egy kiszáradt lélek a testre is kihat – az öregkor testi sanyarúságában mindaz felszínre kerül, amit a legeslegkorábbi gyermekkorban vétettünk az ember ellen. Valami olyasmi látható itt tehát, ami – bizonyos fokig szabályszerűen, azaz minden emberre érvényesen – az emberéletben az ok és a hatás vagy okozat összefüggését adja.

Ugyanilyen összefüggéseket találhatnánk a középső életszakaszokat illetően; a későbbiekben ezekre is kitérünk. Az a mód, ahogy egy emberrel héttől tizennégy éves koráig bánunk, az hatásai-ban az utolsó előtti életszakaszban jelentkezik. Így az okok és a következmények ciklikusan, mint egy körforgásként játszódnak le. Ami okként a legkorábban lépett fel, hatásában a legkésőbb jelentkezik. Az emberi életben azonban nemcsak ilyen okok és hatások léteznek, hanem a ciklikus folyamatok mellett ott vannak az egyenes lefolyásúak is.

Példánkban, ahol a tizenharmadik év belejátszott a huszonharmadikba, azt láttuk, hogy az ok és a hatás az emberi életben úgy függ össze, hogy mindaz, amit az ember magában megél, bizonyos hatásokat von maga után, melyek később ugyanarra az emberre ütnek vissza. Így teljesedik be a karma az egyes ember életében. Az emberi élet magyarázatához azonban nem jutunk el, ha az okok és hatásaik közötti összefüggéseket csupán egyetlenegy emberéletben keressük. Hogy e gondolatot miképpen indokoljuk és hogyan fejtjük ki, arról a következő órákban fogunk beszélni, itt most csak arra mutatunk rá, ami eddig is ismeretes volt: a szellemtudomány kimutatja, hogy a születés és a halál közötti emberélet korábbi emberéletek ismétlődése.

Ha azt keressük, mi jellemzi az életet a születés és a halál között, akkor egy és ugyanazon tudat kiterjesztését jelölhetnénk meg – legalábbis lényegileg – a születés és a halál közötti teljes időre. Ha visszaemlékeznek korábbi életszakaszokra, azt mondhatnánk: van egy időpont, mely nem esik egybe születésem idejével, mégpedig az, amikor életem emlékei kezdődnek. Mindenki ezt mondja, aki nem tartozik a beavatottak közé, és állítja, hogy tudata csak eddig ér el. Az életemlékeket illetően a születés és halál közti időtartamban valami egészen sajátos dologgal állunk szemben. Erre még visszatérünk, mert e jelenség fontos dolgokra világít rá. Ha azonban ettől eltekintünk, azt mondhatjuk: az életre a születés és a halál között az jellemző, hogy erre az időre egy tudat terjed ki.

Igaz ugyan, hogy mindennapi életünkben annak okát, ami egy későbbi időpontban ér bennünket, nem szoktuk egy korábbi életszakaszban keresni, pedig igazán megtehetnénk, ha mindent felkutatnánk és figyelmesen vizsgálnánk azzal a tudattal, mely mint emlékező tudat az ember rendelkezésére áll. És ha az ember a korábbiak és a későbbiek közötti összefüggést az emlékezéssel próbálná meg karmikus értelemben a lélek elé idézni, akkor a következő eredményre jutna.

Azt mondaná például: látom, hogy bizonyos események, melyek bekövetkeznek, nem jelentkeztek volna, ha ez vagy az egy korábbi életszakaszban be nem következnek. – Lehet, hogy azt mondaná: azért, amit a nevelésem tett velem, most kell megfizetnem. De ha az ember legalább belátná azt, hogy milyen összefüggés van a között, amit nem ő vétett, hanem ellene vétettek, és a későbbi események között, már az is segítség volna számára. Az ember így könnyebben talál módot és eszközt ahhoz, hogy a rajta esett károkat kompenzálja. Az egyes életszakaszaink között meglévő ilyen természetű okok és hatások közti összefüggések felismerése – melyeket tehát az átlagtudat segítségével is át tudunk tekinteni – már önmagában is a legnagyobb mértékű építő hatással lehet életünkre. Igen, ha egy ilyen ismeret birtokába jutottunk, talán még tehetünk valamit. – Ha azonban valaki megérte a nyolcvanadik évet, és ezután tekint vissza mindarra, amit a nyolcvan év eseményeinek okaként a legkorábbi gyermekkorban kell keresni, nos, ekkor már nagyon nehéz megtalálni az ellenszerét annak, amivel kompenzálhatná azt, amit vele elkövettek, és ha mégis hagyná még taní-

tani magát, túl sokat már az sem segítene. Ellenben, ha korábban hagyná magát tanítani, s úgy venné szemügyre azokat a vétkeket, melyeket elkövettek ellene, és mondjuk már a negyvenedik évében ellenintézkedéseket tenne, akkor talán még volna ideje, hogy ellenszert találjon.

Azt látjuk tehát, nem elég, ha csak az életkarma legközvetlenebb vonásait akarjuk megtanulni, hanem általában a karmát és mindazokat a törvényszerű összefüggéseket is, melyeket a karma jelent. Életünkre nézve mindez előnyös lehet. – Mit tesz azonban egy ember, aki negyvenedik évében azért cselekszik valamit, hogy bizonyos bűnök káros következményeit elkerülje, azokét a bűnökét, amelyeket mondjuk tizenkét éves korában követtek el ellene, vagy amelyeket ő maga követett el? Meg fogja próbálni, hogy amit vétett, vagy amit ellene vétettek, kiegyenlítse, és mindent megtesz azért, hogy megelőzze azt a hatást, melynek be kellene következnie. Sőt, egy másik cselekedettel helyettesíti bizonyos fokig azt a hatást, amely az ő beavatkozása nélkül szükségszerűen bekövetkezne. Annak felismerése, ami a tizenkettedik évben történt, őt negyvenedik évében egy bizonyos cselekedetre indítja. Ezt a tettet nem követné el, ha nem ismerte volna fel, hogy tizenkettedik évében ez és ez történt. Mit tett tehát ez az ember azért, hogy visszapillantott korábbi életére? Saját tudatával ő maga engedett bekövetkezni egy bizonyos hatást egy bizonyos okra. A hatást, amelyet most előidézett, ő maga akarta. Ez azt mutatja, hogyan avatkozhat be saját akaratunk a karmikus következmények sorába, s hozhat létre olyasvalamit, mely azt a karmikus hatást helyettesíti, amely máskülönben bekövetkezett volna. Vegyünk most egy olyan összefüggést, amikor tudatunk teljesen tudatosan hoz létre kapcsolatot egy ok és hatása között életünk folyamatában; akkor azt fogjuk mondani: ebben az emberben a karma vagy a karmikus törvényszerűség tudatossá vált, és bizonyos fokig ő maga hozta létre a karmikus hatást.

Most pedig tételezzük fel, hogy azt tennénk meg egy hasonló megfigyelés alapjául, amit egy ember ismétlődő földi útjáról tudunk. Az a tudat, amelyről az imént beszéltünk, s amely – az említett kivétellel – a születés és a halál közötti időben átfogja életünket, azáltal keletkezik, hogy agyunkat mint eszközt használhatjuk. Amikor az ember a halál küszöbét átlépi, egy másfajta tudat lép fel, amely független az agytól, és lényegesen eltérő feltételekhez kötődik. Azt tudjuk, hogy e tudatban, mely az új születésig tart, egyfajta visszapillantás megy végbe mindarra, amit a születés és a halál között tettünk. Az életben a születés és a halál között az embernek előbb el kell határoznia, hogy visszatekintsen egy bizonyos vétkekre, melyet vele szemben elkövettek, ha e vétkek hatását valóban karmikusan akarja életébe illeszteni. A halál után, az életre való visszatekintéskor az ember azokra a bűnökre vagy azokra a cselekedetekre néz vissza, amelyeket ő követett el. Ezzel egyidejűleg azt is látja, amit e cselekedetek saját lelkében vittek véghez, illetve, amit ezek a lelkéből csináltak. Ekkor válik láthatóvá, hogy süllyedt-e vagy emelkedett emberi értéke azáltal, hogy bizonyos cselekedeteket elkövetett. Ha például valakinek szenvedést okoztunk, ezáltal csökken emberi értékünk, hogy úgy mondjuk, kevésbé értékesek lettünk azáltal, hogy másnak szenvedést okoztunk. Amikor tehát a halál után visszatekintünk, számos olyan esetre pillantunk vissza, melyekről azt mondhatjuk, hogy általuk kevésbé tökéletesek lettünk. Ebből azonban a halál utáni tudat számára az következik, hogy fellép benne egy erő és egy akarat, amely arra irányul, hogyha alkalma lesz rá, mindent megtegyen, hogy az elveszett értékeket újra visszanyerje, vagyis egy olyan akarat, mely arra tör, hogy minden szenvedést, amit az ember másnak okozott, kiegyenlítsen. Az embernek tehát a halál és egy újabb születés között az a tendenciája, az a szándéka, hogy mindazt a rosszat, amit tett, kiegyenlítse, hogy ezáltal újra elérhesse a tökéletességnek azt a fokát, amelyet mint embernek birtokolnia kell, és amit bizonyos tettek megakadályoztak.

Majd újra a jelenlétbe lép az ember. Tudata ismét más lesz; a halál és az újabb születés közötti időre nem emlékszik vissza, és arra sem, hogy miképp szánta rá magát arra, hogy bármit is kiegyenlítsen, vagyis a saját szándékára sem. Ez a szándék azonban benne van. S ha nem is tudja, hogy ezt vagy azt meg kell tennie azért, hogy ez és ez kiegyenlítődjön, az az erő, ami benne van, mégis valamilyen cselekedetre ösztökéli majd, ami a kiegyenlítés lesz. Így most már el tudjuk képzelni, mi történik például, ha valakit huszadik életévében egy rendkívüli fájdalom ér. Születése és halála közötti tudatával e fájdalom letöri majd. Ha azonban emlékezetével fel tudná idézni azokat a szándékokat, melyeket a halál és az újabb születés közti életében tökélt el, akkor azt az erőt is érezné, mely arra a helyre juttatta, ahol ezt a fájdalmat el tudta szenvedni azért, mert érezte, hogy a tökéletességnek azt a fokát, melyet eljátszott, és amelyet újra el kell érnie, csak azáltal érheti el, ha keresztülmegy ezen a fájdalomon. És bár az átlagtudat azt mondja: itt a fájdalom, és te szenvedsz tőle! – és csak a fájdalomra meg annak hatására figyel, az a tudat, mely a halál és az újabb születés közti időt is át tudja tekinteni, meglehet, épp e fájdalom vagy valamilyen szerencsétlenség felkutatását szándékolta.

Ha az emberéletet magasabb szempontból vizsgáljuk, tényszerűen ez tárul elénk. És itt valóban azt láthatjuk, hogy az emberi életben a sorsnak olyan esetei fordulhatnak elő, melyek nem egyetlen élet lefolyásának az okaiból bekövetkezett hatásokként állnak előttünk, de amelyek egy másik tudat okából jöttek létre, mégpedig egy olyan tudatéból, mely a születésen túlról való, és amely a születésünk óta eltelt időnél korábbi időig nyúlik vissza. Azt mondhatjuk: először is van egy tudatunk, mely a születés és a halál közötti időre terjed, melyet nevezünk az egyes személy vagy az egyén tudatának, és különálló egyéenként próbáljuk meghatározni, ami születésünk és halálunk között történik. Így láthatóvá válik, hogyan hat a születésen és a halálon túl az, amiről mindennapi tudatunk semmit sem tud, ami azonban éppúgy hathat, amiképpen mindennapi tudatunk. Ezért ábrázoltuk először azt, ahogyan valaki a karmát kezébe véve, például negyvenedik évében valamit kiegyenlít, hogy ezáltal a tizenkettedik évből eredő okok ne érijék utol. Ez az ember így a karmát egyéni, személyes tudatába iktatja. Ha azonban egy ember olyan helyre sodródik, ahol ahhoz, hogy valamit kiegyenlítsen, ahhoz, hogy jobb ember legyen, fájdalmat kell elszenvednie, akkor ez is belőle ered, de nem az egyéni, személyes tudatából, hanem egy átfogóbb tudatból, mely magába foglalja a halál és az újabb születés közötti időt. Azt a lényt az emberben, melyet ez a tudat fog át, az ember „individualitásának” nevezük, azt a tudatot pedig, melyet tehát folytonosan megszakít az egyéni, személyes tudat, „individuális tudatnak” hívjuk, szemben ezzel az egyéni, személyes tudattal. Így láthatjuk, miképpen hat a karma az ember individualitására.

Mégsem értenénk meg az emberi életet, ha mint eddig, pusztán a jelenségek sorát követnénk, s csupán azt vennénk szemügyre, ami az emberben önnönmagáért okként létezik, és mint hatás kimutatható. Elég, ha egy egyszerű esetet képzelünk magunk elé, érzékletesebb ábrázolással mindjárt látni fogjuk, hogy ha csak az eddig elmondottakat vennénk figyelembe, nem értenénk meg az emberi életet. – Vegyünk egy felfedezőt vagy feltalálót, például Kolumbuszt, vagy a gőzgép feltalálóját, vagy akárki mást. A felfedezésben van egy bizonyos cselekedet, egy bizonyos tett. Ha ezt a tettet közelebbről szemügyre vesszük úgy, ahogy elkövették, és utána keresni kezdjük az okát, hogy miért tette ezt ez az ember, akkor mindig olyan okokat fogunk találni, melyek az előbb megadott irányba mutatnak. Például, hogy Kolumbusz miért Amerikába utazott, hogy miért épp egy bizonyos időpontban követte el, amit elhatározott, ennek okát individuális és személyes karmájában találjuk. Most azonban feltehető a kérdés: ezeket az okokat feltétlenül csak a személyes, individuális karmában kell keresnünk? És a tett mint hatás, vajon csak arra az individualitásra vonatkozóan vizsgálan-

dó, aki Kolumbuszban élt? – Hogy Kolumbusz felfedezte Amerikát, ez számára bizonyos hatással járt. Ezáltal ő növekedett, tökéletesebb lett. A következő életben, individualitása további fejlődésében ez meg fog mutatkozni. De milyen hatásokat mutat még e tett mások számára? Nem kellene-e ezt a tettet úgy is megvizsgálni, mint egy olyan okot, mely megszámlálhatatlan ember életébe avatkozott bele?

Mindez még mindig elég absztrakt vizsgálata egy olyan dolognak, melyet sokkal mélyebben megragadhatunk, ha az emberéleket nagyobb időtávlatokban szemléljük. Nézzük tehát, hogyan játszódott az emberi élet az egyiptomi-kaldeusi korban, mely a görög-latin korszak megelőzője volt. Ha ezt az időszakot aszerint vizsgáljuk, hogy mit adott az akkori ember számára, és hogy az akkori ember mit tapasztalhatott meg, akkor egy rendkívüli sajátosságot látunk. Ha ezt a kort a miénkkel összehasonlítjuk, fel kell ismernünk, hogy ami korunkban történik, összefügg azzal, ami az egyiptomi-kaldeusi kultúrperiódusban történik, összefügg azzal, ami az egyiptomi-kaldeusi kultúrperiódusban lejátszódott. A görög-latin kor a kettő között van. Bizonyos dolgok nem történének meg korunkban, ha az egyiptomi-kaldeusi korban más dolgok történnek. Amikor a jelenkor természettudománya ilyen és ilyen eredményeket mutat fel, tény, hogy ezek az erők is olyan erőből fakadnak, melyek az emberi lélekből fejlődtek ki, és az emberi lélekben bontakoztak ki. Azok az emberlelkek azonban, akik korunkban működnek, már az egyiptomi-kaldeusi időkben is megtestesültek, ahol olyan élményekre tettek szert, melyek nélkül mindazt nem tudnánk megvalósítani, amit ma megvalósítanak. Ha az ó-egyiptomi templomi papok tanítványai nem sajátították volna el az egyiptomi asztrológiát az ég összefüggéseiről, akkor később sem tudtak volna behatolni a világ titkaiba – ahogy az megtörtént –, és e korban, bizonyos lelkekben nem lett volna meg az az erő, mely az emberiséget az ég régióiba kivezette. Hogy jutott például Kepler a maga felfedezéseire? Úgy, hogy egy olyan lélek élt benne, mely az egyiptomi-kaldeusi korban mindazokat az erőket magába gyűjtötte, melyek következtében az ötödik korszakban megtehetette felfedezéseit. Jó érzéssel tölt el bennünket, ha egy-egy szellemben egyidejűleg annak emléke is fellép, hogy mai tetteinek csíráit egy korábbi múltban alapozta meg. Kepler, azon szellemek egyike, akik az égi törvények kutatására vonatkozóan jelentőset alkottak, ezt mondja magáról:

„Igen, én vagyok az, én raboltam el az egyiptomiak aranyedényeit, hogy messze Egyiptom határaitól Istennek szentséget alkothassak belőlük. Örvendek, ha megbocsátotok, de a haragotokat is elviselem, elvetem a kockát, és megírom ezt a könyvet, a maiaknak éppúgy, mint az eljövendő olvasóknak – mit számít? És ha száz évet kell várnia olvasóira: Isten hatszáz évet várt arra, aki művét értőn látni tudja.”

Mindez Kepler hézagosan felbukkanó visszaemlékezése arra, amit mint csírákat magába gyűjtött, hogy aztán mindazt kepleri létében valóra váltsa. Ilyen példák százait sorolhatnánk fel. Itt azonban még valamit látunk azon a tényen kívül, hogy ami Keplernél felmerül, az egy korábbi földi élet élményeinek hatása. Látunk itt valamit, ami az egész emberiség számára törvényszerű hatásnak tűnik, olyasminek, ami egy korábbi korban, az egész emberiség számára ugyancsak igen nagy jelentőséggel bírt. Látjuk, hogyan kerül az ember egy adott helyre, hogy az egész emberiség számára létrehozson valamit. Látjuk, hogy nemcsak az egyéni emberéletben, de az egész emberiség vonatkozásában az okok és hatások között összefüggések állnak fenn, melyek hosszú-hosszú időtávlatokat fognak át. Ebből pedig az is megérthető, hogy az individuális karmatörvény keresztezi azokat a törvényeket, melyeket emberiségtörvényeknek nevezhetnénk. Ez a kereszteződés némelykor kevésbé átlátszó. Gondolják csak el, mi lett volna a mai asztronómiából, ha valaha régen, egy adott időpontban nem fedezik fel a távcsövet. Kövessék visszamenőleg az asztronómiát, és meg fogják látni,

hogy a távcső felfedezésén végtelenül sok múlott. Az pedig közismert, hogy a távcsövet azáltal fedezték fel, hogy egy optikumműhelyben egyszer gyermekek játszottak a nagyítólencsékkel, s közben, mondjuk most így, egy „véletlen” folytán úgy állították össze az optikai lencséket, hogy valaki ennek alapján rájött: ezáltal létrejöhetne valami olyasmi, mint egy távcső. – Gondolják meg, micso-da mélységekben kell keresnünk, alászállni a gyermekek individuális karmájáig és az emberiség karmájáig, hogy egy adott időpontban megtaláljuk a távcső felfedezését! Próbálják a kettőt együtt elgondolni, és látni fogják majd, milyen különösen keresztezi egymást az egyéni, individuális karma és az egész emberiség karmája! Azt fogják mondani: az egész emberiség fejlődését másképp kellene elgondolni, ha ez vagy az bizonyos időpontban nem történik meg.

Ez a kérdés általában teljesen értelmetlen: mi lett volna a római birodalommal, ha a görögök egy adott időpontban nem verik vissza a perzsákat a perzsa háborúban? – Ez a kérdés viszont nem értelmetlen: mi az oka annak, hogy a perzsa háború épp így zajlott le? Aki ezeknek a kérdéseknek utánajár, és megkeresi rájuk a választ, azt látja, hogy Keleten bizonyos vívmányok csakis azáltal jöhettek létre, hogy uralkodóik olyan despoták voltak, akik kizárólag saját személyüknek akartak valamit, s pusztán e célból léptek szövetségre az áldozati papokkal is stb. Az egész akkori állambe- rendezkedés szükségszerű ugyan ahhoz, hogy Keleten létrejöjjön valami, de ezek a berendezkedé- sek mindazt a kárt magukkal hozták, amelyek később felléptek. És ezzel függ össze az, hogy egy másfajta népkat – a görög – egy adott pillanatban vissza tudta verni a keleti támadást. Mindezt meggondolva feltehető a kérdés: hogyan áll a karma azon személyeknél, akik Görögországban a perzsa támadás visszaverésében közreműködtek? Találunk majd ugyan bizonyos személyi vonáso- kat a szóban forgó egyének karmájában, de azt látjuk, hogy az egyéni karma egybekapcsolódik a nép és az emberiség karmájával, olyannyira, hogy jogosan elmondhatjuk: ezt a személyiséget az egész emberiségkarma állította ebbe a korbá és erre a helyre! Az emberiség karmáját látni itt, amint az egyén karmájába belejátszik. Most már magunkat kellene tovább kérdeznünk, hogyan is tartoz- nak össze ezek a dolgok? De menjünk tovább, vegyünk szemügyre egy másik összefüggést.

A szellemtudomány alapján vissza tudunk tekinteni a földi fejlődés olyan szakaszára, amikor a Földön még nem létezett az ásványvilág. Földi fejlődésünket megelőzte a szaturnusz-, a nap- és a holdfejlődés szakasza, amikor a mai értelemben vett ásványvilág még nem létezett. A mai ásványok mai formájukban először a Földön alakultak ki. Azáltal azonban, hogy az ásványbirodalom a Föld fejlődése folyamán kivált, minden elkövetkező időre érvényesen, mint egy külön birodalom létezik. Az emberek, az állatok és a növények korábban úgy fejlődtek, hogy az alapul szolgáló ásványvilág még nem létezett. Ahhoz, hogy előrejusson egy magasabb fejlődési fokra, a világ többi részének ki kellett választania magából az ásványvilágot. Miután viszont kiválasztották, csak úgy fejlődhetek tovább, ahogy egy olyan bolygón fejlődnek, melynek van szilárd ásványvilága. És soha többé nem keletkezhet más, mint az, ami az ásványvilág keletkezésének feltétele mellett képződhet. Az ásványvilág itt van, és az összes többi lény későbbi sorsa annak az ásványvilágnak a kialakulásától fog függeni, mely valaha, földi létünk ősi, távoli idejében képződött. – Az ásványvilág keletkezésé- nek tényével történt tehát valami, amivel minden későbbi földi fejlődésnek számolnia kell. Minden más lényel meg fog történni az, ami az ásványvilág létrejöttéből következik. Itt tehát ismét egy olyan későbbi időben történő karmikus beteljesedéssel van dolgunk, mely egy korábbi időben tör- tént. Aminek előkészülete a Földön történt, az a Földön teljesedik be. Összefüggése ez egy korábbi és későbbi történésnek, de egyben olyan összefüggés is, mely hatásában visszaüt az okot kiváltó lényre. Emberek, állatok és növények választották ki az ásványvilágot, az pedig visszaüt rájuk. Lá- thatjuk tehát, hogy a Föld karmájáról is lehet beszélni.

Végül lássuk azt, amihez az alapot *Titkos tudomány körvonalakban* című könyvemben találják meg.

Tudjuk, hogy a régi holdfejlődés fokán bizonyos lények visszamaradtak, s hogy ezek a lények azért maradtak vissza, hogy a Föld embereit egészen sajátos tulajdonságokkal lássák el. De a Föld régi holdkorszakában nemcsak lények maradtak vissza, hanem szubsztancialitások is. A holdfokon olyan lények maradtak vissza, melyek luciferi lényekként hatnak a Földre. Földi létünkben e visszamaradások és behatások tényei által a földlétet olyan hatások érik, melyeknek oka már a holdlét alatt létrejött. De szubsztanciálisan is történik valami hasonló. – Ha mai naprendszerünket tekintjük, azt találjuk, hogy e rendszer olyan világtestekből tevődik össze, melyek rendszeresen visszatérő és bizonyos belső zártságot mutató mozgásokat végeznek. Más világtesteknél, név szerint az üstökösöknél azt találjuk, hogy bár ezek is bizonyos ritmussal mozognak, a Naprendszer általános törvényeit azonban megtörik. Egy üstökös szubsztanciája vagy anyaga viszont nem olyan törvények szerinti anyagokból áll, mint a mi átlagosan szabályszerű Naprendszerünk, hanem olyanokból, melyek a régi holdlét alatt léteztek. Tény, hogy az üstököslétben a régi holdlét törvényszerűségei maradtak fenn. Többször is említettem, hogy a szellemtudomány erre a törvényszerűségekre már azelőtt rámutatott, mielőtt a természettudomány ezt igazolta volna. Én 1906-ban, Párizsban felhívtam a figyelmet arra a tényre, hogy a régi holdlét idején a szén és a nitrogén között található vegyi kapcsolatok hasonló szerepet játszottak, mint ma a Földön a szén és az oxigén vegyi kapcsolatai, azaz a szénsav, széndioxid stb. Ez utóbbi vegyületeknek egyfajta ölü hatásuk van. A régi Hold idején hasonló vegyi kapcsolatai voltak a cianvegyületeknek és a kénsav vegyületeinek. A szellemtudomány erre a tényre 1906-ban mutatott rá. Más előadásaimban is rámutattam arra, hogy az üstököslét a régi holdlét törvényeit hozza Naprendszerünkbe, vagyis nemcsak luciferi lények maradtak vissza, de a régi holdlényeg anyagi törvényszerűségei is, melyek Naprendszerünket rendszertelen időközönként újra meg újra befolyásolják. És mindig azt állítottuk, hogy az üstököslét még ma is tartalmaz olyasvalamit, mint a cianvegyületek az üstökös atmoszférájában. Először az idén, tehát csak jóval később, mint ahogy a szellemtudomány rámutatott, találtak kénsavspektrumot üstökösben, a spektromelemzések alapján.

Itt a bizonyíték, ha azt mondják: mutassátok meg végre, hogy a szellemtudomány révén valóban lehet találni valamit! Több ilyen dolog is van, csak oda kellene figyelni. A régi holdlétből ily módon hat valami a mostani földi létre.

Feltehetjük tehát a kérdést magunknak: állíthatjuk-e, hogy a külsőleges, érzéki jelenségek alapjául valami szellemi szolgál?

Azok számára, akik a szellemtudományhoz tartozónak vallják magukat, világos, hogy minden érzéki valóság mögött valami szellemi is létezik. Amikor a régi holdlétből valami szubsztanciális hat földi életünkre, amikor az üstökös a Földre sugároz, ezek mögött is szellemi hatás áll. Sőt megadhatjuk azt is, hogy például a Halley-üstökös által milyen szellemiség mutatkozik. A Halley-üstökös valahányszor földi létünk szférájába jut, egy új materialista impulzus külső kifejeződése. A mai világban ez persze babonának tűnhet. De gondolják meg, hogyan vezetnek le Önök saját maguk szellemi hatásokat a csillagkonstellációkból! Vagy ki ne állítaná, hogy az eszkimó azért másfajta emberlény, mint például a hindu, mert a napsugarak a sarkvidéken más szögbe esnek. Az emberiség történetében a természettudósok is mindenütt a csillagkonstellációkra vezetnek vissza a szellemi hatásokat. – A Halley-üstökösből egy materializmusra vezető szellemi impulzus következik. Ez az impulzus bizonyítható: A Halley-üstökös 1835-ös megjelenését követte az a materialista időszak,

mely a múlt század második fele materializmusának nevezhető; az üstökösök korábbi felbukkanására pedig a francia enciklopédisták felvilágosodása következett. Ez itt az összefüggés.

Ahhoz, hogy a Föld létében bizonyos dolgok fellépjenek, az okokat korábban, még a földi létén kívül kellett megalapozni. És itt már a világkarmával van dolgunk. Mert miért választódtak ki a régi Holdon mind szellemi, mind anyagi dolgok? Hogy ezáltal bizonyos hatások ismét visszajuthassanak azokra a lényekre, akik azokat kiválasztották. Kiváltak a luciferi lények, akiknek egy másik fejlődési utat kellett megtenniük, hogy azon lények számára, akik a Földön vannak, létrejöhessen a szabad akaratra és a rosszra való lehetőség. Mindez karmikus hatásaiban túlmegy a Földön; ez már a világkarmára való kitekintés.

A karmával kapcsolatban tehát beszélhetünk e fogalom jelentőségéről az egyes egyén, az individuum és az egész emberiség szempontjából, a Földön belüli hatásairól és a földöntúliakról, találtunk még valamit, amit világkarmának nevezhetnénk. Így megtaláltuk a karmatörvényt, melyet az ok és a hatás, illetve az okozat összefüggései törvényének nevezhetnénk, de úgy, hogy a hatás ismét az okra üt vissza, s e visszaütés során a szóban forgó lény ugyanaz marad. Ezt a karmikus törvényszerűséget a világon mindenütt megtaláljuk. Sejtjük tehát, hogy a karma a legkülönbözőbb területeken és a legkülönbözőbb módokon nyilvánul meg. És azt is sejtjük, hogy a különböző karmikus áramlatok hogyan keresztezik egymást létezik személyes karma, az emberiség karmája, a földi karma, a világkarma és így tovább, s hogy e törvények épp ezáltal lesznek számunkra tájékoztatók, azaz olyanok, melyekre az élet megértéséhez szükségünk van. Az élet pedig egyes részleteiben csak úgy érthető meg, ha képesek vagyunk megtalálni a legkülönbözőbb karmikus áramlatok kölcsönhatását.

MÁSODIK ELŐADÁS

A karma és az állatvilág

Mielőtt, ahogy jeleztük, rátérnénk az emberi karmára vonatkozó kérdéseinkre, számos előzetes vizsgálódásra van szükségünk. Ide tartozik az is, amiről tegnap beszéltünk, nevezetesen a karma fogalmának egyfajta leírása, továbbá az, amit ma fogunk elmondani a karmáról és az állatvilágról. Amit a karmikus törvény valóságára vonatkozó külső bizonyítéknak nevezhetnénk, azt előadássorozatunk azon helyein találhatják meg, ahol egy közvetlen ok indokolja ezekre a külső bizonyítékokra való külön utalást. Ezek az esetek nyújtanak önöknek lehetőséget arra, hogy a karma-idea megalapozottságáról és indokoltóságáról beszéljenek olyan kívülállóknak, akik a karma-idea egészében kételkedve, erről vagy arról kérdezik majd önöket. Mindehhez néhány előzetes vizsgálódásra van szükségünk.

Mi sem volna természetesebb, mint az a kérdés, hogyan viszonyul az állati élet, az állati sors ahhoz, amit mi az emberi karma menetének hívunk, amikor – ahogy ez ki fog derülni a legfontosabb és legmélyebbre való sorskérdéseket az ember számára fenntartott kérdésekként tartjuk számon?

Az ember viszonya az állatvilághoz változik az idők folyamán a Földön, és a különböző népek szerint is más és más. Határozottan érdekes látni, hogy azok a népek, amelyek megőrizték az emberiség ősrégi, szent bölcsességének legjobb részeit, az állatokat milyen részvétellel és szeretetteljesen kezelik. A buddhizmus világán belül például, mely régi világszemléletek fontos részeit megőrizte, nevezetesen olyanokat, amelyeket az emberek már az őskorban ismertek, az állatokhoz bensőséges, részvételleljes viszonyt találunk, olyan bánásmódot és olyan érzéseket az állatok iránt, amelyeket Európában ma még sok ember nem ért. De más népeknél is – itt csak az arab embernek a lovával való bánásmódjára emlékeztetnék –, különösen, ha ezek megőriztek valamit abból a régi szemléletből, melyek ősi örökségként itt-ott még mindig előfordulnak, egyfajta „barátságot” találnak az állatok iránt, valamit, ami emberi bánásmódra emlékeztet. Ezzel szemben azokon a környékeken, ahol a jövő egyfajta világnézete készülődik, a Nyugat vidékein, azt tapasztaljuk, hogy az állatvilág iránt fent említett részvétet igen kevésbé értik meg. És jellemző, hogy a középkor folyamán, s később is, egészen a mi korunkig, épp azokban az országokban, ahol a keresztény világnézet elterjedhetett, az a szemlélet merült fel, hogy az állatok egyáltalán nem tekinthetők valóságos lelki élettel rendelkező lényeknek, hanem egyfajta automatáknak, s talán nem jogtalanul hívták fel a figyelmet arra, még ha ezt nem is fogadta mindig megértés, hogy a nyugati filozófiák felfogása, mely szerint az állatok egyfajta automaták lennének, s nincs is igazi lelki életük, olyan néprétegekbe is leszivárgott, melyek semmi részvétet nem tanúsítanak az állatok iránt, és gyakran semmiféle határt nem ismernek az állatokkal való kegyetlen bánásmódban. Igen, a dolog oly messzire ment, hogy az újkor egyik nagy filozófusát, Cartesiust alaposan félreérthették az állatvilágra vonatkozó gondolataival kapcsolatban.

Természetesen tisztában kell lennünk azzal, hogy a nyugati kultúrfejlődés valóban jelentős szellemei sohasem állították azt, hogy az állatok automaták volnának. Cartesius sem ezt a nézetet képviselte, jóllehet a filozófiájával foglalkozó könyvekben gyakran olvasható, hogy Cartesius ilyen nézeteket vallott. Ez azonban nem igaz, hiszen aki Cartesiust ismeri, tudja, hogy noha ő nem tulajdonít olyan lelkiséget az állatnak, mely odáig fejlődhetne, hogy az éntudat alapján isten létezésének

bizonyítékáig jusson, azt azonban az állatok javára írja, hogy lelkiileg átjárják őket, átáramolnak rajtuk az úgynevezett lélepszellemek, melyek nem rendelkeznek ugyan olyan egységes individualitással, mint az ember énye, mégis lélekként működnek az állati szervezetben. Itt épp az a legjellemzőbb, hogy Cartesiust alaposan félre lehetett érteni ebben a vonatkozásban. Mindez jól mutatja, hogy nyugati fejlődésünk elmúlt századaiban az a tendencia élt, mely az állatoknak csak egyfajta automatikus tulajdonságot tulajdonított, s ezt a tendenciát belevitték, beleolvasták olyan művekbe is, melyekbe, ha lelkiismeretesen látnak munkához, mindezt nem olvashatták volna bele, nevezetesen éppen Cartesiusnál nem. A nyugati kultúrfejlődésnek megvan az a sajátossága, hogy a materializmus elemeiből kellett tanulnia. Sőt, azt lehet mondani: a kereszténység felemelkedése úgy indult, hogy az emberiség fejlődésének ez a jelentőségteli impulzusa először egy nyugati materialista felfogás talajába ágyazódott be. Az újkor materializmusa csak következménye annak, hogy a legspirituálisabb hitvallás, a kereszténység, Nyugaton először egy materialista felfogással találta szemben magát. Ha szabad így mondanunk, ez a nyugati népek emberiségsorsa, hogy az embereknek materialista talajból kell felküzdeniük magukat, épp a materialista nézetek és tendenciák legyőzése révén kell jelentékeny és nagy erőknek kibontakozniuk a legmagasabb rendű spiritualizmusig. Az a körülmény, hogy a nyugati népeknek ez lett a sorsuk, a karmájuk, alakította ki azt a vonásukat is, hogy az állatokat pusztán automatáknak tekintették. Aki a szemlélet működésén nem lát át elég alaposan, aki csak ahhoz tudja tartani magát, ami az érzéki világban vesz körül bennünket, az a külvilág benyomásaiból könnyen juthat olyan felfogáshoz az állatvilágot illetően, mely az állatokat meglehetősen lealacsonyítja. Ezzel szemben azok a világszemléletek, melyek még őrzik a legősibb bölcsesség spirituális világszemléleteinek egyes elemeit, megőriztek egyfajta tudást arról, ami az állatvilágban is szellemi; és minden félreértés ellenére, ami világszemléletükbe lopózva megrontotta annak tisztaságát, mégsem tudták elfelejteni, hogy az állatiasság kiélésében és megformálásában szellemi tevékenységek, szellemi törvények hatnak.

Ha tehát az egyik oldalon – éppen a szellemi világnézet hiányából következően – az állatvilág lelkiiségére vonatkozó értetlenséget kell látnunk, nem téveszthet meg bennünket, hogy a másik oldalon csak egy materialista világszemléletből fakadó következmény lenne, ha a karma-ideát, ahogyan az az emberi sors és az emberi karma megértéséhez szolgál majd alapul, minden további nélkül alkalmaznánk az állati világra is. Nem szabad ezt tennünk. Tegnap már utaltunk annak szükségességére, hogy a karma fogalmát a lehető legpontosabban kell használnunk. Hibásan járnánk el akkor is, ha azt, amit mi idéztünk elő egy hatás visszahatásaként az okot kiváltó lényre, ha tehát ezt az állatvilágban is keresni kezdenénk, mert a karma törvényszerűségét kiterjedtebb formájában csak azáltal ismerhetjük meg, ha túlmegyünk az egyes emberi életen, túl a születésen és a halálon, ha követjük az embert újjászületéseinek egymásra következői során, ha rájövünk, hogy egy bizonyos ok visszahatása, melyet az egyik életben mi ültettünk el, csak egy későbbi életben jelentkezhet. A karmikus törvényszerűség tehát élettől életig terjed, és az okok hatásainak nem kell egy élet során fellépniük, sőt, ha a karmát általánosságban tekintjük, egészen biztos, hogy ez ugyanabban az életben nem következik be.

Tudjuk azonban, akárcsak a külső szellemtudományos megfigyelések alapján is, hogy az állatnál nem beszélhetünk olyan újjászületésről, mint az embernél. Ahhoz az emberi individuumhoz hasonlót, melyet az ember a halál küszöbének átlépése után is megtart, amely a halál és az újabb születés között különleges életet él a szellemben, hogy utána egy újabb születéssel a létezésbe lépjen, ehhez az emberi individuumhoz hasonlót bizonyosan nem találunk az állatok világában. Azon a módon, ahogyan az emberi halált értelmezzük, nem beszélhetünk az állatok haláláról, mert mindaz,

amit a halál küszöbének átlépése után az emberi individuum sorsaként ábrázolhatunk, másképp van az állatvilágban; és ha valaki azt hinné, hogy az állati individuumban a Földön már egy korábban előforduló állat újramegtestesült lényét kereshetnénk, ahogy ezt az ember esetében kell tennünk, akkor az illető határozottan tévedés áldozata lenne. Ma, amikor mindent, ami az ember elé tárul, oly szívesen ítélnék meg a pusztá külső szerint, a belső oldalt mellőzve, az ember és az állat közötti tulajdonképpeni legnagyobb ellentétek, a leglényegesebb különbségek egyáltalán szembe sem tűnnek. Külsőleg – tisztán materialista szemszögből nézve – a halál jelensége az ember és az állat esetében egyforma. Így, ha egy állat életét megfigyelik, könnyen azt hihetik, hogy az állat individuális létének egyes jelenségeit össze lehet hasonlítani az ember személyes létének egyes jelenségeivel a születés és a halál között. Ez az eljárás azonban teljesen elhibázott volna. Ezért a következőkben egyes példákon mutatunk rá az emberi és az állati között meglévő átható különbségekre.

Ezt a különbséget az állat és az ember között ugyanis csak az tudja teljesen tisztázni, aki nem csak külső, érzéki látásra, de a saját kombinatív gondolkozása elé táruló tényekre is elfogulatlanul tud tekinteni. Van egy jelenség, amelyet a természettudósok is hangsúlyoznak, amivel azonban a jelen tudósai semmi értelmet nem tudnak kezdeni, az a jelenség ugyanis, hogy az embernek először a legegyszerűbb dolgot is meg kell tanulnia: az embernek – történelme során – a legegyszerűbb szerszámok használatát is meg kellett tanulnia, gyermekeinknek még ma is tanulniuk kell, legyen az akár a legegyszerűbb dologról szó, s e dolgok megtanulására bizonyos időt kell fordítanunk. Fáradozásba kerül az embert megtanítani valamire, egyszerű kézmozdulatokra, fogásokra, bizonyos eszközök és szerszámok elkészítésére és így tovább. Ha ezzel szemben az állatokat nézzük, azt kell mondanunk: mennyivel jobb dolguk van nekik ebből a szempontból! – Gondoljunk arra, ahogyan a hód készíti komplikált és művészi épületét. Nem kell megtanulnia, tudja, mivel mindezt mintegy beleivódott törvényszerűségként hozza magával, ahogyan mi emberként azt a lehetőséget vagy annak művészetét, hogy a hetedik év körül új fogat növezzünk. Ezt sem kell senkinek tanulnia. Az állatok tehát magukkal hoznak egy képességet, mint például a hód házának elkészítését. És ha körülnéznék az állatvilágban, azt találják, hogy az állatok igen határozott ügyességi fogásokat hoznak magukkal, s ezekkel olyan dolgokat lehet létrehozni, melyek az emberi ügyesség számára távolról sem érhetők el, annak ellenére, hogy az ember oly csodálatosan sokra vitte.

Felmerül tehát a kérdés: hogy lehet az tulajdonképpen, hogy az ember, amikor megszületik, tehetetlenebb, mint például a tyúk vagy egy hód, hogy lehet, hogy azt, amit ezek a lények eleve magukkal hoznak, neki előbb sok-sok fáradozás után kell elsajátítania? Ez nagy kérdés. És hogy ez nagy kérdés, azt előbb meg kell tanulni érezni. Mert amit az embernek a saját világszemlélete számára meg kell nyernie, a tekintetben sokkal kevésbé jelentős, hogy fontos dologra tudjon rámutatni, mint hogy tudja, miként kell ezeket a fontos kérdéseket feltenni. Lehet, hogy a tények megfelelnek a valóságnak, világnézetünk számára mégsem kell mindig értékesnek lenniük. Jóllehet e jelenség okaira szellemtudományos szempontból még ma visszatérünk, ha ezeket az okokat minden részletükben ki akarnánk mutatni, az túlságosan messzire vinne. Pár szóval mégis térjünk ki rá.

Ha szellemtudományosan visszatekintünk az emberi fejlődés ősrégi múltjára, azt találjuk, hogy azok az erők és elemek, amelyek mondjuk a hód vagy más állat rendelkezésére állnak, az ember számára is adva voltak. Az ember tehát az ősrégi időkben nem pusztán az ügyetlenséget sajátította el mint hajlamot, az állatnak engedve át a primitív ügyességet, de ezt az ügyességet az ember is magába szívta, sőt alapjában véve az állatnál sokkal nagyobb mértékben. Hiszen az állatok nagy ügyességkészséget hoznak ugyan a világra, ezek az ügyességek mégis egyoldalúak az életben. Az ember alapjában véve semmit sem tud, amikor az életbe lép, előbb mindent meg kell tanulnia, ami a

külső világra vonatkozik. Ez így bizonyos fokig radikális megfogalmazás, de azért megértjük egymást. Ha azonban az ember tanulni kezd, hamarosan kitűnik, hogy sokoldalúbb, és fejlődése bizonyos ügyességi készségek és hasonlók kialakulása szempontjából is gazdagabb lehet, mint az állaté. Az ember tehát eredetileg bőséges adottságokkal rendelkezett, amelyet ma mégis nélkülöz. Az a sajátságos jelenség áll előttünk, hogy az ember és az állat eredetileg ugyanúgy volt ellátva képességekkel. És ha visszamennénk a régi szaturnusz-fejlődésig, azt találnánk, hogy az emberi és állati fejlődés között egyáltalán semmilyen különbség nem volt még. Akkor még mindkettő teljesen azonos adottságokkal rendelkezett. – Mi történt hát a közbeeső időben, hogy az állat mindenféle ügyességet magával hoz, míg az ember oly ügyetlen harcosa a világlétezésnek? Hogyan viselkedett tulajdonképpen az ember a közbűsítő időben, hogy most hirtelen nem rendelkezik azzal, amit annak idején megkapott? Vajon mindezt esztelenül elpazarolta a fejlődés folyamán, miközben az állatok megőrizték magukat takarékos háztartásvezetőknek? Ezt a kérdést mégpedig valóságos tényekre alapozva, joggal fel lehet tenni. Az ember azokat az adottságokat, amelyeket az állat ma külső ügyességként használ, nem pazarolta el, de valami másra alkalmazza, mint az állat. Az állatok külső ügyességben bontakoztatják ki ezeket az adottságokat: a hód és a darázs fészket épít magának. Az ember ugyanazokat az erőket, melyeket az állatok így élnek ki, saját magába fektette, és magában hasznosította őket. Ezáltal hozhatta létre azt, amit mi az ember magasabb rendű szervezetének mondunk. Hogy az ember ma egyenesen jár, hogy tökéletesebb az agya és általában tökéletesebb belső szervezettel rendelkezik, ahhoz bizonyos erők kellett; s ezek ugyanazok az erők, amivel a hód fészket épít magának. Az ember a maga számára használta fel ezeket az erőket idegrendszeréhez és így tovább. Ezért nem tartott meg elég erőt ahhoz, hogy ugyanolyan módon a külvilágban dolgozni tudjon. Az tehát, hogy mi ma tökéletesebb felépítéssel mozgunk az állatok között, onnan ered, hogy mi mindent, amit a hód kívül dolgoz fel, a fejlődés folyamán valamikor belső épülésünkre használtuk. Nálunk belül van a mi hódépületünk, ezért nem tudjuk ezeket az erőket kifelé is ugyanolyan módon kibontakoztatni. – Ha kitartunk egy egységes világnézet mellett, látjuk tehát, hogy a különböző lényekben lévő különböző adottságok merre tartanak, és hogyan jelentkeznek ma. Mivel az ember ezeket az erőket a maga sajátos módján használta fel, így számára, földi fejlődésének idejére egy egészen különleges berendezés vált szükségessé, amit már részben ismerünk.

Miért vált szükségessé, hogy az ember esetében azok az erők, melyekről épp az imént beszéltünk, és amelyek az állatvilág különböző fajainál és fajtáinál külső teljesítményként mutatkoznak, az emberi szervezet belső alakulását szolgálják? Mert az ember csak azáltal, hogy belső szervezetét kialakíthatta, válhatott hordozójává annak, ami ma az én, ami inkarnációtól inkarnációig továbbmegy. Egy másféle szervezet nem válhatott volna ilyen énhordozóvá: mert hogy az én-individuum a földi létben tevékenyvé válhat-e vagy sem, az épp a külső hüvelytől függ. Ha a külső szervezet nem volna megfelelő az én-individuum számára, akkor az a földi létben nem tud tevékenyvé válni. Tehát mindennek az volt a tétje, hogy a külső szervezet alkalmassá váljon az én-individuum számára. Ehhez egy különleges berendezést kellett létrehozni, melyet lényeges oldalát illetően már ismerünk.

Tudjuk, hogy fejlődésünket megelőzte a holdfejlődés, azt a napfejlődés, azt pedig a szaturnuszfejlődés. Amikor a régi holdfejlődés véget ért, az ember külső léte tekintetében olyan fokon állt, melyet állat-emberiségként jellemezhetnénk. Ez a külső emberi szervezet azonban akkoriban még nem volt annyira előrehaladott állapotban, hogy egy én-individualitás hordozója lehetett volna. Először az ember földfejlődésének volt az a feladata, hogy az ént e szervezetben megtestesítse. Ez azonban csak azáltal mehetett végbe, hogy földfejlődésünk eseményei egészen sajátos módon alakultak. Amikor véget ért a régi holdfejlődés, mondjuk úgy, minden egy káoszban oldódott fel.

Ebből egy kozmikus homály megfelelő idejének lejártával, ismét előbukkant a mi földfejlődésünk kozmosza. A földfejlődésnek ebben a kozmoszában minden benne volt, ami ma Naprendszerünk-ként velünk és a Földdel összeköttetésben áll. Ebből az összefüggésből, ebből a kozmikus egységből vált le később a Földről az összes égitest. Nem szükséges itt elmélyednünk annak hogyanjában, ahogy a többi bolygó, a Jupiter, a Mars és a többi levált. Csak arra kell rámutatnunk, hogy a földfejlődés egy adott pontján Földünk és a Nap elvált egymástól. Amikor azután a Nap is levált, és határait a Földre kívülről küldte, Földünk még mindig összekapcsolódott a mai Holddal úgy, hogy azok a szubsztanciák és szellemi erők, melyek ma a Holdhoz vannak láncolva, annak idején még a Földhöz kötődtek.

Többször érintettük már azt a kérdést, mi történt volna, ha a Nap nem vált volna el a Földtől és nem ment volna át abba az állapotba, melyben, mint ma, kívülről hat a Földre. Amikor eleinte a Föld még hozzá volt kapcsolódva a Naphoz, az egész kozmikus rendszer és az emberi szervezet elődei is, egészen más viszonyok között egységet alkottak egymással. Természetesen nem képtelenség a mai viszonyokat nézve azt mondani: miféle képtelenségek ezek a teozófusoktól: hiszen így minden szervezett lénynek el kellett volna égnie! Ám ezek a lények épp olyanok voltak, hogy az akkori viszonyok között, teljesen más kozmikus egységben fenn tudtak maradni. – Ha a Nap kötve maradt volna a Földhöz, akkor egészen más, sokkal hevesebb erők kapcsolódtak volna hozzá, aminek az lett volna a következménye, hogy a Föld egész fejlődése olyan hévvel és gyorsasággal haladt volna előre, hogy az emberi szervezet képtelen lett volna úgy kiélni magát, ahogy kellett. Ezért arra volt szükség, hogy lassúbb tempó és sűrűbb erők álljanak a Föld rendelkezésére. Ez pedig csak azáltal valósulhatott meg, hogy a viharos, vehemens erők kivonták magukat a Földből. Így a Nap erői mindenekelőtt azáltal gyakoroltak gyengébb hatást, hogy ezután kívülről, távolabbról hatottak a Földre. Így azonban valami más következett be. A Föld most olyan állapotba került, hogy az emberek a helyes módon ismét nem jutottak volna előbbre. A viszonyok most túlságosan tömörek lettek, elfásítók, az életet kiszárítók. Ha e viszonyok így maradtak volna, az ember ismét akadályba ütközött volna fejlődése elérésében. Ezen egy különös berendezéssel segítettek, azzal ugyanis, hogy a Nap kilépése után egy idő múlva a mai Hold is elhagyta a Földet, és magával vitte azokat a lelassító erőket, melyek az életet lassú halállá változtatták volna. Így a Nap és a Hold között visszamaradt a Föld, pontosan olyan tempót választva, mely az emberi szervezet számára megfelel ahhoz, hogy valóban felvehessen egy individuumot hordozó ént, mely inkarnációtól inkarnációig ér. Az emberi szervezetet mai állapotában semmilyen más kozmikus körülmény által nem lehetett volna létrehozni. Csak az említett történések által, előbb a Nap, majd a Hold leválásával.

Valaki esetleg azt mondhatná: ha én lettem volna az Úristen, másképp csináltam volna; én rögtön megteremtettem volna azt a keveréket, amely által az emberi szervezet olyan módon haladhatott volna tovább, ahogyan tovább kellett haladnia. Mert miért volt szükség rá, hogy előbb kilépjen a Nap, s utána szükségessé váljon a Hold kilépése is?

Aki így gondolkozik, túlságosan absztrakt módon gondolkozik. Nem veszi figyelembe, hogy ha a világrendben olyan belső változatosságnak kell kialakulnia, amilyen az emberi szervezet, minden egyes rész számára különleges berendezésre van szükség, és hogy mindazt, amit az emberi gondolat egymásba szövögetve kigondol, nem lehet átültetni a valóságba. *In abstracto* mindent ki lehet gondolni; de a valódi szellemtudományban meg kell tanulni konkrétan gondolkozni úgy, hogy az ember azt mondja az emberi szervezet bizony nem egyszerű. Fizikai testből, étertestből és asztáltestből áll. Ezt a három tagot előbb egyensúlyi állapotba kellett hozni úgy, hogy az egyes részek a megfelelő módon viszonyuljanak egymáshoz. Ez pedig csak ezáltal a háromszoros esemény által

történhetett meg: először az egységes kozmosz kialakulásával, a Föld, a Nap és a Hold együttes kozmikus egységével. Ezek után kellett a Nap kilépése által megvalósulnia annak, ami magában az emberi étertestben hatott lassítóan, mert az különben a maga viharos gyorsaságával minden fejlődést elsorvasztott volna. Később ismét elkerülhetetlen volt a Hold kivezetése, különben az asztrálist pusztította volna el az emberi szervezetet. Mivel az ember szervezetében benne van e három tag, ennek a három eseménynek is be kellett következnie.

Látjuk tehát, hogy létét és jelenlegi tulajdonságait az ember a kozmosz bonyolult berendezésének köszönheti. De azt is tudjuk, hogy az egész természetvilág fejlődése semmiképpen sem tarthat egyenlő mértékben lépést az általános fejlődéssel. Az utóbbi évek általános vizsgálódásaiból tudjuk, hogy Földünk egyes planétaalakzatain vagy megtestesülésein az általános fejlődéshez képest bizonyos lények mindig lemaradtak, melyek azután, amikor a fejlődés előbbre haladt, olyan állapotok között éltek, ami nem felelt meg teljesen a fejlődésnek. Azt is tudjuk azonban, hogy alapjában véve minden fejlődés ilyen lemaradásokon keresztül terelődött a helyes mederbe. Hiszen ismeretes számunkra, hogy bizonyos lények a régi holdfejlődés idején „luciferi lényekként” maradtak vissza, vagy maradtak le, akikhez egyrészt néhány súlyos rossz tapad, másrészt viszont azt is nekik köszönhetjük, ami először tette lehetővé az emberré válást, nevezetesen a szabadság lehetőségét, benső lényünk szabad kibontakozását. Igen, azt mondhatjuk: a luciferi lények lemaradása bizonyos vonatkozásban áldozat volt. Ezek a lények azért maradtak vissza, hogy a földi lét alatt egészen különleges tevékenységet gyakorolhassanak, hogy megajándékozzák az embert a szenvedélyekkel, melyek az emberi méltósághoz és önrendelkezéshez is hozzátartoznak. Bizony hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy a szokványos kifejezések helyett egészen más kifejezéseket használjunk. A luciferi lényekkel kapcsolatban nem beszélhetünk hanyagságról. Lemaradásuk bizonyos vonatkozásban áldozat volt, hogy azáltal, amit ezen az áldozaton keresztül magukévá tettek, hatni tudjanak a földi emberiségre.

A tegnapi utalásokból már tudják, hogy nemcsak különböző lények, de szubsztanciák is visszamaradtak olyan törvényeket őrizve meg maguknak, melyek a korábbi planetáris viszonyok között helyénvalók voltak, és amelyeket e szubsztanciák később magukkal vittek a fejlődés későbbi szakaszaiba. Így keresztezik egymást a régi idők fejlődési szakaszai az újabb időkével úgy, hogy átmennek egymásba. Tulajdonképpen ezáltal lehetséges az élet változatossága. – A különböző lények legkülönbözőbb fejlődési fokai állnak így előttünk. Lehetetlen lett volna ugyanis, hogy az emberi világ mellett egyáltalán kifejlődjön az állatvilág, ha bizonyos lények nem maradtak volna vissza a szaturnusz-periódus után, hogy miközben az ember a Napon már továbbfejlődött, magasabb fokra jutott, másodikként létrehozzanak egy állatvilágot, hogy azok, mint a mai állatvilág első előfutárai, színre léphessenek. Ez a visszamaradás szükségszerű a későbbi képződmények megalapozásához.

Ha felmerül a kérdés, miért kell hogy lények és szubsztanciák visszamaradjanak, erre egy hasonlattal lehetne válaszolni. Az ember fejlődésének fokról fokra kell előrehaladnia. E egyedül azáltal vált lehetségessé, hogy az ember egyre jobban kifinomult. Ha mindig ugyanazzal az erővel működött volna, amivel a szaturnuszi fázisban, akkor nem jutott volna előbbre. Megállt volna a fejlődése. Ezért vált szükségessé, hogy az ember kifinomítsa erői. – Vegyünk például egy pohár vizet mint egy képet, amiben valamilyen anyag föl van oldva. Ebben a pohárban felülről lefelé minden ugyanazt a szint mutatja, ugyanazt a sűrűséget és így tovább, minden egyforma lesz benne. Tegyük most fel, hogy a durvább anyagok leülepednek a pohár fenekére, így a tisztább víz és a finomabb szubsztanciák felül maradnak. A víz tehát csak azáltal válhatott finomabbá, hogy a durvább része-

ket kiválasztotta magából. – Valami ilyesmire volt szükség a szaturnuszfejlődés lejárta után is, egy ilyen kiválasztódásnak kellett létrejönnie, tehát az egész emberiségnek ki kellett választania magából valamit, s megtartani a finomabb részeket. Ami kiválasztódott, az lett az állatvilág. A kiválasztás vagy kiselejtezés által a többiek finomabbakká váltak, s egy fokkal magasabbra juthattak. És minden ilyen fokon ki kellett választani bizonyos lényeket, hogy az ember mind magasabbra és magasabbra juthasson.

Az emberiség létezése tehát csak azáltal lehetséges, hogy az ember megszabadította magát azoktól a lényektől, melyek az alsóbb rétegekben élnek körülöttünk. Ezek a lények valaha mindannyian, minden erejükkel benne voltak a fejlődés folyamatában, úgy hozzátartoztak e folyamathoz, mint a vízhez a sűrűbb alkotórészek. Mi engedték őket lesülyedni, magunk pedig kiemelkedtünk. Fejlődésünk ezáltal vált lehetségessé. Alátekintve tehát három mellettünk élő természetvilág tagjaira, azt mondhatjuk: mindenben látunk valami aminek talajjá, alappoztá kellett válnia számunkra, hogy a mi fejlődésünk biztosítva legyen. Ezek a lények lesülyedtek, hogy mi felemelkedhessünk. Ez a helyes rálátás az alárendelt természetvilágra.

Nézzük most a fejlődést, ahol e folyamat egyes részletei még szemléletesebben állna előttünk. Tisztában kell lennünk azzal, hogy földfejlődésünkön belül minden tény bizonyos viszonyt és bizonyos összefüggést tételez fel. Láttuk, hogy a Napnak és a Holdnak Földünkötől való leválasztása valójában azért történt, hogy ezáltal az emberi szervezet olyan magasságokig jusson, hogy individuummá válhasson; és hogy az emberi szervezet egybe tisztábbá váljon. Azáltal azonban, hogy a világmindenségben ezek a leválasztások az ember érdekében megtörténtek, ezek a mi Naprendszerünkben történt nagy erejű változásokat eredményező beavatkozások a természetvilág másik három tagjára is nagy befolyást gyakoroltak. Mindenekelőtt az állatvilágra, mely a legközelebb áll hozzánk. Ha ezt a befolyást mely a Nap és a Hold leválási folyamatai következtében az állatvilágot érte, meg akarjuk érteni, akkor a szellemkutatás alapján a következő ismeretekhez jutunk.

Amikor a Nap levált, az ember fejlődésének egy bizonyos fokán állt. Ha meg kellett volna tartania azt a fokot, melyen abban az időben állt, amikor még a Hold a Földdel együtt volt, akkor nem juthatott volna mai szervezetéhez, hanem egy bizonyos elsivárosodás elszáradást kellett volna megtapasztalnia. A Hold-erőknek el kellett hagyniuk a Földet. Hogy ez az emberi szervezet létrejöhetett, az annak a körülménynek köszönhető, hogy a ember az alatt az idő alatt, amikor a Hold még a Földben volt, megőrizte azt a szervezetet, melyet még lágyabbá lehetett tenni, mert az is lehetséges lett volna, hogy e szervezet addigra már annyira megkeményedik, hogy nem használt volna többé a Hold távozása. Ezen fokon, amikor a szervezetet még meg lehetett lágyítani, ténylegesen csak az emberelődök álltak. – A Holdnak tehát egy adott időpontban el kellett hagynia a Földet. Mi történt addig?

Az emberi szervezet mind durvább és durvább lett. Bár, hogy az ember úgy nézett ki, mint egy fa, ez túl erős feltevés lenne. Az akkori szervezet, durvasága ellenére, még mindig finomabb volt, mint a mai. De az akkori időkhöz viszonyítva az ember szervezete annyira durva volt, hogy az ember szellemibb része, mely bizonyos mértékben már akkor is váltakozva, hol a fizikai testtel együtt, hol anélkül élt, a Nap és a Hold kilépése közti időben végre odáig jutott, hogy ha újra fel akarta keresni fizikai testét, e testet a földi folyamatok következtében olyan tömörnek találta, hogy nem volt lehetősége beleköltözni, s ezt a szervezetet mint burkot, hüvelyt használni. Ezért az is előfordult, hogy sok emberelőd szellemi-lelki része búcsút vett a Földtől, és egy időre más, de a mi Naprendszerünkhez tartozó bolygón keresett megélhetést. A fizikai testeknek csak egy egészen elenyésző része volt továbbra is használható, és csak ez a kis rész mentette át magát ezen az időn. Több

ízben ábrázoltam, hogy az emberi lelkek jóval nagyobb száma kiköltözött az ég terébe, de egy kis rész megtartotta a folytatólagos fejlődési áramlatot, mégpedig azok az emberlelkek, akik a legerősebbek voltak, és mindent el tudtak viselni, le tudtak győzni. Ezek az erős lelkek mentették át a fejlődést a kritikus periódusokon.

Ez alatt az egész történést még nem volt szó arról, amit mi emberi énnel, emberi individualitásnak nevezünk. Inkább a fajta-lélek karakteréről beszélhetünk. A lelkek, ha visszahúzódtak, feloldódtak a faj-lélekszerűségben.

Később bekövetkezett a Hold kilépése, miáltal újabb lehetőség adódott az emberi szervezet további finomulására úgy, hogy azokat a lelkeket, melyek korábban elmenekültek, a szervezet újra felvehette magába. Ezek a lelkek fokozatosan visszatértek – egész az atlantiszi időkig –, és beköltöztek az emberi testekbe. Bizonyos szervezetek azonban, melyek a kritikus idő alatt képződtek, mégis lemaradtak. Ez alatt az idő alatt tovább szaporodtak ugyan, de nem tudtak az emberi lelkiség hordozóivá válni. Mert ezek a szervezetek túlságosan durvák voltak. Tehát azon szervezetek mellett, melyek később ki tudtak finomulni, ilyenek is fennmaradtak e kritikus földi periódusokból. Ezek azután durvább szervezetek előfutárai lettek, s így alakult ki az a helyzet, hogy azon szervezetek mellett, melyek emberi individuumok hordozóivá tudtak válni, olyan szervezetek is tovább szaporodtak, melyek nem lehettek emberi individuumok hordozóivá, és amelyek az emberi lelkektől elhagyott szervezetek utódai lettek, abból az időből, amikor a Nap már elvonult, de a Hold még a Földhöz kapcsolódott.

Az ember mellett tehát formálisan olyan szervezetek kialakulását látjuk, melyek a holdkarakter megtartása által képtelenné váltak arra, hogy emberi individuumok hordozóivá legyenek. Ezek a szervezetek lényegében azok, melyek a mai állatok szervezeteivé lettek. Különösnek tűnhet, hogy a mai állatok e durvább szervezetei mégis bírnak egynéhány olyan képességgel, melyek ráadásul bölcsen működnek – erről tanúskodik például a hód fészkeinek esete. Azért ez is érthető lehet számunkra, ha nem túlságosan leegyszerűsítve képzeljük el a dolgokat, hanem világos előttünk, hogy épp ezeknek a lényeknek azok a szervei, amelyekbe nem költözött emberi lélek, alakították ki az állati testfelépítés külső berendezéseit, bizonyos idegeket és hasonlókat, ami lehetővé tette számunkra, hogy összhangba tudják hozni magukat a földi lét törvényeivel. Mert azok a lények, melyek nem őrizték meg azt a képességet, hogy emberi lelket fogadjanak magukba, egész idő alatt a Földhöz kötődtek. A többi szervezet, melyek később kifinomultak úgy, hogy fel tudtak venni emberi individuumokat, szintén együtt maradtak ugyan a Földdel, de mert később a Hold kimenetele után változtatásokat kellett eszközölniük magukon, mindazt, amit korábban elsajátítottak, most azáltal, hogy kifinomultak, elvesztették.

Jegyezzük meg tehát: amikor a Hold elvált a Földtől, bizonyos szervezetek a Földön egyszerűen tovább szaporodtak, azon az egyenes vonalon, melyen létrejöttek, amikor még a Hold a Földhöz volt kötve. Ezek a szervezetek durvák maradtak, és megőrizték maguknak korábbi törvényeiket, s önmagukban annyira megkeményedtek, hogy amikor a Hold kilépett, semmilyen változásra nem voltak alkalmasak. Ezek a szervezetek mereven tovább szaporodtak. A többi szervezetnek, melyek az emberi individualitás hordozóivá lettek, meg kellett változniuk, ők nem tudtak mereven tovább szaporodni. Ezek úgy változtak, hogy rájuk hatni tudtak azok a lények, melyek időközben egyáltalán nem álltak már összeköttetésben a Földdel, melyek valahol egészen másutt voltak, de előbb csatlakozniuk kellett a Földhöz. – És itt van a különbség azon lények között, melyek megtartották a régi, merev hold-karakert, és azok között, melyek megváltoztatták magukat. De miben állt ez a változás?

Amikor azok a lelkek, melyek a Földet elhagyták, újra visszajöttek, és újra birtokba vették a testeket, nekiláttak az idegrendszer, az agy stb. átépítéséhez. Amennyi erejük volt, azt a belső építkezésre használták. A többiekben, azokon a lényeken, melyek merevebbé váltak, semmit sem lehetett többé változtatni. Ezeket most más lények vették birtokba, olyanok, amelyek még nem voltak hajlandók a szervezetbe beavatkozni, megálltak a régebbi fokokon, vagyis egyáltalán nem jutottak még olyan messzire, hogy a belső szervezetre hatni tudjanak, hanem kívülről hatottak, mint az állat fajta-lelke. Így azok a szervezetek, melyek a Hold kilépése után alkalmasak voltak arra, hogy felvegyék az emberi lelkeket, úgy munkálták meg a szervezeteket, hogy azok fokozatosan egy tökéletes emberi felépítéshez vezettek. A hold-idő alatt megmerevedett szervezeteket többé nem lehetett megváltoztatni. Ezeket most azok a lelkek vették birtokba, melyek távolról sem voltak olyan előrehaladottak, hogy beköltözhessenek egy individuumba, ezek megálltak a hold-szinten, mindent kialakítottak, amit a hold-szinten el lehetett érní, és most mint fajta-lelkek vették birtokba a rendelkezésükre álló szervezeteket.

Így nyilvánul meg tehát a kozmikus folyamatok alapján az ember és az állat közötti különbség. Ha meg kellett volna állnunk közvetlenül az ember alatt álló lények felépítésénél, akkor énünkkel most a Föld körül kellene lebegnünk, mert a szervezet túlságosan merev lenne. Nem tudnánk lejutni, s jóllehet mi tökéletesebb lények lettünk, mégis ott kellett tartózkodnunk, ahol az állatok fajta-lelkei vannak. De mivel a mi szervezetünk ki tudott finomulni, így mi beleköltözhattunk e szervezetekbe, és szálláshelyként tudjuk használni őket, vagyis mi individuálisan szállhattunk le a Földre. A faj-lelkeknek nem volt erre igényük. Ők a szellemvilágból hatnak a lények belsejébe.

A bennünket körülvevő állatvilágban tehát valami olyasmit láttunk, amik mi magunk is lehetnénk, ha szervezetünket nem az előbb ábrázolt berendezésnek köszönhetnénk. Felmerülhetne itt a kérdés: mi által jöttek akkor az alattunk elhelyezkedő állatok, megmerevedett felépítésükkel, a Földre? – Nos, miáltalunk jöttek le! Az állatok azoknak a testeknek az utódai, amelyekbe mi a Hold kilépése után többé nem akartunk beköltözni, mert e testek túlságosan eldurvultak. Magunk mögött hagytuk ezeket a testeket, hogy később más testeket találjunk. Később nem találhattunk volna más testeket, ha annak idején nem hagyjuk el az előző szervezeteket. Mert a Nap kilépése után a Földön kellett megélhetést keresnünk magunknak. – És pontosan itt történt, hogy – mondjuk így – bizonyos lényeket magunk alatt hagytunk, hogy így rátalálhassunk a magasabbra jutás lehetőségére. A magasabbra jutás érdekében kellett más bolygókra mennünk, s ott lenn veszni hagyni a testeket. Amik vagyunk, bizonyos fokig annak köszönhetjük, ami visszamaradt alattunk. Igen, ezt a „köszönetet” sokkal pontosabban is ábrázolhatjuk. Tegyük fel a kérdést: hogyan volt egyáltalán lehetséges, hogy annak a kritikus periódusnak az idején el tudtuk hagyni a Földet? Mert az azért mégsem megy minden további nélkül, hogy egy lény odamegy, ahová akar.

A fejlődés folyamán ezt a lehetőséget mi ismét csak a luciferi lényeknek köszönhetjük. Ezek a lények voltak a vezetőink, akik a kritikus periódus idejére eltávolítottak bennünket a földfejlődés közeléből. S egyúttal azt mondták nekünk: ott lenn most kritikus idők következnek, nektek el kell hagynotok a Földet! – A luciferi szellemek vezetése alatt hagytuk el tehát a Földet, ugyanazon luciferi szellemek által, melyek akkori asztráltestünkbe bevitték a luciferi princípiumot, az arra való hajlandóságot, amit mi a bennünk levő rossz lehetőségének hívnunk, ezzel egyidejűleg azonban a szabadság lehetőségét is. Ha e lények ebben az időben nem vittek volna el bennünket a Földről, örökre hozzáláncolódtunk volna ahhoz az alakhoz, melyet akkor teremtettünk meg magunknak, s amelyet most legfeljebb felülről lebeghetnénk körül, de nem tudnánk beléköltözni. Ezek a lények tehát magukkal vittek bennünket, saját lényüket pedig hozzákötötték a miénkhez.

Ennek szem előtt tartásával most már érthető, hogy távozásunk közben magunkba engedték a luciferi hatásokat. Azok a szervezetek, amelyek nem osztoztak abban a sorsban, hogy annak idején eljuthattak volna egészen különös világrészekre, amelyek tehát kötve maradtak a Földhöz, nos, ezek a szervezetek luciferi hatás nélkül maradtak odalenn. A Föld sorsában osztozniuk kellett velünk, de égi sorsunkban nem tudtak velünk osztozni. A Földre visszatérve már bennünk volt a luciferi beütés, a többi lényben azonban nem. Így vált lehetségessé, hogy egy fizikai testben élve, mégis a fizikai testtől független életet éljünk; s lassan egyre függetlenebbek lettünk ettől a testtől. A többi lény azonban, melyekben nem volt meg a luciferi beütés, azt juttatta kifejezésre, amit mi csináltunk belőlük, azt, ami a mi asztrálestünk volt a Nap és a Hold kilépése közötti időkben, vagyis amitől mi megszabadítottuk magunkat. Az állatokat figyelve azt mondhatjuk: minden, amit az állatok kegyetlenségből és zabáló éhségből kifejezésre juttatnak, minden állati erénytelenség, ami ügyességük mellett megvan bennük, bennük is megvolna, ha mindezt nem tudtuk volna kiirtani magunkból! Asztrálestünk kiszabadulását annak a körülménynek köszönhetjük, hogy minden durvább asztráltulajdonság visszamaradt a földi állatvilágban. És elmondhatjuk: jó nekünk, hogy mindez nincs többé bennünk – az oroszán kegyetlensége, a róka ravaszsága: jó, hogy mindezek kikerültek belőlünk, s rajtunk kívül élnek önálló életüket!

Az állatok tehát velünk együtt rendelkeznek azzal, ami a mi asztrálestünket jelenti, s ezáltal bírnak a fájdalomérzés lehetőségével is. De az állatok, éppen az előbb elmondottak miatt nem juthattak el ahhoz a lehetőséghez, hogy a fájdalom és a fájdalom legyőzése által mind magasabbra és magasabbra emelkedhessenek. Hiszen ők nem rendelkeznek individualitással. Ezért az állatoknak sokkal nehezebb a dolguk. Nekünk el kell viselnünk a fájdalmat; de számunkra minden fájdalom a tökéletesedést szolgáló eszköz; s legyőzése által magasabbra jutunk. Az állatokat úgy hagytuk magunk mögött, hogy már rendelkeztek ugyan a fájdalomra való képességgel, de azzal még nem, ami a fájdalomon felül emelhetne volna őket, ami által legyőzhetnék a fájdalmat. Ez az állatok sorsa. Saját szervezetünket mutatják ők nekünk azon a fokon, ahol képesek voltunk ugyan a fájdalomra, de még nem tudtuk átalakítani olyan gyógyító erővé, amely az emberiséget szolgálná. A földfejlődés folyamán tehát rosszabb részünket az állatoknak adtuk, s azok mintegy a mi tökéletesedésünk intő jeleiként állnak körülöttünk.

Ezeket a tényeket nem szabad elméletként kezelni, csakis kozmikus világérzéssel szabad közelíteni hozzájuk. Ezzel az érzéssel kell szemlélnünk az állatokat: ti, állatok, ott kívül vagytok. Amikor szenvedtek, valami olyan szenvedésben részesültök, ami az ember javát szolgálja. Nekünk, embereknek, megvan a lehetőségünk a fájdalom legyőzésére; nektek el kell viselnetek. Mi nektek hagytuk a fájdalmat, s magunknak megtartottuk a fájdalom legyőzését!

Ha az elméletből ki tudjuk fejleszteni ezt a kozmikus érzést, akkor az az állatvilággal való átfogó együttérzéssé válik. E kozmikus érzés az emberiség ősrégi bölcsességéből ered, amikor még őrizték egy olyan tudás emlékét, amelynek alapján egy homályos látnokiságtól indítatva mindenki azt mondta: valaha úgy álltak a dolgok, hogy mindenki benne élt az állatokkal való együttérzés, mégpedig igen nagyfokú együttérzés. – Ez az együttérzés újra elő fog jönni, amikor az emberek hozzászoknak majd a spirituális bölcsességek befogadásához, amikor újra belátják, hogyan kapcsolódik az emberiség karma a világkarmához. Azokban az időkben, melyek, mondjuk így, az elsötétítés időszakai voltak, melyekben a materialista gondolkozás teret kapott, ezekről az összefüggésekről nem is lehetett helyes fogalmuk az embereknek. Ebben az időszakban csak azt szemléltették, ami a térben egymás mellett van, tekintet nélkül arra, hogy mindaz, ami a térben van, egy tulajdonképpen eredetileg is rendelkezik, és csak a fejlődés során váltak el egymástól. S így persze arra sem

éreztek rá, ami az embert az állattal összeköti. És a Földnek minden olyan területén, ahol az a miszsió járta, hogy elkendőzzék az ember és az állatok közötti összefüggés tudatát, ahol e tudat helyére egy olyan tudat lépett, mely csak a fizikai térre korlátozza magát, ott különös módon viszonzta az ember azt, amit az állatoknak köszönhet – megette őket.

Ezek a dolgok egyben arra is rávilágítanak, hogy a világnézetek mennyire összefüggnek az ember érzéki és érzelemvilágával. Az érzékek és az érzések végső fokon a világnézetek következményei, és ahogy a világnézetek és az ismeretek – vagyis a tudás – változnak, ugyanúgy fognak változni az érzékelések és az érzések az emberiséget érintő összefüggésekben. Az ember nem tehetett másként, mint hogy magasabb fejlődési fokra jutott: más lényeket romlásba kellett döntenie, hogy saját maga feljebb jusson. Nem adhatott az állatoknak individualitást, hogy azok mindazt kiegyenlíthessék a karmában, amit el kellett szenvedniük: a fájdalmat az ember rájuk háríthatta, de anélkül, hogy a kiegyenlítés karmikus törvényszerűségét átadhatta volna. Amit azonban korábban nem adhatott, azt egyszer meg fogja adni az állatoknak, amikor az ember eléri a szabadságot és individuumának önzetlen létét. Akkor – tudatos módon – ezen a területen is felfogja majd a karmikus törvényszerűséget, és azt fogja mondani: az állatoknak köszönhetem, ami vagyok. Amit nem adhatok többé az egyes állatnak, azoknak a lényeknek tehát, melyek az egyedi létezésből alásüllyedtek egy árnyéklétbe, amit valaha, mondjuk így, az állatok ellen vétkeztem, azt most újra jóvá kell tennem egy olyan bánásmóddal, amit én nyújtok nekik! – Ily módon pedig a fejlődés előrehaladásával, a karmikus viszonyok tudatával megvalósul majd az embernek az állatokhoz való, mostaninál jobb viszonya is. Egy olyan bánásmód alakul ki, mellyel az ember ismét felemeli az állatot, melyet ő maga taszított alá.

Mégiscsak látunk tehát bizonyos kapcsolatot a karma és az állatvilág között. Amit az állat sorsként átél, azt, ha nem akarunk mindent összekuszálni, nem hasonlíthatjuk az emberi karmához. De ha figyelembe vesszük az egész földfejlődést, és mindazt, aminek az emberiség és az emberiség fejlődése érdekében meg kellett történnie, akkor látni fogjuk, hogy ténylegesen lehet beszélni az emberiségkarmának az állatvilághoz való vonatkozásáról.

HARMADIK ELŐADÁS

A betegség és az egészség a karma vonatkozásában

Az olyanfajta vizsgálódások, mint amelyeket ma és az elkövetkező napokban folytatunk, nagyon könnyen vezethetnek bizonyos félreértésekhez. Az egészség és a betegség néhány kérdésével fogunk foglalkozni a karma szempontjából, és mivel manapság éppen ezen a területen oly ellenértékes koráramlatok hatnak, a szellemtudományi alapok felfogásában könnyen félreértések léphetnek fel, nevezetesen a betegség és az egészség karmával való összefüggésénél. Hiszen Önök is tudják, hogy bárhol kerüljenek szóba az egészség és a betegség kérdései, meglehetősen heves és szenvedélyes viták dúlnak körülöttük. Azt is tudjuk mindannyian, hogy a laikusok, de egyes orvosok is, milyen gyakran fordulnak szembe azzal, amit tudományos orvoslásnak nevezünk. Másrészt könnyen belátható, hogy mivel az orvostudomány képviselői számára az olykor igazságtalan támadások egyenesen kihívásszámba mennek, ezért, ha arról van szó, hogy kiálljanak – amihez joguk van – amellet, amit a tudomány minderről mondani tud, nemcsak bizonyos szenvedéllyel lépnek föl, hanem olykor elmérgesedett küzdelmet folytatnak az ellen, amit a hivatalos orvostudományétól eltérő szempontok alapján bárki joggal elmondhat a szóban forgó témakörben. A szellemtudomány csak akkor felelhet meg magas küldetésének, ha még egy ilyen, vitáktól sokszorosán elködösített területen is megőrzi elfogulatlan és objektív ítéletét. Aki már hallott tőlem hasonló előadásokat, tudja, milyen kevésbé törekszem arra, hogy beálljak azoknak a kórusába, akik ma diszkreditálni akarják azt, amit „akadémikus orvoslásnak” neveznek. A szellemtudománytól a lehető legtávolabb áll, hogy bármilyen pártirányzathoz csatlakozzon.

Hadd hangsúlyozzuk itt bevezetéképpen, hogy azok a teljesítmények, amelyek az emberiség egészségével és betegségével kapcsolatos tényekből és a jelenségek tényszerű vizsgálatából születtek, az utóbbi években és évtizedekben valóságos dicshimnuszokat arattak, elismerést és csodálatot váltottak ki éppúgy, mint számtalan egyéb természettudományos eredmény. Azokról az eredményekről pedig, melyek ezen a területen ténylegesen létrejöttek, elmondhatjuk: ha valaki örülhet annak, amit az orvostudomány az utóbbi években nyújtott, az épp a szellemtudomány. Másrészt meg kell mondanunk, hogy a mai tudomány épp a természettudományok vívmányaira, ténybeli felismeréseire és felfedezéseire olykor alig talál helyes és kielégítő értelmezést és magyarázatot. Korunk természettudományos kutatásának sok területén épp az a legszembetűnőbb, hogy a nézetek és elméletek nem nőnek föl az olykor csodálatra méltó ténybeli eredményekhez. De épp a szellemtudományból áradó fény fog világosságot vetni mindarra, amit ezen a területen az utóbbi években kivívtak.

Miután ezt előrebocsátottuk, világossá vált és világosnak kell lennie, hogy nem arról van szó, mintha az orvostudomány mai teljesítménye ellen folyó olcsó hadjáratba akarnánk bekapcsolódni. Azt is meg kell mondanunk, hogy azok a csodálatra méltó tények, amelyekre fény derült, korunkban nem gyümölcsözhetnek az emberiség üdvére, mert termékenységüket gátolják az egyébként nagyon is materialista színezetű nézetek és elméletek. Ezért a szellemtudomány számára sokkal jobb, ha egyszerűen csak azt mondja, amit mondani kell ahelyett, hogy valamiféle pártharcba bocsátkoznék. Így sokkal kevésbé szítja fel a szenvedélyeket, mint a mai álláspontok.

Ha valamilyen szempontot akarunk találni a bennünket foglalkoztató kérdésekre vonatkozóan, akkor tudomásul kell vennünk, hogy minden jelenség okát többféle módon kell keresni, a közelebbi

és távolabbi okokat is, és ha a szellemtudomány az egészség kérdéseinek karmikus okait keresi, foglalkoznia kell a legtávolabbi okokkal is, melyek nem a felszínen találhatók. Világosítsuk meg ezt egy hasonlattal. Ha ezt a hasonlatot átgondolják, rájönnek, hogy tulajdonképpen miről is van itt szó.

Van, akinek az az álláspontja: „mily csodálatosan sokra vittük” ezen a területen, és teljesen lebecsüli azokat a nézeteket, melyek az elmúlt századokban alakultak ki az egészségről és a betegségről. Ha megpróbáljuk áttekinteni az egészség és a betegség kérdéseit, azt látjuk, hogy az effajta álláspontok képviselői általában így ítélkeznek: ami ezen a területen az utóbbi húsz-harminc évben napvilágra került, az egyfajta abszolút igazság, amit tán ki lehet egészíteni, de amit sosem illehet olyan kedvezőtlen ítélet, mint az, melyet az ilyen ítélkezők sajnos saját maguk mondanak ki afölött, amit az emberi gondolkodás és törekvés korábban hozott létre ezen a területen. Gyakran mondják például, hogy e kérdésben hajdan a legvadabb babonák éltek, és riasztó példákat hoznak fel arra, hogyan próbálták az elmúlt századokban ezt vagy azt a betegséget gyógyítani. Különösen akkor szörnyülködnek, ha valahol olyan kifejezésre bukkannak, melynek hajdani jelentése rég elveszett a mai tudat számára, ami mégis beférkőzött a mai tudatba, de amellyel az ember mai gondolkodásával már nem tud mit kezdeni. Egyesek például azt mondják: voltak idők, amikor minden betegséget Isten vagy az ördög számlájára írtak! Annyira rosszul azért mégsem áll a dolog, mint ahogy azok tüntetik fel, akik nem tudják, hogy egy olyan fogalomban, mint „isten” vagy „ördög”, e szemléletnek milyen komplexitása rejlik. Ezt egy hasonlattal világítanám meg.

Tegyük fel, hogy két ember beszélget. Az egyik azt meséli a másiknak: láttam egy szobát, ami tele volt léggel. Valaki azt mondta, ez teljesen természetes; én el is hiszem, mert a szoba nagyon piszkos, és a legyek a piszokban tenyésznek. Nagyon is érthető, ezzel okolni meg a legyek jelenlétét, szerintem is annak van igaza, aki azt mondja, hogy nem lesz több légy a szobában, ha egyszer alaposan kitakarítanak! – Másvalaki azonban azt mondja: ő másképp magyarázza, hogy miért van oly sok légy a szobában; ő nem adhat meg más okot, mint hogy abban a bizonyos szobában már régóta egy rettenetes lusta háziasszony lakik. – Mekkora babonáság, mintha a lustaság valamiféle személy lenne, akinek csak intenie kell, hogy a legyek bejöjjenek! Akkor mégiscsak helyesebb a legyek jelenlétét a felhalmozódott szennyel magyarázni!

Alig tér el ez attól, mint amikor azt mondják: valaki megbetegedett, mert valamilyen bacilustól fertőzést kapott; de ha kiirtják a bacilusokat, bekövetkezik a gyógyulás. Vannak emberek, akik valamiféle mélyebben fekvő szellemi okról beszélnek! Pedig hát semmi mást nem kell tenni, csak a bacilusokat kiirtani! – Az se nagyobb babona, ha betegség esetében elismerve minden egyebet – szellemi okról beszélünk, mintha a legyek jelenlétét a háziasszony lustaságával magyarázzuk. És nem kell háborogni, ha valaki azt mondja, nem lesznek ott többé legyek, ha egyszer kitakarítanak. Nem az kell, hogy az egyik álláspont a másik ellen harcoljon, hanem hogy megtanuljunk egymást kölcsönösen megérteni, hogy tekintettel legyünk arra, amit az egyik vagy a másik akar. Ezt pedig mindenképpen figyelembe kell vennünk, ha jogosan a közvetlen kiváltó okokról van szó. Egy objektív szellemtudós semmiképpen sem helyezkedhet arra az álláspontra, hogy a lustaságnak csak intenie kell, hogy a legyek ne jöjjenek a szobába: mert tudja, hogy itt más, anyagi dolgok is számításba jönnek, de tudja azt is, hogy mindannak, ami anyagi módon jut kifejezésre, szellemi háttere van, nekünk ezt a szellemi hátteret kell keresnünk az emberiség javára. Azokat viszont, akik szeretnének bekapcsolódni a küzdelembe, emlékeztetnünk kell arra, hogy a szellemi okokat nem szabad mindig egyazon módon értelmezni, és nem is lehet ugyanúgy leküzdeni, mint a szokásos anyagi okokat. És azt sem szabad gondolnunk, hogy a szellemi okok leküzdése fölmentene bennünket az

anyagi okok elleni küzdelem alól; mert különben piszkosan lehetne hagyni a szobát, és csak a háziasszony lustasága ellen kellene harcba szállni.

Ha most a karmát vesszük szemügyre, összefüggésről kell beszélnünk az emberi élet egy korai időpontjában fellépő események és azoknak egy későbbi időpontban ugyanarra az emberi lényre való hatása között. Ha a karma szempontjából beszélünk az egészségről és a betegségről, akkor a következőkről van szó: hogyan tudjuk elképzelni, hogy egy ember egészséges vagy beteg állapotának oka az ő saját korábbi tetteiben, cselekvéseiben és élményeiben keresendő? És hogyan képzelhetjük el, hogy az ember jelenlegi egészsége vagy betegsége összefügg olyan jövőbeli okozatokkal, amelyek vissza fognak rá hatni?

A mai ember legszívesebben azt hinné, hogy a betegség csak a leges-legközelebbi okokkal áll kapcsolatban. Mert a mi világszemléletünk alapvető beidegződése, hogy az ember minden területen a kényelmet keresi, a legközelebbi oknál megállni, bizony kényelmes dolog. Ezért éppen a betegségek kapcsán hajlamosak vagyunk, és többnyire maguk a betegek is hajlamosak, csak a legközelebbi okokat tekintetbe venni. Mert hogyan is tagadhatnánk, hogy maguk a betegek is hajlanak az effajta kényelmességre? Nagyon sok elégedetlenség származik abból a meggyőződésből, hogy a betegségek közvetlen oka kell legyen, amit majd a hozzáértő orvos megtalál; ha azután az orvos nem tud segíteni, akkor természetes, hogy valamit elfuserált. Sok minden, amit ma ebben a tárgyban állítanak, a véleményalkotásnak ebből a kényelmességéből ered. Aki képes rá, hogy áttekintse a karma szerteágazó hatásait, az attól, ami ma történik, mindinkább olyan események felé fordul, melyek időben viszonylag távol esnek tőlünk. És mindenekelőtt arra a meggyőződésre jut, hogy az emberre vonatkozó tények átfogó megismerése csakis akkor lehetséges, ha képesek vagyunk a távolabbi múltba behatolni. Különösen az ember betegsége esetén van ez így.

Akár beteg, akár egészséges emberről van szó, önkéntelenül felötlik bennünk a kérdés: hogyan lehet egyáltalán fogalmat alkotni arról, hogy mi is a betegség?

Ha a szellemtudós a látnoki tekintet segítségével közvetlenül vizsgálja az ember betegségeit, akkor nemcsak az ember fizikai testében vesz észre szabálytalanságokat, hanem lényének felsőbb alkotórészeiben, az étertestben és az asztrálestben is. A szellemi látással bíró kutatónak egy betegség vizsgálatakor mindig figyelembe kell vennie, hogy az az adott esetben hogyan érinti egyfelől a fizikai testet, másfelől az asztrál- és étertestet; mert a betegség érintheti az ember lényének mindhárom alkotórészét. Fölmerül tehát a kérdés: milyen képet nyerhetünk a betegség hogyanjáról. – Ehhez úgy tudunk a legkönnyebben hozzáférni, ha tekintetbe vesszük, hogy mennyire lehet egyáltalán kitégíteni a „betegség” fogalmát. Engedjük át azoknak, akik szívesen használnak mindenféle allegorikus-szimbolikus kifejezést ott is, ahol ezeknek semmi keresnivalójuk nincs, hogy az ásványok és a fémek esetében is betegségről beszéljenek: azt mondják például, hogy amikor a rozsdá megeszi a vasat, az a vas betegsége. Nekünk tisztában kell lennünk azzal, hogy ilyen absztrakt fogalmak nem vezethetnek az élet valóban megalapozott felfogásához; így csak az élet egyfajta játékos megismeréséhez juthatunk el, de nem egy olyan megismeréshez, amely valóban a tények mélyére hatol. Aki a betegségről és egészségről reális fogalmat akar kialakítani, óvakodjon arról beszélni, hogy az ásványok és a fémek is megbetegedhetnek. Másképp áll azonban a dolog, ha továbbmegyünk, és átlépünk a növényvilágba. A növények megbetegedéséről természetesen már lehet beszélni. A növények betegségei különösen érdekesek és különösen fontosak a „betegség” fogalmának reális megértéséhez. A növények esetében, ha nem játékos módon közelítünk a dologhoz, nemigen beszélhetünk a betegség belső okairól. A betegség belső okairól a növényeknél nem beszélhetünk ugyanolyan mértékben, mint ahogy az állat és az ember esetében. A növényvilágban a betegségek

mindig külső kiváltó okokra vezethetők vissza: a talaj ilyen vagy olyan hatására vagy egyéb elemi és természeti erőkre. A növények betegségeit tulajdoníthatjuk élősdiek hatásának, melyek a növényt megtámadják és kárt tesznek benne. A növényvilágra vonatkozóan joggal mondhatjuk, hogy a „belső kórok” fogalma alapvetően nem állja meg a helyét. – Mivel nem beszélhetünk egy féléven keresztül erről a témáról, így természetesen nem tudjuk számtalan bizonyítékkal alátámasztani azt, amire utaltam. De minél mélyebbre hatolunk a növénypatológiába, annál inkább azt látjuk, hogy „belső kórokokról” a növények esetében nem beszélhetünk: itt külső kiváltó okokról és kártevőkről, külső hatásokról van szó.

A növény úgy jelenik meg előttünk a külvilágban, mint olyan lény, amely fizikai testből és étertestből áll. Egyben olyan lényként áll előttünk, amely mintegy felhívja a figyelmet arra, hogy elvileg az ilyen fizikai és étertestből álló lény alapvetően egészséges, s ahhoz, hogy megbetegedjen, valamely külső károsító hatásnak kell érnie. Ezzel teljesen egybehangzik a szellemtudomány álláspontja is. A kutató a szellemi látás módszerével az állatvilág és az ember betegségeinek esetében határozottan a lények belső, érzékfeletti részeiben látja a változásokat; de egy beteg növény esetében sohasem beszélhetünk arról, hogy maga az étertest változott volna meg, hanem csak arról, hogy a fizikai testbe és különösen az étertestbe kívülről hatolnak be különféle zavarok és káros befolyások. A szellemtudomány tényei éppenséggel igazolják tehát általános következtetésünket: vizsgáljunk tárgyát – a növény fizikai testét és étertestét – alapvetően az egészség jellemzi. Más dolog az, hogy ha a növényt külső, káros hatás éri, akkor képes a növekedés és fejlődés minden lehetséges eszközével védekezni az ártalom ellen, és meggyógyítani magát. Figyeljék meg egyszer, hogy ha egy növényt megvágunk, miként próbálja benőni a megrongált területet, kikérülni mindazt, ami útjában áll. Szinte a kezünkkel tapinthatjuk, hogy a növényben van valami belső ellenállás, valami gyógyító erő, mely a káros hatással szemben fellép.

Láthatjuk tehát, hogy a növény éterteste és fizikai teste képes rá, hogy a külső ártalmakra belső gyógyító erőkkel válaszoljon. Ez a tény rendkívül fontos, ha ezen a téren tisztán akarunk látni. A növény – tehát mint fizikai testtel és étertesttel rendelkező lény – megmutatja nekünk, hogy a fizikai test és az étertest eredendően magában hordozza az egészség princípiumát, de nemcsak olyan mértékben, amennyire ez az illető lény fejlődéséhez és növekedéséhez szükséges, hanem egy ilyen lényben még főleg is van ezekből az erőkből, s ez külső támadás esetén gyógyító erőkben nyilvánul meg. – Honnan erednek ezek a gyógyító erők?

Ha egy olyan testet vágunk meg, amely pusztán fizikai, akkor a vágás megmarad. Magától semmit sem fog tudni tenni, hogy a sebet begyógyítsa. Pusztán fizikai testek esetében ezért nem beszélhetünk megbetegedésről, s még kevésbé arról, hogy a betegség és a gyógyulás kapcsolatban állnak egymással. Ezt akkor láthatjuk a legtisztábban, ha egy növény megbetegszik. Itt a belső gyógyító erő princípiuma az étertestben keresendő. Ez viszont kiválóan mutatja a szellemtudományos tényállást.

Mert ha egy növény megsebesül, annak éterteste sokkal élénkebb életet kezd a seb körül, mint ami azon a területen korábban zajlott. Egészen új formákat bont ki magából, és más áramlatokat fejleszt ki. Ez az, ami rendkívül érdekes: hogy a növény étertestét egyenesen felfokozott tevékenységre ösztönözzük, ha fizikai testében kárt teszünk.

Ezzel ugyan még nem definiáltuk a betegség fogalmát, de valamivel közelebb kerültünk a betegség hogyanjához, elértünk valamit, ami sejtetni enged egyet-mást a gyógyulás mikéntjéről.

Menjünk most tovább – mindig a belső, látnoki megfigyelés vezérfonalán –, és próbáljuk meg most józan ésszel felfogni azokat a külső jelenségeket, amelyek felé a szellemtudomány vezet ben-

nünket. A növényeknek okozott ártalmakról térjünk át azokra, melyek az állatokat sújtják, olyan lényeket tehát, melyeknek már asztráltestük is van. Általában véve azt látjuk, hogy a magasabb rendű állatoknál nagyon ritkán, és minél magasabb rendű az állat, annál ritkábban találkozunk azzal, ami a növényeknél általános jelenség volt: nevezetesen az étertestnek a külső áramlatokra adott reakcióival. Ha egy alacsonyabb vagy akár magasabb rendű emlősállat fizikai testét durván megsebezük, például egy kutyának levágjuk az egyik lábát, azt látjuk, hogy a kutya éterteste nem olyan könnyen mozgósítja gyógyító erőit, mint annak a növénynek az éterteste, melynél hasonló módon okoztunk sérülést. De azért még az állatvilágban is nagymértékben megfigyelhető ez a jelenség. Vegyünk itt példaként egy egészen alacsonyrendű állati lényt, egy tritont vagy ehhez hasonlót. Az ilyen alacsonyrendű állatot szét lehet vágni: ha egy ilyen lény bizonyos szerveit levágják, akkor ez, azt mondhatnánk, az állatnak nem különösebben kellemetlen. A levágott részek nagyon gyorsan újra nőnek, és az állat nemsokára úgy néz ki, mint azelőtt. Itt valami hasonló történt, mint a növényeknél: az étertestben egy bizonyos gyógyító erő gerjed fel. Ki tagadná, hogy ha az ember vagy egy magasabb rendű állat étertestét próbálnánk hasonló módon gyógyító erők kifejlesztésére serkenteni, az az illető lény egészségét súlyosan károsítaná. Az alsóbb rendű állat étertestét azonban ez csak arra ösztönzi, hogy belsejéből egy új szervet növesszen magának. Lépünk most egy fokkal feljebb.

Ha például a rák egyik végtagját vágjuk le, a rák nem képes azonnal másik végtagot növeszteni magából. De amikor legközelebb vedlik, amikor élete következő átmeneti szakaszába ér, akkor a letört tag helyén egy csonk nő ki; a második alkalommal ez a csonk nagyobb lesz, és ha az állat elég gyakran vedlene, akkor az elveszett tag helyébe új nőne. – Itt tehát arról van szó, hogy egy ilyen étertestben már több kell ahhoz, hogy a belső gyógyító erőt felébresszük. A magasabb rendű állatoknál pedig ez már ilyen mértékben egyáltalán nincs meg. Ha egy magasabb rendű állatot megcsonkítunk, az nem tudja ezt a gyógyító erőt azonnal előteremteni az étertestből. De egy dolgot újra hangsúlyoznunk kell, ami ma jelentős szerepet játszik a természettudományos vitákban: ha a megcsonkított állatnak utódai vannak, az utódokra nem száll át a csonkaság; a következő generációknak újra ép tagjai lesznek. Amikor az étertest átörökíti tulajdonságait az utódokra, azok újra képesek lesznek egy tökéletes szervezet kialakítására. A triton esetében az étertest még magában az állatban működik, a ráknál csak a vedléskor; a magasabb rendű állatoknál ez csak az utódokban jelentkezik: az étertest csak itt pótolja azt, ami az előző generációkban megrongálódott. A természet ilyen jelenségeit tehát fokként kell vizsgálnunk, hogy világos legyen számunkra: még akkor is az étertest gyógyító ereje működik, amikor az elődökről az utódokra való átöröklés során úgy öröklődik az étertest, hogy újra kialakítja az egész, sértetlen állatot. Itt tehát megkerestük, hogyan működnek az étertest gyógyító erői.

Most vethetjük fel a következő kérdést: mi hát az oka annak, hogy minél magasabb fokra jutunk az állatvilágban – és ha külsőlegesen nézzük, ez az emberek világára is érvényes – az étertestnek annál nagyobb erőfeszítéseket kell tennie, hogy kifejthesse gyógyító erejét. – Ennek az az oka, hogy az étertest a legkülönbözőbb módokon kapcsolódhat a fizikai testhez. A fizikai test és az étertest között van egy szorosabb és egy lazábbnak nevezhető összetartozás. Vegyünk például egy alacsonyabb rendű állatot: a tritont, amelynek levágott tagja nyomban újraképződik. Itt az étertest és a fizikai test között laza kapcsolatot kell feltételeznünk. Még nagyobb mértékben érvényes ez a növényvilágra. Itt azt kell mondanunk: ez a kapcsolat olyan jellegű, hogy a fizikai test nem képes visszahatni az étertestre, az étertest érintetlen marad attól, ami a fizikai testben történik, és így bizonyos értelemben független tőle. Az étertest lényege pedig az, hogy tevékeny, teremtő, növekedést

ösztönző. De a növekedést csak egy bizonyos határig segíti elő. Abban a pillanatban, amikor egy növény vagy egy alacsonyabb rendű állat egyik tagját levágniuk, az étertest azonnal készen áll rá, hogy a levágott tagot pótolja, azaz teljes működését helyreállítsa. Mi a helyzet akkor, ha nem tudja a teljes működést kibontakoztatni? Akkor az étertest nyilván jobban kötődik az illető tag működéséhez. És valóban ez a helyzet a magasabb rendű állatoknál. Az ő esetükben az étertest és a fizikai test sokkal mélyebben, szorosabban kapcsolódik egymáshoz. Amikor a fizikai test formái kialakulnak, ezek a formák – ahogyan a fizikai természetben jelentkeznek – visszahatnak az étertestre.

Ha szemléletesen akarunk fogalmazni: az, ami az egészen alacsonyrendű állatoknál vagy növényeknél kívül van, nem hat vissza az étertestre, hanem érintetlenül hagyja, és önálló életet él. A magasabbrendű állatoknál a fizikai test formái már rákényszerítik magukat az étertestre; itt az étertest teljesen hozzáidomul a fizikai testhez és a fizikai testtel egyidejűleg az étertestet is megsértjük. Ekkor az étertestnek természetesen mélyebb erőket kell bevetnie, mert először saját magát kell helyreállítania, és csak azután az érintett testrészeket. Ezért, ha egy magasabb rendű állat étertestéhez akarunk hozzáférni, mélyebb gyógyító erőkhez kell folyamodnunk. De mitől függ mindez? Miért függ egy magasabb rendű állat éterteste olyannyira a fizikai test formáitól?

Minél magasabb rendű állatról van szó, a fizikai és az étertest tevékenysége mellett annál inkább figyelembe kell vennünk az asztrálest tevékenységét is. Az alacsonyabb rendű állatoknál még alig beszélhetünk az asztrálest működéséről. Ezért van az, hogy az alsóbbrendű állatok annyira növényyszerűek. Minél magasabbra megyünk, annál inkább tekintetbe kell vennünk az asztrálestet. Ez viszont úgy működik, hogy függővé teszi magától az étertestet. Egy olyan lénynek, mint a növény, mely csak fizikai és étertesttel rendelkezik, csak kevés kapcsolata van a külvilággal; érik ugyan ingerek, de ezek nem fejeződnek ki belső folyamatokban. Ahol azonban már asztrálest is működik, ott a külső benyomások a belső folyamatokban tükröződnek. Az a lény, amelyben az asztrálest nem működik, belsejét tekintve sokkal zártabb a külvilág felé. Egy lény annyira nyitott a külvilágra, amennyire működik benne az asztrálest. Az asztrálest tehát egy lény belsejét köti össze a külvilággal. Az asztrálest fokozottabb működése teszi, hogy az étertestnek sokkal nagyobb erőt kell mozgósítania a fellépő károk kiegyenlítése érdekében.

De van még más is, amit figyelembe kell vennünk, ha az állatokról áttérünk az emberre. Itt az asztrálestben nemcsak a bevéselt, betáplált, előírt rendszerek működnek, mint az állatok esetében leginkább: az állat inkább egy kötött, rögzített életprogram szerint él. Az állat esetében nem egykönnyen beszélhetünk arról, hogy ösztöneiben különösen féktelenkedő lenne, vagy különösebb mértéktartást tanúsítana. Az állat a maga életprogramját követi. Az állat megnyilvánulásai egyfajta, jellegzetes programból következnek. Az ember viszont, éppen azért, hogy a fejlődés lépcsőfokain magasabbra hágott, képes rá, hogy valamennyi lehetséges különbséget megélje a helyes és a helytelen, az igaz és a hazug, a jó és a rossz között. A külvilággal a legkülönbözőbb módokon, de csakis személyes indítatásból kerül érintkezésbe. Az érintkezés valamennyi fajtája visszahat az ember asztrálestére. Ebből az következik, hogy most már az asztrálest és étertest közötti kölcsönhatás is ezeknek a külső élményeknek megfelelően alakul. Ha tehát az ember valamilyen szempontból féktelen életet él, az hatással van asztrálestére. Láttuk azonban, hogy az asztrálest visszahat az étertestre – hogy hogyan, az attól függ, hogy mi van betáplálva az asztrálestbe. Így most már megértjük, hogy az ember étertestét megváltoztatja az a körülmény, hogy milyen életet él a jó és rossz, a helyes és a helytelen, az igazság és a hazugság stb. pólusai között. Mindez hatást gyakorol az ember étertestére.

Idézzük most fel, hogy milyen folyamatok zajlanak le, amikor az ember átlép a halál kapuján. Tudjuk, hogy leteszi a fizikai testet, és visszamarad az étertest, amely most az asztrálesttel és az énnel kapcsolódik össze. Miután a halál után eltelt egy idő, mely csak napokban mérhető, az étertest leglényegesebb része második holttestként le hull; de megmarad az étertest kivonata, amely továbbhalad és fennmarad minden elkövetkező időben. Az étertestnek ebben a kivonatában minden benne van annak esszenciájaként, ami az élet során belekerült, például a kicsapongó életből, vagy amit az ember a helyes vagy helytelen gondolkodás, cselekvés és érzés következtében magába föl vett. Mindez benne van az étertestben, és ezt az ember egészen addig magával viszi, amíg újból megszületik. Mivel az állatnak egyáltalán nincsenek ilyen élményei, természetesen semmit sem tud ilyen módon átvinni a halál kapuján. Amikor tehát az ember a születés révén újból belép az életbe, korábbi étertestének esszenciája beáramlik új étertestébe és átítja ennek új felépítését. Ezért az ember új inkarnációja étertestében hordozza a következményeit annak, ahogyan korábbi életében élt. És mivel az új születés után az étertest egy teljesen új szervezet felépítője, így most mindez bevésődik a fizikai testbe. Miért képes mindez bevésődni a fizikai testbe?

A szellemtudományos kutatás számára a születéssel az életbe lépő emberi test formája nagyjából megmutatja, milyen cselekedeteket követett el az ember valamely korábbi életében. De fogunk-e teljesen ésszerű magyarázatot találni arra a jelenségre, hogy az állati törzsfajlás során egyre csökken a gyógyító erő? Mivel az állat a születéskor nem hozza magával egy korábbi földi létből származó individualitás újramegtestesülését, így csak egy egész állatfaj közös asztrálestének működéséről beszélhetünk, mely az állatnál korlátozza az étertest gyógyító erőit. Az embernél azonban azt látjuk, hogy nemcsak asztrálestét, hanem étertestét is áthatják az előző életében elkövetett tettek következményei. Mivel az étertest saját erejével képes rá, hogy előhossa magából mindazt, ami korábbról benne van, így érthető, hogy most, amikor egy másik erő jelenik meg benne, szintén képes lesz rá, hogy a szervezet teljes felépítésébe mindazt belevigye, amit korábbi megtestesülésekből magával hozott. Így most megérthetjük azt is, hogy egy korábbi élet tettei mennyire befolyásolják egészségi állapotunkat következő életünkben, és hogy egészségi állapotunkban gyakran egy korábbi életünk tetteinek karmikus hatását kell keresnünk. De a dolgot más módon is megközelíthetjük.

Feltehetjük a kérdést: valóban minden egyformán hat vissza étertestünkre, amit életünkben a születés és a halál között véghezvittünk? – Már a mindennapi életben is észlelhetjük, hogy mennyire különbözően hat tulajdonképpen belső felépítésünkre az, amit tudatos emberként élünk meg, és azok az élmények, melyeket más módon szerzünk. Van itt egy rendkívül érdekes tény, amelyet igazán csak a szellemtudomány tud megvilágítani, de amelyet józan ésszel is felfoghatunk. Az embernek élete során számtalan olyan élménye van, melyet tudatosan fog fel és beépít énjébe. Ezek képzetekké válnak benne, és ezeket a képzeteket feldolgozza. De gondolják csak meg, milyen végtelenül sok élmény, tapasztalat és benyomás nem jut el odáig, hogy képzetté váljon, alapvetően azonban mégis ott van az emberben és hat rá. Nyilván Önökkel is gyakran előfordul, hogy valaki azt mondja: láttalak ma az utcán; rám is néztél! – és Önök mit sem tudnak erről. Ez gyakran előfordul. Az érzékelés természetesen megvolt. Szemünk látta ugyan a másikat, de a közvetlen érzékelés nem vált észleletté. – Számtalan hasonló benyomás ér minket úgy, hogy életünk tulajdonképpen két részre oszlik: a lelki élet olyan sorozatára, amely tudatos képzetekből áll, és egy olyanra, amelyet tisztán sohasem tudatosítunk. De vannak további különbségek is: könnyen megkülönböztethetjük az életünkben minket ért benyomások közül azokat, amelyekre emlékezünk, tehát amelyek úgy értek bennünket, hogy mindig előhívhatók az emlékezetből; és azokat a benyomásokat, amelyekre nem tudunk visszaemlékezni.

Lelki életünk tehát egészen különböző kategóriákra oszlik. És valóban nagyon jelentős különbség van az egyes kategóriák között abban a tekintetben, hogy miként hatnak az ember belső lényére. – Maradjunk most még pár percig az ember életénél a születés és a halál között. Ha jól figyelünk, itt megmutatkozik, hogy milyen hatalmas különbség van azok között a képzetek között, amelyek mindegyre felmerülnek emlékezetünkben, és azok között, melyeket később elfelejtünk, s így alkalmatlanná válnak arra, hogy emlékezetünkbe idézhessük őket. Ezt a különbséget a legkönynyebben az alábbiakkal világíthatjuk meg: képzeljenek el egy olyan benyomást, amely Önökben világos képzetet keltett. Tegyük fel, hogy olyan benyomásról van szó, amely Önökben örömet vagy fájdalmat ébresztett, olyan benyomásról tehát, amelyet érzelem kísért. Szögezzük le, hogy a legtöbb benyomást – tulajdonképpen mindegyiket, amelyik bennünket ér – érzelmek kísérik. Az érzelmek nemcsak az élet tudatos felszínén nyilvánulnak meg, hanem mélyre hatnak, egészen a fizikai testig. Gondolják csak el, van olyan benyomás, amelytől elsápadnak vagy elpirulnak. Ezek a benyomások olyannyira hatnak, hogy még a vérellátást is megváltoztatják! Most térjünk át arra, ami egyáltalán nem, vagy csak futólag jut a tudatba, és amire nem emlékezünk. A szellemtudomány kimutatja, hogy az ilyen benyomásokat semmivel sem kísérik kisebb izgalmak, mint a tudatos benyomásokat. Ha a külvilágból olyan hatás éri Önöket, amelytől, tudatos befogadás esetén, annyira megijednének, hogy szívdobogást kapnának tőle, akkor ez a benyomás akkor se marad hatástalan, ha nem válik tudatossá. Nem marad pusztán benyomás, hanem lehat egészen a fizikai testig. Sőt, itt az a sajátos dolog lép fel, hogy az a benyomás, amely tudatos képzetet kelt, egyfajta ellenállásba ütközik, amikor az emberi szervezet mélyére hatol; de ha a benyomás anélkül hat ránk, hogy tudatos képzetet váltana ki, akkor semmi se gátolja, emiatt azonban nem kevésbé hatásos. Az emberi élet sokkal gazdagabb annál, mint amit tudatosítunk belőle.

Van az ember életének egy időszaka, amikor különösen sűrűn érnek bennünket olyan benyomások, melyek igen elevenen hatnak a szervezetre, de nem alkalmasak az emlékezet általi felidőzésre. Abban az időszakban, amely a születéstől addig az időpontig tart, amikor elkezdünk emlékezni, az embert számtalan gazdag benyomás éri, melyek mind benne maradnak, és meg is változtatják őt ez alatt az idő alatt. Ezek ugyanúgy működnek, mint a tudatos élmények; de mivel elfelejtettük őket, semmi sem áll útjukban mindabból, ami egyébként tudatos képzetekben rendeződik el a lelki életben, s ezáltal egyfajta gátat alkot. Ezek a tudattalan benyomások hatolnak a legmélyebbre. Még a külső életben is gyakran beigazolódik, hogy vannak az emberi életnek olyan pillanatai, amikor a belső hatásoknak ez a második fajtája jut kifejezésre. Vannak olyan események az emberi élet késői szakaszában, amelyeket nem tudunk megmagyarázni. Egyáltalán nem értjük, hogy jutottunk oda, hogy épp ezen a módon kelljen ezt vagy azt megélnünk. Történik velünk például valami, ami olyan megrázó hatással van ránk, hogy egyáltalán nem találunk magyarázatot arra, hogyan rázhatott meg bennünket ennyire egy ilyen viszonylag közömbös élmény. Ha megvizsgáljuk a dolgot, lehet, hogy rájövünk: éppen a kritikus időszakban – születésünk és első emlékeink között – volt egy hasonló élményünk, amelyet azonban elfelejtettünk. Semmilyen képzet nem maradt vissza belőle. Annak idején volt egy megrázó élményünk; ez tovább él, összekapcsolódik a mostanival és felerősíti azt. Ami máskülönben sokkal kevésbé rázott volna meg, az most rendkívül erős hatással van ránk. – Aki ezt felismeri, fogalmat alkothat róla, hogy milyen végtelenül felelősségteljes dolog a nevelés a korai gyermekkorban, és hogy egy-egy dolog miképpen vethet roppant jelentőségteljes fényt vagy árnyékot későbbi életünkre. Itt tehát valami korábbi dolog hat a későbbi életre.

Kiderülhet tehát, hogy az ilyen gyermekkori élmények – különösen, ha megismétlődnek – oly módon befolyásolják az életérzést, hogy egy bizonyos időponttól a kedélyállapot megmagyarázha-

tatlanul lehangolódik, amit egyedül azzal magyarázhatunk meg, ha visszatekintve megtudjuk, milyen korábbi időkből származó élmények vetik rá fényüket vagy árnyékukat a későbbi életre; mert ezek azok, amelyek most tartós kedélyállapot-változásban fejeződnek ki.

Különösen erősen hatnak azok az események, amelyek nem hagyták közömbösen a gyermeket, és már akkor jelentős benyomást tettek rá. – Így tehát azt mondhatjuk: ha a később elfelejtett benyomásokban különösen nagy szerepe volt az indulatoknak, érzelmeknek és érzéseknek, akkor ezek az indulatok és érzésáradatok különösen hatásosak a hasonló élmények fellépésekor.

Emlékezzenek most vissza arra, amit korábban már többször elmondtam: hogy milyen az élet a kamaloka-időszakban. Miután az ember második holttestként levetette étertestét, visszafelé átéli egész megelőző életét, végigmegy az összes őt ért élményen; de nem úgy, hogy ezek közömbösen hagynák. Éppen a kamaloka-időszakban, amikor az embernek még megvan a régi asztrálteste, idézik elő az átéltek a legmélyebb érzelmi élményeket. – Tegyük fel például, hogy valaki hetvenéves korában meghal, és élete átélésében visszajut a negyvenedik évéig, amikor valakinek egy pofont adott. Akkor azt a fájdalmat éli át, amit a másiknak okozott. Ez egyfajta önvádat idéz elő, amely mint egy vágy marad meg, és ezt a vágyat az ember magával viszi következő életébe, hogy későbbi életében kiegyenlítse. Érthető, hogy mivel a halál és a születés közötti időben vannak ilyen asztrális élményeink, mindaz, amit cselekedetként éltünk meg, csak annál biztosabban és mélyebben hatja át belső lényünket, részt vesz az új testiség felépítésében. Ha tehát már a közönséges életben is annyira erősen megindíthatnak bennünket bizonyos élmények – különösen, ha érzelmi benyomásokról van szó –, hogy ezek kedélyváltozást okozhatnak bennünk, akkor beláthatjuk, hogy a kamaloka-élet sokkal erőteljesebb benyomásai olyan mélyre hatnak, hogy az új inkarnációban mélyen behatolnak egészen a fizikai test felépítéséig.

Itt felfokozva látunk egy olyan jelenséget, amelyet a figyelmes szemlélő már a születés és halál közötti életben is megtalálhat. Azok a képzetek, amelyeknek a tudat nem állít gátat, inkább vezethetnek rendellenességekhez a lélekben: okozhatnak neuraszténiát, idegbetegségrű jelenségeket, esetleg elmebetegségeket is. Ezek a jelenségek a korábbi és későbbi események okozati összefüggéseiként jelennek meg előttünk, és erről adnak szemléletes képet.

Ha ezt a fogalmat tovább akarjuk mélyíteni, akkor azt mondhatjuk: azok a cselekedetek, amelyeket az életben véghezviszünk, a halál utáni életben hatalmas indulattá transzformálódnak, és ez az indulat, amelyet most nem gyengít semmilyen fizikai képzet és cseppet sem gátol a szokásos tudat – mert az agyra itt nincs szükség –, és amelyet most a tudatnak egy másik, mélyebbre ható formája él át, ez az indulat teszi, hogy korábbi életünk cselekedetei és egész korábbi lényünk megjelenik új életünk szerkezetében és felépítésében. Ebből tehát megérthetjük, hogy az az ember, aki az egyik megtestesülésében nagyon önzően gondolkozott, érzett és cselekedett, amikor halála után maga előtt látja önző gondolkozásának, érzésének és cselekedeteinek következményeit, nagy érzéssel telik meg korábbi cselekvéseivel szemben. Valóban így van ez. Olyan hajlamok keletkeznek benne, amelyek saját lénye ellen irányulnak. És ha ezek a hajlamok a korábbi élet önző voltából származnak, az új életben egy önmagában gyenge felépítésben nyilvánulnak meg. A „gyenge felépítést” itt az ember lényege és nem a külső benyomás szerint értjük. Ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy egy gyenge alkatot karmikusan a korábbi élet egoista cselekedeteire vezethetünk vissza.

Menjünk tovább. Tegyük fel, hogy egy ember, egyik életében különösen hajlamos volt a hazudozásra. Ez egy olyan hajlam, amely a lélek mélyebb szerkezetéből fakad. Mert ha az ember egyedül arra hagyatkozna, ami életében a legeslegtudatosabb, akkor tulajdonképpen nem hazudna, csak a tudattalanból feljövő indulatok és érzelmek vezetik hazugsághoz. Itt már egy mélyebben

rejlő dologról van szó. Ha egy ember hazug volt, akkor a hazugságból eredő cselekedetei a halál utáni életben rendkívül heves indulatokat fognak saját magával szemben ébresztetni, amiből egy határozott hajlam alakul ki a hazugsággal szemben. Így az ember későbbi életébe nemcsak gyengébb szervezetet visz magával, hanem – ezt mutatja a szellemtudomány – egy olyan szervezetet, amely, mondhatni, hibásan van felépítve, melynek finomabb szerveződésébe a belső szervek szabálytalanul épülnek be. Valami nincs igazán összehangolva benne. És ezt a korábbi hazudozásra való hajlam okozza. – De honnan ered maga a hazudozásra való hajlam? Hiszen az ember hajlama a hazugságra már maga olyasmi, ami nincs egészen rendjén.

Itt még messzebbre kell visszanyúlnunk. A szellemtudomány azt mutatja, hogy az előző megtestesülés csapongó, odaadást és szeretetet nem ismerő, felszínes élete a következő megtestesülés-kor hazugságra való hajlamban fejeződik ki; a hazugságra való hajlam viszont az azt követő inkarnációban a helytelenül felépített szervekben mutatkozik meg. – Így három egymás utáni inkarnációt követhetünk karmikus hatásaiban: felszínesség és kicsapongás az elsőben, hazugságra való hajlam a másodikban és fizikai betegségre való diszpozíció a harmadik megtestesülésben.

Láthatjuk tehát, hogyan dolgozik a karma az egészségen és a betegségen. – Mindaz, amit itt elmondtunk, úgy fogalmazódott meg, hogy magukat a tényeket emeltük ki a szellemtudományos kutatásból. Nem elméleteket kell felállítani, hanem a megfigyelt eseteket kell a szellemtudomány módszerével vizsgálat alá venni.

Először tehát a legköznapi tényre utaltunk – a növények étertestének gyógyító erejére. Azután rámutattunk, hogy az asztráltest bekapcsolódásával hogyan csökken az állatok esetén az étertest hatékonysága; később pedig azt láttuk, hogy miután megjelenik az én, amely az egyén életét a jó és a rossz, az igaz és a hamis között kibontakoztatja, az asztráltest, amely az állatvilágban való felemelkedés során csak akadályozta a gyógyító erőket, most valami új hatással jelentkezik az emberben: az egyéni életből eredő karmikus befolyással az ember betegségére. A növénynél a betegségnek még nincsenek belső okai, mert a betegség a külvilágból ered, és az étertest gyógyító erői gyöngítetlenül működnek. Az alacsonyabb rendű állatoknál az étertest olyan gyógyító erővel rendelkezik, hogy még végtagok pótlására is képes; de minél magasabbra megyünk, az asztráltest annál inkább alakítja az étertestet, s ezáltal korlátozza az étertest gyógyító erőit. De mivel az állatok nem reinkarnálódnak, náluk az, ami az étertestben van, nem függ össze semmiféle morális, intellektuális vagy egyéni tulajdonsággal, hanem csak az általános típussal. Az embernél viszont mindaz, amit az én a születés és a halál között megél, áthatja az étertestet.

Miért jelentkeznek a gyermekkor élményei csak a fent említett könnyebb kedélybetegségekben? Azért, mert sok olyan dolog okát, melyek neuraszténiához, neurózishoz, hisztériához és hasonlókhöz vezetnek, egyazon életben belül találjuk, a súlyosabb betegségek okait azonban egy előző életben kell keresnünk, mert mindaz, amit az ember morálisan és intellektuálisan megélt, csak az újjászületéshez vezető átmenet idejében tud igazán beplántálódni az étertestbe. Az ember éterteste egy életben belül általában nem tudja befogadni a mélyebb, morális hatásokat, bár egyes kivételes eseteket – mégpedig nagyon jelentős kivételeket – még meg fogunk ismerni.

Ez tehát az összefüggés egyik megtestesülésünk jó vagy rossz, morális és intellektuális élete és következő inkarnációink egészsége és betegsége között.

NEGYEDIK ELŐADÁS

A betegségek gyógyíthatósága és gyógyíthatatlansága a karma viszonylatában

Feltételezhetjük, hogy éppen arról a két fogalomról, amelyek mai vizsgálódásunk tárgyai, nevezetesen a betegségek gyógyíthatóságáról és gyógyíthatatlanságáról, világosabb és humánusabb elképzelések uralkodnak majd, ha egyszer a karma és az élet karmikus összefüggéseinek ideái szélesebb körben teret kapnak. Nyugodtan elmondható, hogy a betegségek gyógyíthatóságának és gyógyíthatatlanságának fogalmáról a különböző évszázadokban a legeltérőbb vélemények uralkodtak.

Volt idő – a középkor és az újkor fordulópontja, kb. a 16-17. század –: ekkoriban alakult ki az az elképzelés, hogy a betegségformák szigorúan körülhatárolhatók, s hogy tulajdonképpen minden betegségre van valami szer, valamilyen gyógynövény, amellyel egy-egy betegséget feltétlenül meg lehet gyógyítani. Ez a hit sokáig tartotta magát, egész a 19. századig. És ha mint laikusok vagy mint olyan emberek, akik magukévá tették a mai kor fogalmait, elolvassánk a 18. század végének vagy a 19. század elejének a betegségek kezeléséről szóló közleményeit, csodálkozva látnánk azokat a szereket és eszközöket, amelyeket annak idején igen nagy gyakorisággal használtak, kezdve a különböző teákon, keverékeken, egészen a veszélyes gyógyszerekig, érvágásokig stb. Ám épp a 19. század volt az a század, amely orvosi körökben, még hozzá tekintélyes orvosi körökben, ezt a véleményt pontosan az ellenkezőjére fordította. S hadd jegyezzem itt meg személyesen, hogy ezekből az egymással ellenkező véleményekből számomra sok minden, a legkülönbözőbb árnyalatokkal és motivációkkal, már fiatal koromban nyilvánvalóvá lett. Volt rá lehetőség, például, ha a nihilista orvosi iskola irányzatát kísérte figyelemmel az ember, amely a 19. század közepe táján indult el Bécsből, s egyre nagyobb tekintélyre tett szert. A betegségek gyógyíthatóságára és gyógyíthatatlanságára vonatkozó radikális változtatás kiindulópontja az volt, amit Dietl, a kiemelkedő orvos, a tüdőgyulladásról és a hozzá hasonló betegségek lefolyásáról hozott napvilágra. Dietl a legkülönbözőbb megfigyelések alapján arra a következtetésre jutott, hogy egyes megbetegedések esetén alapján véve a legkülönbözőbb eszközök alkalmazásával sem lehet tényleges hatást észlelni. És épp Dietl iskolájának befolyására tanultak meg úgy gondolkodni az akkor fiatal orvostanhallgatók, hogy minden régi módszerre alkalmazták a közismert szólást: Ha a szemétdombon kukorékol a kakas, időváltozás jön, vagy marad az idő amilyen volt! – Úgy vélekedtek, hogy egy betegség lefolyására nézve meglehetősen közömbös, hogy alkalmaznak-e valamilyen gyógyszert, vagy sem. Dietl pedig egyike volt azoknak, akik a fent nevezett időben igen meggyőző statisztikát készítettek, kimutatva, hogy a nála bevezetett, úgynevezett kivárási módszerrel ugyanannyi tüdőgyulladásos beteg gyógyult meg, vagy hunyt el, mint a régóta becsben tartott módszerekkel. A Dietl által alapított és Skoda által továbbfejlesztett várakozási kezelés abból áll, hogy a beteget olyan külső élethelyzetbe hozták, ami arra ösztökélte, hogy szervezetéből előhívja és a legjobban hasznosítsa öngyógyító erőit, s az orvos alig kapott más szerepet, mint a betegség lefolyásának felügyeletét, hogy ott legyen, ha valami olyasmi lépne fel, amelyen emberi eszközökkel szakszerűen lehet segíteni. Egyebekben pedig arra korlátozzák magukat, hogy a betegség közeledését látva, kiváráják, míg a szervezet öngyógyító erői megjelennek, míg egy bizonyos idő elteltével lemegy a láz, és magától megindul a szervezet gyógyulása.

Ez az orvosi iskola a „nihilista iskola” elnevezést kapta, ma is így hívják. Az elnevezés Skoda professzor kijelentéséből ered, aki azt mondta: talán megtanulhatjuk a betegségek diagnosztizálását, leírását, talán a magyarázatukat is – de meggyógyítani őket nem! Olyan dolgokról szólok Önöknek, melyeket, mint a 19. század folyamán kialakult tényeket, érdemes megjegyezniük, hogy érzékeln tudják, hogyan változtak az elképzelések ezen a területen. Senki se higgye azonban, hogy bármiféle párt oldalán állnánk csak azért, mert egyet-mást pusztán elbeszélő formában ábrázolunk. Magától értetődik, hogy a neves Skoda professzor kijelentése erősen radikális volt, és könnyű volna felvázolni a határokat, melyek egy adott területen egy ilyen kijelentést körbefognak. Skoda kijelentése utalt valamire anélkül, hogy az indoklásra lehetősége vagy eszköze lett volna, sőt még a dolog körülírására vagy szóba hozására sem volt módja – mi több, még csak gondolatban sem fogalmazódhatott meg; vagyis azokban a körökben, ahol megfogalmazhatták volna ezt az utalást, egész egyszerűen elgondolni sem tudták. Kijelentése arra utal, hogy kell valaminek lennie az emberben, ami a betegség lefolyására és kimenetelére nézve meghatározó, és ami lényegét illetően túl van azon, amit emberi segítséggel meg lehet tenni.

Megfogalmazódott tehát egy utalás valamire, ami fölötté áll az emberi segítségnek, ez az utalás pedig nem vonatkozhatott másra, ha a dolognak valóban végére járunk, mint a karma törvényének az emberi életre gyakorolt hatására. Ha követjük egy betegség lefolyását – a betegség megjelenését, a szervezeten belül fellépő gyógyforrásokat –, ha követjük a gyógyulás kibontakozását, akkor, ha elfogulatlanul vizsgálódunk, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az egyik esetben bekövetkezik a gyógyulás, a másokban viszont minden gyógyulás lehetetlennek látszik, akkor ezek a megfigyelések mélyebb törvényszerűségekre keresésére ösztönöznek bennünket. Szabad-e ezeket a mélyebb törvényszerűségeket az ember korábbi életeiben keresni? Számunkra ez a kérdés. Szabad-e beszélni arról, hogy az ember bizonyos előfeltételeket hoz magával, melyek egyenesen arra készítik, hogy bizonyos esetekben elő tudja idézni szervezetéből a gyógyító erőket, melyek viszont más esetekben arra vannak ítélve, hogy minden emberi erőfeszítés ellenére se tudják kigyógyítani a betegséget.

Ha visszaemlékeznek a tegnapi előadásban elhangzottakra, meg fogják érteni, hogy a halál és egy újabb születés között lejátszódó mozzanatok ideje alatt az emberi individuum rendkívüli erők birtokába jut. Azt mondtuk, hogy a kamaloka idején az ember lelke elé tárul utolsó életének minden eseménye, az általa jóban vagy rosszban végrehajtott cselekedetek, jellemének tulajdonságai és így tovább, és hogy az ember végigtekintve életén egy olyan tendenciára tesz szert, hogy minden, ami benne tökéletlen, változtasson, hogy minden helytelen cselekedetét kiegyenlítse, hogy olyan tulajdonságokat vegyen fel, melyek tökéletesebbé teszik az egyik vagy másik területen. Ha ezt megértjük, elmondhatjuk: ezt a szándékot, ezt a tendenciát megőrzi az ember, s egy újabb születésen keresztül ezzel a szándékkal lép az életbe. – Az ember saját maga építkezik az új testen, mely majd hozzáidomul és az új életben körülveszi, és pedig azoknak az erőknek megfelelően építkezik, melyeket a korábbi életfolyamatokból, a halál és az újjászületés közti időből hozott magával. Ezekkel az erőkkel van felszerelve, s ezeket szövi új testébe. Így már érthető, hogy az új test aszerint lesz gyenge vagy erős, hogy az ember gyenge vagy erős erőket szöhet-e bele.

Tudnunk kell azonban, hogy bizonyos következményeket von maga után, ha az ember a kamaloka idején az alábbiakat látja: utolsó életében olyan ember voltál, aki számos cselekedetét indulatai, a düh, a félelem, az undor stb. hatására követte el. Az ilyen cselekedetek elevenen élnek lelke előtt a kamaloka idején, s egyúttal az a gondolat alakul ki a lélekben – a kifejezések, amik ezekre az erőkre használhatók, természetesen a fizikai életre valók! –, hogy változtatnod kell maga-

don, hogy ebben a vonatkozásban tökéletesebb légy, hogy a jövőben ne légy hajlamos arra, hogy cselekedeteidet indulatok hatására kövesd el! Ez a gondolat az ember lelki individuumának részévé válik, és az újabb születésnél mint egy erő épül be az újonnan alakuló testbe. Általa pedig mintegy befolyik a testbe az a tendencia, hogy az egész szervezet, a fizikai, az éter- és az asztrálest valami olyat vigyen végbe, ami ez alkalommal lehetetlenné teszi, hogy az ember indulatainak hatására, dühből, gyűlöletből, irigységből stb. vigyen véghez bizonyos cselekedeteket, hogy ily módon valóban képessé váljon önmaga tökéletesítésére. Így pedig olyan új cselekedetek megvalósításához jut el, melyek a korábbi tettek kiegyenlítését célozzák. Így engedi az ember a saját, átlagos ésszerűségét jóval felülmúló ésszerűségből azt a szándékot magába, mely egyes területeken magasabb tökéletességre és bizonyos cselekedetek kiegyenlítésére vezetheti. – Ha Önök tekintetbe veszik az élet sokoldalúságát, azt, hogy az ember napról napra olyan cselekedeteket visz végbe, melyek kiegyenlítést igényelnek, meg fogják érteni, hogy a lélekben számos ilyen kiegyenlítést kívánó gondolat van, amikor a születéssel a létezésbe lép, és hogy ez a sokféle gondolat úgy keresztezi egymást, hogy az ember fizikai és éterteste egy olyan sajátos konfigurációt mutat általuk, melybe mindezek a tendenciák bele vannak szöve. Ennek megértéséhez vegyünk egy meggyőző példát. De épp ma külön hangsúlyoznom kell, amit egyébként mindig hangsúlyozok: kerülöm, hogy bármiféle elmélet alapján vagy hipotézisteremtés szándékával beszéljek, és amikor példákat hozok fel, csakis olyanokat említek, amelyeket a szellemtudomány komolyan ellenőrzött.

Tételezzük fel: valaki utolsó életében úgy élt, hogy túlságosan gyenge én-érzet alapján, mely a külvilág iránti odaadásban túlságosan messze ment, olyan messze, hogy egy önálló, önvesztő énnel élt, ahogyan az az emberiség mai ciklusában többé már nem időszerű. A hiányzó önérzet volt tehát az, ami egy embert egyik inkarnációjában ilyen vagy olyan cselekedetre készítetett. Nos, a kamaloka idején elékerülnek ezek a hiányzó önérzetből származó cselekedetek. Ez az ember legelőször a következő tendenciát szívja magába: olyan erőket kell magadban kifejlesztened, melyek egy elkövetkező inkarnációban fokozzák önérzetet a test ellenálló erejével szemben, szemben azokkal az erőkkel, melyek, hogy meglopják önérzetet, s így egyúttal iskolázzák, ellened fordulnak majd: a fizikai, az éter- és asztráletterők. Olyan testet kell teremtened magadnak, mely megmutatja neked, miképpen adódik a testiségből egy gyenge önérzetre való hajlam!

Ami azután a következő inkarnációban lejátszódik, csak kevésbé lesz tudatos, többé-kevésbé öntudatlan régióban játszódik le. A szóban forgó személy egy olyan inkarnációra fog törekedni, amely határozottan a legkeményebb ellenállásokkal szembesíti önérzetét úgy, hogy az egyén a legmesszebbmenőkig önérzete megfeszítésére kényszerüljön. Ezáltal, mondhatni mágnésesen, olyan helyekhez és alkalmakhoz fog vonzódni, ahol komoly akadályokkal kerül szembe, ahol önérzetének a három test szerveződése ellenére kell magát kiélnie. Bármily különösen hangozzék is Önök előtt: azok az individuumok, akiket egy ilyen karma terhel, akik a leírt módon törekednek a születés által a létezésbe, olyan alkalmakat keresnek, ahol például a kolera fertőzésének lesznek kitéve; mert ez alkalmat nyújt számukra az imént ábrázolt ellenállás kifejtésére. Amint a beteg ez alatt a fertőzés alatt bensőleg átmegy, szemben a három test ellenállásával, az később odahathat, hogy a következő inkarnációban az önérzet jelentős mértékben megnövekszik.

Vegyünk egy másik eklatáns esetet, mégpedig annak érdekében, hogy átlássák az összefüggést; most az előbbinek az ellenkezőjét. Egy ember a kamaloka idején látja, hogy túlságosan erős önérzete következtében olyan cselekedetek sorát vitte véghez, melyek abból a hajlamból adódtak, hogy túlzottan adott magára. Látja, hogy önérzetére vonatkozóan mérsékelnie kell magát, hogy vissza kell fognia önérzetét. Ismételten olyan alkalmakat kell tehát keresnie, ahol a három test a

következő inkarnációban lehetővé teszi számára, hogy az önérzet sehol ne ütközzön akadályba a testben – bárhogyan is erőltesse –, hogy az önérzet mindenütt, a végletekig, *ad absurdum* irányítsa magát. Ennek a feltételeit az az alkalom teremti meg, amely a szóban forgó személyt maláriába viszi.

Itt a karmikus hatásnak egy olyan betegségesetével van dolgunk, s ezen túl egy olyan megállapítással, hogy az embert a saját mindennapos ésszerűséget meghaladó, magasabb ésszerűség alapján olyan alkalmakhoz juttatják, ahol karmája történése közben tud tovább fejlődni. Ha ugyanis az imént elhangzott dolgokat konkrétan szemügyre vesszük, a betegségek epidémiájának megértése jelentősen könnyebbé válik. A legkülönbözőbb példákat hozhatnánk fel, melyek mind azt mutatják, hogy az ember a kamaloka-idő tapasztalatainak következtében egyenesen keresi az alkalmat arra, hogy ezt vagy azt a betegséget megkapja, hogy annak legyőzése és az öngyógyító erők kibontakozása által elnyerhesse azokat az erőket, melyek az embert, egész életpályáját tekintve, felfelé vezetik.

Korábban azt mondtam, hogy ha egy ember gyakran cselekszik indulatainak hatására, akkor a kamaloka idején is olyan cselekedeteket fog átélni, melyek általában indulati befolyásokból fakadnak. Ez az új inkarnációban ezt az embert olyan tendenciával ruházza fel, saját testiségén belül olyasvalamit fog megélni, s e testiség legyőzése által olyan cselekedeteket fog elkövetni, melyek kiegyenlítően hatnak korábbi életének bizonyos cselekedeteire. A megbetegedéseknek az a formája, melyet az újabb időkben diftériaként ismerünk, igen gyakori ott, ahol olyan karmikus bonyodalom áll fenn, melynél a szóban forgó személy korábban oly módon élte ki magát, hogy igen gyakran különféle túlkapások és indulatok alapján cselekedett.

Előadásaink alatt hallunk még arról, hogy egy-egy betegségnek milyen feltételei vannak. Most azonban mélyebb okokra kell áttérnünk, ha válaszolni akarunk arra a kérdésre: hogyan lehetséges, hogy amikor az ember a születés által a létbe lép, s karmája által magával hozza annak tendenciáját, hogy egy ilyen vagy olyan szenvedés legyőzésével ezt vagy azt elérje, hogyan lehetséges tehát, hogy végre sikerüljön valódi győzővé válnia, legyőzni a betegséget, s olyan erőket gyűjteni magába, melyek magasabbra juttatják, míg egy másik alkalommal alul marad és a betegség lesz a győztes? Itt vissza kell mennünk a szellemi princípiumokhoz, mert valójában ezek teszik lehetővé a megbetegedést az emberi életben.

Hogy az ember egyáltalán megbetegedhet, hogy egyenesen keresnie kell a betegséget – ráadásul karmájából kifolyólag –, az végső fokon nem másból ered, mint amit mi szellemtudományos megfigyeléseink legkülönbözőbb összefüggéseinél már gyakran magunk elé idéztünk. – Tudjuk, hogy a Föld fejlődésének egy adott pontján bekapcsolódtak azok az erők, melyeket luciferi erőknek hívunk, melyek azokhoz a lényekhez tartoznak, melyek a régi holdfejlődés idején visszamaradtak, és nem fejlődtek odáig, hogy – úgymond – elérjék földi fejlődésük normális pontját. Ezáltal az ember asztráltestébe plántálódott valami, ami ezekből a luciferi lényekből árad, mielőtt még az ember énjé a megfelelő módon hathatott volna. Ezeknek a luciferi lényeknek a befolyása mindenekelőtt asztráltestünkre hatott, s így az ember ezt a hatást egész fejlődésének idejére magában, asztráltestében hordja. Ez a luciferi hatás az emberi fejlődésben több dolgot jelentett. Mai előadásunk szempontjából azt kell kiemelnünk, hogy miután az ember magában hordozta a luciferi erőket, bensejében egy olyan kísértéssel volt dolga, hogy kevésbé jó legyen, mint amilyen lett volna, ha a luciferi befolyás nem lép fel; e befolyás által pedig egyúttal egy olyan hatás is érte, hogy cselekedeteiben és ítéleteiben nagyobb szerepet kaptak az indulatok, szenvedélyek és kívánások, ahhoz képest, mint ha ez a hatás nem érte volna.

Ez a befolyás tulajdonképpen rávette az emberi individuumot arra, hogy mássá legyen, hogy, mondjuk így, odaadóbb legyen, mint egyébként lenne, aziránt, amit a kívánságok világának nevezhetnénk. Ennek következtében az történt, hogy az ember sokkal mélyebben behálózódott a fizikai földi létbe, mint egyébként tette volna. Az ember a luciferi befolyás által mélyebben hatol testébe, jobban azonosul testiségével, mint ahogy behatolt volna, ha nem jön a luciferi hatás. Mert ha a luciferi lények hatása elmarad, akkor azon dolgok közül, melyek az embert a Földön különféle dolgok kívánására csábítják, egynéhány elmaradt volna. Az ember közömbösen ment volna tovább bizonyos csábítások hatásai mellett. A külső érzéki világ csábításai Lucifer hatására keletkeztek, és az ember magába építette ezeket a csábításokat. Az én által adott individuum átítatódott a luciferi princípiumból eredő hatásokkal. Így történt, hogy az ember már első inkarnációja alatt megadta magát a luciferi princípiumnak, s későbbi életében magával vitte ezt. Ez annyit jelent, hogy az a mód, ahogyan az ember behódolt a luciferi princípiumnak, karmája részévé vált.

Ha az ember csak ezt a princípiumot sajátította volna el, akkor egyre jobban átadta volna magát a fizikai földi világ csábításainak, hogy úgy mondjuk, egyre inkább elvesztette volna a földi, fizikai világtól való szabadulás lehetőségét.

Tudjuk, hogy a későbbi befolyás – Krisztus befolyása – a luciferi princípium ellen hatott, s egyúttal mindjárt ki is egyenlítette azt úgy, hogy az ember a fejlődés folyamán ismét módot kapott arra, hogy a luciferi hatást száműzhesse magából. A luciferi hatással egyidejűleg azonban még valami más is adva volt. Azáltal, hogy az ember asztráltestébe bekerült a luciferi hatás, az ember előtt az egész külvilág másképp tűnt fel, mint amilyennek tűnt volna, ha nem adja meg magát a luciferi befolyásnak. Lucifer behatolt az emberi bensőbe. Az ember Luciferrel a bensejében látta maga körül a világot. Ezáltal látása elhomályosult a földi világot illetően, a külső benyomások közé pedig bekeveredett az ahrimáni befolyás. Ahrimán csak úgy tudott beavatkozni s illúzióvá tenni a külvilágot, hogy mi magunk, önmagunkon belül, már korábban megteremtettük az illúziókat, a majára való hajlamot. Így lett az ahrimáni befolyás, mely a külvilágba itatva körülvette az embert, a luciferi hatás következménye. Az ember, mivel már benne voltak a luciferi erők, erősebben szívta magába az érzéki világba való behálózottság lehetőségét, mint amennyire a luciferi befolyás nélkül bonyolódott volna a földi élet érzékiségébe. Az emberi individuumban, miközben különböző földi inkarnációkon megy keresztül, így él a luciferi befolyás, s ennek eredményeként az ahrimáni hatás. Ez a két hatalom harcol folyamatosan az emberi individuumban, mely Lucifer és Ahrimán harcának színterévé vált.

Az ember átlagtudatával még ma is ki van téve Lucifer csábításának, mely az asztráltest szenvedélyein és indulatain keresztül hat éppúgy, mint Ahrimán csábításának, mely a külvilágra vonatkozó tévedéseken és ámitásokon keresztül jut az emberbe. Amíg az ember egy inkarnációban él, és a képzetek mint egy zár tolulnak elé úgy, hogy ami Lucifertől és Ahrimántól jön, nem tud mélyebben beléhatolni, hanem a képzetek akadályába ütközik. addig mindaz, amit az ember tesz, erkölcsi és intellektuális ítéletnek van alávetve. Amíg az ember a születés és a halál között Lucifert követve az erkölcs ellen vét, vagy Ahrimánt követve a logika és az egészséges gondolkozás ellen, mindaddig mindez a közönséges tudattal átítatott lelki élet ügye marad. Amikor azonban átlép a halál kapuján, a képzetvilág, amely az agy műszeréhez van kötve, megszűnik. Ott a tudatos életnek más formája kezdődik el. Ott valóban minden, ami az erkölcsnek és józan ítéletnek van alávetve a születés és a halál között, az emberi lény legmélyebb alapjaiba hatol be, és mindabba beavatkozik, ami majd a kamaloka után szervező erővel hat a következő létre, és beivódik azokba a plasztikus erőkbe, melyek a háromtagú emberi testet felépítik. Ott az Ahrimán iránti odaadásból fakadó hibák be-

tegségerökké válnak, melyek az étertesten keresztül fertőzik meg az embert, a túlkapások és az olyan dolgok pedig, melyek az életben az erkölcsi ítélet alá tartoznak, olyan betegségek okozókká válnak, melyek többnyire az asztráltestből hatnak.

Látjuk tehát, hogy ahrimáni tévedéseink ténylegesen a betegségek okává válnak bennünk – ide kell sorolni a tudatos tévedéseket is: a hazugságokat, igazságtalanságokat; ha ugyanis nem állunk meg egy inkarnációnál, de figyelembe vesszük az egyik inkarnáció hatását a következő inkarnációra, akkor azt is látjuk, hogyan lehetnek a luciferi befolyások is betegségek kiváltói. Valóban elmondhatja az ember: tévedéseink nem maradnak büntetlenül! Következő inkarnációnkban magunkon viseljük tévedéseink bélyegét, de a köznapi észszerűségnél magasabb ésszerűség vagy józanság hatására, amely a halál és az újabb születés között arra indít bennünket, hogy olyan erőkké és szilárdakká tegyük magunkat, hogy a későbbiekben ne legyünk kitéve ezeknek a csábításoknak. Így pedig még a betegségek is mint életünk hatalmas nevelői állnak előttünk. – Ha így szemléljük a betegségeket, formálisan láthatjuk, hogy a betegség kialakulására vagy a luciferi, vagy az ahrimáni befolyások hatnak. Ha majd egyszer ezeken a dolgokon átlátunk azok, akik a szellemtudományos világnézet hatására gyógyítókká lesznek, akkor ezeknek a gyógyítóknak az emberi szervezetre való befolyása sokkal bensőségesebbé válik, mint ahogy ez ma lehetséges.

Pontosan ebben az értelemben bizonyos betegségformák szerveződésén képesek vagyunk átlátni. Nézzünk például egy olyan betegséget, mint a tüdőgyulladás. A tüdőgyulladás karmikus következmények hatása, mely azáltal jön létre, hogy a szóban forgó egyén a kamaloka-idő alatt egy érzéki kicsapongások iránt hajlamos jellemre tekint vissza, mely, mondhatni, magában hordja azt az igényt, hogy érzéki életet éljen. Ne tévesszük össze azt, ami egy korábbi tudat számlájára írható azzal, ami a következő inkarnáció tudatában lép fel. Ennek az előzőhöz semmi köze. Amit viszont az ember a kamaloka idején lát, az biztosan átalakul, mégpedig oly módon, hogy a beteget olyan erők hatják át, melyek legyőzik a tüdőgyulladást. Mert éppen a tüdőgyulladás leküzdésével, az öngyógyítás akarásával hat az emberi individuum a luciferi erők ellen, harcol – szó szerint – a luciferi hatalmak ellen. A tüdőgyulladás leküzdése tehát egy korábbi inkarnációban való jellemhiba leküzdésének az alkalmá. A tüdőgyulladásban így szó szerint a luciferi hatalmak elleni emberi harcot látjuk.

Másképpen néz ki a dolog, ha annál a betegségnél, amit mai szóhasználat szerint tuberkulózisnak hívunk, az öngyógyító erők fellépésekor olyan különös folyamatok jelentkeznek, amelyek a károsító befolyások körülfogásában nyilvánulnak meg, azt mint szövödmény vagy burok veszik körül, fogják közre, majd az egészet kitöltik mész- és sótartalmú anyaggal, ami később szilárd kötődéseket alkot. Az ember képes élni a tüdejében ilyen kötődésekkel, és sokkal több ember hordoz magában ilyesféle dolgokat, mint gondolnánk, mivel a tuberkulózisos tüdő az ő esetükben már gyógyult állapotban van. Ahol ilyesmi történt, ott ismét az ember belső lényének harcáról van szó az ellen, amit az ahrimáni erők művelnek. A tuberkulózis kifelé irányuló védekező folyamat, támadás minden ellen, amit a külsőséges materializmus hoz, annak érdekében, hogy az ember lényét ilyen értelemben önállóságra vezesse.

Ezzel rámutattunk arra, hogyan tevékenykedik a két princípium, a luciferi és az ahrimáni, mint legvégső ok, a betegségek lefolyásánál. Különböző fertőző betegségformákon számos vonatkozásban ki lehetne mutatni, hogy a betegségeknek valójában két típusát kellene megkülönböztetni: ahrimáni és luciferi betegségeket. Ennek tekintetbe vételével fellelhetnénk a beteg számára szükséges segítség igazi princípiumait. Mert a luciferi betegségek folyamatai egészen más segítséget igényelnek, mint az ahrimániaké. Meg kell hogy mondjuk, hogy míg ma kritikátlan módon, például a

külsőleges gyógymódok esetében, olyan erőket alkalmaznak, amilyen a mai villany vagy elektromos terápia, a hidegvizes kezelés és hasonlók, a szellemtudomány kezdettől fogva képes rávilágítani arra, hogy melyik metódust kell alkalmazni azáltal, hogy különbséget tud tenni a luciferi és az ahrimáni betegség között. Senkinek sem volna szabad például elektromos terápiát alkalmaznia luciferi eredetű betegségek esetében, hanem csakis az ahrimáni betegségfajtáknál. Mert egy luciferi betegségnél semmiféle segítséget nem nyújthat az, aminek köze a luciferi hatáshoz, nevezetesen az elektromosság princípiumához; mivel ez az ahrimáni lények területéhez tartozik, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az elektromosság erőit csak az ahrimáni lények használják. Ezzel szemben egészen speciális luciferi terület mindaz, ami durva kifejezéssel élve a hidegre és a melegre vonatkozik. Mindaz, aminek az emberi szervezet melegségéhez vagy lehüléséhez van köze, vagy ami külső behatás által a szervezetet felmelegíti vagy lehűti, Lucifer területéhez tartozik. Mindenütt, ahol hideggel vagy meleggel van dolgunk, luciferi betegségtípussal van dolgunk.

Látjuk tehát, hogyan működik a karma a megbetegedésben, s azt is, ahogyan a karma a betegség legyőzésében közrejátszik. Nem tűnik többé érthetetlennek, hogy a karmában benne van a betegség gyógyíthatósága és gyógyíthatatlansága is. Ha megértik, hogy a megbetegedés célja, karmikus célja, az ember segítése és tökéletesebbé tétele, akkor az is érthetővé válik, hogy a megbetegedés feltétele, hogy az ember, miután a kamaloka-időben elnyert ésszerűséggel belép a létbe és megbetegszik, olyan gyógyító erőket fejleszt ki magában, melyek belső személyének bizonyos meglopását, de egyben a magasabbra jutás lehetőségét is jelenti. Tegyük fel, úgy áll a dolog, hogy az ember egy, a számára adott életszakaszban, hála a szervezet többi részének és egyéb karmájának, elég erővel rendelkezik ahhoz, hogy ebben az életben továbbmehessen mindazzal, amit a betegség által nyert. Így a betegségnek van értelme. Ily módon fellép a gyógyulás, és ebben az esetben az ember elérte, amit el kellett érnie, és mindazt, ami a betegség létével együtt járt. Ott, ahol az ember korábban tökéletlen erőkkkel rendelkezett, a betegség legyőzésével tökéletesebb erőkkkel fog bírni. Ha a karmából folyó erők és korábbi sorsának kedvező körülményei által úgy tud megállni a világban, hogy tud az új erőkkkel élni és működni mások és a maga hasznára, akkor be fog következni a gyógyulás, akkor átvergődik a betegségen.

Tegyük most fel, hogy a dolog úgy áll, hogy az ember legyőzi a betegséget, kifejleszti a gyógyító erőket, s utána ott áll egy olyan élet előtt, melynek a vele szemben támasztott követelései olyan magasak, hogy ennek a mércének a most elnyert tökéletességgel nem tud eleget tenni, így a meggyógyult betegség ugyan elér valamit, az azonban már lehetetlen, hogy azt is elérje, hogy mások javára legyen, mert ezt további karmája nem engedi meg. Ekkor lép fel az a jelenség, hogy az ember mélyebben fekvő tudatalattija azt mondja: itt nincs rá módod, hogy mindazt az erőt megkapd, amire valójában szükséged volna. Ebbe az inkarnációba bele kellett menned, hogy elnyerhesd a tökéletességnek azt a fokát, melyet egyedül a fizikai testben érhetsz el a betegség legyőzésével. Ezt el kellett érned, de tovább nem tudsz fejlődni. Olyan viszonyok közé kell tehát jutnod, ahol sem fizikai tested, sem másfajta erők nem zavarnak, és ahol szabadon fel tudod dolgozni azt, amit a betegségből nyertél. – Ez annyit jelent, hogy egy ilyen individuum a halált keresi, hogy a halál és az új születés között dolgozza fel, amit az életben, a születés és a halál között nem tud feldolgozni. Egy ilyen lélek úgy megy át a halál és az új születés közötti életen, hogy most a betegségből nyert erők által még erőteljesebben alakítja ki szervezetét, hogy ezáltal még jobban működhessen az új életben. Ily módon egy betegség formálisan egyfajta törlesztés lefizetését jelentheti, ami csak később, a halálon való átlépéssel nyert kielégítést.

Ha így szemléljük a dolgot, azt kell mondanunk: a karmában teljesen indokoltnak látszik, hogy az egyik betegség gyógyulással, a másik halállal végződik. Ha így, azaz egy magasabb szempontból nézzük a betegségeket, a karmán keresztül kibéküléshez jutunk, az étellel való mély kibéküléshez, mert tudjuk, hogy a karma törvényében rejlik, hogy még ha halállal végződik is egy betegség, az is az ember javát szolgálja, hogy a betegségnek még ebben az esetben is az a célja, hogy az embert magasabbra juttassa. Senkinek sem szabad azonban arra a következtetésre jutnia, hogy így bizonyos betegségek esetében kifejezetten kívánhatjuk a halált. Ezt senki sem mondhatja, mert a döntés arról, hogy a gyógyulásnak vagy a gyógyíthatatlanságnak kell-e bekövetkeznie, egy magasabb ésszerűsége tartozik, mint amit mi köznapi tudatunkkal átfoghatunk. Köznapi tudatunkkal ezek előtt a kérdések előtt a születés és a halál közötti világban szerényen meg kell állnunk. Magasabb tudatunkkal azonban magunk is arra az álláspontra helyezkedhetünk, amit maga a halál is elfogad, mint egy magasabb szellemi hatalmaktól való ajándékot. Nem mérhetjük azonban magunkat azzal a tudattal, nem helyezhetjük magunkat arra a magasabb szempontra, mely az életbe való átsegítésre és beavatkozásra hivatott. Könnyen eltévedhetnénk mi itt, amiben pedig sose szabad beavatkoznunk: az emberi szabadság szférájába. Ha segíthetünk egy embernek öngyógyító erőinek kialakításában, vagy a gyógyulás érdekében magunk siethetünk a természet megsegítésére, akkor ezt kell tennünk. És ha arról kell döntenünk, hogy egy ember tovább éljen-e, vagy inkább a halál válna javára, akkor soha nem szabad más döntést hoznunk, mint hogy a mi segítségünk a gyógyulást előmozdító segítség legyen. Ha ez a segítség ilyen, akkor az ember saját egyéniségére bízunk erőinek felhasználását, az orvos segítségének pedig olyannak kell lennie, ami a beteget ebben támogatja. Akkor az orvos nem hatol be az ember egyéniségébe. Egészen más lenne, ha egy ember gyógyíthatatlanságát támogatnánk azért, hogy fejlődését egy másik világban keresse. Ebben az esetben az egyéniségébe avatkoznánk be, s egyéniségét egy más hatáskörbe utalnánk. Így rákényszerítenénk akaratomat egy másik egyénre. Ezt a döntést magára az egyénre kell bízunk. Más szóval ez annyit jelent: minden lehető meg kell tennünk, hogy a gyógyulás bekövetkezzen. Mert minden olyan megfontolás, amely gyógyuláshoz vezet, a Föld szempontjából jogos tudatból fakad, és minden más eljárás túllép a földi szférán, ott pedig a mi köznapi tudatunktól eltérő erőknek kell beavatkoznunk.

Azt látjuk tehát, hogy a betegségek gyógyíthatóságának és gyógyíthatatlanságának a helyes karmikus értelmezése oda vezet, hogy mindent el fogunk követni, hogy segítsünk az embernek betegségében; másrészt oda is elvezet bennünket, hogy más szférák másféle döntéseit is megelégedéssel fogadjuk. Erre a döntésre vonatkozóan más nem is szükséges. Arra viszont szükség van, hogy megtaláljuk azt a szempontot, hogy egy betegség gyógyíthatatlansága ne törjön le bennünket úgy, mintha a világban csak tökéletlenség, baj és rosszaság volna. A karmikus értelmezés nem bénítja meg a tetterőt a gyógyítás vonatkozásában. Másfelől a karmikus megértés harmonikussá, kiegyensúlyozottá tesz bennünket a legnehezebb sorssal kapcsolatban is, bármilyen betegség gyógyíthatatlanságáról legyen is szó.

Ma tehát azt láttuk, hogyan teszi számunkra egyedül a karmikus megértés lehetővé egy betegség lefolyásának helyes felfogását, s annak megértését, hogy korábbi életeink karmikus hatásai mintegy bevilágítanak jelenlegi életünkbe. A következő kérdések megbeszélésénél még több egyedi példát vetünk fel.

Hátra van a megkülönböztetés két különleges betegségforma között: egyrészt az emberi bensőből származó egészen különös formában megjelenő betegségek, melyek mintha a karma szüleményei volnának, és azon betegségek között, melyek látszólag véletlenül érnek bennünket, melyeknél külső károsodásnak vagyunk kitéve, amikor ez vagy az történik velünk. Röviden arról lesz szó: ho-

gyan juthatunk karmikus megértéshez akkor is, ha például egy vonat kereke alá kerülünk. Azaz, hogyan értelmezhetők az úgynevezett „véletlen” megbetegedések a karmán keresztül.

ÖTÖDIK ELŐADÁS

A természetes és a véletlen megbetegedések viszonya a karmához

A tegnapi előadás témája nagyon fontos mind a soron lévő vizsgálódások szempontjából, mind általában a karmikus összefüggések megértésének szempontjából. E megkülönböztetett fontosság miatt engedjék meg, hogy fő vonalaiban még egyszer összefoglaljam a tegnapi előadás mondanivalóját.

Abból indultunk ki, hogy a múlt században a gyógyításról és a gyógyszerkezeltésről vallott felfogás viszonylag rövid idő alatt radikálisan megváltozott. Rámutatunk arra is, hogyan alakult ki a 16-17. században egy olyan nézet, amely teljes egészében azon alapult, hogy minden olyan betegségnek, amelynek nevet adtak és amelyet fogalmilag körülhatárolhatónak hittek, kell lennie valamilyen gyógyszerének a világon. Továbbá biztosra vették, hogyha a megfelelő gyógyszert használják, annak hatással kell lennie a betegség lefolyására. Ezután arra utaltunk, hogy e felfogás körülbelül a 19. századig tartotta magát, majd bemutattuk e nézet abszolút ellentétét, mely név szerint a bécsi nihilista orvos-iskolában jutott kifejezésre: Dietlnél, a hírneves orvosnál véve kezdetét, és Skodánál, valamint az ő tanítványainál folytatódott. A nihilista irányzatot a következőkkel jellemeztük: ez az iskola nemcsak kételkedni kezdett az ilyen vagy olyan gyógyszerkezeltés, és a betegség közötti abszolút összefüggésben, de odáig ment, hogy semmit sem akart tudni az efféle összefüggésről. Ennek az iskolának a befolyása alatt álló fiatal orvosok lelkébe beszivárgott az úgynevezett „öngyógyítás” felfogása. Magától Skodától származik ennek az iskolának az egyik lényegre tapintó mondata: fel lehet állítani egy betegség diagnózisát, talán le is tudjuk írni, meg is tudjuk magyarázni, de a betegség ellen nincs ellenszerünk. – Ennek az irányzatnak a kiindulópontját az adta, hogy Dietl be tudta bizonyítani: a várakozó kezelés egy olyan betegség esetében mint a tüdőgyulladás, úgy zajlik le, hogy a kezelés bizonyos időn belül öngyógyító erőket fejleszt ki, ha megteremtik az ehhez szükséges feltételeket. Dietl statisztikával be tudta bizonyítani, hogy a kiváró kezelés mellett éppen annyi ember gyógyult vagy halt meg, mint az egyébként szokványos szerek szedésekor. A „terápiai nihilizmus” elnevezés annak idején tényleg nem volt jogosulatlan, mert teljesen igaz volt, hogy ennek az iskolának az orvosai sehogy sem tudtak védekezni a betegeknek azzal a véleményével szemben, hogy valamilyen szernek vagy előírásnak léteznie kell. A beteg nem engedett, a környezete sem – valamilyen szert muszáj volt felírni, és az iskola követői rendszerint úgy segítettek magukon, hogy híg oldatú gumiarábikumot írtak fel, aminek szerintük éppoly hatásosnak kellett lennie, mint a korábban használt szereknek. Mindebből arra a felismerésre jutunk, hogy a modern tudományos tényállások világa egyenesen rászorít bennünket arra, amit az élet karmikus összefüggéseinek nevezhetnénk. Mert válaszolnunk kellett arra a kérdésre, hogyan is történik tulajdonképpen mindaz, amit „öngyógyításnak” nevezhetnénk? Jobban mondva, miért történik meg mindez. És más esetekben miért nem lép fel az öngyógyítás vagy általában a gyógyulás.

Ha egy egész iskola, melynek élén orvosi korifeusok álltak, rá tudta magát szálni arra, hogy az öngyógyítás fogalmát bevezesse, akkor legalább egy embernek, aki végiggondolta a dolgot, el kellett volna jutnia annak kijelentéséig, hogy tehát a betegség lefolyása közben felébred valami, ami a betegség legyőzéséhez vezet! Ennek nyomán pedig tovább kellett volna kutatni a betegség lefolyásának titkos okait. Mi megpróbáltunk rámutatni arra, miképpen lehet az emberiség fejlődésében

karmikus összefüggéseket keresni a betegség lefolyására vonatkozóan. Kimutattuk, hogy mindaz, amit az ember a mindennapi életben jó vagy rossz, okos vagy értelmetlen cselekedetként visz véghez, mindaz, amit helyes vagy visszás érzelmi állapotaiban kétségkívül megél, nem jut el az emberi szervezet alapvető mélységeibe. Felvázoltuk az okát annak is, hogy miért reked meg az átlagélet felszínén mindaz, ami a mindennapi életben az erkölcsi, intellektuális és hangulati megítélések körébe tartozik, és nem egy más esetben kimutatott törvény, az emberi szervezet mélyebben rejlő erőinek befolyása alá. Egyúttal rámutattunk, hogy létezik egyfajta gát az immoralitásnak a szervezet rejtett erőibe való mélyebb behatolása előtt. Ez a cselekedeteinknek vagy gondolatainknak a szervezet erőibe való behatolásával szembeni ellenállás abban áll, hogy a születés és halál között elkövetett cselekedeteinket tudatos képzeleteinkkel kíséjük. Azáltal pedig, hogy egy cselekedetet vagy valamilyen más élményt tudatos képzetel kíséjük, védőgátat teremtünk az ellen, hogy tetteink eredménye lehatolhasson szervezetünkbe.

Később arra mutattunk rá, milyen nagy jelentőségük a visszahozhatatlanul elfelejtett élmények. Már nincs meg annak a lehetősége, hogy újra visszahívjuk őket a tudatos képzelet világába; hanem az ilyen élményekről azt kellett mondanunk, hogy ezek, mert hiányzik a képzelet védőgátja, már bizonyos módon behatolnak belső szervezetünkbe, ahol együttműködnek a szervezetünket alakító erőkkel. Utaltunk azokra a betegségformákra, melyek még a felszínen vannak: neurózis, neurasténia és hasonlók. Mi több, a hisztérikus állapotokra is itt derül fény. Azt mondtuk, hogy az ilyen állapotok okait a tudatosság komplexumából kieső, elfelejtett képzetekben kell keresni, melyek az emberi bensőbe lesüllyedve, lelki életünkbe befurakodva mint egy-egy betegség jutnak érvényre. – Hangsúlyoztuk, milyen hallatlan jelentőséggel bír az az időszak, mely a születéstől terjed addig az időpontig, ameddig az ember képes visszaemlékezni élményeire, felhívtuk a figyelmet arra, hogyan hat tovább az élő szervezetben az, amit korábban elfelejtettünk, azáltal, hogy azonnal szövetségre lép a szervezet mélyebb erőivel, s onnan befolyásolja magát a szervezetet. Egész képzetkomplexumokra, az élmények egész sorára van tehát szükség, hogy lényünk legmélyebb alapjaiba beivódjon, mielőtt szervezetünkbe beivódhatna. – Ezután arra utaltunk, hogyan történik ez a beivódás, mégpedig a legalaposabban akkor, amikor az ember a halál kapuján átlépve, a halál és egy új születés közötti életét éli tovább. Ebben az életben minden szervezően hat. Amit pedig az ember a halál és az új születés között érez és megél, azt beépíti plasztikus erői közé, melyek részt vesznek a test újraépítésében, amikor az ember belép az új életébe. Ott pedig ezekben az alakító-építő erőkben mindannak az eredménye ott van, ami az ember lelkében, sőt talán tudatos képzeletvilágában is már korábban jelen volt. S végül eljutottunk oda, hogy az ember énjével átítatott képzeletvilágával két hatás között ingadozik: a luciferi és az ahrimáni befolyás között. Ha az ember olyan hibát vét, mely asztrálestének tulajdonságaiból, rosszindulatból, dühből és hasonlókból alakul ki, akkor luciferi hatalmak hajtják cselekvésre. Amikor pedig az ilyen cselekedetek az előbbieken leírt utat végigjárva alakító erőkké válnak, az új test alakító erőiben mint luciferi erők jelennek meg. Láttuk, hogy az ember az ahrimáni erőknek is ki van szolgáltatva, amelyek inkább kívülről hatnak. Az ahrimáni erőkről pedig újra azt kell mondanunk, hogy ezek is alakító erőkké változnak át, az újonnan épített szervezet formáló erőivé. Ha pedig a formáló erőkbe ahrimáni befolyás keveredik, ahrimáni jellegű betegség-hajlamokról beszélhetünk. Ezután egyedi eseteken mutattuk meg, hogyan hatnak az így képződött erők. Radikális példákat említettem Önöknek ennek a hatásnak az illusztrálására, mert a radikális példák hatására a képzelet élesebben körülhatárolódik, erősebb és világosabb lesz. Azt mondtam, tételezzük fel, hogy egy ember korábbi élete folyamán csak olyasmiket tett, ami igen csekély önértetet és önbizalmat adott neki, úgy preparálta énjét, hogy az semmit sem

tart magáról, megadta magát a puszta általánosságoknak és így tovább. Egy ilyen ember a halál után azt a tendenciát veszi fel, hogy legyőzze az ellenkező erőket, amelyek inkarnációjának későbbi szakaszaiban képessé teszik őt énjének megerősítésére és tökéletesítésére. Ez úgy hat, hogy emberünk olyan viszonyokat fog keresni, melyek lehetővé teszik számára, hogy harcba szálljon az ellen, ami ellen gyenge önérzettel jó harcba szállni úgy, hogy a gyenge önérzet az ellenállás révén megerősödik. És tény, hogy egy ilyen tendencia az embert arra készíti, hogy mintegy alkalmakat keressen, mert ebben olyasmi áll előtte, ami alkalmat kínál számára ezeknek az akadályoknak a legyőzésére. Ezeknek az akadályoknak a legyőzésében pedig megvan az, ami a következő inkarnációban vagy a bekövetkezett gyógyulás esetén ugyanazon az inkarnáción belül, erősebb önérzethez vezethet, vagy olyan erőkhöz, melyek az önnevelés által fokról fokra érlelnek ki egy erősebb önérzetet. Később azt mondtuk, hogy a malária betegségénél lehetőség nyílik arra, hogy a lélek mindazt ellensúlyozza, amit cselekedetein és érzelmein keresztül korábbi életében egy túlméretezett önérzettel tenyésztett ki. – Akik Önök közül ott voltak korábbi szellemfilozófiai tárgyalásainkon, könnyebben el tudnak képzelni egy ilyen folyamatot. Mindig azt mondtuk, hogy az ember énjének fizikai kifejeződését a vérben találjuk. Nos, mind a két betegség, melyekről az imént beszéltünk, a vérrel és a vér törvényeivel függ össze oly módon, hogy a kolera esetében a vér megsűrűsödése lép fel. Ez a megsűrűsödés az, amit ellenállásnak vagy akadálnak hívhatunk, amin a gyenge önérzetnek át kell mennie, és amin nevelődnie kell. Épp így rávilágíthatunk a malária esetében a vér egyfajta felbomlására, ami *ad absurdum* történik úgy, hogy a vér felbomlásában a túl erős én erőfeszítései a megsemmisülésig jutnak. A vér felbomlásának ez lesz az eredménye. – A szervezet dolgai persze rendkívül intim módon függenek össze egymással, de ha elmélyednek benne, Önök is eljutnak e dolgok megértéséig.

Mindebből kiderül, hogy ha olyan szervezetünk van, melyet egy olyan lélek alakít, melynek az a tendenciája, hogy ezt vagy azt, ebbe vagy abba az irányba legyőzzön, akkor ez a tendencia odavezeti az embert, hogy magába vesse a betegségre való lehetőséget, egyúttal azonban a betegség elleni harc lehetőségét is, mert a betegség nem más okból jön létre, mint hogy az ember a betegség legyőzésének a lehetőségével is rendelkezék. A gyógyulás pedig akkor lép fel, ha az ember összkarmájának megfelelően a szóban forgó betegség legyőzése révén olyan erőket sajátít el, hogy fennmaradó életében haláláig munkája által fizikai síkon előbbre juthat. Azaz, ha a felébresztendő erők elég erősek ahhoz, hogy a beteg fizikai síkon azt is el tudja érni, ami miatt a betegség előhívódott, akkor viszont a gyógyulási folyamatból származó megsokszorozott erőkkel, melyekkel korábban nem rendelkezett, dolgozhat tovább. Ha azonban összkarmája olyan, hogy jóllehet szándékában állt szervezetét úgy kialakítani, hogy a kérdéses betegség legyőzésével olyan erőket juttasson szervezetébe, melyek tökéletesedéséhez vezetnek ugyan, de mert a dolgok igen sokfélék, szervezetét más oldalról gyengének kellett hagynia, nos, akkor léphet fel az az eset, hogy azok az erők, melyeket az ember a gyógyulás alatt állít elő és alkalmaz, őt ugyan erősebbé teszik, de mégsem annyira, hogy fizikai síkon alkalmas legyen a munkára. Akkor pedig azt a részt, amelyet addig elnyert – és amely a fizikai síkon nem használható –, akkor fogja használni, amikor átlépte a halál kapuját. Ezt pedig meg fogja próbálni hozzáadni többi erejéhez, amit fizikai síkon nem adhatna hozzá, hogy ezeket az erőket következő teste megformálásánál, az újabb születésbe való belépéskor mutassa meg.

Hátra van még, mindezek szem előtt tartásával, egy utalás arra, hogyan is áll a dolog azokkal a betegségformákkal, melyek sem rendes gyógyuláshoz, sem a halálhoz nem vezetnek, hanem krónikus állapotba juttatják az embert, egyfajta leromláshoz, sínylődéshez vagy ehhez hasonlóhoz. Itt

pedig a legkonkrétabb értelemben olyasvalamiről van szó, amit a legtöbb embernek nagyon fontos lenne tudnia! Arról van itt szó, hogy a gyógyulás folyamatának következtében az ember testi burka-
in belül bekövetkezett az, ami elérhető volt, tehát a betegség bizonyos értelemben le van győzve. Másrészt viszont még sincs legyőzve; ami annyit jelent, hogy mindaz, amit az étertest, az asztrálest és a fizikai test közötti kiegyenlítődéért el kellett volna érni, megvalósul ugyan, az azonban nem nyert kiegyenlítődést, ami az étertest és az asztrálest közötti diszharmóniában volt. Ez visszamarad, és az ember a gyógyulás és a nem-gyógyulás próbálkozásai között ingadozik. Ezeknél az eseteknél mindig különösen fontos, hogy az ember a lehető legjobban használja azt, amit a tényleges gyógyulással már elért! És ez a legritkábban történik meg az életben. Mert éppen azoknál a betegségek-nél, melyek krónikussá válnak, az ember egy valóságos körforgásban találja magát. Ha az ember ebben az esetben képes volna szervezetének azt a részét, mely már elért egy bizonyos fokú gyógyulást, elszigetelni, mintegy élni hagyni ezt a részt, és ha el tudná választani tőle azt, ami még mindig ott zajong, és nincs rendben – ami ezekben az esetekben általában inkább a lelkiekhez tartozik! –, akkor ez az ember igen sokat segíthetne magán! De a legkülönbözőbb dolgok irányulnak ez ellen, nevezetesen az, hogy ha az ember megbetegszik valamiben, és egy krónikus állapot visszamarad, az ember szüntelenül ennek az állapotnak a befolyása alatt áll, és hogy – ha szabad nyersen kifejezni magam – tulajdonképpen sosem tudja teljesen elfelejteni állapotát, sosem jut el igazán oda, hogy azt, ami továbbra sem egészséges benne, elkülönítse ettől az állapottól és külön ápolja; hanem azáltal, amit a szervezet másik részére való állandó rá gondolásnak hívhatnánk, kénytelen egyúttal az egészséges részt is valamiféle összefüggésbe hozni a korábban beteg résszel, s így újból irritálni. Különleges folyamat ez. És hogy ez a folyamat világos legyen Önök előtt, szeretném ez egyszer a szellemtudomány tényállását kifejezni, azt, amit a látnoki tudat lát akkor, amikor valaki egy betegségen átmenve közben visszatartott valamit, amit krónikusnak mondhatunk. Ugyanez történik egyébként akkor is, ha semmiféle feltűnő, akut megbetegedésről nem volt szó, beáll valamilyen krónikus állapot anélkül, hogy valami akut dolog észlelhető lenne. Ekkor azt látjuk, hogy a legtöbb esetben egy hullámzó egyensúlyállapot lép fel az étertest és a fizikai test között, az erőnek olyan ingadozása, amilyenek nem volna szabad léteznie, amivel azonban mégis el lehet élni. Az étertest és a fizikai test erőinek ennél az ide-oda ingadozásánál az illető folytonosan irritált, s ezáltal állandó izgatottság tölti el. A látnoki tudat ezt állandóan felbukkanni látja az étertestben. Ezek az izgalmi állapotok szüntelenül a szervezetbe tola-
kodnak, hol a félig beteg, hol a félig egészséges részekbe, s ennek következtében nem egy stabil, hanem csak egy labilis egyensúly jön létre. Az asztrális izgatottsági állapotok ilyenétől betolakodása révén az ember állapota, ami egyébként sokkal jobb lehetne, nagyon leromlik. Kérem, vegyék figyelembe, hogy az asztrális ebben az esetben nem esik egybe a tudattal, sokkal inkább azzal, amit a belső, lelki izgalma-
k jelentenek, amit azonban a páciens nem akar beismerni. És mert ilyen esetekben nincs jelen a képzelet gátja, ezért ezek az állapotok és indulatok a kedély-megrázkódtatások, a fölöslegesség-érzés folytonos állapota, az önma-
gával való elégedetlenség, nem mindig tudatos erőkként vannak jelen, de szervezőerőkként, élet-
erőkként, melyek az ember mélyebb lényegében vannak, és folyamatosan irritálják a félig egészsé-
ges, félig beteg részt. Ha a szóban forgó páciens valóban erős akarattal és lelki kultúrával képes lenne rá, hogy legalább bizonyos időre elfelejtkezzen állapotáról, akkor ebből olyan elégedettséget meríthetne, hogy azután ebből az elégedettségéből erőre tenne szert ahhoz, hogy később még tovább fejlesztesse azt. Ha képes volna rá, hogy elfeledkezzen állapotáról, teljesen eltekintve tőle, és erős akarattal azt mondja: én most nem akarok törődni az állapottal! – és ha így azokat a lelki erő-
ket, melyek ezáltal felszabadulnak, valamilyen szellemi tartalomra fordítaná, ami felemeli őt, ami

bensőleg kielégítené őt lelkében, akkor ezeket az erőket, amik máskülönben mindig azzal foglalkoznak, hogy a fájdalom, a szúrás, a nyomás érzéseit, s mindazt, ami ott együtt létezik, átéljék, kiszabadítaná, akkor ez nagy kielégülést jelentene számára. Mert ha az ember ezeket az érzéseket nem éli át, az erők ott vannak, szabadon; rendelkezni lehet velük. Az persze nem sokat segít, ha az ember csak mondja magának, hogy ezt a szorongást, ezt a szúrást stb. nem akarja észrevenni; mert ha az így felszabadult erőket nem valami szellemire használja fel, akkor hamarosan visszatérnek a korábbi állapotok. Ha azonban ezeket a felszabadult erőket a lelket teljes egészében igénybe vevő szellemi tartalomra használják, kiderül majd, hogy valamilyen bonyolultabb úton az ember eléri azt, amit egyébként a mi hozzájárulásunk nélkül ér el a szervezet a betegség legyőzése során. A betegnek természetesen gondosan kell ügyelnie arra, hogy lelkét ne éppen egy olyan út kiválasztásával töltsse el, amely megint csak összefügg betegségével. Ha például valaki szemgyengülésben szenved, és hogy ne gondoljon szemének gyengülésére, sokat olvas, hogy ezáltal szellemi erőkhöz juthasson, akkor magától értetődik, hogy ez nem vezethet célhoz. De nincs is rá szükség, hogy ilyen messziről hozzanak maguknak úgynevezett csekély igazolásokat. Ha valami kis kellemetlenség éri, bárki észlelheti magán, mennyire hasznos, ha képes megfeledezni erről a kellemetlenségről, mégpedig úgy, hogy azt másfajta tevékenység feledteti vele. Ez tehát egy pozitív egészséges feledés! És ez már arra is utal, hogy nem vagyunk teljesen tehetetlenek a korábbi élettörténeteink hibáiból következő karmikus hatásokkal szemben, amelyek betegségekben fejeződnek ki. Hiszen azt kell mondjuk: ha elismerjük, hogy mindaz, ami az életben a születés és a halál között az erkölcsi, hangulati és intellektuális ítélet alá tartozik, egy életben nem ér olyan mélyre, hogy szervi betegség okává legyen, ha azonban a halál és egy újabb születés közötti időben oly mélyre süllyedhet létünkbe, hogy betegséget okoz, akkor annak is lehetségesnek kell lennie, hogy ezt a folyamatot újra visszafordítsuk egy tudatos processzussá!

A kérdést így is fel lehet tenni: ha a betegségek mint szellemi vagy a lélek által előidézett, illetve megtapasztalt más élmények karmikus hatásaiként élnek ki magukat, ha tehát ilyen okok átalakulásai, nem volna-e az is elképzelhető – vagy talán semmit sem mondanak erről nekünk a szellemi tények? –, hogy az átalakulás produktuma, a betegség elkerülhető, mégpedig annyiban, amennyiben a gyógyulási folyamat helyett, ahelyett, ami szervi régiókból nyerhető, a betegség neveltetésünk következtében lép fel, mint annak szellemi megfelelője. Hogy mi, ha elég okosak vagyunk, a betegséget egy szellemi folyamattá alakítjuk át, és az önnevelést, amit a betegségen keresztül kell megvalósítanunk, mondhatni, lelki erőnk által visszük véghez.

Hogy ezek a dolgok mennyire a tények területéhez tartoznak, azt ismét egy példával szeretném illusztrálni. Itt azonban újból hangsúlyoznom kell, hogy csak olyan példákat említek, melyeket a szellemtudomány alátámaszt; nem hipotéziseket, feltételezéseket tehát, hanem eseteket. Ezért nem várhatnak teljességet tőlem, mert nem hipotéziseket állítok fel, hanem eseteket választottam, amelyeket olyanoknak kell elfogadni, amilyenek. Tegyük fel, valaki életének későbbi szakaszában kap kanyarót, mi pedig ennek az esetnek a karmikus összefüggését keressük. Ennél az esetnél azt látjuk, hogy a kanyaró a korábbi élet olyan eseményeiből adódó karmikus hatás, melyet valahogy így jellemezhetünk: a szóban forgó individuum korábbi életében olyasvalaki volt, aki nem szívesen törődött a külvilággal, nem bárdolatlan egoizmusból, de mégis nagyon sokat foglalkozott magával; olyan egyéniség volt tehát, aki sokat kutatott, sokat elmélkedett, de nem a külvilág tényeivel kapcsolatban, hanem inkább a lelkén belül. Ma is nagyon sok olyan embert találhatnak, akik azt hiszik, hogy magukba zártság, tépelődő töprengéssel és így tovább, eljuthatnak a világ rejtélyének a megoldásához. Az általam említett személyiség esetében arról volt szó, hogy úgy próbált kijönni az

élettel, hogy magában tépelődött arról, hogyan kell viselkedni egyik vagy másik esetben. Ennek következménye az ő életében a lélek gyengesége lett, ami oda vezetett, hogy a halál és az új születés közötti létben olyan erőket hozott létre, melyek a szervezetet viszonylag késői életkorban kanyarórohamnak tették ki.

Most azt kérdezhetjük: egyrészt itt van a kanyaróroham, ami egy korábbi élet fizikai-karmikus hatása. De mi a helyzet a lélek állapotával? Hiszen a korábbi élet karmikus hatása egy bizonyos lelkiállapot is.

Ez a lelkiállapot úgy néz ki, hogy a szóban forgó személy abban az életben, melyben a kanyarórohamot kapta, újra meg újra az öncsalás rabja volt. Itt tehát az önámítást kell a korábbi élet lelki-karmikus következményének tekinteni, a kanyaró fellépését pedig ugyanazon élet fizikai-karmikus következményének.

Tételezzük fel, ennek az egyénnek, mielőtt a kanyaró fellép, sikerült volna tennie valamit azért, hogy alapvetően megjavuljon, azaz hogy a lélek számára olyan erőt nyerjen, hogy ne legyen többé kitéve mindenfajta öncsalásnak. Akkor ez az ily módon felhasznált lelkierő oda vezetett volna, hogy a kanyaróban való megbetegedés elmarad, mert ami a szervezetben már a szervezet kialakulásakor előhívódott, kiegyenlítődéssre talált volna az erősebb lelkierők által, melyeket az egyén az önnevelés útján sajátított el. Persze nem beszélhetek fél éven át erről az egy dologról, de ha körülnéznek az életben, elég távolra, széles látókört áttekintve, és ha mindazokat a részleteket, melyeket a tapasztalat kínál, az itt megadott kiindulópont alapján vennénk szemügyre, akkor minden esetben úgy találnánk, hogy a külső tudás teljes egészében megerősíti – a legkisebb részletekig! – mindazt, amit itt elmondtunk. Az, amit a kanyaróról mondtam, olyan szempontokhoz vezet, melyek megmagyarázzák, hogy miért tartozik éppen a kanyaró a gyakori gyermekbetegségek közé. Mert az említett tulajdonságok nagyon sok életben előfordulnak. Különösen bizonyos periódusokban dühöngött ez a betegség nagy gyakorisággal. Ha pedig később egy ilyen személy a létbe lép, amilyen gyorsan lehet, korrigálni akarja ezt a területet a születés és a szokásos gyermekbetegségek fellépése között, mégpedig a szervi önnevelés gyakorlásával, amit a kanyarósoknak kell végigjárniuk, hiszen ebben a korban lelki nevelésről rendszeresen még nem lehet szó.

Mindebből látható: valóban elmondhatjuk, hogy a betegség bizonyos vonatkozásban újra visszaalakítható szellemi folyamattá. Roppant jelentőséggel bír, hogy ez a folyamat, mint egy életalap-elv jut a lélekbe, egy olyan felfogást eredményezve, mely gyógyítólag hat a lélekre! A mi korunkban nem lehet különösen csodálkozni azon, hogy a lélekre oly kevésbé lehet hatni. Aki pedig átlát e koron, szellemtudományos szempontból megérti majd, hogy miért válhat oly sok orvos, oly sok gyógyszerész materialistává. Mert kétségbeesetten áll a lelki befolyás kérdése előtt! Hiszen az emberek nagy része egyáltalán nem foglalkozik olyasmivel, aminek gyümölcsöző ereje van. Az a rengeteg anyag, ami ma a szokványos irodalmon keresztül árad szét, semmi gyümölcsöző erőt nem ad a lelkeknek. Ezért érez az, aki a szellemtudományért tenni akar valamit, a szellemtudományos munkedésben a szó legnemesebb értelmében építő szándékot, mert a szellemtudomány tudása ismét olyasvalamit ad az emberiségnek, ami úgy árad be a lelkekbe, hogy elvonja a lelket a testi szervezettől. De nem szabad összetéveszteni egy ilyen mozgalom kezdetén fellépő dolgot azzal, amivé a mozgalom ténylegesen válhat. A szellemtudományos mozgalomba is bejuttatnak olyan dolgokat, amelyek a külvilágban hódítanak, vagyis az emberek, amikor szellemkutatók lesznek, pontosan ugyanazokat az érdekeket viszik bele nagy számban a szellemtudományba, amikkel a kinti dolgok iránt bírnak, mindazokkal a rossz szokásokkal együtt, amikkel addig rendelkeztek. Sós-sok minden

bejut így a kor árnyoldalaiból. Hogyha azután megmutatkozik az illető árnyoldala, azt mondják, a szellemtudomány tette. Ez pedig természetesen igen olcsó információ.

Amikor a karmikus szálak ilyen szövődését látjuk egyik inkarnációból a másikba, az erre vonatkozó igazságot még csak egyik oldalról ragadtuk meg. Aki képes megérezni, hogyan húzódik inkarnációtól inkarnációig a karmikus fonál, abban sok kérdés merül fel, melyeket előadásaink során még érinteni fogunk. Mindenekelőtt azt a kérdést kell érintenünk, hogyan tegyünk különbséget egy olyan betegség között, melynél megadható egy külső ok, és egy olyan betegség között, mely teljes egészében az emberi szervezet hajlamában gyökerezik, olyannyira, hogy azt hiszik: ami ebben az esetben fennáll, elintézhető annak kijelentésével, hogy teljesen magától jött a betegség, nincs külső indítéka. – Nem egészen így állnak a dolgok. Más szempontból nézve mégis jogosan elmondható, hogy vannak olyan betegségek, melyekre az ember bensejénél fogva különösen hajlamos. Ennek ellenére számos betegségi tünetet illetően mégis rá lehet mutatni külső okra. Természetesen nem mindegyiknél, de például, ha eltörjük az egyik lábunkat, kénytelenek vagyunk külső okokat felsorakoztatni. Azt is a külső okozók közé kell számítanunk, amit a vihar vált ki, s éppúgy sok-sok olyan betegséget, melyeknek oka a rossz városi lakásokban keresendő. Itt igen tág terület nyílik elénk. S annak, aki tapasztalt szemmel nézi a világot, most már az is érthető lesz, hogy a mai orvostudomány divatirányzata odáig jutott, hogy a betegség okait külső behatásokban, különösen a bacilusokban keresse. Nem ok nélkül jegyezte meg erről egy szellemes úr: ma úgy jönnek a betegségek a bacilusokból, ahogy valaha azt mondták, a betegségek Istentől vagy az ördögtől jönnek. A 13. században azt mondták, a betegség Istentől való, a 15. században azt, hogy az ördögtől. Később azt állították, hogy a betegségek különböző nedvekből származnak, ma pedig azt, hogy a bacilusoktól. Ezek a nézetek azonban az idők során elenyésztek.

Az ember betegségével vagy egészségességével kapcsolatban tehát különböző okokról kell beszélnünk. A mai ember könnyen kísértésbe esik, hogy olyan szavakat használjon, melyek alapján véve nagyon alkalmasak rá, hogy egész világfelfogásunkat megzavarják. Ha valaki, aki korábban teljesen egészséges volt, egy influenza vagy diftéria által fertőzött területre megy, és megbetegszik, a mai ember egészen bizonyos, hajlamos lesz kijelenteni, hogy az illető azáltal szívta magába a betegség csíráját, hogy arra a környékre ment, és könnyen alkalmazza majd a véletlen szót. Oly könnyen beszélnek ma a véletlen befolyásáról! – A véletlen szó egyfajta krucifix valamennyi világnézet számára. És amíg az ember valójában meg sem próbálja, hogy valamennyire is tisztába jöjjön azzal, amit oly könnyen hívnak véletlennek, nem juthat előbbre egy valamennyire is kielégítő világnézetig. A fejezet kiindulópontjához értünk tehát: az ember természetes és véletlen megbetegedéseire. Ezt azonban nem tárgyalhatjuk másképp, mint hogy ma bevezetésként megpróbálunk némi fényt vetni a véletlen szóra.

Maga a véletlen nem olyasvalami-e, ami gyanakvóvá tehetne bennünket aziránt, amit a véletlenrel kapcsolatban ma olyan könnyen gondol az ember? Egyszer korábban már felhívtam a figyelmet arra, hogy egy szellemes, okos ember a 18. században nem tévedett egészen, mikor arról a szokásról, hogy a nagy felfedezőknek, feltalálókknak stb. szobrot állítanak, kijelentette, hogy ha a történelem folyását objektíven szemlélnénk, a legtöbb szobrot feltétlenül a „Véletlennek” kellene állítani. És furcsa mód, ha az ember belemélyed a történelembe, meglepő felfedezésekre bukkan amögött, amit a véletlen takar. Meséltem Önöknek, hogy a távcső feltalálása a játéknak köszönhető, annak, hogy egy optikus műhelyében gyermekek optikai üvegekkel szórakoztak; s eközben kialakult egy olyan konstelláció, melynek következtében valaki összeállította a távcsövet. Utalhatunk a híres pisai dóm lámpájára is, mely már korábban emberek ezrei előtt ugyanazzal a szabályszerűség-

gel lengett, mint ahogy Galilei látta. De elsőként Galilei próbálta ki, hogyan esnek egybe ezek a lengések saját vérkeringésének menetével, s ezáltal jutott el az ingatörvény felismeréséhez. Pedig egész kultúréletünk más szintet kapott volna, ha az ingatörvény nem létezne! Próbálják csak meg, hogy például az emberiség fejlődésében találnak-e értelmet, s hogy utána elmondhatnák-e még mindig, hogy csupán a véletlen uralkodott, például Galilei esetében, hogy az vezette őt ehhez a fontos felfedezéshez!

Gondoljuk el, mit jelent a lutheri bibliafordítás az európai világ kultúrországai számára! Tisztában kellene lennünk vele, milyen mélyreható befolyást gyakorolt ez a fordítás a vallásos érzületre és gondolkodásra, másrészt annak kialakulására, amit irodalmi német nyelvnek nevezünk. Csak a tényt akarom itt leszögezni anélkül, hogy arról beszélnék, hogyan gondolkozzon erről az ember; csak azt kívánom hangsúlyozni, hogy e fordításnak milyen mélységes hatása volt. S mégis meg kellene próbálni megtalálni az értelmét annak, amit az emberiség nevelésében a lutheri bibliafordítás több évszázadon keresztül eredményezett. Ha e fordítás értelmét megkísérlik megtalálni, akkor amellé, amit a 16-18. század óta tartó fejlődés értelméről oly okosan, ahogy csak lehet, el tudnak mondani, állítsák oda a következő tényt:

Luther életének egy bizonyos pontjáig elmélyülten foglalkozott mindazzal, ami saját személyét egyfajta Isten gyermekévé tehetné volna a bibliai olvasmányok segítségével. Az Ágostonrendiek szokásától eltérően, akik az egyházatyák szövegeinek olvasását részesítették előnyben, Luther magának a Biblia olvasásának az élvezetében merült el. De minden mellett szólt, hogy az ő lelkében az istengyermekeknek egy átfogó érzéssé kellett tágulnia. Ilyen tekintetben folytatta teológustanári hivatását az első wittenbergi szakaszban. A tény tehát, amit ki szeretnék emelni, az az, hogy Lutherben volt bizonyos ellenérzés a teológiai doktori cím megszerzésével szemben. Tény, hogy egy véletlen tárgyalás folyamán, amikor az erfurti Ágoston-rendi kolostorból egy régi barátjával tárgyalt, valósággal rábeszéltek, hogy szerezze meg a doktori címet. Ez pedig azt jelentette, hogy újból tanulmányoznia kellett a Bibliát. A barátjával való véletlen együttlét tehát a Biblia újbóli tanulmányozásához vezetett, később pedig mindahhoz, ami e munkában kifejezésre jutott.

Nos, próbálják egymás mellé tenni az utóbbi évszázadokról tett megállapításaink értelmét és azt a tényt, hogy Luther egyszer együtt ült azzal a bizonyos barátal, engedte magát rábeszélteni a teológiai doktori süveg megszerzésére: és akkor nagyon furcsa, groteszk összehasonlításra kényszerülnek a fejlődés értelme és a véletlen eseménye között.

Amit az elmondottakból közvetlenül ki fognak olvasni, az az, hogy a véletlen jelentőségével talán mégis másképp áll a dolog, mint ahogy az ember általában gondolja. Az ember általában azt gondolja, hogy a véletlen olyasvalami, amit úgy mond természeti törvényekkel és az élet törvényeivel egyáltalán nem lehet teljesen megmagyarázni, hogy a véletlen egyfajta fölösleg azzal szemben, amit meg lehetne magyarázni. Az imént elmondottakhoz vegyük még hozzá azt a tényt, ami már eddig is segített az élet számos oldalának megértésénél: hogy az ember egyéniségén belül a földi lét óta alá van rendelve a luciferi és az ahrimáni princípium két erejének. Ezek az erők és princípiumok folyamatosan belejátszanak az emberbe, mialatt a luciferi erők inkább azzal hatnak, hogy az ember asztráltestének belsejét ragadják meg, az ahrimáni erők pedig azáltal működnek inkább, amit az ember a külső benyomásokban kap. Abban, amit a külvilágból magunkba engedünk, abban rejlenek az ahrimáni erők, s abban, ami a lélekben kedvként és kedvtelenségként, indulatokként stb. jelentkezik és működik, abban vannak a luciferi erők. A luciferi és ahrimáni princípiumok viszont egyaránt odavezetnek, hogy az ember különböző szemfényvesztéseknek adja át magát. A luciferi princípium odavezet, hogy saját bensőnkre vonatkozóan tévedések áldozatai vagyunk, hogy saját ben-

sőnkéről hamisan ítéelhetünk, hogy egy illúziót dédelgetünk magunkban. Ha az életet józanul nézik, nem fog nehezükre esni saját lelkükben is felfedezni ezt a maját. Próbálják megfigyelni, milyen végtelenül gyakori jelenség, hogy az ember bebeszéli magának: ezt vagy azt, ilyen vagy olyan okból teszi. Általában azonban egészen más okból teszi, olyan okból, amely sokkal mélyebben rejlik, de az ember felszínes tudatával egészen másképp magyarázza cselekedeteit, melyekre a düh vagy a szenvedély vitte rá. Az ember ugyanis lényegtelenné próbálja tenni mindazt, ami a világ részéről nem kap megbecsülést. És ha egy embert nagyon önző indulatok hajtanak valamire, gyakran fogják tapasztalni, hogy nyersen goromba önző hajlamait egy önzetlen lepelbe burkolja, és még magyarázgatja, hogy a dolognak miért kellett megtörténnie. Legtöbbször azonban az ember maga sem tudja, hogy így jár el. Amikor tudja, akkor rendszerint már fellép egy kezdeti javulás, bizonyos fokú szégyenérzet kíséretében. A legrosszabb, hogy az embert lelke mélyéről hajtja valami, és ő utólag találja ki a motívumot, az indítékot, ami miatt azt a bizonyos tettet elkövette. De mert ma oly alacsony a pszichológiai műveltség és képzés, ezért lehet az igazság oly groteszk formáit létrehozni, amilyeneket a mai materialista pszichológusok eseteiben látunk. Ezek a pszichológusok egészen sajtáságosan értelmezik az életet.

Az, aki szellemkutatóként észrevesz egy-egy ilyen tényt, átlát annak valódi jelentőségén is, amit úgy jellemezhetünk, hogy a két dolog valóban együttműködik: a tudat és az, ami a tudatküszöb alatt, mint mélyebb ok működik. Ha azonban egy materialista pszichológus ezt észreveszi, ő a dolgot másképp kezeli. Azonnal kispekulál egy elméletet arról, hogy miben különbözik az ürügy, amelyet az ember tétével kapcsolatban feltételez, és a tulajdonképpeni motívum. – Ha például egy pszichológus a ma oly gyakran tárgyalt diáköngyilkosságról beszél, akkor azt mondja: amit erre ürügyként felhoznak, az nem a valódi indítók; a tényleges motívumok sokkal mélyebben rejlenek: legtöbbször a fékevesztett nemi életben. Ezeket a motívumokat pedig átalakítják úgy, hogy azok azután a tudatban ilyen vagy olyan okok látszatát keltik.

Egy ilyen dolog gyakran helyénvaló is lehet. Ám valaki, akit a valóban mély pszichológiai gondolkozásmód csak kevéssé is megérintett, sosem tenné ezt átfogó teóriává. Egy ilyen elméletet könnyű megdönteni, hiszen meg kellene gondolni: ha valóban úgy áll a dolog, hogy az ürügy semmi és a motívum minden, akkor ezt a pszichológusokra is alkalmazni kellene, azt mondva: nálad is tehát csak ürügy, amit itt előadsz és elméletként kifejtesz; keressük meg a mélyebb okokat, s esetleg az általad megadott okok is pontosan ugyanolyan természetűek lesznek. – Ha egy ilyen pszichológus komolyan megtanulta volna, hogy miért lehetetlen az alábbi következtetésre épülő ítélet: minden krétai hazudik, és hogy egy ilyen ítélet hamis, ha egy krétai mondja; ha megtanulta volna annak alapját, hogy ez miért van így, akkor azt is megtanulta volna, milyen különös körben forgó következtetések jönnek létre azáltal, hogy bizonyos területeken az állítások saját magukra visszafordíthatók. De sajnos irodalmunk összességében rendkívül csekély a valóban mélyebb műveltség. Emiatt az emberek általában észre sem veszik többé, amit saját maguk művelnek. Épp ezért a szellemtudomány számára egyenesen szükségszerű, hogy minden szempontból kerülje a logikai zavarosságokat. E logikai konfúziókat azok a modern filozófusok kerülik el legkevésbé, akik a lélektudománnyal foglalkoznak. Példánk tipikus erre vonatkozóan. És látszik rajta a csselfogás, amit a luciferi befolyás űz az emberrel oly módon, hogy lelki életét egy majára változtatja, és hogy teljesen más motivációkat színlelhet, mint amik a bensejében valóban működnek.

Ezen a területen az embernek meg kellene próbálkoznia egy szigorúbb önneveléssel. A szavakat ma általában nagyon könnyen használják. A szavak azonban szörnyen félrevezetőek. És ha egy szó csak szépen hangzik, és csak egy kicsit is azt a benyomást kelti, hogy a mondat egy jótékony

tettet képvisel, akkor már a mondat szép hangzása is félrevezet, elhiteti, hogy a szóban forgó motívum a lélekben van, miközben valójában az önzés princípiuma bújhat meg mögötte, amiről az illetőnek esetleg sejtelve sincs, mert egyáltalán nem törekszik valódi önismeretre. Így látjuk hatni Lucifert az egyik oldalon. Hogyan hat Ahrimán a másik oldalon?

Ahrimán az a princípium, amely érzékeléseinkbe keveredik, és kívülről hatol belénk. Ahrimán a legerősebben azokban az esetekben hat, ahol az az érzésünk: itt már nem boldogulsz a gondolkozással, itt egy kritikus ponthoz értél gondolkozásoddal, itt a gondolkozás elakad, mint egy gondolatgubancban. – Itt az ahrimáni princípium ragadja meg az alkalmat arra, hogy a külvilágból egy résen keresztül belénk hatoljon. Ha követjük a világesemények folyását, és a legnyilvánvalóbb eseményeket vesszük szemügyre, ha például nyomon követjük a mai fizikát addig a pillanatig, ahol Galilei a pisai dómban a lengő templomlámpa előtt ült, akkor az eseményekből olyan gondolathálót szőhetünk, amely a dolgokat könnyen megmagyarázza, a dolgok mindenütt megmagyarázhatókká válnak számunkra. Ott azonban, azon a helyen, ahol a lengő templomlámpához érünk, összekuszálódnak gondolataink. Ott van az ajtó, ahol az ahrimáni erők a legerősebben nyomulnak belénk, ahol megáll gondolkozásunk, mielőtt a jelenségből felfogná azt, amit a józan értelem visz bele a dolgokba. Ott pedig ott van az is, amit véletlennek hívnak. A véletlen ott van, ahol Ahrimán a legveszélyesebb. Az ember azokat a jelenségeket nevezi véletlennek, amelyeknél az ahrimáni befolyás következtében a legkönnyebben csalódhat.

Így fogja az ember megtanulni annak alaki értését, hogy a dolgok természete nem olyan, hogyha valahol indíttatást érez, a véletlenről kezdjen el beszélni, hanem hogy a dolgok rajta állnak, az ő fejlődésétől függenek. Igen, az ember kénytelen lesz fokozatosan, mindinkább ránevelni magát arra, hogy a maján, az illúzió áthatoljon, ami annyit jelent, hogy épp ott kell átlátnia a dolgokon, ahol Ahrimán a legerősebben hat. És ahol a betegségek fontos okairól kell szólnunk, s fényt deríteni egyes betegségek lefolyására, ott a jelenségeket erről az oldalról kell megragadnunk. Először azt próbáljuk megérteni, mennyire nem véletlen, hogy ha valaki épp azzal a vonattal utazik, amelyen életét vesztheti, vagy azt, hogyan is állnak azok a dolgok, melyeknek következtében valaki épp egy bizonyos időben fog valamilyen kívülről ható betegségcsíra, vagy valamilyen más betegségi ok hatása alá kerülni. Amennyiben tisztább ismeretekkel tudunk utánajárni a dolgoknak, képesek leszünk még mélyebben felfogni, mi a betegség és az egészség mibenlétének igazi lényege és jelentősége az emberi élet számára.

Ma részletesebben rá kellett mutatnom, hogyan vezet az ember belsejében Lucifer az illúzióhoz, Ahrimán pedig a külső érzékelésbe keveredve a majához; hogy a luciferi hatás, az, ha az ember egy hamis motívummal ámítja magát, és hogy a jelenségek világával szembeni hamis vélekedések – az önámítások Ahrimánon keresztül – a véletlen elfogadásához vezetnek bennünket. Erre az alapra szükségünk van, mielőtt megmutathatnám, hogyan működnek a karmikus események, azaz a korábbi élet eredményei, melyek az embernél ott is hatnak, és ott is magyarázatot adnak az eseményekre, ahol látszólag véletlen indítékok szülik a betegség létrejöttét.

HATODIK ELŐADÁS

Az életbalesetek karmához való viszonya

Az még könnyen érthető, hogy ha a tegnap és a tegnapelőtt jelzett értelemben, az ember bensejéből egy betegségok érvényre jut, akkor karmikus törvényszerűség működhet. Ha azonban a betegségek bizonyos értelemben kívülről hat befelé – és mily gyakran keresi ma a tudomány a betegség okát kívül, a fertőzésben –, ha tehát tekintetünknek elsősorban a betegség külső indítékára kell irányulnia: hogy azután a karmikus törvényszerűség, tehát az, amit az ember korábbi élete élményeinek és cselekedeteinek hatásaként hoz magával a születéssel, oly módon is tud hatni, hogy a külső betegségeknek is megteremti, az egyelőre még sokak számára, és talán joggal, kevésbé érthető. Mégis, ha a karma tulajdonképpen lényegét továbbra is nyomon követjük, nemcsak megtanulhatjuk, hogyan függhetnek össze külső okok azzal, amit korábbi életünkben tettünk és megéltünk, de azt is fogjuk érteni, hogy az élet külső balesetei, amelyek bennünket érnek, tehát olyan események, melyeket ma oly szívesen nevezhetnénk véletlennek, törvényszerű összefüggésben állhatnak a korábbi élet lefolyásával. Mindenesetre, ha éppen ezeket az emberi felfogásunk által valójában elkendőzött viszonyokat akarjuk megvilágítani, még mélyebbre kell hatolnunk az emberi lény természetének egészébe.

Tegnap annak megmutatásával zártuk vizsgálódásainkat, hogyan kínálja a véletlen valójában mindig elkendőzött alakban a külső eseményeket, mert épp amikor a véletlenről beszélünk, áll fenn a legnagyobb, a külső csalogás lehetősége, amit az ahrimáni hatalmak idéznek elő. Ez alkalommal tehát ilyen véletlennek létrejöttét, mint egyedi eseteket fogjuk megvizsgálni, vagyis az olyan események létrejöttét, amelyeket a mindennapi életben „véletleneknek” neveznek.

Mindenekelőtt előre kell bocsátanunk egy törvényt: van néhány dolog az életben, melyet a „belülről jövő” kifejezéssel illetünk, „az ember bensejéből származónak” hívunk, ami már önmagában látszatalakot ölt, mert vannak dolgok, melyeket első pillantásra az ember bensejéből jövőnek hiszünk, de ha túl jutunk az illúzió, máris mintegy kívülről befelé áramló valamit kell megneveznünk. Ilyesmi mindig ott merül fel, ahol olyan emberi élményekkel, olyan hatásokkal van dolgunk, melyeket az „örökölt jelleg” névvel ruháznak fel. Az örökölt jelleg, melynek létét – úgy tűnik – mintha csak az magyarázná, hogy elődeinknél is megvolt, a legnagyobb mértékben felfogható úgy, mintha bűneink nélkül, a mi részességünk nélkül maradt volna ránk. Az is könnyen lehet, hogy tévesen teszünk különbséget a között, amit korábbi inkarnációkból hozunk magunkkal és a között, amit a szülőktől és nagyszülőktől örököltünk. Az újrabelépés egy megtestesülésbe azonban semmiképpen sem úgy történik, mintha minden bensőnkkel összefüggő indíték nélkül ehhez vagy ahhoz a szülőpárhoz, egyik vagy másik néphez, erre vagy arra a vidékre sodródnánk. Ezt semmiképpen sem tételezhetjük fel azokról az öröklött jegyekről sem, melyek nem tartalmaznak betegség-tendenciákat; inkább azt mondhatjuk: ha például egy családban, mint a Bach-család, sok-sok generáción keresztül, újra meg újra kisebb nagyobb tehetségű zenészek születtek – az egyik általában kiemelkedőbb, de a Bach-családban több mint húsz többé-kevésbé tehetséges zenész született –, akkor könnyen azt hihetnénk, hogy tisztán öröklési ágakról van szó, hogy tehát az ismertetőjegyek az elődöktől öröklődnek, és hogy az ember épp azért, mert ezek a jegyek léteznek, bizonyos, a korábbi inkarnációból magával hozott tulajdonságokat zenei tehetséggé fejleszthet ki. Mindez azonban nem így van, a dolog teljesen másképp áll.

Tegyük fel, hogy valakinek a születés és a halál között alkalma nyílna számos zenei benyomást szerezni élete folyamán. Ezek a zenei benyomások azonban ebben az életben érintetlenül hagyják, azon egyszerű oknál fogva, hogy nincs zenei hallása. Az élet egyéb benyomásai nem fogják ugyanígy érintetlenül hagyni, nem fognak elmenni mellette, mert szervei úgy vannak felépítve, hogy élményeit és benyomásait egyéni képességekké tudja átalakítani. Ezért azt mondhatjuk, egy embernek lehetnek olyan benyomásai, melyeket mint utolsó születésével hozott hajlamokat képességekké és tehetségekké tud fejleszteni, más benyomásait viszont, összkarmájának megfelelően – mert nem kapta meg a megfelelő hajlamokat –, nem alakíthatja át képességekké. Ezek a benyomások azért léteznek persze, elraktározódnak és a halál és a születés között olyan különös tendenciává formálódnak, hogy a következő inkarnációban élük ki magukat. Ez a tendencia pedig oda vezet az embert, hogy a következő életben testiségét éppen egy olyan családban keresse, amely őt a számára megfelelő hajlamokhoz tudja juttatni. Ha tehát valakinek igen sok zenei benyomásban volt része, melyet rossz hallása miatt nem tudott átültetni zenei képességgé vagy zenei élvezetté, akkor a lélekben pontosan ez a képtelenség fogja előhívni azt a tendenciát, hogy egy olyan családba kerüljön, amely jó hallást hagyhat rá örökül. Így, mivel egy családban a fül felépítése éppúgy öröklődik, mint például az orr formája, érthető, hogy ebbe a családba mindazok az individuumok, akik – korábbi inkarnációjuk következtében – valósággal szomjaznak a jó hallásra, mindannyian odanyomulnak. Látjuk tehát, hogy az ember valamely inkarnációjában nem „véletlenül” öröklő a zenei hallást, hanem ezeket az öröklött jegyeket ő maga kereste, *ténylegesen* felkereste.

Ha egy ilyen embert születésének időpontjától figyelemmel kísérünk, úgy tűnik, mintha zenei hallása benne volna, a bensejében lévő tulajdonság lenne. Ha azonban megfigyeléseinket születése előttről kezdenénk, akkor arra bukkannánk, hogy a megkeresett zenei fül olyan valami, ami kívülről ért el hozzá. A születés vagy a fogamzás előtt a zenei fül nem volt meg bensejében, ott csak a tendencia volt meg egy ilyen fülhöz való sodródásra. Az újjászületés előtt az a tulajdonság, amelyet mi később öröklött tulajdonságnak nevezünk, egy külső dolog, ami az emberhez jut, ami felé az ember maga siet. Ez a dolog azután a megtestesüléssel benső valamivé válik, és emberünk bensejében lép fel. – Ha tehát öröklött hajlamokról beszélünk, újból egy látszatnak hódolunk be, ami abban áll, hogy valamit, ami épp akkor vált valami bensővé, nem abban az időpontban vizsgálunk, amikor még külső dolog volt.

Most pedig tegyük fel a kérdést: nem lehetséges-e, hogy életünkben, a születés és halál között bekövetkező külső események esetében is átalakulhat valami, ha nem hatolnánk az eddiginél is mélyebre a betegség és az egészség lényegét illetően. A betegség és az egészség jellemzésére már említettünk néhány dolgot, s tudják, hogy nem definiálok, hanem megpróbálok a dolgokat fokozatosan jellemezni, fokozatosan egyre több ismertetőjegyet felsorakoztatni, hogy fokról fokra mind értehetőbbé váljanak. Keressünk hát most az eddigiekhez képest még több ismertetőjegyet.

Hasonlítsuk össze a betegséget és az egészséget valamivel, ami a normális életben jelentkezik, hogy ezáltal még mélyebb dolgokra bukkanjunk, nevezetesen az alvással és az ébredéssel. Mi történik az emberben, miközben az ébrenlét és az alvás állapota naponként változik? Tudjuk, hogy alvaskor a fizikai test és az étertest visszamarad az ágyban, a fizikai és az étertestből elmegy az asztrálest és az én. Az elalvás tehát számunkra azt jelenti, hogy az én és az asztrálest elhagyja a fizikai és az étertestet; ezzel szemben ébredéskor az asztrálest és az én újra behatol a fizikai és az étertestbe. Ébredésnél tehát az ember minden reggel lemerül a fizikai és az étertestbe, az asztrálesttel és az énnel együtt, amiből mint belső ember tevődik össze. – Lássuk mi történik a tekintetben, ami az ember lényében az elalvaskor és a felébredéskor, mint élmény játszódik le.

Ha az elalvás pillanatát vesszük szemügyre, úgy áll előttünk, hogy mindazok az élmények, melyek reggeltől estig le-fel hullámszerűen életünkben, mindenekelőtt a lelki élmények, az élvezet és a szenvedés, az öröm és a fájdalom, a szenvedélyek, elképzelések és így tovább, egy tudatlanba merülnek alá. A normál életben alvás közben egy tudattalannak adjuk át magunkat. Miért válunk öntudatlanná az elalvás révén? – Tudjuk, hogy az alvás állapotában egy szellemi világ vesz bennünket körül, miként az ébredés állapotában a fizikai-érzéki világ dolgai és tényei. Miért nem látjuk ezt a szellemi világot? A normál átlagéletben a szellemi tényeket és dolgokat, melyek körülöttünk vannak, azért nem látjuk, mert ez a látás az emberi érettség jelenlegi fokán, elalvástól a felébredésig, a legnagyobb mértékben veszélyes volna számunkra. Abban a pillanatban, amikor ma az ember tudatosan átlépne abba a világba, amely az elalvás és az ébredés között veszi körül, jóllehet asztrálteste még a régi hold-időben elnyerte teljes alakját, kiáradna a szellemvilágba; az én azonban nem tudná ugyanezt megtenni, lévén hogy az ének a föld-ideje alatt előbb még tovább kell fejlődnie, teljes kifejltségét pedig csak a föld-idő végén fogja elérni. Az én még nincs annyira kifejlődve, hogy teljes tevékenységét kifejthesse az elalvástól az ébredésig.

Azt az állapotot, amibe az én jutna, ha az ember tudatosan aludna el, ahhoz hasonlítjuk, mint ha egy színezett folyadékból egy egészen kis mennyiségű lenne, s ezt beleöntենék egy vízzel telt kádba, és hagynánk benne feloldódni. Így ennek a csöppnek a színéből semmit sem lehet majd látni, mert igen nagy tömegben kellett feloldódnia. – Valami ilyesmi történik, amikor az ember az elalváskor kilép a fizikai és az étertestből. A fizikai és étertest az, ami az egész emberi lényt összefogja. Abban a pillanatban, amikor az asztráltest és az én mindkét alsó tagot elhagyja, igyekeznek egymástól minden irányban szétválni, az egyetlen törekvésük, hogy fokozatosan kitáguljanak. Úgy járna tehát az én, hogy feloldódna, és jóllehet az ember szeme előtt lennének a szellemvilág képei, de azokkal az erőkkel, melyeket egyedül az én tud kifejleszteni, tehát ítélőerőkkel, fogalmi képességgel és így tovább, nem tudná követni őket, mivel az én fel lenne oldódva, vagyis nem ugyanazzal a tudattal követné ezeket, amellyel a mindennapi állapotokat követi. Magán kívül lenne, összekuszálva, lényét és irányát veszítve úszna az asztrál-benyomások tengerén. Ebből az okból tehát, mert az én az ember normális állapotában még nem elég erős, az én mindaddig vissza fog hatni az asztráltestre, és meg fogja akadályozni belépését tulajdonképpen otthonába, a szellemvilágba, amíg az én el nem juthat mindenhová, ahová az asztráltest benyomul. Ezek szerint értelme és jó oka van annak, hogy elalváskor elveszítjük tudatunkat. Mert énünket nem tudnánk megtartani majd, amikor a földfejlődés a végéhez érkezett. Ezért nem fejleszthetjük ki asztráltestünket tudati képességeit illetően.

Ennek pontosan az ellenkezője következik be, amikor az ember felébred. Amikor felébred, és alámerül a fizikai és étertestbe, valójában meg kellene élnie a fizikai test és az étertest bensőjét. Ezt azonban nem teszi. A felébredés pillanatában akadályozva van abban, hogy megpillantsa testiségének bensőjét, mert figyelme nyomban a külső élményekre terelődik. Látó ereje, megismerő ereje nem irányul bensőjének áttekintésére, hanem a külvilág felé fordul. Ha az ember fel tudná fogni önmagát bensőjében, pontosan az ellentéte következne be annak, mint ami akkor lép fel, amikor az ember az elalváskor tudatosan be tud kapcsolódni a szellemvilágba. Amit a földi élet lefolyása alatt énje révén szellemiekben megszerzett, az mind összezsúfolódna, és most az alámerülés után, teljes erővel hatna rá a fizikai és az étertestben. Ennek az lenne a következménye, hogy minden, ami csak a legkisebb mértékben is önző, egoista tulajdonság, teljes erővel kibontakoztatná magát. Az ember pedig énjével alámerülve, és minden egyes résszel, amivel alámerül, szenvedélyei, ösztönei és vá-

gyai egy mind erősebbé váló önzésbe torkollnának. Ösztönéletébe áradna teljes önzése. Hogy ez meg ne történjen, a külvilág felé fordul az ember, tudatával nem engedik le belseje mélységeibe.

Azoknak az elbeszéléséből is kitűnik, hogy mindez így van, akik mint misztikusok, valóban megpróbálták bejutni az emberi bensőbe. Nézzenek utána Eckhard Mesternél, Johannes Taulernél vagy a többi középkori misztikusnál, akik valóban megtették az utat az emberi bensőbe. Vannak tehát olyan misztikusok, akik átadták magukat egy olyan állapotnak, melyben figyelmüket teljesen elfordították mindarról, ami a külvilágból megragadta őket, hogy alászállhassanak saját bensőjükbe. Olvassák el a szentek vagy a misztikusok életrajzait, akik megkísérelték a saját bensőjükbe való bejutást. Mit tapasztaltak? Kísértéseket, támadásokat és hasonlókat, amiket élénk színekkel ábrázolnak. Ez volt az, ami az összepréselt asztrálestestből és az énből érvényt szerzett magának. Ezért követelték mindenáron azok, akik, mondjuk mint misztikusok, épségben akartak lejutni saját bensőjükbe, hogy a leszállás mértékének arányában az ént ki kell oltani. Mi több, Eckhard Mester talált egy szép szót is a saját testiségbe való leszállás kifejezésére. „Elléttelenülés” (Entwerdung) – mondja, ami annyit jelent: az ént kioltani. Olvassák el a *Német teológiában*, ahogy a szerző az emberi bensőbe vezető misztikus utat ábrázolja, amilyen nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az, aki a testiségbe alá akar szállni, többé ne saját énjéből cselekedjen, de Krisztus cselekedjen benne, aki egészen átjárja. Nem nekik kell gondolkozniuk, érezniük és akarniuk, hogy ne az jöjjön ki belőlük, ami szenvedélyként, ösztönként és vágyként él bennünk, hanem az jusson kívülrre, ami Krisztusként árad beléjük. Ezért mondja Pál: „Nem én, hanem Krisztus énbennem!” Ezekből a mélységekből ilyen dolgok kerülnek elő.

Az ébredést és az elalvást az emberi lény belső élményeként ilyenképpen ábrázolhatjuk: a felébredés az összepréselt én lemerülése az ember testiségébe, az elalvás a tudattól való önfelszabadítás, mert az ember még nem elég érett a látásra abban a világban, ahová elalváskor ténylegesen be kell hatolnia. Az ébredést és az alvást ebben az értelemben az emberi lény különböző tagjainak egymásba hatolásaként foghatjuk fel. Ha ebből a kiindulópontból szemlélünk egy ébren lévő embert, akkor azt mondjuk: az éber emberben az emberi lény négy tagja van együtt: fizikai test, étertest, asztrálestest és az én, s mindezek meghatározott módon tartoznak össze. Mi következik ebből? Éppen az ébrenlét! Mert az ember nem tudna ébren örködni, ha nem úgy szállna be testébe, hogy közben figyelme elterelődik a külvilág hatására. Éppen a négy emberi rész adott, szabályozott együttműködésétől függ, hogy az ember alszik. Nem elég csak annyit mondanunk, hogy az ember fizikai testből, étertestből, asztrálestestből és énből áll, mert az embert csak akkor értjük meg, ha tudjuk, milyen fokon kapcsolódnak egymáshoz a különböző részek egy adott állapotban, és hogyan rejtőznek el egymásban. Lényeges ez az emberi természet megismerése szempontjából! Vegyük most szemügyre az ember négy részének az átlagos, normális összetartozási módját, ahogy az éber embernél látjuk. Induljunk ki ez alkalommal az éber ember normális állapotának vizsgálatából.

A legtöbben még emlékeznek Önök közül arra, hogy az a tudatosság, amellyel mi, mint a Föld emberei, jelenleg a születés és a halál között rendelkezünk, csak egyike az egyáltalán lehetséges tudati formáknak. Ha például *A titkos tudomány* vázlatát vagy a korábbi cikkek közül Az Akasha-Krónikából-t tanulmányozzák, látni fogják, hogy a mai tudatosság egy tudati fok hét különböző tudatossági fok közül, hogy ez a tudatosság, amivel ma rendelkezünk, három másik, egymást megelőző tudati állapotból fejlődött ki, s később három másik egymásra következő tudati formává fog fejlődni. Amíg az ember holdember volt, nem volt még énje. Az én először a föld-idő alatt kapcsolta magát az emberhez. Ezért is lehet az embernek először a föld-idő alatt a mának megfelelő tudata. Egy ilyen tudat, amivel a születés és a halál között ma rendelkezünk, feltételezi, hogy az én ponto-

san úgy, amiként ma áll a dolog, a többi három taggal együttműködik, és hogy az én a legmagasabb az emberi lény négy tagja között. Mielőtt az én megfogant az emberben, az ember csak fizikai testből, étertestből és asztrálestből állt. Akkor még asztrálest volt a legmagasabb rendű tagja, tudatalapota pedig olyan volt, hogy ma esetleg, ha a mindennapi életből veszünk példát, ahhoz hasonlíthatnánk, amit az ember mint egy régi örökséget, álmotudati állapotban kapott. De ne a mai álmotudatot képzeljük el, hanem egy olyat, amely az álom képeiben realitásokat tükröz! Ha a mai álmot tanulmányozzák, a legkülönbözőbb képekben igen sok kaotikus elemet találnak, mert a mai álmotudati állapot régi örökség. Ha azonban a mai tudatot megelőző tudatállapotot tanulmányoznák, azt találnák, hogy külső dolgokat, például növényeket, annak idején nem láttak volna. Külső benyomás tehát nem érhetett volna az embert. Ha valami az ember közelébe jutott volna, az lett volna a benyomása, hogy kerülőt tesz az álomképen keresztül a bensejébe, hogy tehát az a valami egy érzéki kép, amely azonban egy külső tárgy és benyomás képét kelti.

Az éntudat előtt tehát olyan tudattal van dolgunk, mely az asztrálesthez, mint az akkori legmagasabb taghoz kapcsolódik – az asztráltudattal, amely tompa és ködös, és nem világítja át az én fénye. Ezt az asztráltudatot az emberben, amikor a föld embere lett, átvilágította, túlharsogta az éntudat. Az asztrálest azonban még mindig bennünk van, s így feltehetjük a kérdést: hogyan történt, hogy asztráltudatunkat egyáltalán túl lehetett harsogni, kikapcsolni, hogy az éntudat teljes egészében a helyére léphetett? – Azáltal vált mindez lehetségessé, hogy az ember én általi megtermékenyülése az asztrálest és az étertest közötti korábbi kapcsolatot sokkal lazábbá tette. A korábban meglévő bensőséges kapcsolat mintegy feloldódott. Az éntudat előtt tehát egy sokkal bensőségebb kapcsolat volt az ember asztrálesté és lényének alacsonyabb rendű tagjai között. Az asztrálest sokkal jobban benyomult a többi tagba, mint ma. Az asztrálest bizonyos vonatkozásban ki lett tépve az étertestből és a fizikai testből, és a fizikai testből való részbeli távozását, elszabadulását, végre egyszer alaposabban meg kell világítanunk. Akkor pedig azt kérdezhetjük: lehetséges-e még ma is, hogy szokványos éntudatunkban valami olyasmit állítsunk elő, ami hasonlíthatna erre a régi kapcsolatra? Megtörténhetne-e ma is az ember életében, hogy az asztrálest a kelleténél mélyebbre akar hatolni a többi tagba, hogy mindenféle dologgal impregnálja?

Nos, ahhoz, hogy az asztrálestet az étertest és a fizikai test bizonyos normál mértékig áthassa, erre szükség van. Tételezzük fel, hogy valamilyen irányban túllépik a normális méreteket. Akkor az emberi szervezet egészében szükségszerűen zavar támad, mert ami ma az ember, az attól függ, hogy a különböző lényegi tagok között viszony áll fenn, amit az éber emberben ismerünk. Abban a pillanatban, amikor az asztrálest helytelenül viselkedik, ha mélyebben nyomul be a fizikai testbe és az étertestbe, feltétlenül zavar támad. Utolsó vizsgálódásaink során pedig láttuk, hogy amire itt következtetünk, az valóban bekövetkezik. Csak ott az egész folyamatot a másik oldaláról nézve ábrázoltuk. Mikor következik be tehát mindez?

Akkor következik be, ha az ember egy korábbi életben beiktatott valamit asztrálestébe, megengedte, hogy belekerüljön egy olyasvalami, amit mi a korábbi életet illetően, mint erkölcsi vagy intellektuális eltévelyedést értelmezünk. Ez beásta magát az asztrálestbe. Ez pedig egy olyan valami, ami az ember újabb életbelépésénél az asztrálestet ténylegesen arra ösztönzi, hogy más összefüggést keressen a fizikai testtel és az étertesttel, mint amit keresett volna, ha az ember korábbi életében nem iktatta volna magába ezt az eltévelyedést. Tehát épp eltévelyedéseink azok, amik Ahrimán és Lucifer befolyása alatt szervező erőkké alakulnak át, melyek az új életben az asztrálestet arra ösztönzik, hogy másképp viszonyuljon a fizikai testhez és az étertesthez, mint akkor tenné, ha nem hatoltak volna bele ilyen erők.

Látjuk tehát, hogyan ösztönzik a korábbi gondolatok, hangulatok és érzések hatásai az asztrálestet arra, ami elkerülhetetlenül rendellenességet idéz elő az emberi szervezetben. De mi történik akkor, ha egy ilyen rendellenesség fellép? Ha az asztrálest mélyebbre nyomul a fizikai testbe és az étertestbe, mint ahogy normális esetben tenné, akkor az asztrálest teljesen hasonlóan cselekszik, mint mi magunk reggelente felébredéskor, amikor az ébredés pillanatában alámerülünk két testünkbe, a fizikai testbe és az étertestbe. Miben áll tehát az asztrálest tevékenysége, ha a korábbi élmények hatásaitól ösztönözve a kelleténél jobban behatol a fizikai és az étertestbe? – Ami egyébként bekövetkezik, amikor az énnel és az asztrálesttel lemerülünk a fizikai és az étertestbe a reggeli ébredésnél, ami éppen abban mutatkozik meg, hogy felébredünk. Ahogy az egész éber állapot az énember lemerülésének a következménye a fizikai testbe és az étertestbe, ugyanúgy kell most fellépnie annak a valaminek, amit az asztrálest tesz, amit egyébként mint én-emberek teszünk. Az asztrálest lemerül az étertestbe és a fizikai testbe. Ha tehát előttünk áll egy ember, akinél az asztrálest azt a tendenciát vette fel, hogy a normálisan megengedettnél erősebben egyesüljön az étertesttel és a fizikai testtel, akkor az asztrálestnek ugyanazon jelenségét látjuk magunk előtt, amit egyébként látunk az én-ember ébredésekor. Mit jelent az asztrálestnek ez a túl erős behatolása az étertestbe és a fizikai testbe? Ez az, amit egyébként mint a betegség lényegét jellemezhetünk. Ha asztrálestünk ugyanazt teszi, amit máskülönben mi az ébredéskor teszünk, nevezetesen benyomul a fizikai és az étertestbe, ha az asztrálest, melynek különben nem volna szabad tudatosságot kifejtenie, a fizikai és az étertestben való tudatosságra törekszik, ha fel akar bennünk ébredni, akkor betegek leszünk. A betegség asztrálestünk abnormális éber állapota. Mert mit teszünk tulajdonképpen, amikor normális jó közérzettel mindennapi éber állapotunkban vagyunk? Akkor éberen öröködünk a mindennapi élet felett. De ahhoz, hogy a mindennapi éber tudattal rendelkezzhessünk, az asztrálestet előbb egy más viszonyba kell hoznunk. Az alvás viszonylatába. Az asztrálestnek aludnia kell, amikor mi napközben az én-tudatot bírjuk, csak úgy lehetünk egészségesek, ha asztrális testünk alszik bennünk. Így most az egészség és a betegség lényegét a következő módon foghatjuk fel: a betegség az asztrálest abnormális felébredése az emberben, az egészség pedig az asztrálest normális alvó állapota.

És mi valójában ennek az asztrálestnek a tudata? Ha az asztrálest felébredése tényleg betegség, akkor az asztrálestnél fel kell lépnie valaminek, ami olyasmi, mint egy tudat. Amikor megadjuk magunkat a betegségnek, valami hasonlóknak kellene bekövetkeznie, mint ami egyébként a reggeli ébredésnél lép fel. Átézésünknek valami másra kell irányulnia. Máskülönben reggelenként mindennapi átlagtudatunk merül fel. Ha megbetegszünk, vajon felmerül-e valamilyen tudat?

Igen, felmerül egy tudat, amit túlságosan is jól ismerünk. És melyik ez a tudat? Ami élményekben fejezi ki magát! A tudat, ami itt felmerül, abban fejeződik ki, amit mi a betegség fájdalmának hívunk, amivel az éberség állapotának normális jó közérzete mellett nem rendelkezünk, mert asztrálestünk akkor alszik. Az asztrálest alvása annyit jelent, hogy ez a tag szabályszerű viszonyban van a fizikai testtel és az étertesttel, ami fájdalommentességgel jár. A fájdalom annak a kifejezése, hogy az asztrálest úgy préseli be magát a fizikai testbe és az étertestbe, ahogy nem volna szabad bennük lennie – és tudatra ébred. Ez a fájdalom.

Lényeges azonban, hogy az imént elmondottakat ne nyújtsuk a végtelenségig. Ha szellemtudományosan beszélünk, mindig meg kell vonni a határt az adott témán belül. – Arról van szó, hogy ha az asztrálestünk felébred, akkor felébred egy tudat, melyet átítat a fájdalom. Ebből azonban nem szabad arra következtetnünk, hogy a fájdalom és a betegség mindig egybeesik. Az asztrálest bepréselődése a fizikai testbe és az étertestbe mindenképpen betegség. Fordítva azonban nem így van,

nem ilyen minden megbetegedés, a betegség állapota lehet más jellegű is, azaz nem minden betegséget kísér fájdalom. A legtöbb ember csak azért nem figyel erre, mert többnyire nem arra törekszik, hogy egészséges legyen, hanem csak arra, hogy fájdalommentesen éljen, ha nincs fájdalma, azt egészségnek tartja. Nem mindig van ez így, de az ember nagyon sok esetben hiszi, hogy ha nincs fájdalma, akkor egészséges is. Óriási tévedés áldozatai volnánk, ha azt akarnánk hinni, hogy a fájdalomérzet és a betegség egybeesik. Valakinek nagymértékben sérült lehet a mája, de ha a károsodás nem olyan, hogy például a hashártyát ingerli, akkor nem jelentkezik fájdalom. Az emberben végbemehet olyan betegségfolyamat is, ami egyáltalán nem jár fájdalommal. Ez sokszor előfordul. Objektív szempontból ezek a megbetegedések a rosszabbak. Ha az ember fájdalmat érez, törekszik rá, hogy megszabaduljon a fájdalomtól, ha viszont nincs fájdalma, nem túl sokat fáradozik érte, hogy a betegség elmúljon.

Hogy állunk mármost azokkal a jelenségekkel, ahol a betegséget nem kíséri fájdalom? Mi a teendők? – Elég itt arra emlékeznünk, hogy mi mint emberi lények fokozatosan fejlődünk tovább, hogy a föld-idő alatt az asztrálesthez, az étertesthez és a fizikai testhez hozzáadtuk az ént. De valaha mi is olyan emberek voltunk, akiknek csak fizikai és étertestünk volt, mint egy mai növénynek. Ezeknél a lényeknél egy harmadrendű tudatot találunk, egy sokkal-sokkal tompább tudatot, ami a mai álomtudat világosságáig sem ér fel. Mert tévedés azt hinnünk, hogy alvás közben az embernek nincs semmi tudata. Az embernek van tudata, de olyan tompa, hogy énjében nem tudja előhívni oly mértékig, hogy emlékezni tudjon rá. De a növényben is lakik ilyen tudat. Egyfajta alvó tudat ez, vagyis egy még mélyebb tudat, mint az asztrális tudat. Itt is tehát az embernek egy még mélyebb tudatáig érünk le.

Tételezzük most fel, hogy az ember korábbi inkarnációinak élményei alapján nemcsak olyan rendellenességet vitt be szervezetébe, ami asztrálestét arra készíti, hogy a fizikai testbe és az étertestbe rendellenes módon hatoljon be, hanem valami olyat tett, ami az étertestet készíti a fizikai testbe való helytelen betolakodásra. Ilyen eset valóban felléphet, ha az étertest és a fizikai test közötti kapcsolat nem normális, nem a mai embernek megfelelő, vagyis az étertest túl mélyre tolaszik a fizikai testbe. Az asztrálest, mondjuk, ebben nem venne részt, de a korábbi életből származó hajlam oda hatna, hogy az emberi szervezetben az étertest és a fizikai test a megengedettnél szorosabban tartozna össze. Itt tehát az étertest tekintetében ugyanarról van szó, mint az asztrálest esetében a fájdalomtudatban.

Ha pedig az étertest túl mélyen hatol be a fizikai testbe, akkor egy, az ember alvó tudatosságához hasonló tudatosság bukkan fel, olyan, mint amilyen a növényi tudat. Nem csoda tehát, hogy ez is egy olyan tudat, amelyet az ember egyáltalán nem érzékel. Ahogyan az ember nem érzékel alvás közben, ugyanúgy nem érzékeli ezt az állapotot sem. És ez mégis felébredés! Ahogy asztrálestünk abnormálisan ébred fel, ha az étertestbe és a fizikai testbe túl mélyen behatol, ugyanúgy ébred fel abnormális módon az étertest, ha túl mélyre hatol a fizikai testbe. Csak ezt az ember nem tudja érzékelni, mert az ébredés tudata a fájdalom tudatánál tompább. De tételezzük fel, hogy az ember egy korábbi életében valóban olyat vitt véghez, ami a halál és az újjászületés között odahat, hogy az étertest önmagában belül felébred, azaz intenzíven birtokba veszi a fizikai testet. Ha ez megtörtént, az emberben mély tudatosság elevenedik meg, melyet azonban nem lehet úgy érzékelni, ahogyan az emberi lélek élményei egyébként érzékelhetők. De csakis azért, mert nem érzékelik, ne hasson ez a tudat? Próbáljuk megvilágítani, milyen különös tendenciára tesz szert a tudat, amikor egy fokkal mélyebbre száll alá.

Amikor egy ilyen külső benyomást átélnek, például, ha megégetik magukat, az fájdalmat okoz. Ahhoz, hogy egy fájdalom kialakuljon, a tudatnak legalább az asztráltest tudati fokán kell állnia. A fájdalomnak az asztráltestben kell élnie. Ha tehát a lélekben bármikor fájdalom lép fel, az asztráltest ténye adva van. Tegyük fel azonban, hogy történne valami, ami nem jár fájdalommal, de azért egy külső inger, egy külső benyomást mégis előidéz. Ha valami a szemünk felé röpül, az külső inger okoz; a szem becsukódik. Ezzel nem jár fájdalom. Mi hívja elő az ingert? Egy mozgás. Hasonlít ez ahhoz, mint amikor a talpukat megérintik: nem fájdalom ez, a láb mégis megrándul. Vannak tehát olyan benyomások, melyeket nem kísér fájdalom, és mégis valamilyen történést, valamilyen mozdulatot idéznek elő. Az ember nem tudja – mert nem tud lehatolni a tudatosság ilyen fokáig –, hogyan jön létre ilyesmi, az például, hogy egy inger egy mozdulat követ. Amikor fájdalmat éreznek, s ezáltal valamit visszautasítanak, akkor a fájdalom hívja fel a figyelmüket arra, amit azután visszautasítanak. Felléphet azonban valami, ami egy belső mozdulatra, egy reflexmozdulatra kényszeríti Önöket. Itt a tudat nem hatol olyan fokig, ahol az inger mozdulattá változik át. Itt van tehát az a tudati fok, ami nem jut le asztrális élményeik közé, amit tudatosan nem élnek át, ami egyfajta alvó tudati szférában zajlik le, de attól még nem válik olyanná, hogy ne vezethetne valamilyen történéshez. Amikor bekövetkezik az étertestnek egy ilyen mély behatolása a fizikai testbe, az egy olyan tudat előidézése, ami nem fájdalomtudat, mert az asztráltest nem vesz részt benne, hanem egy olyan tompa tudat, hogy az ember nem is érzékeli. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ebben a tudatban semmilyen cselekvést nem lehet végrehajtani. Az ember egyébként is végrehajt olyan cselekedeteket, melyeket nem kísér a tudata. Elég arra gondolnunk, amikor az átlag nappali tudat kioltásával az ember mint holdkóros, mindenféle dolgot művel. Ebben az esetben nem arról van szó, hogy semmilyen tudat nem működik, de egy olyan tudat vesz részt a cselekvésben, amit az ember nem képes átélni, mert csak a két legfelső tudatforma átélésére képes: az asztrális tudatot, mint kedvet, fájdalmat és ehhez hasonlókat, és az én-tudatot, mint ítéletet és mint átlagos nappali tudatot. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ember emellett az alvó tudat mellett nem tudna cselekedni.

Van tehát olyan mély tudatunk is, amit már nem vagyunk képesek elérni; ez a helyzet, amikor az étertest alászáll a fizikai testbe. Tegyük fel, hogy mégis akar tenni valamit, amiről a normális életben semmit sem tudhat az ember, akkor ezt anélkül fogja megtenni, hogy tudna róla. Valami benne megteszi anélkül, hogy ő maga tudna róla. – Vegyünk most szemügyre egy olyan embert, aki bizonyos események következtében korábbi életében olyan okokat iktatott magába, melyek a halál és egy új születés között odáig hatnak vissza, hogy ezek az okok az étertest a fizikai testbe való mélyebb behatolásához vezetnek. Ebből olyan cselekedetek származnak majd, melyek mélyen rejlő betegségfolyamatokhoz vezetnek. Nos, így kényszerülhet az ember arra, hogy egy betegség külső előidézőit egyenesen felkeresse.

Különösnek tűnhet, hogy mindez nem világos az átlag én-tudat számára. De átlag éntudatából fakadóan az ember soha nem is tenné ezt. Sosem fogja átlagos én-tudatával megparancsolni magának, hogy egy bacilusgócba behatoljon. De tegyük fel, hogy az a bizonyos tompa tudat szükségesnek találja egy külső sérülés bekövetkezését, hogy mindaz lejátszódhasson, amit a tegnap a betegség mibenlétének értelmeként nevezünk meg. Akkor ez a tudat, mely benyomul a fizikai testbe, felkeresi a betegség okozóját. Az ember saját lényé keresi fel a betegség okát, annak elérése érdekében, amit tegnap a betegség lefolyásának nevezünk. A betegség mélyen rejtett lényegéből azt is megértik majd, hogy ellenhatások akkor is felléphetnek, amikor még semmi fájdalom nem jelentkezik. S még ha fájdalmak mutatkoznak is, még mindig előfordulhat, hogy az étertest túlságosan benyomul a fizikai testbe, amit a betegségi ok keresésének lehet nevezni, az emberi öntudat mélyeb-

ben fekvő rétegei által. Bármily groteszkül hangzik: ugyanúgy, ahogy öröklött ismertetőjegyeinket mi magunk keressük magunknak, egy másik tudati fokon, betegségünk külső okait is mi keressük, amikor azokra szükségünk van. Az imént mondottak azonban szintén csak addig a határig érvényesek, ahogy ma ábrázoltuk őket.

Ma mindenekelőtt annak megvilágítására törekedtünk, hogy az ember, anélkül, hogy a számára ismert tudatossági fokon nyomon követhetné, képes egy betegséget azáltal keresni, hogy egy abnormális, mélyebb tudati állapotot teremt. Meg akartuk mutatni, hogy a betegségben olyan tudati stádium fölébredéséről van szó, melyet mi, emberek, már korábban legyőztünk. Azáltal, hogy korábbi életünkben hibákkal terheltük magunkat, mi magunk okozzuk mélyebb tudati fokok létrejöttét, mint ami mostani életünkhöz egyébként illene. Amit pedig ennek a tudati foknak az indíttatása alapján teszünk, az befolyásolja a betegség lefolyását, mint ahogy azt a folyamatot is, ami volta-képpen a betegséghez vezet.

Azt látjuk tehát, hogy abnormális állapotok esetén régi tudati fokok ébrednek fel, melyeket az ember rég túlhaladt. Ha csak egy kicsit is szemügyre vesszük a mindennapi élet tényeit, Önök is rávilágíthatnak valamelyest a mai napon elhangzottakra. Úgy van ez, hogy az ember a fájdalmain keresztül bizonyos fokig mélyebbre száll saját lényébe. Önök is ismerik a szólást – az ember akkor tudja meg, hogy van egy-egy szerve, amikor az fájni kezd. Ez a szólás népszerű, de nem is olyan ostoba. Miért nem tud a szerveiről az ember normális tudati állapotában? Mert normális esetben tudata oly mélyen alszik, hogy nem elég intenzíven száll alá az asztrálestbe. Ha azonban lemerül, fájdalom lép fel, és e fájdalom által tapasztalja meg a kérdéses szervet. A mindennapi élet jó néhány szólásában van némi igazság, mert e szólások korábbi tudati stádiumok örökölt darabjai, melyek által az ember a szellemvilágba tekintve még nagyon sok mindent tudott, amit ma csak fáradozások árán hozhat újra felszínre.

Ha felfogják, hogy az ember mélyebb tudati rétegeket is átélhet, akkor arra is lesz lehetőségük, hogy megértsék: nemcsak a betegség külső okait, de külső sorscsapásokat is felkereshet az ember, melyeknek értelmét nem tudja ugyan megmagyarázni, de ami úgy hat, hogy nem hagyja érintetlenül a tudatosság mélyebb rétegeit. – Így nagyon is elképzelhetőnek tűnik, hogy az ember a szokásos megfontolás alapján nem fog épp odaállni, ahol a villám eltalálhatja. Felső tudatával el fogja kerülni azt. De lehet, hogy működik benne egy tudat, mely sokkal mélyebben fekszik, mint a felső tudat, és pontosan arra a helyre vezeti, ahol a villám eltalálhatja, olyan előrelátással, mely nincs meg a felső tudatban, mely tehát azt akarja, hogy a villám eltalálja, úgy, hogy az ember egyenesen felkeresi a balesetet.

Hogy karmikus esetek által az ember a balesetet vagy a betegség külső okozóit egyenesen felkeresi, azt legelőször ma értettük meg. Hogy ez esetenként hogyan történik, hogyan működnek az emberben azok az erők, melyek mélyebb tudati rétegekben találhatók, és hogy felső tudatunk miként kerülheti el az ilyen baleseteket, ez ismét olyan kérdés, amely még foglalkoztatni fog bennünket. Így már meg lehet érteni, hogy ha az ember olyan környékre megy, ahol fertőzés érheti, akkor egy bizonyos tudatosság készítette erre; s azt is meg kell értenünk, hogy az ember ugyanígy higiéniai intézkedéseket is hoz e fertőzések hatásának csökkentésére, tehát felső tudatán keresztül igyekszik elhárítani a következményeket. És annak a lehetőségét is fel tudják fogni, hogy a felső tudat révén ez a hatás elhárítható, sőt azt kell mondanunk, hogy rendkívül értelmetlen volna, hogy a tudatalatti fel tudja keresni a betegség okozóit, másrészt viszont e felső tudat által nem volnának elkerülhetők a betegség okozói.

Meg fogják látni, hogy van „értelme” a betegségcsírák felkeresésének, és „értelme” van annak is, hogy a felső tudatból higiénikus intézkedéseket hozzunk a fertőző anyagok betolakodása ellen, hogy ezáltal útját álljuk a betegség okozóinak.

HETEDIK ELŐADÁS

A természeti elemek, állati történések, a vulkánkitörések, a földrengések és a járványok karmához való viszonya

Bizonyosan észrevették már ezeken az előadásokon, hogy részletenként közeledünk a célhoz, de minden további résszel megpróbálunk mélyebbre hatolni. Utoljára az olyan fájdalmak lényegéről, természetéről beszéltünk, melyek különböző betegségek lefolyásához kapcsolódnak, de arra is felhívtuk a figyelmet, hogy más esetekben a betegség – legalábbis bizonyos vonatkozásban – anélkül is lejátszódhat, hogy a betegséget fájdalomélmények kísérik.

A fájdalom lényegét illetően most még pontosabb vizsgálódásokra van szükségünk. Még egyszer szemügyre kell vennünk azt a tényt, hogy a fájdalom úgy is bekövetkezhet, mint a betegséget kísérő jelenség. Mert korábbi megfigyeléseink alapján annyit már megállapíthattunk, hogy a betegséget és a fájdalmat nem tekinthetjük feltétlen összetartozónak. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ha egy betegség fájdalommal jár, akkor ott a pusztá megbetegedésen kívül még valami egyébnek is szerepet kell játszania. Arra már az előzőkben felhívtuk a figyelmet, hogy minden olyan folyamatnál, mely az egyik inkarnációból a másikba való átmenet során játszódik le, és ahol a korábbi inkarnációk élményei betegség okozóivá változnak, minden olyan folyamatnál tehát az egyik oldalon a luciferi, a másik oldalon pedig az ahrimáni princípium is szerepet játszik.

Tulajdonképpen mi az, amivel az ember alapot teremt a betegségfolyamatokhoz? Miért veszi fel magába a megbetegedés tendenciáját? Mi veszi rá a halál és az új születés között azt az időt, amely a betegséget okozó erőket összesíti, már jellemeztük – olyan erők előkészítésére, melyek a következő életben betegségben élük ki magukat? – Ami az embert erre ráveszi, az egyrészt az, hogy az ember behódolhat a luciferi hatalmaknak, másrészt pedig az, hogy behódolhat az ahrimáni hatalmaknak. Tudjuk azt is, mit jelent behódolni a luciferi hatalmaknak. – Minden, ami bennünk vágyként hat, mint az önösség tulajdonságai, a becsvágy, a gőg, a hiúság, mindazok a tulajdonságok, melyek énünk egyfajta felfuvalkodásával függnek össze, az, hogy az ember elsősorban saját magát juttatja érvényre, ezek mibennünk mind a luciferi hatalmak kísértéseivel függnek össze. Más szóval, ha megadjuk magunkat, ha behódolunk azoknak az erőknél, melyek asztráltestünkben fejtik ki hatásukat és amelyek egoista vágyainkban és szenvedélyeinkben fejeződnek ki, akkor a kérdéses inkarnációban olyan cselekedeteket viszünk véghez, melyekre Lucifer kísért minket. Később, majd a halál és az új születés közötti időben, látjuk ezeknek a Lucifer által befolyásolt cselekedeteknek a következményeit, és ott, és akkor vesszük fel inkarnálódásunknak azt a tendenciáját, hogy valamilyen betegségfolyamaton menjünk keresztül, ami, ha legyőztük, hozzájárulhat ahhoz, hogy kiszabadítsuk magunkat ezeknek a luciferi hatalmaknak a karmaiból. Ha tehát a luciferi hatalmak egyáltalán nem léteznének, akkor nem tudnánk behódolni azoknak a kísértéseknek, melyek ilyen erők felvételére hajtanak bennünket.

Ha mármost az életben semmi más nem volna, csak az, amit Lucifer művel bennünk, vagyis hogy különféle egoista ösztönöket és szenvedélyeket fejlesztünk ki magunkban, akkor tulajdonképpen sohasem szabadulhatnánk meg a luciferi kísértésektől. Az egymásra következő inkarnációk által sem tudnánk lerázni magunkról őket, mert folyton-folyvást megadnánk nekik magunkat. Ha például a földfejlődés folyamatában egyszerűen saját magunkra volnánk hagyatva, s ugyanakkor a luciferi befolyás is létezne, akkor az egyik inkarnációban bennünk volnának a luciferi hatalmak

kísértései, majd a halál után érzékelve, hogy ezek hová juttattak bennünket, egy megbetegedési folyamat idéződne elő. Ha viszont valóban semmi más nem játszana közre, ez a betegség, abban az életben, amelyben kiéli magát, nem vezetne különösebb javuláshoz. A betegség kizárólag azáltal vezet bennünket javuláshoz, ha a Lucifer-ellenes hatalmak még valamit hozzátesznek a folyamatához, ellenhatásként azonnal belépnek azok a hatalmak, melyeknek ellenségei a luciferi hatalmak és igyekeznek egy olyan ellenerőt kifejteni, mely által valóban kiűzhető belőlünk a luciferi befolyás. Ezek a hatalmak, melyeknek a luciferi hatalmak tehát ellenségei, ahhoz a folyamathoz, mely Lucifer befolyására jött létre, hozzáfűzik a fájdalmat. Így a fájdalmat olyasminek kell tekintenünk, ami – ha a luciferi hatalmakat rossz hatalmaknak nevezzük – a jó hatalmak révén kerül hozzánk, s épp a fájdalom által tudjuk kitépni magunkat a rossz hatalmak karmából, hogy többé ne hódoljunk be nekik. Ha a betegség lefolyása során, ami a luciferi hatalmaknak való behódolás következményeként alakul ki, nem lépne fel fájdalom, úgy azt tapasztalnánk önmagunkon, hogy nem is olyan rossz megadni magunkat a luciferi hatalmaknak. És semmi sem volna, ami elvezessen bennünket odáig, hogy erőinket a luciferi hatalmaktól való elszakadásra használjuk. A fájdalom, ami a helytelenül éber asztráltest tudatosítása, egyúttal az a valami is, ami visszatarthat bennünket attól, hogy újra meg újra behódoljunk a luciferi hatalmaknak azon a területen, ahol korábban behódoltunk. Így válik a fájdalom nevelőnké a luciferi hatalmak kísértésével kapcsolatban.

Ne mondjuk, hogy miképp lehetne a fájdalom a nevelőnk, amikor csak a fájdalmat tudjuk érzékelni, jótékony erejét pedig észre sem vesszük. Az, hogy a fájdalom jótékony erejét észre sem vesszük, én-tudatunk egyik következménye. Abban a tudatban viszont, melyet mint az én-tudat alatt lévő ábrázoltam, lejátszódik e folyamat, ha az ember nappali tudatával nem is tud róla: most fájdalmat tapasztalok, és ez annak a következménye, hogy a jó hatalmak hibáim mellé hozzáadnak valamit! – Olyan erő ez a tudatalattiban, ami mint egy karmikus beteljesülés, mint egy impulzus, odáig vezet minket, hogy a továbbiakban ne hódoljunk be azoknak a cselekedeteknek, vágyaknak és ösztönöknek, melyek ezt a betegséget előidézték.

Látjuk tehát, hogyan hat a karma, hogyan adjuk meg magunkat a luciferi hatalmaknak, és hogy a luciferi hatalmak hogyan hoznak olyan betegségeket számunkra, melyek egy következő inkarnációban lépnek fel. Látjuk azt is, hogyan kapcsolnak a jótékony hatalmak fájdalmat szerveink károsodásához, hogy a fájdalomban egy, a tudatunk felszine alatt rejlő nevelőeszközzel bírjunk. Ezért azt mondhatjuk: mindenütt, ahol egy betegséget fájdalom kísér, jelen van egy luciferi hatalom, amely ezt a betegséget előidézte. A fájdalom határozottan annak az ismertetőjele, hogy luciferi hatalommal van dolgunk. Azok, akik szeretnék osztályozni, fontosnak érzik majd a megkülönböztetést a luciferi befolyáson alapuló betegségek és a tisztán ahrimáni betegségek között; hiszen minden elméleti tevékenység során az osztályozás, a sémagyártás a legkényelmesebb, és az emberek azt hiszik, hogy ezek révén nagyon sok dolgot megértenek. A valóságban azonban nem úgy viselkednek a dolgok, hogy ilyen kényelmes eszközökkel megfoghatók lennének. A valóságban a dolgok folytonosan keresztezik egymást és egymásba folynak. Ha egy valódi betegség lefolyásáról van szó, azt sem nehéz megértenünk, hogy a betegség egy része luciferi befolyásra vezethető vissza, tehát olyan dolgokra, melyek elsősorban asztráltestünk tulajdonságaiban keresendők, másik része viszont olyan dolgokra, melyek az ahrimáni befolyásokban keresendők. Senki sem hiheti tehát, hogy ha valamije fáj, az csakis luciferi befolyásra vezethető vissza. A fájdalom a betegségnek arra a részére utal, mely a luciferi befolyásra vezethető vissza. Mindezt még könnyebben megértjük, ha azt a kérdést tesszük fel: honnan jön az ahrimáni befolyás?

Az ahrimáni befolyásnak nem hódolnának be az emberek, ha előbb nem hódoltak volna be a luciferi befolyásnak. Azáltal, hogy az ember felvette magába a luciferi befolyást, létrejött a négy emberi résznek: a fizikai testnek, az étertestnek, az asztrálestnek és az énnak a kapcsolata, ami nem így alakult volna, ha nem hatott volna Lucifer, és ha egyedül azok a hatalmak működtek volna, melyeknek Lucifer az ellensége. Akkor az ember másképp fejlődött volna. A luciferi elv tehát zavart idézett elő az emberi bensőben. Az azonban, hogy az ember miképpen engedi magához a külvilágot, az emberi bensőtől függ. És ahogy olyan szemmel, melyben valami tönkrement, az ember a belső hiba miatt helytelenül látja a külvilágot, ugyanilyen módon a luciferi befolyás miatt az ember nem olyannak látja a külvilágot, amilyen. És mert adva volt egy ok, hogy az ember ne úgy lássa a külvilágot, mint amilyen, így a külvilág hamis képebe be tudott hatolni az ahrimáni befolyás. Az ember ahrimán általi megközelítése csak azáltal következett be, hogy előbb már működött a luciferi hatás. A luciferi befolyás oda hatott, hogy az ember nemcsak önző szenvedélyeknek, ösztönöknek, vágyaknak, hiúságnak, gőgnek stb. adhatja meg magát, hanem, hogy ettől kezdve az emberi szervezetben, ahol az önzés ily módon hatott, szervek alakultak ki, melyek a külvilágot ferdén és tévesen láthatták. Ezáltal tudta magát Ahrimán a külvilág hibás képeibe belekeverní. Ahrimán megjelent, s ezáltal az ember ki volt téve egy másik befolyásnak úgy, hogy nemcsak a belső csábításoknak engedhet, de valótlanágoknak is, vagyis a külvilág megítélésében és a külvilágról való megállapításaiban hazugságba eshet. Így, jóllehet Ahrimán kívülről hat, de legelőször mi adtunk lehetőséget arra, hogy megközelíthessen bennünket.

Az ahrimáni és a luciferi befolyás tehát sosem áll egyedül. E kettő mindig egymásra hat, bizonyos fokig egyensúlyban tartja egymást. Belülről kifelé Lucifer törekszik, kívülről Ahrimán hat, és a kettő között alakul ki az ember vilásképe. Ha egy inkarnációban az ember benseje erősebb, ha a belső befolyásoknak van jobban kitéve, akkor azoknak a dolgoknak fog inkább behódolni, melyeknél úgy hat a belső, hogy a gőg, hiúság stb., tehát a luciferi befolyások fogják meg az embert. Ez tényszerűen így van az ember életében, a mi életünkben. Ahogy napról napra éljük életünket, egyszer Lucifer csábításainak, máskor inkább Ahrimán csábításainak esünk áldozatul. S e kettő között ingadozunk. A másik oldalon a külvilágot illetően ringatjuk magunkat hamis illúziókba.

Ezen a ponton jegyezzük meg – mert rendkívül fontos –, hogy a csábításoknak különösen ellen kell állnia annak, aki egy magasabb fejlődést, a szellemi világba való behatolást próbálja meg célul kitűzni, akár a külvilág jelenségei mögötti szellemi jelenségekig akar behatolni, akár saját belsejébe akar misztikusan bejutni. A szellemi külvilágba való behatoláskor, mely a fizikai világ mögött húzódik meg, mindig ott áll, amit csaló képekkel Ahrimán bűvöl elénk. Ha pedig az ember saját bensejébe akar misztikusan leszállni, akkor különösen Lucifer csábításai a valószínűek. Ha az ember misztikussá válik, és a szerencsével próbál meg bensejébe hatolni anélkül, hogy előbb gondoskodna róla, hogy jelleme képzésével a gőg, a hiúság és hasonlók ellen megtalálja az ellenszert, ha sikerül misztikusan élnie, de különösebb erkölcsi kultúra nélkül, akkor még inkább behódol majd Lucifer csábításainak, melyek felülről, a lélekből hatnak rá. Ezért, ha a misztikus ember nem gondoskodik nagyon komolyan erkölcsi kultúrájáról, és mégis sikerül valamilyen mértékben bensejébe behatolnia, akkor az a nagy veszély leselkedhet rá, hogy a korábbinál még erősebben előidézi a luciferi befolyás erőit, és még hiúbb, még gőgösebb lesz, mint volt korábban. Ezért oly fontos előbb a jellem művelésével gondoskodni róla, hogy a minden esetben fellépő hiúság, a nagyzási mánia és a gőg csábításai ellen ellenszert legyünk. Sohasem tehetünk eleget annak érdekében, hogy elsajátíthassuk azokat a tulajdonságokat, melyek a szerénységhez és az alázathoz vezetnek. Mindez rendkívüli mértékben szükséges azon magasabb fejlődés érdekében, amit mi misztikus fej-

lődésnek nevezünk. Másrészt igen fontos, hogy Ahrimán torzképeitől védeni tudja magát az ember azáltal, hogy egy fejlődési folyamat segítségével, mely a külvilág jelenségei mögé vezet el, megpróbáljon eljutni a dolgok szellemi alapjaihoz. Ha az ember nem kísérli meg a jellem iskolázását, ami belülről erősíti meg és stabillá teszi, s ami által bensejében szilárd támaszt talál, akkor nagyon könnyen megtörténhet, hogy a szóban forgó ember – mégpedig éppen akkor, ha a szellemvilágba való bejutását szerencse kíséri – megadja magát Ahrimánnak, s Ahrimán illúziót illúzióra, hallucinációt hallucinációra bűvöl elé.

Az ember gyakran kerül olyan helyzetbe, hogy a legkülönbözőbb vonatkozásokban „szaván fogják”. Mivel igen gyakran kap hangsúlyt, hogy a magasabb fejlődésnek, mely a külvilág jelenségei mögé kíván jutni, teljes tudatossággal kell történnie, előfordul, hogy újra meg újra félig alvajáró személyeket hoznak elém, akik azt bizonygatják: igen, én ott a szellemi világot érzékelem, mégpedig teljes tudatossággal! – Erre csak azt lehet mondani: sokkal okosabb lenne, ha nem akarnál a tudatodnál lenni! – Mert az emberek tévedésben ringatják magukat ezt a tudatot illetően. Amiről itt szó van, az egy pusztán kép-tudat, egy asztrális tudat, mert ha ezek a személyek nem egy bizonyos tudat alatti fokon lennének tudatosak, nem tudnák érzékelni ezeket a képeket. Arról van tehát szó, hogy ha az ember bejut a szellemvilágba, akkor az én-tudatot kell egybefognia. Az én-tudathoz azonban ítélőerő és világos megkülönböztető képesség kapcsolódik. Az emberek pedig a szellemvilágban látott alakokkal kapcsolatban nem rendelkeznek ilyennel. Abban nincs semmi csodálatos, hogy tudattal rendelkezünk, de olyan tudattal kell rendelkezünk, mely énkultúrájához kapcsolódik. Ezért nem hangsúlyozzuk a magasabb világ látásához vezető fejlődés kapcsán, hogy lehetőleg gyorsan kell bejutni a magasabb világokba, hogy ott azután különféle alakokat lássanak, esetleg különféle hangokat halljanak, hanem azt kell hangsúlyoznunk, hogy a szellemi világba való bejutás csak úgy lehet előnyös és szerencsés, ha az ember élesebbé teszi tudását, megkülönböztető-képességét és ítélőerejét. Ez pedig semmi mással nem sikerülhet jobban, mint a szellemtudományos igazságok tanulmányozásával. Ezért hangsúlyozzuk, hogy a szellemtudományos igazságokkal való foglalkozás védelmet jelent mindenféle olyan alak vélt látásától, amire semmilyen ítélőerő nem terjed ki. Aki ily módon valóban iskolázott, nem fog bármiféle jelenséget ennek vagy annak tartani, de mindenekelőtt különbséget tud tenni a ködképek és a valóság között, és tisztában lesz vele, hogy különösen azokkal a dolgokkal, melyek mint hallás-érzékelések lépnek elé, rendkívül óvatosságnak kell lennie, mert egy hallás-érzékelés sohasem lehet helyes mindaddig, amíg a szóban forgó személy át nem ment a teljes nyugalom szféráján. És aki nem tapasztalta meg a szellemvilág abszolút csendjét és hangtalanságát, az biztosra veheti, hogy az érzéki képek csaló képek, ha mégoly okosakat mondanak is. Csak aki vette magának a fáradságot, hogy ítélőképességét élesebbé tegye azáltal, hogy megkísérli felfogni a magasabb világok igazságait, csak az védekezhet a csaló képek ellen. A külső tudomány eszközei ehhez elégtelenek. A külső tudomány nem ad olyan éles és megerősítő ítélőerőt, mint amilyen a szellemvilágban való helyes megkülönböztetéshez ténylegesen szükséges. Ezért, ha olyan emberekről van szó, akik nem vigyáztak különös gonddal arra, hogy ítélőerejüket először gondosan megerősítsék – ami különösen a szellemtudomány tanulmányozásával lehetséges –, elmondható, hogy az ilyen közlések a legnagyobb mértékben támadhatók, és először mindig ellenőrizni kellene őket azoknak a módszereknek a segítségével, amelyeket valódi iskolázottságon keresztül értek el. Egyetlen hatalom van, amitől Lucifer visszavonul, nevezetesen az erkölcsi g. Ez a valami Lucifert a legszörnyűbb tűzként égeti. És nincs más hathatós eszköz Ahrimán ellen, mint a szellemtudománnyal iskolázott ítélőerő és megkülönböztető-képesség. Mert amit a Földön mint egészséges ítélőerőt megszerzünk magunknak, attól Ahrimán erőnek erejével menekül. Ahrimán

valójában semmivel szemben nem tanúsít akkora ellenérzést, mint azzal szemben, amit én-tudatunk egészséges iskolázásával szerezhünk meg magunknak. Látni fogjuk majd, hogy Ahrimán teljesen más régióba tartozik, olyanba, amely távol esik attól, amit mi egészséges ítélőerőként fejlesztettünk ki magunkban. Abban a pillanatban, amikor Ahrimán szembekerül azzal, amit mi az emberi lét folyamán egészséges ítélőerőként megszereztünk, rettenetesen megijed, mert ez a valami teljesen ismeretlen számára, ez az, amitől szörnyen fél. Ezért minél jobban igyekszünk magunkban kialakítani, amit az életben a születés és a halál között egészséges ítélőerőként megkaphatunk, annál inkább Ahrimán ellen dolgozunk. Különösen megmutatkozik ez azoknál, akik „fűt-fát mesélnek” nekünk mindenféle szellemvilágról, amit maguk láttak. És ha ilyenkor akár a legóvatosabban megkísérelünk valamit megvilágítani az ilyen személyeknek, hogy ezáltal megértsék és megkülönböztethessék a dolgokat, akkor Ahrimán általában olyan erősen a hatalmában tartja őket, hogy alig képesek valamit is felfogni, s ez annál inkább így van, minél inkább az akusztikus oldal felé tendál Ahrimán csábítása. Az ellen, ami vizuális képekben jelentkezik, több eszköz van, mint az ellen, ami akusztikusan, hangok hallásaként jelentkezik. Az ilyen emberekben igen nagy az ellenérzés az ellen, hogy megtanulják azt a valamit, amit a születés és halál között kell megszerezni az én-tudat számára. Ők ezt nem szeretik. De valójában nem ők azok, akik nem szeretik. Az ahrimáni hatalmak rángatják el őket ettől a valamitől. Ha azonban egy ilyen embert segítenek eljutni odáig, hogy egy egészséges ítélőképességet fejlesszen ki magában, és ha hajlandó tanítást elfogadni, akkor hamarosan a következők észlelhetők. A hangok és a hallucinációk megszűnnek, mert korábban is csak ahrimáni köd-képek voltak, és mert Ahrimán szörnyen megijed, ahogy megérzi: ebből az emberből egészséges ítélőerő árad.

Az Ahrimán által előidézett hallucinatorikus látás és hallás különösen káros megbetegedése az embernek; ez ellen nincs jobb eszköz annál, mint hogy az embert minden lehetséges módon rá kell bírni, hogy szert tegyen az egészséges és józan ítélőképességre. Ez bizonyos személyek számára rendkívül nehéz. Mert olyan helyzetben vannak, hogy a másik hatalom nagyon megkönnyíti a dolgukat, ez a másik hatalom vezeti őket. Aki azonban ezt a hatalmat ki akarja űzni, nem járhat el könnyedén. Ezeket a személyeket igen nehéz megközelíteni, hiszen azt állítják, hogy azt veszik el tőlük, ami korábban a szellemvilágba juttatta őket, miközben valójában egészségessé teszi őket az ember, megőrzi őket attól, hogy ezek a hatalmak mindinkább elhatalmasodjanak rajtuk.

Látjuk tehát, hogy mi ellen van igen nagy ellenérzése a luciferi és az ahrimáni hatalomnak, nevezetesen az ember iránti alázat és szerénység ellen, az ellen, hogy nem tartjuk többre magunkat, mint amire egy egészséges ítélet feljogosít – ez az, ami Lucifernek sehogyan sem tetszik. Ezzel szemben a becsvágy, a hiúság tulajdonságai azonnal elő akarnak bújni, mint a legyek egy piszkos szobában. Mindez, és különösen azok a dolgok, melyek az embernek önmagáról alkotott hamis megítélésén alapulnak, ismét oda hatnak, hogy Ahrimánnak is megközelíthetővé tesszük magunkat. Ahrimán ellen azonban semmi sem véd jobban, mintha tényleg azon fáradozunk az életben, hogy egészségesen gondolkozzunk; ennek fontosságáról maga a születés és a halál közötti élet tanúskodik. És épp azoknak, akik a szellemtudomány talaján állnak, minden okuk megvan, hogy a lehető legintenzívebben, újra és újra hangsúlyozzák, hogy nem illik hozzánk, a Föld embereihez, hogy elmulasszuk azt, amit éppen a földi életnek kell megadnia számunkra. Azok az emberek, akik elmulasztják az egészséges ítélőképesség és a józan megkülönböztető-képesség elsajátítását, és ezek nélkül, könnyűszerrel akarnak magasra jutni, eljutni egy szellemi világhoz, valójában a földi élettől akarják megvonni magukat. A földi élet fölött akarnak lebegni, mert úgy találják, túlságosan csekély elfoglaltság számukra leereszkedni olyasmikhez, amik a földi élet megértéséhez vezetnének.

Ezek az emberek ennél különbnek tartják magukat. De az ilyen érzés ismét a gögöt alapozza meg. Ezért láthatjuk újra meg újra, hogy azok, akik hajlamosak az áradozásra, és a földi dolgoktól, a földi léteztől mintegy érintetlenül akarnak létezni, akik elutasítják a tanulást, „mert ők már mindennek a kellős közepén vannak”, és nem akarnak közösséget vállalni egy olyan áramlattal, mint a miénk, az ilyen emberek azt mondják: a szellemvilágba be kell hogy jusson az ember!

Ez így is van, de csak egy egészséges útlevél van oda, és ez a szó legnemesebb értelmében a Földön kivívott moralitás, ami egyrészt nem engedi, hogy túlbecsüljük önmagunkat, egy olyan erkölcsiség, ami nem enged minket önmagunkról alkotott hamis ítéletekhez jutni, ösztöneinktől, vágyainktól és szenvedélyeinktől sem enged függővé válni; másrészt a földi életviszonyokkal való egészséges együttműködést jelenti, és nem egy fölöttük való lebegni akarást.

Ezzel valami olyasmit hoztunk fel a karma mélységeiből, ami a szellemi élet mélységeivel függ össze. Ez a valami nagyon értékes lehet. De semminek sincs értéke az ember fejlődésére nézve, ami nélkülözi a szellemvilág józanságát, és annak sincs értéke, ami erkölcs nélkül való. Belátható ez abból is, amit az előző alkalommal és a mai napon ábrázoltunk. Ha pedig ezt belátjuk, megkérdezhetjük: miért ne vonná maga után a luciferi befolyás, éppen mert hatása korábbi és betegséggé változik át, majd a fájdalom által kiegyenlítődik, tehát miért ne vonhatná maga után ez a befolyás mindjárt az ahrimáni befolyást is. És miért ne játszana közre az ahrimáni befolyás abban, ami nekünk fájdalmat jelent és egy betegség lefolyásában jelentkezik, éppen úgy, mint a luciferi befolyás következménye? De hogyan hat az ahrimáni befolyás? És hogyan alakulnak át Ahrimán csábításai betegségek okozóivá? Hogyan lép fel mindez egy későbbi inkarnációban?

Ami az ahrimáni befolyás számlájára írható, az közvetve a luciferi befolyásra vezethető vissza: ha azonban a luciferi befolyás olyan erős volt, hogy kihívta az ahrimáni befolyást, akkor ez utóbbi az alattomosabb. Mélyebben fekszik, nem csak az asztrálest, de az étertest hibáiban is. Olyan tudatban lép fel, ami a fájdalomtudat alatt van, olyan károsodás kíséretében, melyet nem kell fájdalomnak kísérnie, ami a kérdéses szerv esetében, melyben a károsodás megnyilvánul, a szerv használhatatlanná válásához vezet. – Tegyük fel, hogy az egyik inkarnációban egy ahrimáni befolyás hatást gyakorolt, és előhívta, amit épp az ahrimáni befolyás tud előidézni. Az ember, átélve a halál és egy újabb születés közötti időt, ismét megjelenik egy új inkarnációban. Ekkor pedig megmutatkozik, hogy valamelyik szervet áthatotta az ahrimáni befolyás, vagy más szóval: ebben a szervben az étertest sokkal mélyebben ül, a szervet a kelleténél sokkal jobban áthatja az étertest. Ilyen esetben a meghibásodott szerv ráveszi az embert, hogy még inkább belebonyolódjon abba a tévedésbe, amit Ahrimán művel a világban. Azzal a szervvel, mely az Ahrimáni befolyásnak köszönheti károsodását, melybe túl mélyen hatolt az étertest, az ember, ha a teljes folyamatot át akarná élni, mélyebben belebonyolódna az Ahrimántól szándékolt majába. De mivel mindaz, amit a külvilág majaként kitermel, nem vihető át a szellemvilágba, ezért a szellemvilág mindinkább eltávolodik tőlünk. Mert ott csak igazság van és nem illúziók! Minél inkább belebonyolódunk tehát az Ahrimán által okozott illúziókba, majába, annál közvetlenebbül rákényszerülünk, hogy sokkal erősebben merüljünk bele a külső érzéki világba, a fizikai-érzéki illúziókba, mint egy ilyen károsult szerv nélkül tennénk.

Itt azonban ugyanúgy fellép egy ellentétes hatás, ahogy a luciferi befolyás esetén a fájdalomban. Ez az ellentétes hatás pedig úgy lép fel, hogy abban a pillanatban, amikor fennáll annak a veszélye, hogy túlságosan hozzálancoljuk magunkat az érzéki-fizikai világhoz, s ezáltal túlságosan megraboljuk magunkat attól, ami eljuttathatna, felvezetne bennünket a szellemvilágba, abban a pillanatban tönkremegy a szerv vagy úgy, hogy megbénul, vagy olyan gyengévé válik, hogy többé

nem tud hatni. Egy pusztító folyamat következik be. – Ha tehát egy szerv elpusztul, tisztában kell lennünk azzal, hogy mindezt valójában jótékony hatalmaknak köszönhetjük: hogy újra rátaláljunk a szellemvilághoz vezető útra, elveszik az egyik szervünket. Tény, hogy ez így van! – ha másképpen nem megy, bizonyos hatalmak szerveket pusztítanak el, vagy beteg szervekkel látnak el bennünket, hogy így ne csúszhassunk túl mélyre az illúziókba.

Ha tehát valaki például májbeteg, amit önmagában nem kísér fájdalom, akkor egy olyan korábbi ahrimáni befolyás hatásával van dolgunk, ami oda vezetett, hogy a szóban forgó károsodást a májba juttatta, máskülönben azok az erők, melyek az étertest mélyebbre nyomulásával állnak kapcsolatban, túlságosan nagy illúziókba kergették volna az embert.

A mondák és a mítoszok mindig a legmélyebb bölcsességeket tudták és juttatták kifejezésre. Éppen a máj igen jó példa erre. Mert a máj az a szerv, amely a legkönnyebben hathat, amikor az ember lecsúszik az illuzórikus fizikai világba. A máj egyben az a szerv, amely tulajdonképpen a Földhöz bilincsel bennünket. Ezzel az igazsággal függ össze, hogy annak a lénynek, aki a monda szerint elhozta az erőt az embernek, azt az erőt, mely az embert rávezeti a földi életre, a földi életben való erőteljes működésre, tehát Prométheusznek épp a máját tépi a keselyű. Egy keselyű tépi a máját, és nem azért, hogy ez Prométheusznek különösen nagy fájdalmat okozzon; ebben az esetben ugyanis a monda nem felel meg a valódi tényeknek. De a mondák mindig igazolják a fiziológiai tényeket! A keselyű a máját tépi, mert az nem fáj! És itt arra történik utalás, hogy Prométheusz valami olyasmit hozott az emberiségnek, ami mélyebben behálózhatja az ahrimániba, ha az ellenkező kiegyenlítő hatás nem történt volna meg. Okkult iratok, bizonyítékok mindig összhangban állnak azokkal az igazságokkal, melyeket mi a szellemtudományban kinyilvánítunk.

Tisztán magukból a dolgokból mutattam most rá, hogy a jó hatalmak azok, melyek fájdalmat rónak az emberre a luciferi befolyás ellen. Viszonyítsák ezt egyszer az Ótestamentum irataihoz. Amikor Lucifer befolyása bekövetkezett; amit számunkra az Évát elcsábító kígyó szimbolizál, Lucifer ellenzői kénytelenek voltak fájdalmat róni mindarra, amire Lucifer rá akarta venni az embert. És akkor kellett eljönnie annak a hatalomnak, melynek Lucifer az ellenzője, hogy elmondja: ettől kezdve az embernek fájdalomban lesz része. Jahve vagy Jehova teszi ezt, amikor azt mondja: „Fájdalmak közt kell világra hoznod gyermekeid”.

Ezeket a dolgokat az okkult iratokban rendszerint nem tudják megmagyarázni, amíg nem ismerik a szellemtudományos magyarázatokat. Utólag aztán rájönnek, milyen mélységük van ezeknek az okmányoknak. Ezért viszont tőlem sem lehet elvárni, hogy Önöknek a semmiből, a megfelelő feltételek hiányában, minden további nélkül magyarázatát adjam a dolgoknak. Hogy egyáltalán beszélni lehessen az Ótestamentumnak erről a helyéről: „Fájdalmak közt kell világra hoznod gyermekeid!”, azt karmamegfigyeléseknek kell megelőzniük, mert csak a megfelelő helyen lehet az oda vonatkozó magyarázatot betoldani. Ezért nincs sok haszna, ha az emberek az okkult iratokból akarják ezt vagy azt megmagyarázni, mielőtt az okkult fejlődés megfelelő szintjét elérték volna. És mindig fonák, kétséges dolog azt kérdezni: mit jelent ez? Mit jelent ez? – Várni kell, és mindig türelemmel kell lenni, amíg a kérdéses hely sorra nem kerül; a pusztá magyarázattal semmit sem ér el az ember.

Látjuk hát a luciferi hatalmak hatását életünkre, másrészt azokat a hatalmakat, amelyeknek Lucifer az ellensége. Ezenkívül befolyást gyakorolnak életünkre az ahrimáni hatalmak is, és világosan kell értenünk, hogy azokat a hatalmakat, melyek szerveinket használhatatlanná teszik, ha az ahrimáni befolyásnak behódolunk, a jó hatalmak közé kell számítanunk!

Ha mindabból, amit most elmondunk, az Önök saját szempontjait vesszük szemügyre, mélyen beláthatnak majd az emberi természet bonyolultságába, és eljuthatnak oda, hogy azt mondják: a luciferi hatalmak azok a hatalmak, melyek a régi holdidő alatti fejlődésükben visszamaradtak, melyek ma, földfejlődésünk menetében azokkal az erőkkel hatnak az emberi létre, melyek tulajdonképpen a Hold erői, amik abban a világtervben, ami például azoknak a hatalmaknak felel meg, melyeknek Lucifer az ellensége, földi fejlődésünkön belül egyáltalán nem élhetik ki magukat. Így Lucifer egy másik lény tervébe kapcsolódik be, hogy ott fejthesse ki hatását.

Most pedig térjünk vissza a fejlődés még messzebbre visszanyúló korszakaira.

Ha az egyik oldalon azt látjuk, hogy a Holdon bizonyos lények saját fejlődésükön belül visszamaradtak, hogy a Földön be tudjanak avatkozni az emberi életbe, akkor az is érthetőnek tűnhet, ha a régi Napon is előfordult, hogy bizonyos lények elmaradtak a fejlődésben, melyek később, a Holdon hasonló szerepet játszottak, mint a luciferi lények a Földön. Az ember lényében ma van valami, amit a leghelyesebben mint harcot jellemezhetünk: ez az a harc, mely az asztráltestünkbe furakodó luciferi erőszakos hatalmak és azon hatalmak közt folyik, melyek énünkön, földi vívmányainkon keresztül hathatnak ránk. Amennyiben képesek vagyunk önmagunk világos és helyes megítélésére, úgy erre csak azon hatalmak segítségével vagyunk képesek, melyek énünkre hatnak. Ehhez már énünket kell használnunk. Ezért azt mondhatjuk: amikor énünk fellázad a luciferi hatalmak ellen, Jahve vagy Jehova harcol bennünk Lucifer ellen; az harcol itt, amiről a jó világterv gondoskodik, az ellen, ami szembefordul e világterv egyedüli érvényességével, s mi magunk, legbenső lényünkkel benne vagyunk Lucifernek ebben a más lények ellen folytatott harcában. Mi magunk vagyunk e harc színtere. S hogy mi színterei vagyunk ennek a harcnak, az minket is beleszó a karmába – de csak közvetve, azáltal, hogy ez a harc bennünk zajlik. Ezzel szemben, ha tekintetünket kifelé irányítjuk, az ahrimáni hatalmak húznak maguk felé bennünket. Ami itt játszódik le, az kint-ről jön, Ahrimán innen jut belénk.

Tudjuk, hogy a régi Holdon éltek olyan lények, melyek hozzánk hasonló módon már akkor végigjárták az emberi fejlődési fokot, ahogy azt mi a földfejlődés folyamán fogjuk végigjárni. Az *Akasha-Krónikában* és *A titkos tudományban* ezeket a lényeket Angyalok, Angeloik és Dünamiszok jelöléssel találják meg; persze a lényeg nem a néven múlik. Ezeknek a lényeknek a bensejében azonban ahhoz hasonló harc játszódott le akkoriban, mint amilyen a mi bensőnkben a luciferi harc. Ezek a lények a régi Holdon olyan harc színterei voltak, ami azokon a lényeken keresztül játszódott le, melyek viszont a Napon maradtak le fejlődésükben. Ennek a Holdon lejátszódott harcnak a mi benső énünkhöz nincs köze, mert a mi énünk még nem volt meg a Holdon. Ez a harc kívül áll azon, amiben énünk részt vehetne: a régi Holdon az „angyalok keblében” játszódott le. Ezáltal pedig ezek a lények olyan valamikké váltak akkor, amivé csak más lények befolyása által válhattak, olyan lények befolyása által, amelyek lemaradtak, visszamaradtak a normális napfejlődéshez képest, és amelyek ugyanazt a szerepet játszották akkor az angyalokért, mint amit ma a luciferi lények játszanak miattunk. Ezek voltak az ahrimáni lények, melyek éppúgy visszamaradtak a napfejlődés folyamán, mint a luciferi lények a holdfejlődés alatt. Ezért jutunk csak közvetve ezekhez a lényekhez. Ahrimán volt azonban, hogy úgy mondjuk, az angeloik keblében a kísértés, ő bennük hatott. Általa lettek az angeloik azzá, amivé később lettek, és mindazt magukkal vitték, amivé Ahrimán által lettek, ahogy azt is, amit a jóban elértek.

Lucifer által bírjuk azt a lehetőséget, hogy különbséget tudunk tenni jó és rossz között, hogy szabad döntési képességet fejleszthettünk ki magunkban és szabad akaratot vívhatunk ki magunknak. Ezt mi csak Lucifer által érhetjük el. Ezek a lények azonban elértek még valamit, amit a földi

létbe magukkal hoztak; erről azt mondhatjuk: ahogyan most az angeloik szellemlényekként körülvesznek bennünket, ahhoz jelenlegi létüket a régi holdfejlődés idején készítették elő, a lelkükben folyó ahrimáni harc által. Amin e lények keresztülmentek, az bennünket nem érint legbenső lényünkben, énünkkel nem veszünk részt benne. – Később látni fogjuk majd, hogy közvetve azért igen, mert az ahrimáni befolyás bennünket is érint. – Amilyen eredményeket ezek a lények Ahrimán befolyása alatt kivívtak, azok okozóit holdlétük alatt vették fel magukba, s ezt elhozták földi életünkbe. Keressünk itt most valamit, ami az akkori ahrimáni harc egyik hatásának tűnik.

Ha ez az ahrimáni harc nem ment volna végbe a Holdon, akkor ezek a lények nem hozhatták volna földi létünkbe azt, ami a régi holdléthez tartozott. Mert mindaz megszűnt volna, miután elpusztult a régi Hold. Azáltal, hogy az angeloik magukba engedték az ahrimáni befolyást, belebojolódtak a holdléthez úgy, mint mi a földi létbe a luciferi befolyás által. Az angeloik beengedtek valamit bensejükbe, ami holdelem, és áthozták magukkal a mi földi létünkbe. Ezáltal váltak képessé arra, hogy földi létünkben előidézdhessék épp azt, amit elő kellett idézniük, hogy Földünk ne hódoljon be teljesen a luciferi befolyásnak. Földünknek *teljes egészében* be kellene hódolnia a luciferi befolyásnak, ha az a tényállás, mely a Holdon az Angyalok Ahrimánnal való harcának felel meg, nem került volna bele Földünk létébe.

Melyek azok a folyamatok a földi létben, melyeket mi normálisnak tartunk? Amikor mostani Naprendszerünk a föld-céloknak megfelelően elrendeződött, fellépett valami, amit mi a Nap, a Föld és a többi bolygó szabályozott mozgásának látunk, s ami oda hatott, hogy van nappalunk és éjszánk, hogy az évszakok szabályszerűen következnek egymásra, hogy napfényünk és esőnk van, hogy gyümölcsseink beérnek a kertekben és így tovább. Ezek olyan rendszerek, melyek a kozmosz ritmusa szerint állandóan újra ismétlődnek, a szerint a kozmosz szerint, mely a mostani földlétért alakult ki, miután a holdlét félhomályba vészett. Lucifer azonban hat a földi léten belül. És látni fogjuk, hogy még erősebben hat, sokkal messzebbhatóan, mint az a terület, ahová eddig követni tudtuk. De ha Lucifer csak a földi léten belül hatna, az ember azon rendszerek által, melyek a bolygók szabályszerű mozgása, a nyár és a tél váltakozása, az eső és a napsütés által alakulnak ki, megadná magát annak, amit mi „luciferi kísértésnek” nevezhetünk. Ha az emberek mindazt megkapnák, amit az elrendezett kozmoszból kaphatnának, amit a Naprendszer szabályszerű, ritmikus mozgásai idéznek elő, ha csak azok a törvények uralkodnának, melyek megfelelnek e mostani kozmoszunknak, akkor az embernek meg kellene adnia magát a luciferi befolyásnak, jobban meg kellene kedvelnie a jólétet, mint amennyire kozmikus üdvözüléséhez kell, jobban kellene kedvelnie a szabályosan irányított folyamatokat, mint azt, amit az embernek magának kell kivívnia.

Ezért ellenerőket kell teremteni. Ellenerőknek kellett működésbe lépniük, melyek azáltal jöttek létre, hogy földlétünk szabályszerű kozmikus történéseibe olyan történések keveredtek bele, melyek a régi Hold számára rendkívül jótékonyak és normálisak voltak, melyek azonban ma, amikor a földi léthez hatnak, abnormálisak, és veszélyeztetik a Föld rendes működését. Ezek a befolyások úgy lépnek fel, hogy bizonyos fokig helyére rándítják azt, ami, ha csak e ritmus létezne, úgy lépne fel, mint a jóléthez, a kényelemre és bőségre való hajlam. Ezek az erők mutatkoznak meg például abban, ami mint heves jégeső viharzik el előttünk. És amikor elpusztul az, ami különben a Föld szabályszerű erői által jön létre, akkor korrekcióról van szó, ami egészében jótékonyan hat, akkor is, ha ezt az ember nem látja be mindjárt, mert létezik egy magasabb rendű józanság annál, mint amit az ember felfog. Amikor jégeső viharzik át a földeken, akkor azt mondhatjuk: a régi Holdon ezek az erők, melyek a jégviharban törnek elő, áldást hozó erők voltak, mint ma azok, melyek az esőben és napfényben hatnak áldásosan. Ma azért csapnak le ezek az erők, hogy ezáltal kiigazod-

jon, korrigálódjon az, amit különben a luciferi befolyás okozna. És ha ez a működés folytatódik, mind hevesebben csapnak be ezek az erők, hogy még több korrekciót gyakoroljanak. Minden, ami a szabályszerű továbbfejlődéshez vezet, a Föld erőihez tartozik. Amikor vulkán önti ki magából láváját, olyan erők működnek benne, melyeket megkésett erőkként hoztak át a régi Holdról, hogy a földi lét korrekcióját végbevigyék. Így van ez a földrengésekkel, általában az elementáris eseményekkel. Látjuk tehát, hogy némely kívülről ható dolognak értelmes indokai vannak a fejlődés összmenetét tekintve. Később majd látni fogjuk, hogyan függ össze mindez az emberi én-tudattal. Ami a mai előadásban hiányosnak látszik, holnap pótolni fogjuk.

Egyet mégis világosan le kell szögeznünk: ezek a dolgok az emberi létnek csak az egyik oldalát, a földi létnek és általában a kozmikus létnek csak egyik oldalát mutatják. Ha az egyik oldalt illetően azt mondjuk, hogy ha egy szervünk elpusztul, az szellemi hatalmak jótékony hatása, ha ma láttuk, hogy mi több, a földfejlődés egész menetét korrigálni kell a régi holdlét erőivel, akkor itt azt kell kérdeznünk: hogy van az, hogy a Föld embereiként ismételten meg kell próbálnunk korrekciót gyakorolni a régi hold-erők káros befolyásai ellen? – Sejtjük immár, hogy a Föld embereiként nem szabad vulkánkitörések és földrengések bekövetkezését kívánnunk, hogy mi magunk nem pusztíthatunk el szerveket, hogy ezáltal elősegítsük a szellemi hatalmak áldásos működését. És azt is mondhatjuk, és pedig teljes joggal, hogy ha valahol járvány tör ki, általa olyasvalami idéződik elő, amit az ember egyenesen keres, hogy ezáltal benne magában kiegyenlítődjön valami. Így már el tudjuk fogadni, hogy az ember bizonyos helyzetekbe azért sodródik bele, hogy egy károsodást megtapasztaljon, melynek legyőzésével a tökéletesedéshez közeledik.

És hogy állunk a higiénia és az egészség rendszabályaival? Nem mondhatná-e valaki, hogy ezek szerint a járványoknak nagyon jó hatásuk is lehet? Nem hibás-e így különféle egészségserkentő berendezésekkel, betegségmegelőző intézkedésekkel csökkenteni az efféle befolyások lehetőségét? Előfordulhatna, hogy valaki azt gondolja, semmit sem kell tenni az elementáris események gyengítésére, s mindezt azzal motiválhatná, hogy ez teljesen megfelel a tegnapi és a mai fejtegetések értelmének.

Meg fogjuk látni, hogy ez nem így van, de megint csak bizonyos feltételek mellett. Csak most lehetünk megfelelő módon felkészülve arra, hogy a következő vizsgálódásokból egyrészt megértsük azt, hogyan okozhatják jótévő befolyások szerveink megkárosítását, hogy így ne hódoljunk be a majának, az illúzióknak, másrészt, hogy tudatosodjon számunkra az a hatás, amit mi magunk hívunk elő, amikor az ilyen jótékony befolyások hatásai alól kivonjuk magunkat a betegség elleni egészségügyi és higiénikus rendszabályokkal való beavatkozás révén. – Látni fogják, hogy itt egy olyan ponthoz értünk, ahová igen gyakran kerülünk: amikor egy látszólagos ellentmondás felmerül, az az embert teljes erőből űzi, s igen közel van ahhoz, hogy egy olyan ponthoz érjen, ahol az ahrimáni hatalmak igen nagy befolyást gyakorolhatnak rá. Seholy sem vagyunk olyan közel a csatlakozás lehetőségéhez, mint most, ahol egy ilyen szűk keresztmetszethez értünk. És jó, hogy most ideértünk; mert itt azt mondhatjuk: jótékony hatalmak azok, melyek használhatatlanná teszik egy szervünket, lévén ez egy Ahrimán elleni hatás; most tehát az emberiség kártevői megtehetik, hogy ne követeljék, amit az „ahrimáni hatalmak elleni jótékony ellenhatásnak” nevezhetünk. Hiszen a higiénikus és ehhez hasonló rendszabályok leszűkítenék e jótékony ellenhatást. Egy szűk keresztmetszethez értünk itt. És ez egyszer jó egy ilyen ellentmondásba keveredni, hogy elgondolkozzunk azon, hogy ilyen ellentmondások lehetségesek, sőt jó iskolázást jelentenek szellemünknek. Mert ha majd látjuk, hogyan jutunk ki ebből az ellentmondásból, akkor önmagunktól tettünk valamit, ami erőt adhat, hogy Ahrimán csalásainak ellenálljunk.

NYOLCADIK ELŐADÁS

A magasabb lények karmája

Ha visszagondolunk arra az ellentmondásra, melyet legutolsó vizsgálódásunk végén idéztünk fel, akkor a megoldás kedvéért ma még egyszer vissza kell tekintenünk mindkét erőre, mindkét princípiumra, melyek időközben mint karmánk közvetlen kihívói, s egyúttal mint regulátorai jelentek meg.

Láttuk, hogy karmánk mindenekelőtt azáltal jött mozgásba, hogy asztráltestünkön keresztül el kell szenvednünk a luciferi hatalmak befolyását, hogy e hatalmak kísértései következtében olyan érzelmi, ösztönös és szenvedélyes megnyilvánulásokra adjuk magunkat, melyek bizonyos vonatkozásban tökéletlenebbé tesznek bennünket, mint amilyenek máskülönben lennénk. Ha pedig luciferi befolyások hatásai érnek bennünket, ezek a másik oldalon ahrimáni befolyásokat idéznek elő, erőket, melyek nem belülről, hanem kívülről hatnak ránk, melyek a világgal való kölcsönös érintkezésben azon keresztül hatnak, amivel kinn találkozunk. Alapjában véve tehát Lucifer hívja ki Ahrimánt, s mi emberek valójában e két princípium között helyezkedünk el. De az életben azáltal kell megpróbálnunk előbbre jutni, hogy ha egyszer Lucifer és Ahrimán ragadozó karmai közé kerültünk, utat és eszközt találjunk arra, hogy a bennünk és velünk művelt dolgok legyőzése által magasabbra juthassunk. Egész világosan láthatjuk, hogyan zajlik ez a luciferi és ahrimáni hatalmak közötti kölcsönös viaskodás személyünk körül, ha még egyszer szemügyre vesszük azt az esetet, melyet bizonyos eltéréssel már a legutóbb is felidéztünk: azt az esetet, amikor valaki úgy hódol be az ahrimáni befolyásnak, hogy mindenféle hitegetéseket és csalásokat él át, hogy azt hiszi, ezt vagy azt kivételesen vele tudatták azért, hogy bizonyos irányba igen erős benyomást gyakoroljanak rá, amiből azonban egy másik ember számára, egy olyan valaki számára, aki egészséges ítélőereje birtokában van, könnyű felismerni, hogy az illető tévedések és látszat áldozata. Legutóbb olyan esetről beszéltünk, amikor valaki a szellemvilág látnoki, de rossz értelemben látnoki szemfényvesztéseinek uralma alá kerül. Egyértelműen kifejtettük, hogy ezek az esetek olyan ámítások, melyeket az ahrimáni erők hívnak elő. S láttuk, hogy azok ellen a megtévesztések ellen, melyeket a helytelen látnokiság hív elő, nincs más vagy legalábbis kedvezőbb szer, mint az az egészséges ítélőerő, melyet az ember az életben a születés és a halál között nyerhet el.

Amit legutóbbi előadásunkban elmondtunk, igen fontos és lényeges, amikor látnoki eltévelyedésekkel van dolgunk. Mert egy olyan látnokiság esetében, melyet nem szabályszerű iskolázással, nem szigorúan és helyesen irányított szisztematikus gyakorlatok árán sajátítottak el, hanem úgy jelentkezik, mint egy régi, örökölt tulajdonság, például képekben vagy hangok hallásán keresztül, egy ilyen helytelen látnokiságnál mindig azt találjuk, hogy mindez visszafejlődhet, sőt abbamarad, ha az illető lehetőséget talál rá és hajlama van komolyan elmélyülni a szellemtudomány tanulmányozásában, hogy valóban szellemtudományos vagy szellemtudományi ismereteket sajátítson el, vagy mi több, ha valódi, értelemszerű és szakszerű látnoki iskolázást választ. Olyan esetekben tehát, amikor érzékfölötti ismeretekből fakadó tévedésekkel van dolgunk, azt mondhatjuk, hogy a megismerés igazi forrása, ha az illető fogékony és nyitott ezek iránt a források iránt, melyek mindig segítséget jelentenek majd számára, és rávezethetik a helyes útra.

Nem hozzuk fel ezzel szemben, ami ennek épp az ellenkezője, ami valójában egy közönséges igazság. Mindenki tudja, hogy ha valaki karmikus bonyodalmak folytán oda jutott, hogy olyan álla-

potokat alakított ki maga körül, melyek őt az üldözési mánia és a nagyzási téboly szimptomáihoz juttatták, akkor egy ilyen ember lelkében a tébolyult ideák egész rendszerét képes kialakítani, melyeket ő a lehető leglogikusabban megindokol, melyek azonban ezzel együtt, mégiscsak rögeszmék. Előfordulhat például, hogy valaki az élet más területein teljesen logikusan gondolkozik, mégis az a rögeszméje, hogy mindenütt követik. Egy ilyen ember akárhová kerül, ilyen vagy olyan okból képes lesz a legkisebb történésből is a legötletesebb kombinációkat létrehozni, ekképpen: újra itt egy klikk, s ezek semmi mást nem akarnak, mint hogy ezt vagy azt tegyék ellenem! – És az illető a leg-leleményesebb módon fogja bizonyítani Önöknek, hogy mennyire megalapozott a gyanúja. Valaki tehát egészen logikus koponya lehet, mégis előfordulhat, hogy a zavarodottság egyes szimptomáit kell átélnie. Az ilyen embert teljesen lehetetlen logikus érvekkel meggyőzni. Ellenkezőleg, ha egy ilyen esetben logikus érvekkel jövünk, a rögeszméket épp ezek az érvek fogják igazán kiprovokálni, és az agyrémek még erősebb bizonyítékokat fognak keresni arra, amit az illető az üldözési mánia tartalmaként állít. – Ha szellemtudományos értelemben beszélünk, a dolgokat egészen pontosan kell követnünk. Hangsúlyoztuk az imént, miként a legutóbbi alkalommal is, hogy a szellemtudományos ismeretek birtokában, melyekre valaki teljes erővel elszánhatja magát, sőt ezen belül egy módszeres elvi alapokon nyugvó iskolázásra is, tehát, hogy ilyen ismeretek birtokában az ember a látnoki erők eltévelyedéseivel szemben ellenhatalommal bír. Ezzel pedig merőben más esetet emeltünk ki, mint az előbb jellemzett eset. Nem arról van itt szó, hogy a szóban forgó egyént szellemtudományos ismeretekkel lássuk el. Az ilyen emberekhez általában a mindennapi józanság területére tartozó indoklásokkal akarnak közelíteni. Ezek az indoklások azonban teljesen elégtelenek egy ilyen ember számára. Miért?

Amikor egy olyan betegségtünet lép fel, mint az ábrázolt szimptóma esetében láttuk, ott arról van szó, hogy az illető betegségben korábbi tévedésekből fakadó, régebbi inkarnációk vagy megtestesülések karmikus okát juttatja napvilágra. Amit benső zavarodottságnak tartanak, annak oka ez esetben nem a jelenlegi inkarnációban rejlik, és nem is lehet a jelenlegi inkarnációban, csak egy korábbi. Próbáljunk most képet alkotni magunknak arról, hogyan kerülhet ilyesmi át egy korábbi inkarnációból a jelenlegibe.

Ehhez szemügyre kell vennünk, hogyan is zajlik lelki fejlődésünk. Mint külső emberek fizikai testből, étertestből és asztrálestestből állunk, majd az idők folyamán az én munkájával hozzáépíthetünk ezekhez a burkokhoz: az érzelmi testbe az érzelmi lelket, az étertestbe az értelmi vagy kedélylelket és a tudatlelket a fizikai testbe. Amit bensőnkben három lelki részként fejlesztünk ki, azt beépítjük a három burokba. Ebben a három burokban ez a három lélekrész él. Tétélezzük fel, hogy valamelyik inkarnációban Lucifer befolyása által – tehát azáltal, hogy egoista vagy más luciferi befolyás számlájára írható kívánságokat, vágyakat, ösztönöket fejlesztettünk ki magunkban – olyan csábítás alá esünk, hogy lelkünket hibákkal töltjük meg. Nos, ezek a hibák benne lehetnek az érzelmi lélekben, az értelmi vagy kedélylélekben, de a tudatlélekben is. És ez lesz az az ok, mely valamelyik későbbi inkarnációban a három lelki rész egyikében adva lesz. Tegyük fel, hogy olyan hibáról van szó, mely elsősorban az értelmi lélek erőiből ered. Ez a hiba azután a halál és az újjászületés között úgy változik át, hogy annak a bűnnek például, amit az értelmi lélek követett el, hatása az étertestben jelentkezik. Az új inkarnációban tehát egy olyan hatásba ütközünk, ami egy korábbi inkarnációban, az értelmi lélekben meglévő okra vezethető vissza. A következő inkarnáció értelmi lelke azonban ebben az inkarnációban ismét önállóan dolgozik, az pedig különbséget jelent, hogy az ember elkövetett-e vagy sem egy ilyen hibát. Ha egy korábbi inkarnációban követte el, akkor az illető testében most hiba van. Ez a hiba mélyebben ül, nem az értelmi lélekben, hanem az

étertestben. Amit pedig az ember a fizikai világban mint józanságot és értelmet megszerezhet magának, az egyedül értelmi lelkére hat; arra nem, hogy értelmi lelke mit művelt egy korábbi inkarnációban, ami most már az étertestébe bele van dolgozva. Ezért fordulhat elő, hogy az értelmi lélek erői egy ember mostani megnyilvánulásaiban intakt módon, hiánytalanul működnek, hogy tehát a tulajdonképpeni emberi benső teljesen intakt, ennek ellenére az értelmi lélek és az étertest beteg része közötti együttműködéskor valamilyen irányú hiba iktatózott be. Ilyenkor ugyan az értelmi lélekre hathatnak azokkal az érvekkel, melyek a fizikai életből valók, de az étertestre közvetlenül nem. Ezért logikával, meggyőződéssel semmit sem érnek el, éppoly kevéssé, ahogy akkor sem tudnak mihez kezdeni a logikával, ha egy embert egy konvex hajlású tükör elé állítanak úgy, hogy láthassa benne torzképét. Önök pedig be akarnák neki bizonyítani, hogy helytelenül látja úgy, hogy a kép torz. Ő mégis torzképet lát. Ugyanígy az sem az embertől függ, ha valamit beteges módon, tévesen ért, mert egyébként egészséges logikáját éterteste egészségtelen módon tükrözi vissza.

Így tehát szervezetünk mélyén korábbi inkarnációk karmikus hatásait hordozhatjuk magunkban. Mi pontosan meg tudjuk jelölni, hogy a szervezetnek egy meghatározott részében – ennél az esetnél az étertestben – van a kár. Az étertesten látni, hogy mit provokáltunk ki a luciferi befolyás hatására egy korábbi inkarnációban. A halál és az újjászületés közötti időben létrejön valami bensőnek egy külsővé való átalakulása, hogy majd Ahrimán saját bensőnkéből hasson ellenünk! Ez mutatja, hogyan csalja be étertestünkbe Lucifer Ahrimánt. A korábbi tévedés luciferi tévedés volt, az átalakított tévedéssel egy időben azonban Ahrimántól megkapjuk a számlát a következő inkarnációra. És akkor következik be, hogy az embernek kifejezésre kell juttatni az étertest sérülését. Ez egyedül azáltal valósulhat meg, hogy a szervezetbe mélyebb beavatkozás történt, mint az egy inkarnáció alatt a józan értelem szokásos eszközeivel lehetséges lenne.

Aki ilyesmin megy keresztül, hogy például egy adott inkarnációban áldozatul esik az üldözési mánia tüneteinek, az az ember, amikor újból átlépi a halál kapuját, minden olyan ténnyel szembeesül, melyet ahrimáni károsodása következtében viselt el, s teljes abszurditásukban látja őket maga előtt. Ez megint csak olyan erő lesz, mely a következő inkarnációjára alaposan kigyógyítja. Egy ilyen eset ugyanis csakis azáltal gyógyítható, hogy amit az ember a szóban forgó tünet hatására művel, a külső világban látható következményeit illetően teljesen abszurdnak tűnik számára. Ha valaki ilyesfajta rögeszméktől szenved, azt a legkevésbé lehet a logika érveivel eltéríteni ezektől a rögeszméktől. Sőt, általuk lehet csak igazán felébreszteni a benne lévő ellentmondást. De ha egy ilyen embert olyan helyzetekbe hoznak – különösen, ha fiatalsága kezdeti idejében történik ilyesmi –, hogy szimptomáinak a következményei szembeütő értelmetlenségükben álljanak előtte, ha szembeítik azokkal a tényekkel, melyeket saját maga idézett elő, s azok rikító értelmetlenségükkel rá magára ütnek vissza, akkor még el lehet érni valamit. Így előidézhető bizonyos fokú gyógyulás.

Gyógyító hatással lehet az ember akkor is, ha a szellemtudományos igazságokat olyan fokon birtokolja, hogy azok lelke bensejében, mintegy tulajdonává váltak. Ha Önök oly mértékben elsajátították ezeket az igazságokat, hogy azok egész egyéniségükön állnak vagy buknak, akkor ezek az igazságok a legerősebb hitet jelenthetik az Önök számára, és egész egyéniségük ezeknek a szellemtudományos igazságoknak a kisugárzója. Mert olyan igazságok ezek, melyek a születés és a halál között kiáradnak az életbe, teljessé téve azt, és egyúttal fölemelő módon is hatnak. Ezek az ismeretek az érzékfölötti világból valók, így velük mélyebbre ható eredményeket lehet elérni, mint a külsőleges észigazságokkal. Míg logikus indoklásokkal semmit sem tudnak elérni, a szellemtudományos igazságok alkalmazásával, ha elég idejük és alkalmuk van, olyan messzire ható impulzusokat adhatnak a kérdéses egyénnek, hogy, mondjuk így, egy inkarnációban képesek lesznek arra, ami

egyébként csak az egyik inkarnációnak a másikba való kerülőjével következhet be, nevezetesen az értelmi lélekből az étertestbe hatolásról van szó. Mert a fizikai világ igazságai a legcsekélyebb mértékben sem képesek átugorni az érzelmi lélek és az érzelmi test, az értelmi lélek és az étertest közötti szakadékot, nem beszélve a tudati lélek és a fizikai test közötti távolságról. Ezért fogják mindig ugyanazt tapasztalni, nevezetesen, hogy bármily sok bölcsességet gyűjt magába valaki az érzéki világról, ez a bölcsesség csak nagyon kis mértékben áll összefüggésben az ember kedélyvilágával, azzal, amit mi az érzelmi test helyes impulzusokkal és szenvedélyekkel való átítatottságának hívunk. Ezért fordulhat elő, hogy valaki magába gyűjtheti egy műveltség egész tárházát akár, és a fizikai világ dolgait illetően így nagy elméleti tudással rendelkezhet, lehet bár egy öreg professzor, bensőleg azonban mégsem vitte annyira, hogy ösztöneit, érzelmeit és szenvedélyeit, melyek az érzelmi testben tükröződnek, átalakította volna. Valaki bőséges tudással rendelkezhet és mégis igen önző ember lehet, mert fiatalon számos önző impulzust szívott magába. – A külső fizikai tudomány művelése és az érzelmi test, az étertest belülről való művelése természetesen nagyon jól haladhat egymással párhuzamosan. Ezáltal lehetséges az, hogy az ember olyan értelmi igazságokat gyűjthet magába, melyek a fizikai világra vonatkozóan érzelmi erőkként érvényesülnek. Azt a mély szakadékot azonban, amely az értelmi lélek és az étertest között áll fenn, az ember nem tudja átugorni. Másképp fogalmazva: ha valaki külsőséges igazságokat gyűjt magába, ha mégoly sokat tanul is, egyet ritkán fognak tapasztalni, azt nevezetesen, hogy egy ilyen tanult ember a testét alakító erők fölött valóban hatalommal bír.

Egy olyan ember esetében, akinek egész lényét megragadta az igazság, azt fogják tapasztalni, hogy tíz év leforgása alatt megváltozik fiziognómiája, hogy a homlokáról le tudjuk olvasni, mennyit küszködött, mennyit vívódott a szívében meglévő kételyekkel. Észrevehetjük például egy ember gesztikulációján, hogy az egyén *saját* magaviselete következtében nyugodtabbá vált. Itt az igazság a szervezetben lévő alakító erők bensejéig hatolt úgy, hogy a szervezetben lévő legkisebb részecskéket is megérintette. Itt mindaz, amit az ember spirituálisan elsajátított, a szervezet legkisebb részéig elhatolt. Ha mindaz, ami a kedélyt áthatja, nemcsak a fizikai oldalon jelentkezik, akkor egy ilyen ember tíz év után nem ugyanaz az ember. Ezek a változások teljesen a normális irányt követik, ahogy a hajlamok is alakulnak és változnak a mindennapi életben. Lehet, hogy egy emberi arc tíz év alatt más kifejezést nyer, de ha a szakadékot nem bensőséges módon hidalja át, akkor az egész külső befolyások hatásának a következménye. Akkor viszont nem az embert belülről megragadó erők alakítják a személyt! Ebből is láthatjuk, hogy csak a spirituális, a szellemi az, ami legbelül kapcsolódik a bennünk lévő emberhez, és képes már a születés és a halál közötti időben átalakítóan hatni az embert formáló erőkre, s hogy a szakadék áthidalása bizonyosan bekövetkezik a halál és az új születés közötti karmikus tevékenység ideje alatt. Ha például mindaz, amit az érzelmi lélek átélt, belenyúlik azokba a világokba, melyeken a halál és az új születés között megyünk át, akkor biztos, hogy a következő inkarnációban mindez – mint formáló és alakító erő – érvényesíteni fogja magát.

Ily módon most már értjük Ahrimán és Lucifer kölesönös együttműködését. Tegyük fel a következő kérdést: hogy néz ki ez az együttműködés, ha a dolgok messzebbre mutatnak, ha például a luciferi befolyás hatására nemcsak az értelmi lélek és az étertest közötti szakadékot kell áthidalni, hanem mondjuk így, útjuk távolabbra mutat?

Tételezzük fel, hogy egy életben rendkívül erősen Lucifer befolyása alatt állunk. Ebben az esetben a bennünk lévő belső ember jelentős mértékben tökéletlenebb lett korábbi önmagához képest. A kamaloka-idő alatt pedig pedig mindez egyértelműen előttünk van úgy, hogy azt mondjuk magunknak: valami óriási dolgot kell tenned, hogy ezt a tökéletlenségedet ismét jóvátedd. – Fel-

vesszük tehát ezt a tendenciát, és a következő inkarnációban vagy a következő inkarnációk valamelyikében úgy alakítjuk ki új szervezetünket, azzal együtt, ami most formáló erőnké vált, hogy ez az új szervezet magában hordozza ezt a tendenciát, s ezáltal a szervezet előidézze a korábban megélt dolgok kiegyenlítését. Tegyük fel azonban, hogy a luciferi befolyás kiváltója egy külsőséges vágy volt. Akkor pedig szintén csak Lucifer lehetett a befolyásoló. Az a bizonyos külső valami nem hatott volna ránk, ha nem Lucifer működött volna bennünk. A bennünk érvényesülő tendencia tehát az lesz, hogy újra kiegyenlítsük azt, amivé a luciferi befolyás hatására lettünk.

Láttuk azonban, hogy az egyik inkarnációban fellépő luciferi befolyás a következő inkarnációban kihívja, maga után vonja az ahrimáni befolyást úgy, hogy mindkettő teljes kölcsönhatásban áll egymással. A luciferi befolyásról azonban azt mondhatjuk: ez a befolyás a tudatban mutatkozik meg, mert tudatunkkal valamelyest még le tudunk hatolni asztráltestünkbe. Azt mondtuk, ha fájdalom ébreszt bennünket tudatosságra, az a luciferi befolyás hatása. Azokra a területekre viszont, melyeket az étertest és a fizikai test tudatának nevezhetnénk, nem tudunk lehatolni. Tudattal rendelkezünk ugyan az álom nélküli alvás ideje alatt is, de csak olyan alacsony fokú tudattal, hogy erről a mindennapi életben képtelenek vagyunk valamit is tudni. Ez azonban nem ok arra, hogy semmit se kezdjünk ezzel a tudattal. Normális körülmények között ilyen tudattal rendelkezik például a növény, mely csak fizikai testből és étertestből áll. A növény szüntelenül egy álom nélküli alvó tudatban él. A mi étertestünk és fizikai testünk tudata a nappali éberség ideje alatt is megvan; de nem tudunk leszállni hozzá. Ez a tudat azonban cselekvésre is képes, amit az a példa is jól mutat, hogy alvás közben alvajáró cselekedeteket viszünk véghez, melyekről semmit sem tudunk. Az álom nélküli alvó tudat az, ami ezeket a cselekedeteket véghezviszi. Az átlag én-tudat és az asztráltudat nem ér le odáig, ahol például az alvajárók követik el cselekedeteiket.

Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy mert nappal az én-tudatban és az asztráltudatban élünk, a többi tudatfajta nem él ugyanúgy velünk. Velünk élnek ezek is, csak nem tudunk róluk. Tegyük fel például, hogy valamely luciferi befolyás következtében egy korábbi inkarnációban erős ahrimáni befolyást provokáltunk, akkor átlagtudatunkra nem terjed ki ez az ahrimáni befolyás. Az étertestben lévő tudatosságot azonban megragadja, ez a tudat pedig nemcsak étertestünk egyfajta szervező kialakításához vezethet, de olyan cselekedeteket is előidézhet, melyek úgy élik ki magukat, hogy az étertest tudata azt mondja nekünk: most csak azt távolíthatod el magadból, amit a luciferi befolyás – melynek egy korábbi inkarnációban oly erősen behódoltál – művelt benned; ezt pedig azáltal teheted, hogy olyan cselekedetet viszel véghez, ami éppen ellentétes irányú a korábbi luciferi tévedéshez képest!

Tegyük fel, hogy egy luciferi befolyás arra vett rá bennünket, hogy egy korábbi vallási vagy szellemi álláspontról olyan álláspontra térjünk át, mely arra készíti az embert, hogy kijelentse: élvezni akarom az életet! – valaki tehát teljes erejével az érzékiségbe merül. Az ilyesmi pedig úgy hívja ki az ahrimáni befolyást, hogy az pontosan az ellenkezőjét idézi elő.

És így történhet meg, hogy egy ember életútja során olyan ponthoz ér, olyan pontot fog felkeresni, ahol az érzéki életből egy ugrással ismét a szellemi életbe léphet. Ott ugrásszerűen behódolt az érzékiségnek, itt egy ugrással vissza akar jutni a szellemi életbe. A felső tudat nem érzékeli mindezt; de a titokzatos tudatalatti, ami az étertesthez és a fizikai testhez láncolódik, most ráveszi az embert arra, hogy egy olyan helyet keressen fel, ahol kivárhatja a vihart, egy helyet ahol például egy tölgyfa áll, és alatta egy pad – és a villám ebbe a padba vág bele! Itt az ember tudatalattija beteljesítette, amit egy korábbi inkarnációjában cselekedett. Ez az eset tehát az előzőnek a fordítottja. Így érthetjük meg egy korábbi élet luciferi befolyásának a hatását, és mint ennek következményét, a

jelenlegi életben fellépő ahrimáni befolyást. Ahrimánnak kell itt közreműködnie abból a célból, hogy felső tudatunkat messzemenően kikapcsoljuk, s mint a példa esetében, az egész ember csak az étertest és a fizikai test tudatát kövesse.

Így már jó néhány dolgot meg tudunk érteni, ami még az életben előfordulhat. De ha valaki meghal vagy például súlyos sérülést szenved, nem szabad minden esetet valami ehhez hasonlóra visszavezetni. Ha így tennénk, nagyon szűken értelmeznénk a karmát. A mi szellemtudományos mozgalmunkban is vannak azonban olyan áramlatok, melyek igen szűken értelmezik a karmát: hiszik ugyan, hogy a karmában tényleg valami olyasmivel van dolguk, ami magasabb nézőponthoz vezet az embert, de igazán nem ismerik a karmát. Ők a karmát úgy fogják fel, hogy ha az valóban az ő felfogásuk szerint volna, az egész világrend mindig, minden egyes emberért külön rendezkedne be, hogy ezáltal minden egyes emberélet kiegyenlítődését és harmonikus menetét szolgálja, s így a legkülönbözőbb viszonyok mindig úgy találnának egymásra egy életen belül, hogy mindaz, ami egy korábbi életben alakult ki, kiegyenlítődjön. Ez az álláspont azonban tarthatatlan. Mert mi lenne, ha valaki egy ember elé, akit valamilyen szerencsétlenség ért, ezzel állna oda: ez a te karmád, ez egy korábbi életedből való karmikus hatás; akkor lettél ezzel saját magad adója. – Ha viszont az illetőt valamilyen szerencse éri, ezt mondhatja a másik: ez valami olyan jóra vezethető vissza, amit korábban követtél el. Annak érdekében azonban, hogy mindennek valóban értelme is legyen, annak, aki így beszél, előbb látnia kellene, hogy mi történt a korábbi életben, ami a szóban forgó hatást előidézte. Ha felkereste volna a korábbi életet, láthatta volna a belőle származó okokat, és meg kellett volna figyelnie a későbbi inkarnációt is, ha a belőle következő hatásokat látni akarja. Ebből viszont logikusan következik, hogy minden inkarnációban bekövetkeznek olyan tények is, melyek minden ember életében első eseményként vannak jelen, melyek megtestesüléstől megtestesülésig folytatódnak, s melyeknek karmikus kiegyenlítődése a következő életben valósul meg. Ha a következő életben a hatásokat figyeljük, meg is találjuk őket. Ha azonban egy olyan baleset következik be, melynek okát semmiféle eszközzel nem találjuk a korábbi inkarnációban, akkor azt kell mondanunk, hogy a kiegyenlítés itt a későbbi életben fog bekövetkezni. A karma nem fátum! Az ember mindegyik életéből átvisz valamit a későbbiekbe.

Ha mindezt megértjük, érthetőnek találjuk azt is, hogy az ember értelmes és jelentőségteli új eseményeket találhat életében. Gondoljuk meg, hogy az emberiség fejlődése során az eseményeknek bizonyos személyek voltak a hordozói. A fejlődés szándékait egy adott időpontban bizonyos arra kijelölt egyéneknek kell magukra venniük. Gondoljuk el, hogyan alakult volna a középkor fejlődése, ha egy adott időpontban Nagy Károly nem avatkozik be, vagy hogyan alakult volna az ókori idők szellemélete, ha Arisztotelész egy adott időpontban nem fejt ki hatását. Ha az emberiség fejlődésmenetét meg akarják érteni, Arisztotelészt abban az időben kell elképzelnünk, amelyben élt; mert nélküle később sok minden másképp lett volna. Ebből láthatjuk, hogy az olyan személyiségeknek, mint Nagy Károly, Arisztotelész, Luther stb. nem önmaguk miatt kellett az adott időben élniük! Ezért fonódik személyes sorsuk oly bensőségesen egybe azzal, ami a világban történik. De levonhatjuk-e ebből azt a következtetést, hogy az általuk kifejtett hatás egybeesik azzal, amit korábban kiérdemeltek, vagy adósságként magukra vettek?

Nézzük Luther esetét: mindazt, amit ő megélt és elviselt, nem írhatják egyedül a karma számlájára, tisztában kell lenniük azzal, hogy aminek az emberi fejlődés adott időpontjában be kell következnie, az meghatározott individuumok odaállításával történik. Ezeket az egyéneket le kell irányítani a szellemvilágból tekintet nélkül arra, hogy saját magukért elég messze jutottak-e ahhoz, hogy leirányítsák őket, mert az ő leirányításuk az emberiség fejlődése céljából történik. Az is elő-

fordulhat, hogy egy karmikus utat korábban meg kell szakítani vagy esetleg meg kell hosszabbítani, hogy a szóban forgó személy egy adott, meghatározott időpontban álljon ott az életben. Ilyen esetben olyan sorsot osztanak ki bizonyos egyénekre, melynek nem kell a megelőző karmához kapcsolódnia. Ha azonban egyszer egy embert így odaállítottak, s ő tette, amit születése és halála között tehetett, akkor ezzel karmikus okokat hozott létre. Amilyen igaz tehát, hogy egy olyan embert, mint Luther, az emberiség érdekében állítanak az életbe, s ezek az emberek olyan sorsokat tudnak elvívni, melyeknek semmi közük korábbi karmájukhoz, oly igaz az, hogy amit ebben az életében tesz, annak köze lesz a későbbi karmákhoz. A karma olyan általános törvény, melyet mindenkinek meg kell élnie. Azonban nem szabad úgy felfognunk, hogy csak a korábbi megtestesüléseket nézzük, de előre is kell néznünk. Ebből a nézőpontból pedig az következik, hogy nagyon is előfordulhat, hogy előzetes inkarnációkat csak egy későbbi élet igazolhat, mégpedig olyan inkarnációkat, melyeknek egyáltalán nem a mi karmikus vonalunkon van a helyük.

Vegyük a következő megtörtént esetet: egy természeti katasztrófa során néhány lélek vesztét lelte. Mégse higgyük, hogy karmájuk volt, hogy mind közösen vesszenek el, mert ez így csak olcsó feltételezés. Egyáltalán nem szükséges, hogy a karma mindig korábbi hibákra vezessen vissza. Létezik tehát egy eset, melyet felkutattunk, ahol egy természeti katasztrófa által több ember együttesen a vesztét lelte. Ez később odavezetett, hogy ezek az emberek egy idő után összetartozónak érezték magukat, s a közös sors által elég erősnek mutatkoztak arra, hogy valamilyen közös kezdeményezést hozzanak létre a világban. Az a bizonyos katasztrófa előidézett egy olyan okot, hogy életüknek egy későbbi szakaszában alaposan leszoktak róla, hogy pusztán az anyagiakon csüngjenek, s így későbbi életükre vonatkozóan olyan érzületet hoztak magukkal, mely a spiritualitáshoz vezette őket.

Mi történt ebben az esetben? Ha visszatekintünk a korábbi életre, azt találjuk, hogy a földrengés által bekövetkezett közös halál, mint egy rendkívüli esemény állt elő, s közben, a földrengés pillanatában, ott állt lelkük előtt az anyagiak értéktelensége. Nos, öbennük ott alakult ki a spiritualitás, a szellemiek iránti érzület. Mindebből azt látjuk, miképp készítette fel ez az eset ezeket az egyéneket, akiknek valamilyen szellemi értéket kellett a világ számára magukkal hozniuk. Számunkra mindez a fejlődésben rejlő bölcsesség kifejeződése, nevezetesen egy olyan eseményen keresztül, melyet szellemtudományosan megvizsgáltunk, s amely valóban így zajlott le. Egyben arra is rámutattunk itt, hogy ez esetben egy először fellépő eseményt látunk, s hogy egy vagy több embernek valamilyen katasztrófa vagy baleset által bekövetkezett halálát nem szabad mindig egy korábbi hibára visszavezetni, épp ellenkezőleg! Egy ilyen esemény jelentheti egy előző ok megjelenését is, melynek kiegészítése majd egy következő életben valósul meg.

De előfordulhatnak más esetek is. Megtörténhet, hogy valakinek két, három egymásra következő inkarnációban korábban kell lezárnia életét. Ez azért történhet meg, mert az ilyen egyén arra van hivatva, hogy három inkarnáción keresztül valami olyasmit adjon az emberiségnek, ami egyedül akkor lehetséges, ha valaki a fizikai világban olyan erővel él, melyek egy felépülőben lévő testből származnak. Egészen más dolog, ha valaki egy olyan testben él, mely a harmincötödik évig fejlődött, vagy ha egy idősebb testben él. Mert az ember a harmincötödik évig úgy irányítja erejét a testiségbe, hogy ezt az erőt belülről bontakoztathatja ki. Utána azonban, a harmincötödik évtől olyan élet veszi kezdetét, ahol az ember már csak bensejében halad előre, a külső erőket viszont állandóan ostromolnia kell életerejével. Az élet két fele a belső szervezet szempontjából erősen különbözik egymástól. Tegyük fel, hogy az emberiség fejlődésének érdekében olyan emberekre is szükség volna, akik csak úgy tudnak fejlődni, ha nem kell ostromra indulniuk mindazzal szemben,

ami az élet második felében az ember ellen szegül. Nos, akkor előfordulhat, hogy egy-egy inkarnációt korábban megszakítanak. Ilyen esetek léteznek. Előadásaink során már korábban is rámutattunk egy olyan individuumra, aki egymás után mint nagy próféta, majd jelentős festő s azután mint nagy költő jelent meg, és mindannyiszor korai halállal végezte életét, mert amit ennek az egyénnek a három inkarnációban teljesítenie kellett, az egyedül általa volt lehetséges, hogy az inkarnációk megszakadtak, mielőtt még beleélt volna magát az élet második felébe. Ez esetben az individuális emberi karma és az általános emberiség-karma sajátos egymásbafonódását láthatják maguk előtt.

De még ennél is mélyebbre tudunk hatolni, és az emberiség általános karmájában olyan karmikus okokat tudunk kimutatni, melyek hatásukat későbbi korokban juttatják kifejezésre, ahol az egyes embernek megint csak úgy kell tekintenie magát, mint aki az emberiség karmájára van elhivatva. Ha az atlantiszi katasztrófa utáni fejlődést vesszük figyelembe, középen helyezkedik el a görög-latin kor, ezt megelőzi az egyiptomi-kaldeusi kor, és a középső szakaszra következik a miénk, az ötödik kultúrkorszak. A mi korunkat követi majd a hatodik, s azután egy hetedik kultúra. Más alkalommal is rámutattam már, hogy a különböző kultúrák egymásra következésében bizonyos körforgás van, de úgy, hogy a görög-latin kultúra különállóként áll egymagában, s a mi kultúránkban az egyiptomi-kaldeusi korszak ismétlődik meg. A jelenlegi ciklust illetően másutt is kiemelttem, hogyan élt korunkban Kepler, hogy ez az individuum korábban egy egyiptomi testben élt, aki az akkori egyiptomi papi bölcsek befolyása alatt figyelte meg az égboltozatot oly módon, hogy a csillagok titkai az ő számára mintegy felülről lepleződtek le. Később ezt hozta magából felszínre a Kepler-inkarnációban, melyet abba az időbe állítottak, ahol az ötödik kor bizonyos fokig a harmadikat ismételte meg.

De még tovább megyünk. A szellemtudományból kiindulva valóban állítható, hogy a legtöbb ember ma még igencsak vakon szemléli a világ fejlődését és az emberi életet is. Érdemes volna részletesen nyomon követni az ember életciklusokon át vezető útját, az ismétlődéseket és az analógiákat. Ha az emberiség fejlődésében egy adott időpontot, a Krisztus előtti 747. évet vesszük alapul, ez az időpont egyfajta hipomochlion, nullpont; ami ez előtt és ez után van, az határozottan fedi egymást. Visszamenve az egyiptomi fejlődés egy időpontjáig, meghatározott szertartási törvényeket és előírásokat találunk, melyek akkor mint az „istenek parancsai” jelentek meg. És valóban azok is voltak! Arra vonatkoztak, hogy az egyiptomiaknak napközben meghatározott módon kellett tisztálkodniuk, szertartási szokások és rituális előírások által szabályozott tisztálkodásokat kellett elvégezniük. Azt mondták az egyiptominak, hogy csak akkor élhet az istenek akaratának megfelelően, ha ezen és ezen a napon ennyiszor meg ennyiszor tisztálkodik. Ami az egyes tisztálkodási szokásokban kifejezésre jutott, isteni parancs volt. Ha pedig kutatásaink során későbbi korokhoz, a közbülső időkhöz érünk, s itt bizonyos fokig egy kevésbé tiszta korra találunk, korunkban pedig újrábukkanunk a higiénia szabályaira, melyeket most materialista okokból ismertetnek meg az emberiséggel, akkor mindebben az a példa fejeződik ki, hogyan ismétlődik meg korunkban az, ami az egyiptomi időszak későbbi szakaszában elenyészett. A korábbiak beteljesülése egészen különleges módon jelenik meg az összkarmában. Csak az összjelleget az, ami mindig más. Egyiptomi inkarnációjában Kepler tekintetét a csillagos égre irányította, s amit ez az individuum ott látott, az az egyiptomi asztrológia nagy spirituális igazságaiban jutott kifejezésre. Abban az újabb megtestesülésben, mely a materializmus felépítésének korára esett, ugyanez az individuum ezeket a törvényeket – a kornak megfelelően – a három materialista színezetű kepleri törvényben juttatta kifejezésre. A régi Egyiptomban a tisztálkodás törvényei „istentől kinyilatkoztatott” törvények voltak. Az emberiség iránti kötelességét egy egyiptomi csak általa tudta teljesíthetőnek, hogy minden alkalom-

mal a leghihetlenebb módon gondoskodott önmaga tisztán tartásáról. Ma ez újra előkerül, csak-hogy teljesen a materialista gondolkozás hatására. A mai ember, amikor ilyesféle előírásokat betart, nem arra gondol, hogy az isteneket, hanem csak arra, hogy önmagát szolgálja. S mégis, mindebben egy réges-régi dolog jelentkezik újra.

Így teljesedik be a világon minden, mégpedig bizonyos értelemben teljesen ciklikusan. Ezek után már érzékelti tudják, hogy azok a dolgok, melyeket legutóbb egy ellentmondásban összegeztünk, nem olyan egyszerűek, mint ahogy azt általában hajlamosak vagyunk feltételezni. Ha egy bizonyos korban az emberekben nem volt meg az arra való képesség, hogy intézkedéseket hozzanak a járványok ellen, akkor ezt az magyarázza, hogy olyan idők voltak ezek, amikor az ember mindezt azért nem tehetette, mert a bölcsességgel teli általános érvényű világterv szerint e korokban a járványoknak kellett hatniuk, hogy általuk az emberi lélek alkalmat találjon arra, hogy mindazt kiegyenlíthesse, ami az ahrimáni és egyes luciferi befolyások hatására keletkezett. És ha ma más feltételek állnak fenn, azok éppúgy bizonyos nagy karmikus törvényeknek vannak alárendelve. Mindezekből az is látni való, hogy ezeket a kérdéseket nem szabad felszínesen kezelni. Hogyan egyeztetetők tehát össze a következők: azt mondtuk, amikor az ember egy fertőzés vagy egy járvány magára vételeének alkalmát keresi, az egy korábbi karmikus oknak a szükségszerű ellenhatása. Szabad-e ez ellen higiénikus és más rendszabályokkal fellépni?

Mélyreható kérdés ez, eldöntéséhez előbb össze kell gyűjtenünk a megfelelő anyagot. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ahol – egyidejűleg vagy hosszabb időn keresztül közösen hatnak a luciferi és az ahrimáni princípiumok, vagy ahol ezek egymás ellen hatnak, az emberi életben bizonyos bonyodalmak lépnek fel. Ezek a bonyodalmak pedig úgy hatnak, hogy a legkülönbözőbb esetekben és a legkülönbözőbb módokon kerülnek szembe velünk, úgy, hogy nincs két eset, amelyet egyformának lehetne tekinteni. Az emberi élet tanulmányozása során pedig a következőképpen tudunk eligazodni rajtuk: ha az egyes esetekben felkutatjuk Lucifer és Ahrimán együttes befolyását, mindenütt találunk egy olyan szálát, melyen át eljuthatunk a kettő összekapcsolódásához. E tekintetben azonban élesen meg kell különböztetnünk a belső és a külső embert. Már ma éles különbséget kell tennünk a között, ami az értelmi lélekben él, és ami annak hatásaként az étertestben jelentkezik. Azt a folyamatot kell megfigyelnünk, melyben megtörténik a karma valóra válása, s egyúttal tisztában kell lennünk azzal, hogy az ember számára – éppen a megfelelő karmikus befolyásokon keresztül – lehetséges, hogy úgy hasson az emberi bensőre, hogy ezáltal a jövőre vonatkozóan egy másik karmikus kiegyenlítődést készítsen elő. Ezáltal előfordulhat, hogy a következő történik: előfordulhat, hogy egy embernek az egyik korábbi életében olyan érzéseken és érzelmeken kellett keresztülmennie, melyek őt közvetlen hozzátartozói iránt szeretetlenségre kényszerítették. Képzeljük el, hogy valami olyasmin ment keresztül, aminek során egy karmikus hatás következtében szeretet-hiányt szívott magába. Nagyon könnyen előfordulhat, hogy egy lefelé vezető vonalon a rosszat termeljük ki magunkban, tehát előbb egy lefelé vezető pályán megyünk, hogy ezáltal fejlődjön majd ki az az ellentétes feszültségi erő, mely majd a későbbi felfelé haladás érdekét szolgálja. Tegyük fel tehát, hogy egy ember bizonyos befolyások iránti odaadása következtében egyfajta szeretetlenségre hajlik. E szeretetlenség egy későbbi életben mint egy karmikus hatás jelentkezik, s bizonyos belső erőket alakít ki a szervezetben. Kétféle dolgot tehetünk itt tudatosan vagy tudatosság nélkül; mert a mi kultúránk nem jutott még odáig, hogy tudatosan tegye ezt. Megelőző gondoskodással egy ilyen embernél elérhetjük, hogy szervezetének azon tulajdonságait, melyek a szeretetlenségből erednek, kiűzzük belőle. Van itt valami, amit megtehetünk, ami a külső szervezetben lévő szeretetlenségben megnyilvánuló hatás ellenszere. Ez által a valami által azonban nem szűnik meg örökre minden

szeretethiány, csak a szeretetlenség külső szervét távolítjuk el. Mert ha csak ennyit teszünk, csak félmunkát végeztünk, esetleg még annyit sem. Lehet, hogy fizikailag, kívülről segítettünk az emberen, lelkiében azonban nem segítettünk. Ha külső testiségéből elvettük a szeretetlenség szervét, akkor a szeretetlenséget most nem tudja kiélni, de belső szervezetében kénytelen azt megőrizni egy későbbi inkarnáció idejére.

Tegyük fel, hogy a többi ember iránt érzett szeretetlenség miatt egy egész embercsoport vonzalmat érez egyes fertőző anyagok felvételére, arra, hogy járvány áldozatául essen. Tétélezzük fel továbbá, hogy mi tudnánk valamit tenni e járvány ellen. Ebben az esetben a külső testet megkímélnénk attól, hogy kifejezésre juttassa a szeretetlenséget, az erre való belső hajlamot azonban nem tudnánk megszüntetni ezáltal. Ha azonban a szeretetlenség külső szervét félreállítjuk, akkor vállalni kell annak a kötelezettségét is, hogy úgy hassunk a lélekre, hogy a szeretetlenségre való hajlamát is megszüntessük. A szeretetlenség szerve külső érzéki értelemben – teljesen megsemmisül a himlőoltással. A himlő esetében például a következők mutatkoznak a szellemtudományos kutatás eredményeként: egy bizonyos kultúrperiódusban, amikor általában véve egy magasabb fokú önzés és szeretetlenségre való hajlam lépett fel, felütötte fejét a himlő. A himlő a külső szervezetben is megmutatkozott, ez így igaz. A szellemtudományban feltétlenül az igazat kell mondani.

Közismert, hogy korunkban bukkant fel a himlő elleni védőoltás. Van azonban még valami, amit szintén értenünk kellene, azt nevezetesen, hogy korunk legjobb szellemeinél egyfajta ellenérzést találtunk a védőoltással szemben. Ez pedig valami belsővel függ össze, egy belső dolog külső jele. És most elmondhatjuk: ha az egyik oldalon elpusztítjuk a beteg szervet, ennek megfelelően kötelességünk lenne, hogy megfelelő neveléssel egy ilyen ember materialista jellemét is átalakítsuk. Ennek kellene a szükséges ellenpárnak lennie. Különben csak félmunkát végzünk, melynek ellenpárját egy későbbi inkarnációban valamilyen módon az embernek magának kell megteremtenie, ha himlőméreg van benne, ha tehát egy olyan tulajdonságot alakított ki magában, melynek következtében valaki kifejezetten hajlik a himlős megbetegedésre. Ha egy ember himlőre való fogékonyságot idézett elő magában, akkor a karmikus működésnek csupán a külső oldala kapott hangsúlyt. Ha azonban az egyik oldalon higiéniaát gyakorlunk, a másik oldalon kötelességünknek kell éreznünk, hogy az embereknek, akiknek szervezetébe alakító módon beavatkozunk, lelkileg is adjunk valamit. Senkinek sem árt a védőoltás, ha az oltás után, élete későbbi szakaszában spirituális, szellemi nevelést kap. De ha csak az egyik oldalt célozzuk meg, erős süllyedésre kényszerítjük a mérleg nyelvét, mert a másik oldalt semmire sem értékeljük. Alapjában véve ezt érzi az ember azokban a körökben, ahol azt mondják: ott, ahol a higiénia rendszabályai túlságosan messze mennek, csak gyenge természetű egyéneket tenyésztenek ki. Ez így igazságtalanság ugyan, mégis a leglényegesebb, hogy lásuk, nem lehet egy feladatot egy másik nélkül elvállalni.

Az emberiség fejlődésének fontos törvényéhez értünk itt, amely szerint egy külső és egy belső dolognak mindig egyensúlyban kell lennie, hogy nem szabad csak az egyikre tekintettel lenni, s a másikat sem szabad figyelmen kívül hagyni! Nagy és mély összefüggés tárul itt elénk, s még el sem jutottunk ahhoz a kérdéshez, hogyan viszonyul egymáshoz a higiénia és a karma. Meg fogják látni, hogy ennek a kérdésnek a megválaszolása még mélyebbre, még tovább visz bennünket a karma megértésében. S látni fogjuk majd azt is, hogy az ember születése és halála között is karmikus összefüggések vannak, továbbá azt, miképpen játszanak bele mások az ember életébe, s hogyan áll összhangban a karma és az ember szabad akarata.

KILENCEDIK ELŐADÁS

A férfi- és női élmények karmikus hatásai

Ahogy többször is említettem már, itt csak arra lesz lehetőségünk, hogy a nagy karmikus törvényszerűségeket pár vázlatos vonallal jelezzük, hogy ily módon néhány támponthoz jussunk ezen a felmérhetetlenül nagy területen. Ha mindazt átgondolják, amiről az utolsó napokban beszéltünk, már nem fogják annyira különösnek találni, hogy az ember bizonyos tudati rétegek határozott ösztönzésére az önmaga által megtestesített karmikus okokat követő kiegyenlítő hatásokat a külvilágban is megkeresi. Az ember egyenesen odasodródik például egy olyan környezetbe, ahol valamilyen fertőzést kaphat, hogy a fertőzés kiegyenlítő hatásában a saját maga által megtestesített karmikus okokat felkeresse. Az ember ahhoz is odaűzetik, amit életbalesetnek hívnak, azért, hogy egy ilyen baleset rátörése révén a kiegyenlítést keresse.

De miképpen alakul a karmikus folyamat, ha valamilyen intézkedés révén olyan helyzetbe kerülünk, hogy az embereket megakadályozzuk e kiegyenlítést célzó keresésükben?

Tegyük fel, hogy bizonyos higiénikus intézkedésekkel olyan hatás váltunk ki, hogy bizonyos okok, bizonyos dolgok, melyekre az embernek karmikus kötődései által hajlamosnak kell lennie, teljességgel hiányoznak. Gondoljuk el, hogy egy bizonyos területen higiénikus intézkedések semmi esetre sem hozhatók meg az ember kénye-kedve szerint. Láttuk például, hogy egy adott korszakon belül a tisztasági törvényekre való hajlandóság abból ered, hogy ez az időközben már letűnt hajlam fordított ismétlődéssel ismét felbukkan a fejlődés során. Ebből is látható, hogy ha az ember egy adott időpontban ilyen vagy olyan intézkedést hoz, az valójában az emberiség karma nagy törvényein múlik. De az is könnyen érthető, hogy régen az ember nem hozhatott ilyen intézkedéseket, mert azokban az időkben az emberiségnek szüksége volt a járványokra, amiket most higiénikus intézkedésekkel kell kiirtani a világból. Az élet nagy berendezkedéseit illetően az emberiség fejlődése valóban meghatározott törvények alá tartozik, és mielőtt valami az emberiség egész fejlődésére nézve jelentős és hasznos lehet, fel sem merül a lehetőség, hogy ilyen intézkedések születhessenek, mert az ilyen intézkedések nem a teljes tudatos, józan és értelmes életből származnak, melyet az ember a születés és halál között tehet magáévá, hanem az emberiség közszelleméből. Elég csak egyszer szemügyre vennünk, hogy egy-egy felfedezés vagy találmány is akkor bukkan fel legelőször, amikor az emberiség arra ténylegesen megérett. Az emberiség földi fejlődéstörténetének rövid áttekintése olykor jó néhány érdekességet nyújthat.

Gondolják csak meg, hogy elődeink – azaz saját lelkeink! – a régi atlantiszi kontinensen egészen más alakú testekben éltek, mint a maiak, és hogy akkor ez az atlantiszi kontinens elsüllyedt, és azok a berendezések, amelyekkel ma találkozunk, mai kontinensünk területén alakultak ki először. A Föld egyik féltekéjén felbukkanó lakosok csak egy későbbi időpontban lettek a másik féltekén élőkhöz vezetve. Nem is olyan távoli az a múlt, Európa népei viszonylag rövid ideje érhatték el újra azokat a területeket, melyek az atlantiszi kontinens másik oldalán leváltak. Ezekben a jelenségekben valóban nagy törvények uralkodnak. És hogy ezt vagy azt felfedezik, vagy olyan intézkedéseket hoznak, melyek ilyen vagy olyan irányban lehetővé teszik a karmába való beavatkozást, az nem az emberek véleményétől vagy tetszésétől függ, hanem akkor következik be, amikor be kell következnie. Ettől függetlenül azonban, ha bizonyos okokat félreállítunk, melyek egyébként meglettek volna, és amelyeket bizonyos embereknek karmikus bonyodalmaik miatt fel kellett volna keresniük,

akkor ezen a módon jótékonyan befolyásolhatjuk az emberek karmáját. Ez a befolyás azonban nem jelenti azt, hogy a karmát eltöröltük, csak azt, hogy más irányba tereltük.

Képzeljük el azt az esetet, hogy bizonyos létszámú embercsoport karmikus bonyodalmai által arra érezne kényszert, hogy egy adott befolyást, amely karmikus jóvátétel vagy kiegyenlítés volna, felkeressen. Higiénikus intézkedésekkel azonban ezeket a befolyásokat vagy viszonyokat ideiglenesen megszüntették úgy, hogy az emberek nem tudják felkeresni őket. Emiatt azonban az emberek még nem válnak szabadokká attól, ami bennük mint karmikus hatás, kihívásként él, hanem arra kényszerülnek, hogy más hatásokat keressenek maguknak. Karmájától az ember nem menekül. Az ilyen intézkedések által az ember nem mentesül attól, amit különben felkeresett volna.

Ebből az látható, hogy egy karmikus kiegyenlítésnél, ha az egyik oldalon lehetőségünk volna megszüntetni a karmát, a kiegyenlítésnek egy másik irányban is mindenképpen jelentkeznie kell. Ha bizonyos befolyásokat eltávolítunk, ezáltal csak újabb szükségszerűségeket támasztunk más alkalmak és más befolyások felkeresésére. Tegyük fel, hogy számos járvány és csoportos betegség oka egyszerűen arra vezethető vissza, hogy az emberek, akik ezeket az okokat felkeresik, el akarják távolítani, amit karmikusan magukra vontak, mint például a himlőjárvány szerveiben meglévő szeretetlenséget. Ha képesek volnánk is e szervek eltávolítására, a szeretetlenség oka azért még megmaradna, s így a szóban forgó lelkek vagy még ebben, vagy egy másik inkarnációban kénytelenek volnának más módon keresni a megfelelő kiegyenlítést. De még jobban megértjük, hogy mi is történik ezekben az esetekben, ha rámutatunk a következőkre, amivel biztosan számolnunk kell.

Ma valóban egész sereg külső befolyást és okot távolítanak el, melyeket különben, bizonyos olyan karmikus dolgok kiegyenlítése érdekében, amit az emberiség korábbi korokban vett magára, az emberek felkeresnének. De így csak annak a lehetőségét távolítjuk el, hogy az ember a külső befolyásoknak behódoljon. Így a külső életet kellemesebbé, esetleg egészségesebbé tesszük. Ezáltal viszont csupán annyit érünk el, hogy mindazt, amit az ember a betegséghez való megfelelő viszonyon keresztül, mint karmikus kiegyenlítést, felkeresett volna, azt most egy másik úton kell megkeresnie. Azok a lelkek tehát, melyek ma egészségük vonatkozásában megmenekülnek, arra ítéltetnek, hogy más módon keressék a karmikus kiegyenlítést. Azáltal, hogy ezeknek az embereknek az egészséges étellel nagyobb fizikai kényelmet nyújtanak, tehát megkönnyítik számukra a fizikai életet, a lélek ellentétes irányú befolyásnak van kitéve, s ezáltal fokozatosan bizonyos ürességet, egyfajta elégedetlenséget érez, hiányérzete lesz. És ha e folyamat következtében a külső élet egyre kellemesebbé, egyre egészségesebbé válna, ahogy az a tiszta materialista életen belüli elképzelések szerint lehetséges volna, akkor ezek a lelkek egyre kevesebb serkentést éreznének arra, hogy továbbfejlődjenek. A fizikai kényelemmel párhuzamosan a lélek bizonyos értelemben elsivárosodik.

Aki alaposabban figyeli az életet, az már ma észleli ezt. Aligha van még egy kor, melyben annyi ember élt volna oly kellemes körülmények között, mint ma. Ezek az emberek azután szenzációtól szenzációig sietnek: majd amikor ebből elégük van, városról városra utaznak, hogy valamit láthassanak, vagy ha ugyanabban a városban kell maradniuk, minden este valamilyen szórakozást hajhásznak. De a lélek ettől még sivár marad, és végül maga sem tudja, merre, mit keressen, hogy a világban valami tartalomra leljen. A tisztán külsőleges, fizikailag kellemes körülmények között folytatott élet ugyanis azt a hajlamot szüli, hogy csak a fizikai körülményekről gondolkozzon az ember. És ha ez a hajlam, a csak a fizikai dolgokkal való törődés nem volna már régóta határozott tény, akkor a teoretikus materializmus iránti hajlam sem lett volna olyan erős, mint amilyenek korunkban tapasztaljuk. Így, miközben a külsőséges életet egészségesebbé teszik, a lelkek szenvednek.

Ilyen téren legkevesebb panaszkodnivalója a szellemtudósoknak van, mert a szellemtudomány lehetővé teszi a dolgok megértését, s ezzel együtt annak belátását, hogy hol van a kiegyenlítődés. A lelkek csak bizonyos pontig maradnak üresen; utána, mintegy saját rugalmasságuknál fogva a másik oldalra igyekeznek. Akkor pedig olyan tartalmat keresnek, mely rokon saját lelkük mélységeivel, és belátják, milyen nagy szükségük van egy szellemtudományos világnézetre.

Látjuk tehát, hogy ami a materialista életfelfogásból ered, megkönnyíti ugyan a külső életet, a belső élet számára azonban nehézségeket támaszt, s ezek odavezetnek, hogy lelki szenvedéseink keresztül az ember egy spirituális világnézet tartalmát keresi. A spirituális világnézet, ahogy ma szellemtudományként jelentkezik, segítségére van a lelkeknek, melyek a külsőséges élet előidézte elszívárosodásban, bármily kellemesen legyen berendezve, nem tudják megtalálni az elégedettséget. A lelkek addig fogják minduntalan valami új felvételét keresni, míg a másik oldalon a rugalmasság oly erősen hat, hogy egyesülnek azzal, amit spirituális életnek hívhatunk. Ez tehát az összefüggés a higiénia és a szellemtudományos világnézet jövője között.

Kicsiben mindez ma észlelhető. Már ma vannak olyan lelkek, melyek a többi külsőséghez folyton újabbakat tesznek hozzá: például a szellemtudományos világnézet iránti érdeklődésüket; olyanok, akik a szellemtudományos világnézetet is mint egy új szenzációt fogadják. Olyasmi ez, ami az emberiség fejlődésének minden áramlatában megmutatkozik, jelesül, hogy az, ami mély belső jelentőséggel bír, az divatként, újdonságként is hat. A valóban szellemtudományra előkészített lelkek azonban azok, akik a külső szenzációktól vagy kielégítetlennek érzik magukat, vagy belátják, hogy a külső tudomány minden magyarázatával együtt sem tudja megmagyarázni a tényeket. Ezek azok a lelkek, akik összkarmájuk által úgy vannak előkészítve, hogy lelki életük legbenső tagjaival tudnak a szellemtudományokhoz kapcsolódni. A szellemtudomány az emberiség összkarmájába tartozik, és mint ilyen fog belekapcsolódni.

Az ember karmáját tehát el lehet terelni egyik vagy másik irányba, visszahatását azonban nem lehet kiküszöbölni. Amit az ember korábbi életeinek leforgása alatt saját magának előkészített, az valami módon mind visszajut hozzá.

Hogy a világot átható karma működésének mennyi értelme van, azt legjobban egy olyan vizsgálódásból tanulhatják meg, hol a karma, mondhatni, még morális mellékíz nélkül hat, ahol magában a nagyvilágban hat, anélkül, hogy köze volna ahhoz, amit az ember mint a lelkéből eredő morális impulzusokat fejleszt ki, ami később erkölcsös vagy erkölcstelen cselekedetekhez vezet. Idézzük most fel a karmának egy olyan területét, ahol az erkölcsiség még nem játszik szerepet, hanem valami semleges dolog jelentkezik karmikus láncolatként.

Tételezzük fel, hogy egy nő egy bizonyos inkarnációban él. Önök bizonyára nem fogják kétségbe vonni, hogy ennek a nőnek, egyszerűen azért, mert nő, más élményekkel kell rendelkeznie, mint egy férfinak, és hogy ezek az élmények nem pusztán belső lelki folyamatokkal állnak összefüggésben, hanem a legnagyobb mértékben külső történésekkel is, olyan élethelyzetekkel, melyben egy nő pusztán női mivolta által kerül, s melyek azután ismét visszahatnak az egész lelkialkatra, lelki hangoltságra. Ezért azt mondhatjuk, hogy egy nő olyan cselekedeteket is megél, melyek a legintimebb kapcsolatban állnak a női léttel. A férfi és nő közötti kiegyenlítődés elsősorban a szellemi együttélés területén jön létre. Minél mélyebbre ereszkedünk tehát az embernek a pusztán lelki, majd a külső létébe, a férfi és a nő közötti különbség annál nagyobb lesz. Azt mondhatnánk, hogy a nő a lélek bizonyos tulajdonságait tekintve is különbözik a férfitól, hogy a nő hajlamosabb a lélek olyan tulajdonságaira, melyek olyan impulzusokhoz vezetnek, melyeket emocionális, érzelmi impulzusoknak kell neveznünk. A nő hajlamosabb a lelki élmények átélésére, mint a férfi. A férfi életében

viszont az intellektualizmus és a materializmus – tehát ami a férfitól ered – otthonos inkább, ez pedig erősen befolyásolja a lelket. Pszichikai és érzelmi momentumok a nőnél, intellektuális és materialista momentumok a férfinál – természeténél fogva így van meghatározva a férfi és a nő. Emellett a férfi is rendelkezik a lelki élet bizonyos árnyalataival, azáltal, hogy férfi.

Előzőleg már ábrázoltuk azt a törvényszerűséget, hogy mindaz, amit a halál és egy újabb születés között, mint a lélek tulajdonságait élünk meg, belepréseli magát következő testi szervezetünkbe. Ami így pszichikailag erősebb, ami érzelmileg erősebb és a születés és a halál között inkább a lélek belsejébe húzódik, nagyobb hajlamot mutat arra, hogy mélyebben hatoljon a szervezetbe, hogy sokkal mélyebben beléivódjon. Azáltal pedig, hogy a nő olyan benyomásokat szív magába, melyek a pszichizmussal, az emocionalitással állnak összefüggésben, az élettapasztalatokat is mélyebb lelki rétegekben raktározza el. Lehet, hogy a férfi tapasztalatai gazdagabbak, tudományosabbak, lelki életében azonban nem hatolnak olyan mélyre, mint a nő esetében. A nőnél az egész tapasztalati világ mélyen a lelkébe ivódik. Ezáltal pedig az élmények erősebb tendenciát mutatnak a szervezetbe való beavatkozásra, arra, hogy a jövőben erősebben ráfonódjanak a szervezetre. Így a női élet azt a tendenciát mutatja, hogy az egyik inkarnáción belüli élményein keresztül mélyen beavatkozzon a szervezetbe, s ezáltal a következő inkarnációban maga alakítsa a szervezetet. A mély beavatkozás, a szervezet mély átdolgozása viszont annyit jelent, hogy egy férfiszervezet jön létre. Egy férfiszervezet azáltal jön létre, hogy a lélek erői mélyebben akarnak nyomulni az anyagba. Ebből azt láthatják, hogy egy inkarnáció női élményeiből az a hatás származik, amely a következő inkarnációban egy férfiszervezetet hoz létre. Itt tehát az okkultizmus természetét illetően olyan összefüggés áll Önök előtt, ami túl van a moralitáson. Ezért mondják az okkultizmusban: a férfi a nő karmája. – Tény, hogy a férfiszervezet egy későbbi inkarnációban egy előzetes női inkarnáció tapasztalatainak és élményeinek az eredménye. Vállalva azt a veszélyt, hogy az egybegyűltek némelyikében esetleg ellenszenves gondolatokat ébresztenek – hisz mindegyre előfordul, hogy a jelen férfiai csak egy áldatlan respektet éreznek a női inkarnáció gondolatára –, mint tényekre, ezekre a dolgokra mégis kénytelen vagyok objektívan rávilágítani.

Hogyan állnak a dolgok a férfiélményekkel? A férfiélményekkel az a helyzet, hogy a legjobban akkor értjük meg őket, ha mindjárt abból indulunk ki, amit épp most tárgyaltunk. A férfiszervezet esetében a belső ember alaposabban beleéli magát az anyagiba, erősebben ragadja meg azt, mint a nő. A nő többet visszatart a szellemiből a testetlenben, nem éli oly mélyen bele magát az anyagba. Testiségét puhábban kapja, nem válik el annyira a szellemeiktől. A női természetet az jellemzi, hogy többet megtart a szabad szellemiségből, s ezért kevésbé dolgozza bele magát az anyagba, és mindenekelőtt az agyat kapja puhábban. Ezért nem lehet csodálkozni azon, hogy a nők az újra, különösen szellemi területen, igen erős hajlamot mutatnak, lévén, hogy szabadabban megtartották a szellemieket, náluk tehát kevesebb ellenállás adódik. Nem véletlen, hanem egy mélyebben rejlő törvényszerűségnek a megfelelője az a tény, hogy egy mozgalomban, mely természeténél fogva spirituális, nagyobb létszámban fordulnak elő a nők, mint a férfiak. És aki férfi, tudja, milyen nehéz műszer, nem is ritkán, a férfagy. Óriási akadályokat tud gördíteni, ha hajlékonyabb gondolatmenetre akarják használni. Vonakodik. Hogy merevségétől megszabadulhasson, ahhoz előbb a legkülönbözőbb eszközökkel képezni kell. Mindez a férfitapasztalatok egyik sajátos élménye lehet.

A férfitermészet tehát kondenzáltabb, sűrűbb szövésű; erősebb préselésnek volt kitéve, merevebbé, keményebbé vált azáltal, ami a férfiban a belső ember; egyszóval anyagibb. Mindenekelőtt az agy merevebb, ami inkább az intellektualitás szerszáma, s kevésbé a pszichikai oldalé. Mert az intellektualitás az a valami, ami sokkal inkább a fizikai területre vonatkozik. Az, ami a férfi intel-

lektualizmusának tulajdonítható, az a férfi merevebb, kötöttebb agyából következik. Bizonyos fokig az agy „befagyottságáról” beszélhetünk. Előbb fel kell olvadnia, hogy finomabb gondolatmenetekhez tudjon kapcsolódni. Ezáltal azonban a férfi inkább hajlik a külsőségek megragadására és arra, hogy kevesebbet vegyen fel azokból az élményekből, melyek a lelki élet mélységeivel állnak kapcsolatban. S amit a férfi magába vesz, az sem hatol igazán mélyre. Külső bizonyítékul szolgál erre, hogy mennyire kevésbé hatol mélyre külső tudomány, mily kevésbé ragadja meg a bensőt – s hogy bármily tág hatókört tulajdonítanak is neki, mégis igen hiányosan állítja egymás mellé a tényeket. Aki saját önnevelésével kénytelen a gondolkozáson belül a tényeket egymáshoz kapcsolni, az olykor valósággal rosszul lesz attól, amit a külső tudomány nem átall úgy feltüntetni, mint egymáshoz tartozó dolgokat. Szemmel látható, hogy a dolgok mily kevésbé hatolnak mélyre.

Egy példa arra, hogy a mai tudomány dolgai olykor mennyire felszínesek: képzeljék el, hogy egy ifjú valamelyik egyetemen ül, ahol egy szenvedélyes darwinista tart előadást. Az előadótól, aki a kiválasztódás elméletének képviselője, a diák ilyesféle dolgokat hallhat: mitől van például, hogy a kakas tollzatában oly szép kékes csillogó színek vannak? Nos, ez egy nemi kiválasztódásra vezethető vissza, mivel az állat a tollával vonzza a tyúkokat maga köré, hogy azok azután azt a kakast válasszák, amelyiknek a tollai kékesen csillognak. Így a többi kakas lemarad, s ennek következtében egy különleges fajta választódik ki. Ez a magasabb fejlődés, ez a „nemi kiválasztódás”. A diák pedig örül, hogy tudja, hogyan jön létre egy felfelé haladó fejlődési folyamat. Ezután átmegy egy másik egyetemre, ahol mondjuk az érzékek fiziológiájának területével foglalkoznak. Itt pedig előfordulhat, hogy ugyanaz a diák, ezen a másik egyetemen a következőket hallja: kísérleteket végeztek, melyek kimutatták, hogy a spektrum különböző színei mennyire különbözően hatnak a különböző lényekre. Bizonyítható például, hogy a tyúkok azt, ami a spektrum összes színei közül a kékhez és a lilához tartozik, nem érzékelik, hanem csak azokat a színeket, melyek a zöldtől a narancsig, a vörösig és a vörösön túlig terjednek.

Mármost a diák, ha e két tényt, melyekről ma tényleg hallhatnak, együtt akarja elgondolni, akkor kénytelen felszínesen venni a dolgokat. Az egész kiválasztódási elmélet arra épül, hogy a tyúkok olyasvalamit látnak a kakas színes tollzatában, ami különleges örömet jelent számukra, amit azonban valójában egyáltalán nem látnak, mert a tyúkok számára a tollak hollófeketének tűnnek.

Ez csak egy példa, de a dolgok úgy állnak, hogy aki valóban tudományosan akar kutatni, az lépten-nyomon ilyen dolgokkal találja magát szembe. Ebből is láthatják, hogy az intellektualitás nem szánt túl mélyre az életben, hanem megáll a felszínnél. Szándékosan választottam egy kirívó példát.

Az ember nem egykönnyen hiszi el, hogy az intellektualitás olyasvalami, ami leginkább a külszínen játszódik, s nem éri el a lelki élet mélyét, vagyis csak igen kevésbé ragadja meg az emberi bensőt. A materialista érzület pedig végképp nem hatol be a lélek életébe. Ebből viszont az következik, hogy az ember egy olyan inkarnációban, melyben kevésbé hatol a lélekbe, a születés és a halál között azt a tendenciát veszi fel, hogy a következő inkarnációban kevésbé hatol be a szervezetbe. Az ehhez szükséges erőt kevésbé itta magába, ami így a testiséget kevésbé impregnálja. Ebből pedig az a hajlam származik, hogy a következő inkarnációban egy női testet épít fel az ember. Ismét helyénvaló tehát, amit az okkultizmusban mondanak: a nő a férfi karmája!

Ezen az erkölcsileg semleges területen is látjuk, hogy amit az ember az egyik inkarnációban előkészít, az a következő inkarnációban a testiséget fogja megszervezni. És mert ezek a dolgok nem csak belső életünkbe, hanem külső élményeinkbe és cselekedeteinkbe is mélyen behatolnak, azt kell mondanunk: aszerint, hogy egy embernek férfi- vagy női élményei vannak-e az egyik inkarnáció-

ban, a következő inkarnációban külső cselekedetei is az egyik, illetve a másik módon alakulnak, mivel az ember a női élmények által arra hajlik, hogy férfiszervezetet építsen fel, és megfordítva, a férfiélmények által női szervezetet. Csak ritka esetekben ismétlődik meg ugyanaz a nemű inkarnáció; legfeljebb hétszer. A szabály az, hogy minden férfiszervezet arra törekszik a következő inkarnációban, hogy asszonyivá legyen és megfordítva. Haszontalan itt minden ellenérvzés, mert nem az a mérvadó, amit az ember a fizikai világban szeretne, hanem azok a hajlamok, melyek a halál és a születés között jutnak kifejezésre, melyeket józanabb okok határoznak meg annál, mintha egy férfiinkarnációban valaki például iszonyodik attól, hogy a következő inkarnációban mint nő inkarnálódjon. Ebből is látható, hogy a későbbi életet a korábbi élet határozza meg karmikusan, s láthatjuk azt is, hogy a későbbi élet *cselekedetei* is meghatározottak lehetnek.

Fontos azonban, hogy még egy karmikus összefüggést megismerjünk, melyre a következő napok fontos vizsgálódásai során még szükségünk lesz.

Ehhez azonban még egyszer vissza kell pillantanunk az emberi fejlődés igen távoli időpontjára, arra az időre, amikor a Földön kezdetét vette az emberi inkarnáció. Ez az ősi lemuri időkben történt. Alapjában véve arról van szó, hogy az emberre ebben az időben hatott először rendkívül átható erővel a luciferi befolyás, ami később kihívta az ahrimáni befolyást. Próbáljuk magunk elé képzelni, hogyan hatott a luciferi befolyás külsőleg, az emberi életre. – Azáltal, hogy az ember olyan helyzetbe került, hogy ezekben a nagyon régi időkben magába engedte a luciferi befolyást, tehát, hogy asztráltestét átítatta a luciferi befolyással, az emberi asztráltest hajlamossá vált arra, hogy még mélyebbre, sokkal mélyebbre hatolhasson az emberi szervezetbe, a fizikai test anyagába, s főként, hogy egészen másképpen szálljon le a szervezetbe, mint a luciferi befolyás nélkül tette volna. Az ember a luciferi befolyás által anyagibb lett. Ha a luciferi befolyás nem hatott volna az emberre, akkor az emberben az anyagi világba való leszállásra való hajlam sem fejlődött volna ki. Az ember mint olyan, a lét magasabb régióiban maradt volna. Az asztráltest tehát a külső és a belső embert is sokkal erősebben áthatotta, mint a luciferi befolyás nélkül tette volna. Ez az átfogó behatolás a közvetlen indítéka annak, hogy az ember a külső test anyagával való erősebb kötöttség által elvesztette a visszatekintést azokra az eseményekre, melyek az ember megtestesülését megelőzték. Az ember mostantól kezdve a születésnek olyan módozatán keresztül lépett a létbe, mellyel mélyen hozzákötötte magát az anyagi világhoz, miáltal fokozatosan kialudt a korábbi élményekre való visszapiantási képessége. Máskülönben megőrizte volna a visszaemlékezést mindarra, amit születése előtt a szellemiekben megélt:

A luciferi befolyás által a születés olyan aktussá lett, mely által az ember a külső és belső ember között olyan intenzív kapcsolatot teremt, hogy az, amit születése előtt a szellemvilágban megélt, kitörlődik. A luciferi befolyás elrabolta az embertől a megelőző szellemi emlékek élményét. A külső testiséggel való kapcsolat teszi, hogy az ember nem tud visszatekinteni a korábbiakra. Így viszont arra van utalva, hogy tapasztalatait és élményeit mindig csak a külvilágból merítse.

Teljesen hamis úton járnánk azonban, ha azt hinnénk, hogy az emberre csak a durva, külső anyagok hatnak, amiket magába vesz. Az emberre nemcsak a táplálék és a tápláló erők hatnak, de a többi megélt tapasztalat is, melyek érzékein keresztül hatolnak belé. Az anyaggal való durvább kapcsolat révén azonban a táplálék is másképp hat. Képzeljük el, ha nem lett volna a luciferi befolyás, akkor az élelmiszerektől kezdve az érzéki benyomásokig minden sokkal finomabban hatott volna az emberre. Az ember mindent, amit a külvilággal való kölcsönhatásként él meg, áthatna azzal, amit a halál és az újjászületés között él meg. Azáltal, hogy az ember sűrűbbé, tömörebbé tette az anyagiságot, hajlamossá vált arra, hogy sokkal tömörebb anyagokat is magába tudjon fogadni.

Úgy hat tehát a luciferi befolyás, hogy az ember az anyag tömörítése által a külvilágból is a sokkal tömörebbet vonzza, mint amit egyébként magához vonzott volna. Az a tömör valami azonban, amit az ember kívülről vonz magához, egészen más, mint az egyébként kisebb mértékű tömörség. Egy kisebb mértékű tömörség megtartotta volna a korábbi életre vonatkozó emlékeit; és oda-hatna, hogy az ember biztos volna afelől, hogy minden, amit a születés és a halál között megél, egy végtelen időszakba nyúlik bele. Az ember tudná: külsőleg bekövetkezik ugyan a halál, de minden, ami történik, tovább tart. Azáltal, hogy az embernek nagyobb tömörséget kell felvennie, a születéssel kezdődően igen erős kölcsönhatást teremt saját testi természete és a külvilág között.

Mi következik azonban ebből a kölcsönösségből? A szellemvilág a születéstől kezdve ki van törölve. Hogy az ember a szellemiekben éljen, hogy a szellemvilágban felébredhessen, ahhoz először újból be kell következnie annak, ahol minden, ami kívülről, mint sűrű anyag kerül az emberbe, újra elvételük. Mivel az ember sűrűbb anyagiságra tett szert, ahhoz, hogy újból a szellemben juthasson, meg kell várnia azt az időpontot, amikor elveszik tőle, azaz a külső anyagi testet fokozatosan tönkreteszi, míg végül teljesen tönkretette annyira, hogy a test többé nem képes megmaradni. Születésünktől kezdve sűrűbb anyagiságot veszünk magunkra, mint amelyet a luciferi befolyás nélkül vettünk volna fel úgy, hogy testünket lassan semmisítjük meg, mígnem a halál bekövetkeztével teljesen használhatatlanná válik.

Ebből látjuk, hogy az ember halálának karmikus oka a luciferi befolyás. Ha a születésnek a formája nem ilyen volna, akkor az ember halála sem rendelkezne ezzel a formával. Az ember különben úgy állna a halál előtt, hogy a szeme előtt állna az elkövetkezendők biztos kilátása. A halál a születés karmikus következménye, születés és halál karmikusan összefügg. Születés nélkül, ahogy ezt az ember ma megéli, a halál sem volna az, ami, nem az volna, ahogy az ember ma megéli.

Korábban már említettem, hogy az állatnál nem lehet ugyanolyan értelemben karmáról beszélni, ahogyan az embernél. Ha valaki azt mondaná, hogy a születés és a halál az állatnál is karmikus összefüggést mutat, akkor az illető nyilvánvalóan nem tudja, hogy születés és halál az ember számára valami egészen más, mint az állat számára. Ami külsőleg egyformának tűnik, az belsőleg nem ugyanaz; a születés és a halál nem a külsőséges felépített formán, hanem a belső megélésen múlik. Az állat csak a faji lelket, a csoportlelket éli át. Egy állat elpusztulása a csoportlélek számára körülbelül ugyanazt jelenti, amit Önök akkor élnek meg, ha hajukat rövidebbre vágatják – a haj később lassan újra megnő. Egy állatfaj csoportlelke egy állat elpusztulását úgy érzi át, mint egy olyan tag elpusztulását, mely fokról fokra újra pótolja magát. A fajta lelkét tehát mi az emberi énnel hasonlíthatnánk össze. A faj lelke vagy a csoportlélek nem ismeri a születést és a halált, hanem folytonosan arra tekint, ami a születést megelőzi, és ami a halált követi. Születésről és halálról beszélni az állatnál, ahogy arról az embernél beszélünk, értelmetlen, mert egészen mások a megelőző okok. S tulajdonképpen a szellem belső működését tagadja, aki azt hiszi, hogy ami külsőleg egyformán játszódik le, az belülről is ugyanolyan okból ered. A külső folyamatok azonossága sosem utal biztosan azonos okokra. Az ember születésének egészen más okai vannak, mint az állaténak, s ugyanígy, az ember egészen más okokból hal meg, mint az állat.

Ha az emberek egy kicsit elgondolkoznának azon, hogy lehetséges az, hogy a külső teljesen hasonlóan látszik anélkül, hogy a belső a legtávolabbról valami hasonlótlát élne át, akkor még módszerintanilag is rájöhetnének arra, hogy mindez így igaz. Sőt, rendkívül egyszerűen is rá lehet jönni arra, hogy a külső érzéki látszat nem bizonyítéka a belső életnek. Képzeljék el, hogy kilenc órákor egy bizonyos helyre érve, két embert látnak, s ez a két ember egymás mellett áll. Három órákor újra elmennek ugyanoda, de az eltelt idő alatt Önök másutt voltak. A két ember megint ott van, ugyan-

azon a helyen. Ebből arra következtethetnénk: „A” még mindig ugyanazon a helyen áll, és „B” is ugyanazon a helyen áll, ahol kilenckor állt. Megvizsgálva azonban, hogy e két ember időközben mit csinált, esetleg azt találják, hogy míg az egyik csendesen álldogált, a másik ezalatt hosszú utat tett meg, s időközben elfáradt. Így valójában két teljesen különböző esetről van szó. És amiképpen abból, hogy három órakor mindkét ember ugyanazon a helyen áll, értelmetlenség volna arra következtetni, hogy a két ember bensejében ugyanaz játszódott le, éppoly értelmetlen, ha például két egyforma alakú sejtet látva, azonos struktúrájuk miatt azt állítanánk, hogy a két sejt bensőleg is ugyanazzal a jelentőséggel bír. A lényeg az, hogy ismernünk kell a tények teljes összefüggését, azt az összefüggést, ami egy sejtet egy adott helyre vezet. Ezért jár teljesen hamis úton a modern sejtfilozófia, mely a sejtek belső struktúráinak vizsgálatából indul ki. Ami a külső érzéki látszat számára kínálkozik, az sohasem lehet döntően mérvadó a dolgok lényegét illetően.

Ezeket a dolgokat át kell gondolni, ha az ember be akarja látni, hogyan tárulnak fel az okkultista számára az okkult megfigyelésekből például olyan összefüggések, hogy más a születés és a halál az ember, mint az emlősállat vagy különösképpen a madarak esetében. Ezeknek a dolgoknak a tanulmányozása akkor válik majd lehetővé, ha az emberek újra odafigyelnek arra, amit a szellemkutatás mond. Amíg erre nem figyelnek oda, a külsőleges tudomány, amely megáll az érzéki látszattal és a külső tényeknél, igen szép tényeket hoz majd napvilágra, mégis mindaz, amit az emberek ilyen feltételek mellett ezekről a tényekről elmondhatnak, a valóságra nézve sohasem lesz mérvadó. Mindaz, ami ma elméleti tudomány, egy fantasztikus képződmény, ami azáltal jött létre, hogy a külső tényeket a külső látszattal kombinálják. Bizonyos területeken a külső tények egyenesen rákényszerítenek a helyes értelmezésre, ám a mai vélekedések nem vezetnek el ideig.

Ma tehát a karmikus törvény két semleges területét vizsgáltuk, meg fogják látni, hogy ezek a szempontok is jó alapot szolgáltatnak majd a további vizsgálódásokhoz. Itt ma ráébredhettek annak belátására, miként van az, hogy a női szervezet a férfiélmények karmikus következménye; és végül azt is láttuk, hogy a halál az emberi életben a születés karmikus hatása. Olyasvalami ez, ami, ha megpróbáljuk fokozatosan megérteni, messzire vezethet bennünket az emberélet karmikus összefüggéseibe.

TIZEDIK ELŐADÁS

A szabad akarat és a karma az emberiség fejlődésének jövőjében

A karmikus összefüggések bizonyos mélyebb kérdéseit, nevezetesen azokat, amelyek a karmára való emberi befolyásra és különösen más emberek karmájára vonatkoznak, tehát azokat a kérdéseket, amelyek a karma kicsiben vagy nagyban való irányváltoztatására vonatkoznak, nem lehet megválaszolni, de még csak képet sem lehet alkotni róluk úgy, ahogyan ezekre a kérdésekre válaszolni kell, ha a világlét bizonyos titkait nem úgy és nem azon a módon értjük, ahogyan azzal itt ma meg fogunk próbálkozni. Lehet, hogy ezek a kérdések az elmondottak alapján bárki számára megoldódhatnak, ha az érintett gondolatok egyikét vagy másikat, melyekre itt ilyen vagy olyan oldalról rávilágítunk, Önök továbbgondolják.

Felvetődhet az a kérdés: mi történik, ha egy embernek karmikus kapcsolódásaiban, azáltal, amit korábban átélt és tett, a karmikus tény eltörléséhez egy betegségfolyamatra van szüksége, és ha ennek az embernek gyógyszerekkel vagy valamilyen beavatkozással úgy segítenek, hogy emberi segítség révén az illető valóban meggyógyul? Mi itt a helyzet, és hogyan viszonyul egy ilyen tény a karmikus törvényszerűség mélyebb megértéséhez?

Mindjárt előljáróban megjegyezném: ahhoz, hogy ezt a kérdést általánosságban, pusztán néhány lényegbevágó megvilágítással is érinthessük, olyan dolgokról kell szót ejtenünk, melyek a mai tudománytól és az emberek mai gondolkodásától nagyon távol állnak, és amelyeket, mondjuk így, csak olyan antropozófusok körében lehet tárgyalni, akik ezekre a dolgokra azáltal, hogy a létezés mélyebben fekvő alapjaira vonatkozó bizonyos igazságokat már magukba szívták, előkészítették magukat, s akik arra az érzésre is szert tettek, hogy azok a dolgok, melyeket itt ma csupán jelezni fogunk, teljesen megalapozottak. Ennek ellenére szeretnék most egy kéréssel élni: amit nekem a földi létezés mélyebb alapjairól szükségképpen el kell mondanom, ahogy például megkísérlem mindezeket a lehető legpontosabban kifejezni, de amelyek mégis nyomban hamissá és helytelenné válnának, amint egy másik összefüggésbe helyezné őket valaki, vagy még inkább, ha minden összefüggés nélkül hoznák szóba, s ezáltal félreértésekre adnának okot – ezért azt kérem, hogy az elkövetkezőket csakis úgy kezeljék, hogy Önök mindezt elsajátítják. Nekem is vigyáznom kell ezeknél a dolgoknál arra, hogy senki se tekintse őket olyan tanulságoknak, melyeket valamiképpen tovább tudna adni, mert ezt a jelenlegi ábrázolást csak ez az adott összefüggés indokolja, és mert egy ilyen ábrázolás csakis akkor indokolt, ha ott van mögötte annak a tudatossága, hogy ilyen szavakat hogyan kell megformálni, és hogyan kell ilyesmit gondolatilag kifejezésre juttatni.

Amiről itt szó van, az egyrészt az anyagi lét mélyebb lényegét érintő kérdés, másrészt a lelki élet lényegére vonatkozó kérdés. A lélek és az anyag mélyebb felfogását kell ma feltétlenül elsajátítanunk, mégpedig egy egészen meghatározott oknál fogva lesz erre szükségünk, annál az oknál fogva, hogy az elhangzott előadásokban elmondtuk: az emberi lélek többé-kevésbé mélyen be tud hatolni az anyagiba.

Tegnap a férfiaság lényegét úgy jellemeztük, hogy a férfiaknál a lelkiek mélyebbre hatolnak az anyagba, mélyebben belepréselődnek, míg a nőknél bizonyos vonatkozásban inkább önmagukba húzódnak a lelkiek, és az anyagiakkal szemben önállóbb életet folytatnak. Azt már láttuk, hogy a karmikus megélésben sok minden azon alapszik, ahogyan a lelkiek és az anyagiak áthatják egymást.

Láttuk azt is, hogy egy adott betegségfolyamat, amely egy inkarnáción belül játszódik le, olyan tévedések karmikus következményeként lép fel, melyeket a lélek korábbi megtestesülése alatt követett el, majd később, a halál és az újjászületés közötti úton ezeket a tetteket magában feldolgozva, a lélek azt a tendenciát veszi fel, hogy ami korábban csupán mint egy lelki jegy, mint egy lelki befolyás játszódtott le, most a testbe, az anyagba nyomul. És mivel az ember lényét egy olyan lelkeség itatja át, mely magába vette a luciferi vagy az ahrimáni befolyást, pontosan ezáltal romlik meg az emberi anyag. Épp ebben rejlik a betegség lefolyása. Ezért azt mondhatjuk: egy beteg testben egy megromlott lelkeség rejlik, melyet egy helytelen, egy luciferi vagy ahrimáni befolyás ért; és abban a pillanatban, ahogy a luciferi vagy ahrimáni befolyást a lelkeségből ki tudjuk űzni, a lélek és a test helyesen hatja át egymást, azaz megjelenik az egészség. – Fel kell tehát tennünk a kérdést: mi a helyzet a földi emberi lét e két lényegi tagjával, az anyaggal és a lelkiekkel? Mik ezek mélyebb lényegük szerint?

Ha az a kérdés felbukkan, a mai ember általában úgy véli, hogy arra a kérdésre, hogy mi az anyag? mi a lélek?, a válasznak a világon mindenütt ugyanannak kell lennie; s nem hiszem, hogy valaki könnyen magáévá tenné azt a véleményt, hogy azoknak a lényeknek, akik a régi Holdon éltek, a mi az anyag? mi a lélek? kérdésre egészen más lenne a válaszuk, mint a földi lényeknek. A lét azonban annyira a fejlődés állapotában van, hogy még ezek a dolgok is úgy változnak, mint azok az elképzelések, melyeket egy lény saját lényé mélyebb alapjairól alkothat. Így az is változik, amit erre a kérdésre válaszolni kell: mi az anyag? mi a lélek? Ezért előre hangsúlyozni kell, hogy a válaszok, melyeket itt adhatunk, csak olyanok lehetnek, amilyeneket a Föld embere adhat, és amelyeknek csak a földi emberek számára van jelentőségük.

Az „anyagot” az ember mindenekelőtt aszerint ítéli meg, ami a külvilágban a legkülönbözőbb lényegiségekben és dolgokban elé kerül, s melyek valami módon benyomást tesznek rá. Ezen túlmenően az ember különböző anyagokat tart számon, de amit erről mondani lehet, itt nem szükséges hosszan fejtegetni, mivel ami erről elmondható, az minden idevágó triviális írásban megtalálható. Eleget mondok itt azzal, ha rámutatok, hogy az anyag más módon jelentkezik az ember számára, ha a különböző fémeket tekintjük, aranyat, rezes, ólmos és így tovább, vagy ha azt nézi, ami nem tartozik a fémek sorába. Azt is tudják, hogy a kémia ezeket az anyagokat fokozatosan az anyag bizonyos építőköveire vezette vissza, melyeket elemeknek nevez. Ezeket az elemeket egészen a 19. századig olyan anyagnak tartották, amit nem lehet tovább osztani. Mi egy adott szubsztanciát, ami anyagként elé kerül, például a vizet, hidrogénre és oxigénre tudunk bontani, ám a hidrogénben és az oxigénben olyan anyag áll előttünk, ami a 19. század kémiaiájának véleménye szerint szétbontathatlan. Mintegy hetven ilyen elemet különböztetnek meg. Önök azt is jól tudják, hogy azokon a jelenségeken keresztül, melyeket egyes különleges elemekkel kapcsolatban, mint például a rádium, hívtak létre, vagy hogy az elektromosságtan bizonyos jelenségeivel kapcsolatban az elemek fogalmát többféle módon is megrendítették úgy, hogy az a vélemény alakult ki, hogy az anyagnak csak átmeneti határai vannak, és hogy az anyag oszthatósága tovább folytatható, vissza, egészen addig az egyetlen alapanyagig, ami azután kizárólag belső kombinációk által, egy belső lényegi elem által egyszer aranyá, máskor káliummá, kalciummá stb. specializálódik.

Mindezek változékony tudományos elméletek. S úgy, ahogy a 19. század folyamán ötvenévenként változtak a tudományos elméletek, ahogy odáig jutottunk, hogy bizonyos fizikusok abban, aminek anyagnak kell lennie, olyasvalamit látnak, ami entitásokkal, lényegiségekkel megjelölhető, olyasvalamit, amit az elektromosságból vettek át, mint most az ionelméletet – ezek tudományos divatok –, ugyanúgy, egy nem is távoli időn belül más tudományos divatok léteznek majd, s akkor

majd ismét más módon konstruálnak gondolják az anyagot. Ezek tények. A tudományos vélemények változékonyak, és ilyeneknek is kell lenniük, mert teljességgel a mindenkori, éppen az adott korszakra különlegesen jellemző tényektől függenek. Ezzel szemben a szellemtudományos tanítás korszakokat ível át, amíg a földi kultúrák léteznek – és addig lesz, amíg egyáltalán létezik földi kultúra –, és mindig egységes, azonos szemléletet alkot az anyagi lét lényegéről, az anyagról. Hogy rávezethessem Önöket arra, amit a szellemtudomány az anyag és az anyagiak lényegének tart, a következő, teljesen hétköznapi folyamatról szeretnék beszélni. A jég szilárd test, szilárd anyag. Ez az anyag nem valódi lényege szerint szilárd, csak a külső állapotok miatt. A jég nyomban megszűnik szilárd anyagnak lenni, ha a hőmérsékletet megfelelő módon növeljük; így a jég folyékony anyaggá változik át. Ami az anyagban magában van, nem attól függ tehát, hogy egy anyag hogyan él a külvilágban, hanem a körülvevő világmindenség viszonyainak összességétől. – Ha ez az anyag még több meleget kap tőlünk, akkor bizonyos ponttól kezdve gőzzé válik. Így tehát a jéggel, vízzel és a gőzzel, a környezet hőmérsékletének fokozásán keresztül valami olyasmit vittünk véghez, amit mint „anyagot a legkülönbözőbb formákban” jellemezhetnénk. Az anyagot tehát, ahogy számunkra magát mutatja, nem egy belső, az anyagot konstituáló lényeg szerint különböztethetjük meg, hanem tisztában kell lennünk azzal, hogy az a mód, ahogy az anyag előttünk áll, a világmindenség összkonstitúciójától függ, és hogy a világegyetem teljességét nem szabad egyes anyagokra szétszakítani.

A dolgok úgy állnak, hogy a mai tudomány módszerei egyáltalán nem elégségesek ahhoz, hogy elvezessenek addig, ahová a szellemtudomány. A mai tudomány és e tudomány eszközei sose fognak eljutni addig, hogy az anyagot, mely egy darab jég formájában, a hőmérséklet növelésével előbb folyékonyra, majd gőz formájává lesz, eljuttassa a Földön elérhető legutolsó állapotig, amelybe az összes anyag beletartozik. Ma tudományos eszközökkel nem lehet olyan viszonyokat teremteni, melyekkel például kimutatható lenne: ha az aranyat egyre jobban és jobban vékonyítod, annyira, amennyire csak a Földön lehetséges, végül ilyen vagy olyan állapothoz jutsz. Ha az ezüsttel műveled ugyanezt, ugyanez történik, a réznél szintén és így tovább. – A szellemtudomány képes erre, mert végső fokon a látnoki kutatás módszereire alapoz. Ezáltal képes megfigyelni: hogyan található mindenütt anyagainknak mondhatni köztes térségeiben mindig valami azonos, egy olyan azonosság, ami ténylegesen a legkülső határt jelenti, amíg csak egy anyag eljuttatható, legyen bármilyen anyag is az. A látnoki kutatás számára valóban elérhető minden anyagnak egy olyan feloldódási állapota, ahol minden anyag együttesen, egy azonosságban mutatkozik meg; csakhogy az, ami ott fellép, többé már nem anyag, hanem olyasvalami, ami minden bennünket körülvevő specializált anyagon túl van. Ott pedig minden egyes anyag úgy jelentkezik, mint ennek az alapanyagnak az egyike – ami már nem anyag többé –, kondenzálva, összesűrítve, függetlenül attól, hogy aranyról, ezüstről vagy bármilyen más anyagról van szó. A mi anyagi földi létünknek van egy alapja, egy alaplényege, amiből minden, ami anyagi, sűrítés által jött létre. S arra a kérdésre, hogy milyen e földi lét alapanyaga, ezt válaszolja a szellemtudomány: a Földön minden anyag kondenzált fény! Semmi sincs az anyagi létben, ami valami más lenne, mint egy formába sűrített fény. Ezért van az, hogy annak számára, aki e tényeket ismeri, nincsenek olyan megalapítani való elméletek, mint például a 19. század rezgésipotézise, melyben a fényt olyan eszközökkel kísérelték meg ábrázolni, melyek durvábbak a fénynél. A fény a mi anyagi létezésünkön belül nem vezethető vissza másra. Ahová nyúlnak és anyagot éreznek, ott mindenütt kondenzált, összepréselt fény van. Az anyag lényege szerint fény.

Ezzel szellemtudományi szempontból mutattunk rá a dolog egyik oldalára. Azt tehát, ami minden anyagi lét alapja, a fényben kell látnunk. Ha pedig az anyagi embertestet tekintjük, akkor az is, amennyiben anyag, nem másból van szöve, mint fényből. Amennyiben az ember anyagi lény, fényből van szöve.

Nézzük most a másik kérdést: mi a lelkiek lényege? – Ha a lelkiek valódi alaplényegét, szubsztancialitását hasonló módon szellemtudományos eszközökkel kutatjuk, akkor az áll előttünk – ahogy minden anyagi csak összepréselt fény –, hogy minden, mégoly különböző lelki tulajdonság is, a Földön mint annak modifikációja, sokféle átformálódása létezik, amit úgy kell hívnunk, hogy szeretet, ha a szó alapjelentését valóban megértjük. Minden lelki típusú rezdülés, bárhol jelentkezik is, valami módon misztifikált szeretet. Az embernél a belső és a külső egyszerre egymásban rejlő, egymásba nyomuló; a külső testiség fényből van szöve, a belső lelkiek pedig szellemi módon, szeretetből. A szeretet és a fény ténylegesen, földi létezésünk minden megjelenésében valamiképpen egymásba van szöve. És aki a dolgokat szellemtudományosan foghatja fel, az mindenekelőtt azt kérdezi: hogyan van, milyen fokon a szeretet és a fény egymással összeszöve?

A szeretet és a fény az a két elem, az a két komponens, ami minden földi létet áthat: a szeretet mint lelki földlétezés, a fény mint külső anyagi földlétezés.

Azonban épp itt jelentkezik valami, aminek mindkét elem, a fény és a szeretet számára, melyek különben a világlétezés nagy menete szerint egymás mellett állnának, mintegy közvetítőként kell ott állnia, ami az egyik elemet beszövi a másikba, a fényt beleszövi a szeretetbe. Ennek egy olyan hatalomnak kell lennie, melyet úgymond semmi különösebb érdek nem fűz a szeretetbe, ami tehát a szeretet elemébe beleszövi a fényt – aminek egyes-egyedül az az érdeke, hogy a fény számára a lehető legnagyobb kiterjedést biztosítsa, ami tehát fényt sugároz a szeretet elemébe. Egy ilyen hatalom nem lehet földi hatalom, mivel a Föld éppen a szeretet kozmosza. A Földnek az a missziója, hogy mindenhol szeretetet szőjön. Tehát semmi sincs, ami igaz módon kapcsolódva a földi létbe, valamiképpen ne volna megérintve a szeretet által.

Ez az érdekük a luciferi lényeknek, melyek a Holdon maradtak vissza, a bölcsesség kozmoszán. Ezeknek a lényeknek különös érdekük, hogy fényt szőjenek a szeretetbe. Ezért vannak tényleg mindenütt ott a luciferi lények, ahol bensőnk, amely tulajdonképpen szeretetből van szöve, valamilyen összefüggésbe kerül a fényvel, ahol valamilyen formában fény található; márpedig a fény minden anyagi létezőben előttünk áll. Bármilyen módon, ha fényvel kerülünk kapcsolatba; jelentkezik a luciferi lények, és beleszövik magukat a szeretetbe. Az ember a megtestesülések során mindenekelőtt azáltal került bele a luciferi elembe, hogy Lucifer összefonódott a szeretet elemével. Ahogy abba, ami szeretetből van szöve, belepréseli magát Lucifer eleme, s egyedül ez az elem adhatja azt, hogy a szeretet ne csak maradéktalan odaadás legyen, de egyben bölcsességtől áthatott is. Mert különben, e bölcsesség nélkül a szeretet olyan magától értetődő erő lenne, amelyért az ember nem lehetne felelős.

Így viszont a szeretet a tulajdonképpeni én-erővé lesz, amibe bele van szöve a luciferi elem, ami különben csak kívül, az anyagban fordult elő. Ezáltal lehetséges az, hogy bensőnk, melyet a földi létben a szeretet legnagyobb mérvű jeleinek kellene jellemezniük, mindenféle más dolog hatja át, amit Lucifer hatásaként jellemezhetünk, s ami innen a külső anyagság áthatásához vezet, úgy, hogy a szeretet nemcsak azt fogja átszőni, ami fényből szövődött, hanem olyan szeretet keletkezik, melyet Lucifer is áthatott. Azáltal, hogy az ember magába szívja a luciferi elemet, az anyagi létet saját testiségében olyan lelki valamivel szövi át, amely ugyan szeretetből van szöve, de bele van szöve a luciferi elem is. A luciferi elemmel átitatott szeretet, amely az anyagiakba impregnálódik, a

belülről kifelé ható betegség. Ezt összekapcsolva azzal, amit korábban mint a luciferi elemből származó megbetegedések szükségszerű következményét tárgyaltunk, most már elmondhatjuk: az, amit ilyen következményként a fájdalomban kell látnunk – láttuk már, miként következik a fájdalom a luciferi elemből –, az oly módon mutatja nekünk a karmikus törvényszerűség hatását, hogy egy tett vagy egy csábítás hatása, mely Lucifertől származik, karmikusan úgy éli ki magát, hogy a fájdalomban jelentkezik, aminek azután a kérdéses hatás legyőzéséhez kell vezetnie.

Hogy áll azonban a kérdés: segíthetünk-e ilyen esetben? Szabad-e itt segítenünk? Szabad-e mindazt, ami a luciferi elemből, összes következményével együtt a fájdalomba nyomakodott, bármi módon elhárítanunk?

A lelkiek lényegére adott válasz alapján szükségszerűen adódik, hogy csakis azt szabad tennünk, hogy egy olyan embernél, akiben a luciferi elem betegségokként jelentkezik, megtaláljuk az eszközt a luciferi elem megfelelő módon való kiűzésére. De melyik az az eszköz, amely oly erősen hat, hogy általa a luciferi elem a legmegfelelőbb módon eltávolítható? – A szeretet! Egyedül a szeretet átadásával nyújthatunk valódi segítséget, hogy általa a karmikus elem a megfelelő és helyes módon játszódjon le. Így végső fokon mindenben, ami ebben az irányban betegség oka lehet, a szeretet elemében, ami a luciferi befolyás által hátrányos helyzetbe került a lélekben, olyasmit kell látnunk, amihez valamit hozzá kell adnunk. Szeretetet kell beleöntenünk, hogy az, ami mint szeretet-cselekedet mozdul, segítség lehessen. A kiáradt szeretet jegyét viselik magukon mindazok a gyógyító cselekedetek, melyek többé-kevésbé arra épülnek, amit pszichikai gyógyulási folyamatnak nevezhetünk. Mindaz, amit a pszichikai gyógyulási folyamatoknál alkalmaz az ember, valamilyen formában szeretet átömlesztésével áll összefüggésben. A szeretet az, amit a másik emberbe balzsamként belecsepegtetünk. Az ilyen gyógyulást végső fokon a szeretetre kell visszavezetni. És vissza is vezethető. Szeretetre vezethető vissza, amikor egyszerű pszichikai tényezőket hozunk mozgásba, amikor egy másik embert esetleg csak arra ösztönzünk, hogy ismét rendbe hozza lehangolt kedélyét. Mindennek a szeretet impulzusából kell jönnie, az egyszerű gyógyulási folyamatoktól egészen odáig, amit ma laikusan „magnetizálás” névvel jelölnek.

Mit közvetít valójában a gyógyító azok számára, akiknek meg kell gyógyulniuk? Ez – ha egy fizikából vett kifejezést akarunk használni – „feszültségek cserélődése”. Ami a gyógyítóban él, nevezetesen az étertest bizonyos folyamataiban, egyfajta polaritást visz a meggyógyítandó személybe azáltal, hogy bizonyos viszonyba lép ezzel a személlyel. Itt is polaritás lép fel, ugyanúgy, ahogy Önök absztrakt értelemben polaritást idéznek elő, amikor az elektromosság egyik fajtáját, a pozitívot hívják elő, és bizonyos módon ennek másik megfelelője, a negatív pólus jelenik meg. A gyógyításnál polaritások idéződnek elő. Ezt pedig a szó legnemesebb értelmében mint áldozathozatalt kell értelmeznünk. Az ember önmagán belül egy olyan folyamatot idéz elő, mely nem pusztán azért jött létre, hogy valamilyen jelentőséggel bírjon bennünk, különben pusztán egy folyamatot hívtunk volna elő; a mi esetünkben azonban ez a folyamat arra hivatott, hogy a másik emberben polaritást hívjon elő. Ez a polaritás pedig, mely természetesen attól függ, hogy a gyógyító és a gyógyítandó valamilyen értelemben kapcsolatba kerül egymással annak érdekében, hogy a másik emberben előidéződjön egy másik folyamat, a legnemesebb értelemben az erő feláldozása, ami nem más, mint átváltozott szeretet-erő, valamilyen formában a szeretet cselekedete. Ez az, ami az ilyen pszichológiai gyógyulásoknál valójában hat, a valamilyen formában átváltozott szeretet-erő. Ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy e nélkül az alapul szolgáló szeretet-erő nélkül a dologban mindig lesz valami, ami nem képes a helyes célt elérni. A szeretet-folyamatoknak azonban nem mindig kell úgy lezajlaniuk, hogy az ember a maga átlagos nappali tudatával tudatában legyen az ilyen folyamatoknak.

Ezek a tudatalatti rétegekben is lejátszódhatnak. Sőt, abban is, amit a gyógyulási folyamatok technikájának mondhatunk, magában a módban, ahogy valaki például a kézsimitásokat alkalmazza, a technikával, amellyel rendszerbe foglalják a cselekedeteket, már abban is benne van, hogy mindez egy áldozathozatal képmása. Tehát még ott is, ahol az összefüggés nem látható a közvetlen gyógyulási folyamatban, ahol nem látjuk, mit cselekszenek, egy szerető cselekedetről van szó, még akkor is, ha ez a cselekedet teljes mértékben technikává változott át.

Azt látjuk tehát, hogy mivel a lelkiek alapjául szolgáló lényeg a szeretet, a pszichikai gyógyító faktorokkal az emberi lény látszólag erősen periférikus folyamataiba is beavatkozhatunk, és hogy az ilyen gyógyító faktorok révén az, ami alapjában véve szeretet, önmagát gazdagítja azzal, amire mint szeretetre szüksége van. Az egyik oldalon a segítséget látjuk, azt a segítséget, amit szabad nyújtanunk, hiszen ki kell állnunk az ember mellett, hogy miután Lucifer karmaiba került, újra kiszabadíthassa magát. Mivel a lelkiség alaplényege szeretet, ebben az irányban bátran befolyásolhatjuk a karmát.

Mi lesz – kérdezik – a másik irányban a fényből szőtt anyagiságból, amiben a lelkiség rejtőzik? Mi történik az ember fényből szőtt anyagiságával?

Nézzük egy ember testiségét, a külső embert a maga anyagi testiségében. Ha az anyagba a lelkiek révén, a karmikus folyamat következtében nem préselődne egy olyan szeretetszubsztancia, amelyet áthat Lucifer vagy Ahrimán, ha az anyagba csak egy tiszta szeretetszubsztancia áradna be, akkor ezt a szeretet-szubsztanciát nem éreznénk tisztátalannak vagy megrontónak az anyag szempontjából. Ha az anyagba csak a tiszta szeretet folya bele, ez úgy járná át az emberi testet, hogy az nem lenne megrontható, de mert az ember testébe olyan szeretet hatolhat be, mely magába szívtá a luciferi vagy az ahrimáni erőket, ezért a fényből szőtt anyag rosszabb lehet, mint amilyennek eredetileg kellett volna lennie. Tehát csakis az egymásra következő inkarnációk során az emberbe befolyt luciferi vagy ahrimáni károsodásokból eredhet az, hogy az emberi szervezetben, az emberi természetben van valami, ami nem úgy van ott, ahogyan lennie kellene. Ha olyan volna, amilyennek lennie kellene, akkor ez lenne az egészséges emberanyag, de mivel ez az anyag magába engedte Ahrimán és Lucifer hatását, beteg testiség formája is felléphet.

Hogyan tudjuk azonban kívülről eltávolítani azokat a befolyásokat, amelyek belülről, a helytelen lelkiség, a nem igaz szeretet-szubsztancia révén folytak a szervezetbe? Mi történik a testiekkel ha valami igaztalan kerül beléjük? A szellemtudomány szempontjából ezáltal olyasvalami történik, ami a fényből valamilyen módon annak ellentétét hozza létre. A fény ellentéte valamilyen sötétségben található. Minden sötétség valóságosan – bármilyen különösen hangzik is ez – mindannak a tisztátalanná válását mutatja, ami fényből van, és az egy ahrimáni vagy luciferi befolyás által a fénybe szőtt sötétség. Ez a sötétség viszont csak általa juthatott a fénybe, hogy az emberi test annak hordozójává vált, ami mint „én” él az inkarnációkon keresztül. Korábban ez a valami nem volt a testben. Csak az emberi test mutathatja éppen ezt a specifikus rosszabbodást. Korábban mindez nem volt benne abban, amit a fény szőtt meg.

Az ember az anyagiak alapját ma abból veszi, amit a fejlődés folyamán önmagából fokozatosan kiválasztott. Ez pedig az állatvilág, a növényvilág és az ásványvilág. Ezek is a legkülönbözőbb anyagokat tartalmazzák, vagyis azokat, melyek a földi létre szánt fényből lettek szöve. De ezeknek az anyagoknak egyikében sincs még benne az, ami az emberi karma történése közben az ember bensejéből az emberi anyagi létbe jutott. Van valami tehát a körülöttünk lévő három világban, amit az ember a benne lévő luciferi vagy ahrimáni befolyás által, amennyiben szeretet-szubsztanciájával hat, sohase tehetett tisztátalanná. Ha például egy ásványi anyagot veszünk, egy sót vagy valami

mást, az olyan anyag, amely az emberben át van szöve az ahrimáni vagy a luciferi befolyással. Ez az oka, hogy annak, amit az ember külső szubsztancialitásában kisebb vagy nagyobb mértékben megronthat, kell lennie egy emberen kívüli megfelelőjének, de tiszta állapotban, tehát anélkül, hogy az emberi károsodás benne volna. Ez a kinti anyag tiszta. Minden kívül lévő anyag különbözik az emberben lévő szubsztanciától. Kívül mindig más az anyagság, mint belül az emberben, mert az emberben az anyagot áthatja az ahrimáni és a luciferi befolyás. Ez az oka, hogy mindennek, amit az ember saját szubsztanciájában megronthat, kell lennie valami emberen kívüli, tiszta állapotban lévő megfelelőjének, ami mentes az emberi kártékonyaságtól. Ami pedig kívül, károsodás nélkül létezik a világban, az valamely károsodás külső gyógyszere. Ha pedig ezt a szert a megfelelő módon juttatják be az ember lényébe, akkor megtalálták az adott károsodás specifikumát. Ez az, amit egészen objektívan mint gyógyszert juttatunk az emberi testbe. Ezzel tehát a károsodást, mint specifikus sötétséget jellemeztük, azt pedig, ami kint van, ami nem homályos, mint tiszta fényt – s ezáltal az is felfogható, hogy miért lehet az emberben lévő sötétséget, sötét anyagot feloldani, ha tiszta, fényből szőtt anyagot adnak az embernek. A tiszta, fényből szőtt anyagban tehát létezik egy specifikus gyógyító szer az emberi anyag károsodása ellen.

Szűkkeblűség volna tagadni, hogy mégis van valami az ilyen testekben, amit egyes károsodásoknál a megfelelő szervre, mint specifikus gyógyszert adagolhatunk. És gyakran felhívtuk már a figyelmet arra, hogy az ilyen hibának különösen a szellemtudományban nincs helye. Igaz, szó esett arról is, hogy a szervezetnek megvannak a saját erői, amikkel segíthet magán; és az is igaz, amit a nihilista terápia bécsi iskolája érvényesít: nevezetesen azt, hogy a gyógyulás folyamatát az ellen-erők kihívásával kell elindítani: bizonyos specifikus szerekkkel a gyógyulás folyamata mégis elősegíthető. Itt tehát olyan párhuzamosság uralkodik, melyet a szellemtudományra alapozva ábrázolhatunk.

Abból, amit például a diftéria jellegzetességeiről elmondtam, megérthetik, hogy ennél a kérdésnél valami olyasmiről van szó, ami a karmikus okon belül az asztrálesttet érte. Van azonban valami az ember környezetében, és pedig az állatvilágban, ami az asztrálesttel igen közeli rokonságot mutat. Ebből következően mindig úgy találják majd, hogy a betegségnek azoknál az alakzatainál, melyek különösen közel állnak az asztrálesthez, a gyógyítás tudománya öntudatlanul, egyfajta homályos ösztönösségtől vezettetve olyan eszközöket vagy szereket keres, melyeket az állatvilágból nyernek. Azoknál a betegségeknél, ahol az ok az étertestben van, a gyógytudomány a növényvilágból való szerekhöz nyúl. Igen érdekes lehetne például megvizsgálni a piros gyűszűvirágnak (*digitalis purpurea*) bizonyos szívbetegségekhez való viszonyát. Ezek a dolgok, miután a valóságban alapulnak, nemcsak öt évig helyesek, majd, ahogy egy orvos fogalmazott, helytelenekké válnak, mint ahogy ez valóban megtörténik akkor, ha csak külső szimptomákból következtetnek. A gyógyszereknek és a gyógymódoknak van azonban egy bizonyos kincsestára, ami mindig a szellemtudománnyal való valamilyen összefüggésre nyúlik vissza, ami mindig átörökíti magát anélkül, hogy az emberek tudnák, honnan ered egy-egy ilyen gyógyszer. Ahogy ma az asztronómusok nem tudják, hogy a kant-laplace-i elmélet a középkor titkos iskoláiból származik, éppoly homály fedi gyakran azt is, hogy honnan származnak az igazi gyógyító szerekek. – A betegségeknek azok az okai pedig, melyek a fizikai testtel függenek össze, az ásványvilágban meglévő gyógyszerek használatához vezetnek.

Még ezek az analóg szemléletek is adhatnak bizonyos eligazítást a témát illetően. A bennünket körülvevő világgal való összefüggés révén tehát az ember számára két oldalról van segítség: az egyik oldalon, ha a pszichikai gyógyulási folyamatokhoz modifikált szeretetet nyújtanak számára,

vagy a másik oldalon, ha a legkülönbözőbb formákban modifikált fényben részesítik azoknak a folyamatoknak az esetében, melyek valamiképpen összefüggnek a külső gyógyulási folyamatokkal. Minden, ami megtehető, vagy belső, pszichikai eszközökkel, szeretettel, vagy pedig külső eszközökkel, azaz valamilyen formájú sűrített fényvel érhető el. És ha a tudomány egyszer eljut odáig, hogy megtanul hinni az érzékfelettségben és abban, hogy az anyag valamilyen módon sűrített fény, akkor ez az alapgondolat rávilágít majd a szisztematikus keresésnek arra a módjára, ahogyan az emberen külsőlegesen eszközökkel segíteni lehet. Mindezekből az is látható, hogy mindabban, ami a régi Egyiptom és a régi Görögország titkos iskoláiból hosszú időn keresztül fokozatosan hozzájárult a gyógyítás gazdagodásához, nem pusztán értelmetlenségek rejlenek, hanem ezeknek a dolgoknak mindenütt van egy egészséges magja. A szellemtudomány nem azért van, hogy egy adott irányzat mellé álljon, és ezt mondja például: ez az irány az embereknek mérget ad el! – A mérgező szó ma valószínűleg szuggesztíven hat, az emberek pedig nem gondolnak arra, hogy valójában mennyire relatív ez a szó. Mi is valójában egy mérgező? Bármilyen anyag lehet mérgező. A döntő a gyógyítás módja és az alkalmazott mennyiség. A víz erős mérgező, ha valaki egyszerre tíz litert fogyaszt belőle. Ez a hatás belülről, kémiai szempontból nem sokban különbözik attól, mint ha akármilyen más anyagot juttatnánk az ember szervezetébe. Mindig a mennyiség a döntő, mert e fogalmak mind relatívak.

Annak alapján, amit ma áttekintettünk, elmondhatjuk: örövendhetünk, hogy még abban is, amit az ember mint károsodást fogad magába, mindabban, ami természetként körülvesz bennünket – ahogyan mi most a világfolyamatot látjuk –, mindenhol föllelhetőnek kell lennie valami gyógyítóknak, hogy az ember újra legyőzhesse károsodásait. És az is jó érzéssel tölt el bennünket, amit a külső világ iránt érezhetünk: nemcsak a külvilágnak örülhetünk, amiért sarjadó virágokat ajándékozik nekünk, vagy a hegyeket fénylő világosságban ragyogtatja fel előttünk, de örülhetünk annak is, hogy minden, ami az embert körülveszi, oly bensőséges viszonyban áll azzal, amit önmagunkon belül mint jót vagy rosszat jellemezhetünk. A természetben nemcsak annak tudunk örülni, ami közvetlenül hozzánk szól, hanem minél mélyebbre hatolunk mindabba, ami a külső anyagi létben összesűrűsödött, annál inkább úgy találjuk: ez a bennünket megörvendeztető természet egyúttal magában rejti azt, ami hatásos gyógyírt ad mindenre, amit az ember önmaga megkárosításaként önmagának okozhat. De igen lényeges, hogy az ember ne csak értse a gyógyító nyelvét, hanem engedelmessé is neked, és a tanultakat valóban véghezvigye! A legtöbb esetben ma azért nem tudjuk követni a gyógyító természet szavát, mert a fény felismerése, a sötétség, ami a megismerésbe is belekeverte magát, számos vonatkozásban olyan állapotokat hoz létre, amelyek nem engedik, hogy a természet tiszta nyelvét kövesse az ember. Tisztában kell lennünk azzal: ha valamely esetben nem nyújtanak segítséget, ha egy szenvedést karmikus összefüggések miatt nem lehet enyhíteni, az nem jelenti azt, hogy a szenvedés egyáltalán nem enyhíthető.

Itt ismét egy különös összefüggés áll előttünk, mely egy lényként tünteti fel az egész nagy világot, benne az emberrel. Az anyag megszótt fény, a lelkiség valamilyen módon tovább nyújtott szeretet – ebben a mondatban a földi létezés számtalan titkának kulcsa rejlik. Ez a mondat azonban csak a földi létezésre érvényes, a világlét más területeire nem. Ezzel nem kisebb dologra mutattunk rá, mint arra, hogy amikor a karmának valamilyen irányváltoztatást adunk, egy-egy ilyen esetben épp ahhoz kapcsoljuk magunkat, ami a földi lét összetartó eleme: az egyik oldalon az anyaggá lett fényhez, a másik oldalon a lelkiekké vált szeretethez. A gyógyító szert vagy a környezetből, a tömörre vált fényből, vagy saját lelkünkől, a gyógyító szeretet megnyilvánulásából, az áldozatosságból adjuk, s akkor a szeretetből nyert lelkierővel gyógyítunk. Az összes földi viszonyok valamiképpen a fény és a szeretet közötti egyensúlyviszonyok. A fény és a szeretet közti egyensúlyban bekövetke-

zett zavar egészségtelen. Ha a szeretetben van valahol zavar, azon úgy segíthetünk, hogy mi magunk kárpótoljuk a szeretetet, ha pedig a zavar a fényben van, akkor azzal segíthetünk, ha valamilyen módon megszerezzük magunknak azt a világegyetemben lévő fényt, amely megszünteti a bennünk lévő sötétséget.

Ezek az emberi segítség alapelemei. Ezek az elemek azt mutatják, hogy a földi létben minden, az egymással ellentétes vagy egymással szemben álló elemek egyensúlyviszonyán múlik. De végső fokon minden, ami a földi lét során a lelkiekben és az anyagiakban történik, mindezek egymásba fonódásán alapul. Ezért nem csodálkozhatunk, ha a továbbfejlődés az emberélet minden területén korszakról korszakra úgy történik, hogy az egyensúlyi állapot egyszer az egyik oldalon lendül ki túlzottan, majd a másik oldalon újra megpróbálják helyreigazítani; nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy fejlődésünk menete hullámmozgáshoz hasonlítható. És fejlődésünk tényleg egyfajta hullámmozgáshoz hasonlít: leszáll és felszáll, és a megzavart egyensúlyi állapot mindig azáltal egyenlítődik ki, amit a másik oldalon az egyensúlyi helyzetből kilépő megfelelő másik inga mozgása jelent. Ha azt elfogadják, hogy az emberéletben az egyik vagy a másik irányban mindig az egyensúly zavaráról van szó, akkor meg fogják találni annak a módját is, ahogyan Önök saját maguk is meg tudják világítani a legbensőségesebb kulturális folyamatokat. Ha egy olyan korszakot vesznek megfigyelés alá, ahol az emberi fejlődésben bizonyos károsodások következtek be, amikor az emberek csak a bensőre figyeltek, a külsőre nem, mint például a középkorban, ahol a misztika erős virágzásában a külső dolgok elkerülték a figyelmet, ami félreértésekhez vezetett nemcsak a megismerésben, de cselekvésben is, úgy a másik oldalon annak az időnek a bekövetkezését látják, melyben a misztikumot nem tudják elviselni, helyette a külvilágra irányítják tekintetüket, hogy mindent elkövessenek azért, ami az ingát ismét a másik oldalra lendíti. Ezek itt a középkor és az újkor közötti átmenetek. Az egyensúlyi zavarok legkülönbözőbb módozatait Önök is tapasztalják.

Itt szeretném tényként leszögezni, hogy ilyen korokban, mint a miénk, igen sok emberre jellemző, hogy teljesen elfelejti és látóköréből elveszíti azt, amit az érzékfeletti világról való tudatosságának lehetne nevezni. Ez annyit jelent, hogy korunkban sok ember teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy létezik egy szellemvilág; ezek az emberek tehát elutasítják a szellemvilág gondolatát. Az ilyen – és általában az ilyesféle – korokban bizonyos vonatkozásban mindig megvan ennek az ellenkezője is. Ezt egész egyszerűen jellemezném.

Ha a fizikai porondon olyan emberek vannak, akik olyannyira belebonyolódnak a fizikaiakba, hogy a szellemit teljes egészében elfelejtik, akkor azok az emberek, akik a halál és az új születés között a szellemvilágban élnek, a másik oldalon cserébe ennek az ellenkezőjére éreznek ösztönzést. Ezt az ösztönzést mintegy a karma idézi elő, ami a fizikai szintérről áthatol a szellem színterére: az a sürgető ösztönzés ez, hogy valami módon olyan dolgokkal foglalkozzanak, melyek a szellemvilágból belejátszanak a fizikaiba. Valójában ez az alapja a fizikai világba való egyes behatásoknak olyan emberek részéről, akik új születés előtt állnak. Ezek az emberek úgy hatnak a fizikai világra, ahogy ezt egy épp adódó eszköz lehetővé teszi számukra, olyan emberek kerülőjén át, akiket a szellemvilágból jövő hatások nagyobb mértékben megközelíthetnek. – Hogy ezen a területen világosságot teremtsünk, ahhoz sok mindent el kell utasítani, amit egyik-másik oldalon úgy mesélnek, mint a szellemvilág megnyilvánulásait a halál és az új születés közötti emberekre. Azok az esetek igen jól ellenőrizhetők, ahol a halottak – hogy az ingát a másik oldalra lendítsék – erős elhatározást mutatnak arra, hogy valahogy kézzelfoghatóan megmutassák az embereknek: de hiszen létezik a szellemvilág! Ebben a korban vannak olyan emberek, akiket sötét éjszaka vesz körül, akik szellemükbe annyit sötétséget szóttek bele, hogy magáról a szellemvilágról semmit sem akarnak tudni, ezért van-

nak olyan halottak, akik e hiány következtében nagy ösztönzést éreznek arra, hogy beavatkozzanak a fizikai világba. Ezek a dolgok leginkább akkor fordulnak elő, ha az emberek a fizikai élet szintjén semmit sem tesznek értük. A legjellemzőbbek azok az esetek, melyek mesterséges próbálkozások nélkül kínálják fel magukat, melyek mint a szellemvilágból való kinyilatkoztatások jelentkeznek. Van tehát összefüggés az egyik oldalon a materialista szinten lévő emberek, a másik oldalon pedig a szellemvilágból jövő ösztönzések között, melyekkel ezekre az emberekre nevelő hatást akarnak gyakorolni.

Ezekre a dolgokra vonatkozóan számos adalékot találhatnak Ludwig Dienherd barátom *Az ember misztériuma* című könyvében. Művében sok mindent összeállított és rendszerezett mindaból, amire Önöknek épp itt szükségük lehet, és ami a mai irodalomban, amikor ez az irodalom tudományosságra törekszik, mindez oly szétszórtan fordul elő, hogy nem mindenkinek van módja összegyűjteni őket. Ezért is jó, hogy ebben a könyvben a szellemtudományos tényeknek épp erre az oldalára vonatkozóan olyan összeállítás található, mely, amint az elmondottakból is kivehető, a legjobb értelemben rendkívül jellemző korunkra. Különösen szerencsés az az ábrázolás, mely egy olyan kutató szempontjából mutat be egy ilyen karakterisztikus tény, aki itteni földi életében mindenfélét megpróbált, hogy materialista módszerek útján jusson el a szellemvilág bizonyításáig. – Az elhunyt Frederick Myersről van szó, aki később, halála után, azt az erős ösztönzést érezte, hogy amire itt annyit törekedett, azt a szellemvilágból eljuttatott „besugárzásokkal”, a szellemvilág segítségével mutassa meg az embereknek.

Mindezt annak illusztrálására említjük, hogy látnunk kell a világban és a világlétben lévő folytonos egyensúlyzavarokat, de az egyensúlyok keresését is. A földi létben e folytonos egyensúlyzavarokon és az egyensúly helyreállításán belül a két legmélyebb elem a fény és a szeretet. Az emberi karmában pedig inkarnációról inkarnációra e két elem, a fény és a szeretet hat kiegyenlítő módon a megzavart egyensúlyi állapotokra. Mert alapjában véve az összes inkarnációt átfonó karmában megzavart egyensúlyi állapotaink rejlenek, a fényben és a szeretetben pedig a folytonos kísérlet az egyensúly visszaállítására, míg egyszer, a távoli jövőben, az ember, túljutva inkarnációin, s végre végighaladva rajtuk, el fog érkezni egy utolsó egyensúlyállapot kialakításáig, ami oda fog vezetni, hogy az emberiség betöltötte földmisszióját, a földlét pedig egy új planetáris formába fejlődik át.

Ma tehát megpróbáltam valami olyasmit boncolgatni, ami nélkül a karmikus összefüggések és törvények mélyebb indoklása nem lehetséges. Ezért attól sem riadtam vissza, hogy ez egyszer azokat a titkos alapokat tárgyaljam, melyekre a mai tudomány még nagyon sokáig nem mutat majd elegendő érettséget: hogy az anyag valójában összeszótt fény, a lelkiek pedig valamilyen vonatkozásban hígított szeretetet jelentenek. Régi okkult mondatok ezek, de olyan mondatok, melyek minden elkövetkező időre megmaradnak, és bizonyítani fogják gyümölcsöző voltukat az emberiség fejlődésén belül, nemcsak a megismerés, hanem az emberi működés és cselekvés javára is.

TIZENEGYEDIK ELŐADÁS

Az individuális és a közösségkarma Az emberiségkarma és a magasabb lények karmája

A karma különböző megnyilvánulásairól még nagyon sokat beszélhetnénk. Mivel azonban ma az utolsó vizsgálódáshoz értünk, és egy ilyen gazdag téma számára ez az idő túl rövid volt, megértik majd, hogy a megbeszélendőkből néhány dolog ez alkalommal bevégezetlen marad, s ezek között olyan kérdések is lesznek, melyek nyomják a szívüket. De a mozgalom megy tovább, ami tehát bevégezetlen marad az egyik kurzus alkalmával, azt egy másikon folytatjuk.

Amit ismételten lelkük elé szeretnék tárni, az az, hogy az ember a karmikus törvényszerűséget olyasvalamiként éli meg, ami – úgymond – minden megélt pillanatban valami teljesen meghatározott, s így életünk minden pillanatában visszatekinthettünk arra, amin keresztülmentünk, amit tettünk, gondoltunk és éreztünk azoknak az inkarnációknak a során, melyek megelőzik azt a szóban forgó inkarnációt, melyben vizsgálódásainkat végezzük. És mindig úgy találjuk majd, hogy pillanatnyi emberi sorsunkat azáltal érthetjük meg, hogy van, nevezük így, egyfajta „életszámlánk”, ahol valamennyi okos, értelmes, bölcs élményt az egyik oldalra, és minden érthetetlen, minden rossz és csúf élményt a másik oldalra írunk. Valamelyik oldalon többlet jelentkezik majd, ami az élet egyik pillanatában egyúttal e pillanat sorsát jelenti.

Itt különböző kérdések merülhetnek fel, mint például a következő: hogyan viszonyul mindaz, amit az emberek közösségi életükben tesznek, amit emberi közösségként visznek véghez ahhoz, amit az egyes ember individuális karmájának nevezünk? Ezeket a kérdéseket más megközelítésből is érintettük már. Ha visszatekintünk a történelem valamilyen eseményére, például a perzsa háborúkra, akkor lehetetlen azt hinni, hogy ez az esemény, először görög oldalról nézve, valami olyasmit jelentene, ami csak az egyes ember sorskönyvében van beírva, olyasmit, ami elsősorban a külső fizikai szinten vonatkozott volna e háborúk résztvevőire. Gondoljanak a háborúk vezetőire és azokra az emberekre, akik feláldozták magukat, gondoljanak arra, amit e vezetők és a görög seregekben lévő egyes emberek tettek: ha egy ilyen eseményt csak valamennyire is értelmesen engednek hatni magukra, rá tudnak írni valaha is, amit az egyes emberek akkor, ott tettek, az egyes ember pusztá, személyes karmikus számlájára? Lehetetlen, hogy így tudjanak eljárni. Mert lehetetlenség azt képzelnünk, hogy olyan eseményeknél, melyek egy egész népet vagy a civilizált emberiség nagy részét érintik, semmi más nem történik, mint hogy minden egyes emberi individuum pusztán karmáját éli meg. Bizony így kell a történelmi fejlődés folyamata során, újra meg újra, eseménytől eseményig haladni, s meg fogják látni, hogy az, emberiség fejlődésében rejlő értelmet és jelentőséget is megtalálja az ember, hogy viszont az ilyen események nem lehetnek azonosak az egyes ember individuális karmájával.

Ha egy ilyen ügyet, mint a perzsa háborúk, engedünk lelkünkre hatni, azt kérdezhetnénk: mi a jelentőségük ezeknek a háborúknak az emberiség fejlődésében? Keleten kifejlődött egy bizonyos kultúra, melynek hatalmas fényoldalai voltak. De ahogy minden fény magával hozza árnyékát is, tisztában kell lennünk azzal, hogy Kelet egész kultúrája csak azáltal vált elérhetővé az emberiség számára, hogy ebbe a kultúrába benyomódtak bizonyos árnyoldalak is, melyeket az emberi fejlődésben nem lett volna szabad továbbvinni. Ilyen árnyoldala volt Keletnek mindenekelőtt az a törekvése, hogy külső, tisztán fizikai szinten lévő hatalmi eszközök révén folytonosan terjeszkedjen. Ha

ez a növekedésre való hajlam nem jött volna létre, természetesen az egész kultúra sem jött volna létre. Az egyik elképzelhetetlen a másik nélkül. De hogy az emberiség tovább fejlődhessen, például egészen más előfeltételekből adódóan ki kellett fejlődnie a görög kultúrának. A görög kultúra azonban nem vehette kezdetét minden további nélkül, előbb máshonnan bizonyos feltételekre volt szüksége. És ténylegesen, a görög kultúra fontos feltételeket kölcsönzött a Kelet kultúrájából. Különböző hősi mondák, melyek Görögországból Keletre vándoroltak, semmi mást nem ábrázolnak, mint hogy bizonyos görög iskolák tanulói Keletre vándorolva olyan javakat hoztak magukkal a görögöknek, melyeket egyedül a Kelet kultúrájában nyerhettek el, amiket azonban később tovább ápolva és művelve, a görög népkarakter, a görög népteetség alakulásának megfelelően átalakítottak. Ehhez azonban ezekből az átszállított javakból ki kellett gyomlálni azt az árnyoldalukat, hogy tisztán külső hatalmi eszközökkel Nyugat felé törekedjenek, hogy méreteiket a korábbiaknál nagyobbra növeljék. Sem a római birodalom, sem az, ami az európai emberiség továbbfejlődésének további előfeltétele volt, nem alakulhatott volna ki, ha a görögök nem szerezték volna meg a keleti kultúra továbbfejlesztéséhez szükséges szabad talajt, ha a perzsákat és mindazt, ami hozzájuk tartozott, nem verték volna vissza. Így az ázsiaiak visszaverésével mindazt megszűrhatték, ami Ázsiában jött létre.

A világfejlődés sok-sok eseményét ebből a szempontból kellene vizsgálni, s akkor egy sajátos képet kapna az ember. Ha egy előadás-sorozat alkalmával – ami három-négy évig eltartana – ezt a gondolatot az emberiségnek csak a ránk maradt történeti dokumentumaira vonatkoztatva kifejthetnénk, akkor valami olyan eredményre jutnánk, amit valóban az emberiség fejlődésében előforduló egyik feltérképezésnek nevezhetnénk. Egy ilyen feltérképezésnél azt mondhatnánk: ezt ki kell vívni, ennek ezek voltak az árnyoldalai, ezeket ki kellett gyomlálni; a kivívott javakat másnak kellett átadni és úgy tovább képezni.

Ily módon az emberiség fejlődésének egyfajta tervezetéhez jutnánk, és ennek a tervezetnek a megbeszélései során tulajdonképpen egyáltalán nem engedhetnénk annak a gondolatnak: de hát hogy is volt lehetséges, hogy Xerxésznek vagy Miltiádésznek, vagy Leonidásznak ez vagy az az individuális karmája volt? Ezeket az individuális karmákat úgy kell tekintenünk, mint aminek az emberiség fejlődésmenetébe bele kellett fonódnia, mint aminek e mellett kellett döntenie. Másképp a dolog sehogyan sem érthető. S így van ez a szellemtudományos szemlélettel is. Márpedig ha ez így van, akkor azt kell mondanunk: az emberiség fejlődésének tervszerű menetében egy önmagáért való valamit kell látnunk, ami már önmagában véve egy összefüggésre mutat, hasonló módon ahhoz, ahogyan az individuális emberélet karmikus eseményei is összefüggnek egymással. És még tovább kérdezhetünk: hogyan viszonyul egy ilyen terv az ember egyéni karmájához az egész emberiség fejlődésén belül?

Először vegyük szemügyre azt a valamit, amit az emberi fejlődésen belül sorsnak neveznek. Ha visszatekintünk, látjuk, ahogy kultúra kultúrára, népfejlődés népfejlődésre épül. Látjuk továbbá, ahogy egy nép egy népért ezt vagy azt az újat létrehozza, ahogy egyes népkultúrákból valami múlhatatlan megmarad, ahogy egyes népeknek el is kell halniuk, hogy egy nép javait, egyes népek vívmányait az emberiség fejlődésének egy későbbi korszakára átmentsék. Itt mégiscsak érthetőnek kell találnunk, amit a szellemtudomány mond, hogy az emberiség fejlődésének e folytatólagos menetében pontosan két áramlatot kell megkülönböztetni.

Vegyék szemügyre, de egészében, az emberiség fejlődésében azt a valamit, amit egy folytatólagos áramlatnak tekinthetünk, amelyen belül hullám hullámra képződik, miközben azonban a megelőző hullám által létrejött értéket megőrzik a következők javára. Mindezekről képet kapunk, ha megfigyeljük az atlantiszi korszak utáni első kultúrát, ha tehát figyelmüket a régi indiaiak nagysze-

rű teljesítményeire fordítjuk. Ha azonban ezt a nagyszerűséget összehasonlítjuk azzal a gyenge utóhanggal, ami mindebből a Védákban található, amelyek ugyan még így is csodálatra méltóak, de bizony csak gyenge visszfényei, árnyékai mindannak, amit a rishik megvalósítottak, s amit a szellemtudomány közöl velünk az indiaiak nagy kultúrhatásáról; akkor azt kell mondanunk: amikor nekiláttak, hogy ezekben a csodálatos költői ábrázolásokban őrizték meg az emberiségnek ezt a kultúrértéket, az az eredeti nagyság, amit ennek a népnek kellett adnia az emberiségnek, már hanyatlóban volt. Persze, amit az indiai kultúrának elsőként teljesítenie kellett, az befolyt az emberiség fejlődésének teljes menetébe. És csak ezzel a feltétellel fejlődhetett ki később az, aminek ismét egy fiatal népcsoportra volt szüksége, és nem egy elöregedett népre. Az indiaiakat előbb vissza kellett szorítani a déli félszigetre, hogy azután Perzsiában kifejlődhessen Zarathusztra világszemlélete. Mennyi nagyság fért ebbe a világnézetbe keletkezése idején és mekkora hanyatlásnak indult viszonylag rövid idő múlva épp annál a népnél, amelyik létrehozta! Az egyiptomi birodalomban és a kaldeusoknál később ugyanezt a folyamatot látjuk. Majd a keleti bölcsesség Görögországba jutását látjuk, s azt, hogy a görögök visszaverik azt, ami Keletről jött külső, fizikai szinten. Látjuk, ahogyan a görögség mindazt magába öleli, ami az egész Kelet teljesítménye, s mindez összefonódik azzal, amit addigra más európai területeken elértek. Ebből azután egy új kultúrhatás jön létre, mely számos kerülővel képessé vált a krisztusi impulzus felvételére és Nyugatra való átültetésére. Éppígy megtalálnánk később is egy folytatólagos kultúráramlatot, melyben az egyik tag követi a másikat, és valamennyi rész egyszerre tűnik az előző folytatásának s mindig valami újnak is, amit az emberiségnek el kellett érnie. De miből kellett mindannak kinőnie, ami korról korra így fejlődik tovább?

Gondoljanak meg mindent, amit az egyes népek a maguk kultúrterületeivel megélnék! Gondoljanak mindarra, ami minden egyes népben lejátszódik számtalan ember érzése és tapasztalatainak összegeként, kívánságokként és lelkesültségek összegeként, melyek arra irányulnak, ami a legmagasabb rendű vágyértékként jelenik meg az ember előtt, és aminek épp ezen a területen kultúrhatásként kellene léteznie! Gondolják meg, hogy az egyes ember lelkének benne kell lennie az egyes kultúrhatásokban, abban, amit e kultúrák kívánnak, és amire törekszenek! Ezen túlmenően pedig számos évszázadon át szükségszerű volt, hogy a népek, ahogy egymást követő kultúrhatásaikat kifejlesztették, mindig egyfajta illúzióban éljenek – abban az illúzióban, hogy minden ilyen nép épp azt a kultúrkincset, melyet saját magának kellett kidolgoznia, öröknek és múlhatatlannak tartson, amit soha többé el nem vehetnek tőle. Az egyes népek odaadó kultúrmunkája csakis azáltal volt lehetséges, hogy újra meg újra feléledt az az illúzió, hogy amit megteremtettek, mindazzal együtt, ami ráakaszkodott, örökérvényű. Ez az illúzió még ma is él; s ha nem is táplálják többé olyan pozitívan, és nem beszélnek többé e kultúrák „örökkévalóságáról”, az illúzió mégis létezik abban a formában, hogy az emberek nem igen gondolnak a végre – sem nagyban, sem kicsiben –, úgymond, nem fordítanak rá figyelmet.

Két dolog áll tehát Önök előtt, amire a népek kultúráinak szüksége volt, s ami alapján véve először most, a mi korunkban kezd egyfajta változáson átmenni. Mert az emberi szelleméletben a szellemtudományos szellemlét lesz az első olyan terület, ahol ezek az illúziók alapvetően fel sem merülnek. Durva félreértés volna, ha valaki, aki szilárdan áll e szellemi mozgalom talaján, azt akarná hinni, hogy a formák, melyekbe ismereteinket öntjük, hogy a gondolatok kifejtései, melyek lehetségesek számunkra, hogy az, amit ma a mi szellemtudományos gondolkozásunkból, érzéseinkből és akaratunkból adhatunk, örök tartóssággal bír. Nagyon rövidlátó volna az az állítás, hogy három-ezer év múlva is lesznek emberek, akik éppúgy beszélnek a szellemtudományos igazságokról, ahogyan mi ma. Tudjuk, hogy korunk viszonyai által arra indítottunk, hogy a folyamatosan alakuló

fejlődési produktumokból valamit a jelenlegi formákba öntsünk, és hogy utódaink ezeket a dolgokat az átélés egészen más formáiban fogják kifejezésre juttatni. Miért van ez így? Az ok hasonló ahhoz, ahogyan az emberiség fejlődésének sok-sok évszázadán és évezredén keresztül ugyanez történt, hogy az egyes embernek népkultúrától népkultúráig sok mindent meg kellett élnie, hogy ily módon kialakulhasson az a fejlődéshez való hozzájárulás, mely az összes nép fejlődéséből ered. Gondoljanak arra a megszámlálhatatlan élménytömegre, melyeken a régi Görögországban mentek keresztül, és gondoljanak arra, ami mint ennek kivonata megmaradt a későbbi összeműködés javára! Akkor azt fogják mondani: mindez jóval messzebbre hat, mint az egyes áramlatok. És igen sok dolog történik emiatt a leglényegesebb áramlat miatt.

Ezért két dolgot kell megfigyelnünk: elsőként azt a valamit, aminek létre kell jönnie, majd el kell pusztulnia, hogy ezáltal ebből az egészből a második – mennyiség szerint a kisebb rész – mint maradandó, tovább élhessen. Csak akkor értjük meg az emberiség fejlődésének menetét, ha tudjuk, hogy amióta az emberi egyéni karma létezik, az emberiség fejlődésében két hatalom működik, Lucifer és Ahrimán. Mert az emberiség fejlődésének tervéhez hozzá kell számítanunk azt, hogy végül, amikor a Föld elérte célját, azok az eredmények, melyek az egyes kultúrákból fokozatosan beépülnek az összeműködés fejlődésébe, gyümölcsözőkké válnak minden egyes individuum számára, függetlenül attól, hogy milyen sorsokon mennek keresztül. Ezt a célt azonban csak azáltal láthatjuk, ha a világfejlődést szellemtudományos értelemben szemléljük. Mert jobb nem áztatni magunkat: egy ilyen célt helyesen elgondolni az emberi individualitás valamilyen ködös, panteista egységbe mosódna, úgy tehát, hogy az individualitás teljesen megmarad, és ismét beleárad az, amit az emberiség a nagyságából meghódított – ez a cél világosan és élesen csak a szellemtudományos lelki kultúra szeme előtt állhat.

Korábbi kultúrákra visszatekintve mindjárt az elején elmondhatjuk: amióta emberi individuumok egyáltalán inkarnálódnak, az emberiség fejlődésében részt vesz Lucifer és Ahrimán. Lucifer úgy vesz részt benne, hogy mindig megpróbál a folytonos kultúráramlatban részt venni azáltal, hogy befészkel magát az emberi asztrálestekbe, és beléjük impregnálja a luciferi impulzusokat. Ez az, amit Lucifer az emberiség fejlődésének menetében véghezvisz – behatol az emberi asztrálestbe. Az emberek azt, amit Lucifer ad nekik, sohasem kaphatják meg azoktól a hatalmaktól, melyek az imént jellemzett folyamatos kultúráramlást okozzák. Válasszák külön ezt a kultúráramlatot az emberiség teljes előrehaladásából, s akkor megkapják azt, amit a hierarchiák normálisan haladó szellemlényei mindig új, bőséges javak formájában az emberiségre árasztanak. Ha felnézünk a hierarchiákra, azt kell mondanunk: a normális fejlődésükön átment szellemlények adták az emberi kultúrának azt, ami az emberiség maradandó értéke, amit később átalakítottak ugyan, de mégis az emberiség maradandó értéke lett. Pontosan olyan ez, mint amikor van egy fa, és benne ott van a velő. Így jutunk el egy folytatólagos kultúra élő áramához.

E hatalmak által, melyek a normális fejlődésen mennek keresztül, ezen a módon megtörténhetett volna, hogy az ember mind jobban és jobban feltöltötte volna énjét az emberi fejlődésnek ezzel az előrehaladó gazdagodásával. Időről időre beleáramlott volna az, ami az embert előreviszi, és az ember egyre inkább feltöltekezett volna a szellemvilág adományaival, hogy amikor végül a Föld céljához ér, magától értetődő lett volna, hogy az emberben minden benne van, amit a szellemi világból kapott. Egy dolog azonban lehetetlen lenne: hogy az ember legősibb sajátja, szent igyekezete kifejlődjön, az odaadás és a tűz az iránt, ami kultúrkorszakról kultúrkorszakra létrejön. Egyazon okból, melyből minden kívánság és minden vágy kinő, nő fel a nagy ideálok iránti kívánság, az ember boldoggá tételének vágya és a művészi teljesítmények iránti vágy az egymást követő emberi

kultúrkorszakokban. Ugyanabból az alapból, melyből az ártó, a rosszat követő vágyak erednek, ered a legmagasabb iránti törekvés, mely a Földön elérhető. És az, amiért az emberi lélek, mint a lélek legmagasabb rendű értékéért ég, nem létezne, ha nem volna lehetséges, hogy ugyanaz a vágy ezen a másik oldalon az ártalmas szenvedélyekig és a rosszig süllyedhessen. Hogy az emberiség fejlődésében benne van ez a lehetőség, az a luciferi szellemek műve. Nem szabad tehát félreismernünk, hogy a luciferi szellemek szabadságot adtak az embernek és ezzel együtt a rossz lehetőségét, szabad fogékonyságot az iránt, ami máskülönben csak úgy beáramolna az emberi lélekbe.

Azt is láttuk azonban, hogy minden luciferi kihívásra Ahrimánon keresztül érkezik válasz. Így válik láthatóvá, ahogy Lucifer egész seregével mindabban ott van, ami később konkrétan a görög kultúrán keresztül az egész emberi fejlődésre hatással volt: a görög héroszokban, a görög hősökben és művészekben. Lucifer behatol az asztrálestetekbe, s felgyújtja bennünk a vágyat arra, amit az emberek mint a legmagasabb rendűt becsülnek. Így mindaz, ami a görögséggel áramlik bele a fejlődésbe, egyúttal a néplélek lelkesedésévé lesz. Pontosan ebben rejlik Lucifer. És mert Lucifer a hold- és nem a földfejlődésnek köszönheti erejét, Ahrimán kihívja, és ahogy Lucifer korszakról korszakra kibontakoztatja tevékenységét, Ahrimán hozzátársul – és apránként teszi tönkre Lucifer hatását a Földön. – Az ember világfejlődése egy Ahrimán és Lucifer között létező folyamatos hatás. Ha Lucifer nem hatna az emberiségre, akkor hiányozna az igyekezet és a tűz az emberiség fejlődésében meglévő folytatólagos áramlat iránt; ha nem volna Ahrimán, aki népről népre ismételten tönkreteszi azt, ami nem a folytatólagos áramlatból, de a luciferi hatásból ered, akkor Lucifer örökké tovább akarná vezetni az egyes kultúrákat. Itt tehát Lucifert látják, aki saját karmáját ráolvassa saját magára, ami a régi holdfejlődésből származó szükségszerű következmény. A következmény pedig, hogy Lucifernek örökösén a sarkához kell láncolnia Ahrimánt. Ahrimán Lucifer karmikus beteljesülése. Itt tehát az ahrimáni és a luciferi lények példáján keresztül a magasabb lények karmájába nyertünk betekintést. Ott fenn is van karma. Ahol ének vannak, Lucifer és Ahrimán pedig természetesen éneket rejtenek magukba, ott mindenütt van karma, ezért üthetnek vissza tetteik hatásai saját magukra. Ezekre a titkokra nyáron, a bibliai teremtéstörténet ciklusnál ismét utalni fogunk; de egy dologra szeretném már most felhívni a figyelmet, ami jól mutatja, milyen végtelen mélységű minden egyes szó az igazi okkult iratokban.

Vajon sohasem gondolkoztak el azon, hogy a bibliai teremtéstörténetben miért áll minden egyes teremtésnap végén az a mondat: „És láták az Elohimok művüket, és láták, hogy igen jó”? Jelentőségteli szavak ezek. Miért vannak a Bibliában? A mondat maga megmutatja, hogy az Elohimok karakterisztikumáért vannak, akik a Holdon normális módon fejlődtek tovább, és akiknek ellensége Lucifer. Ez a valami az Elohimok jelleméhez tartozik, hogy ők minden teremtésnap után látták, hogy az „a legjobb volt”. Azért van ez megadva, mert ez a fok az Elohimok vívmánya volt. Az Elohimok a Holdon csak addig láthatták a teremtést, amíg részt vettek benne, ők tehát nem rendelkeztek utólagos tudattal róla. Hogy az Elohimok utánagondolva vissza tudjanak tekinteni a teremtésre, az először a Földön vált lehetségessé, ami a tudatosság külön lépcsőjét jelenti náluk; mégpedig egy olyan tudatosságot, amely úgy mutatja belső jellemüket, hogy az akaratszerűség úgy áradt ki lényükből, hogy ha a teremtésre tekintettek, látták, hogy az a legjobb volt. Ezek voltak az Elohimok, akik művüket, a teremtésben való részvételüket már a Holdon lezárták, s akik a művet utólag, a Földön látva, azt mondhatták: maradhat, ez a legjobb! – Ehhez azonban szükség volt arra, hogy a régi holdfejlődés befejezett legyen.

De hogy áll mindez a luciferi lényekkel, vagyis azokkal a lényekkel, akik nem fejezték be holdfejlődésük fázisát? Nekik is meg kell kísérelniük, hogy a Földön utólag lássák teremtett művü-

ket, például a görög kultúrában élő tüzet és lelkesedést. S e lényeknek később azt is látniuk kellett, hogy Ahrimán mindezt apránként széttördeli! S így azt kell mondaniuk, mert teremtett művüket nem fejezték be: látták napi munkájukat, és látták, hogy az nem volt a legjobb, hogy el kellett törölni!

Ezek a luciferi szellemek művük megteremtését, mindig, újra meg újra a másik oldalra akarják lendíteni az ingát. – Ahrimán azonban mindegyre tönkreteszi, amit ők megteremtenének. Az emberiség fejlődésén belül tehát egy fel-le hullámzást kell elképzelnünk, új erők folytonos próbálkozását olyan lények által, akik nálunk magasabb rendűek, akik azonban folytonos csalódásoknak, vannak kitéve. A földfejlődésen belül ez hozzátartozik a luciferi lények élményeihez. És ezt a karmát az emberiségnek is magára kellett vennie, mert csak így juthatott el az ember a valódi szabadsághoz. Szabadság csak azáltal válhat valóra, hogy az ember saját maga adja oda magát földi énje legmagasabb rendű tartalmának. Az az én, amivel az ember akkor rendelkezne, ha a földfejlődés végén minden célt megkapna, nem lehet szabad; mert egy ilyen én kezdettől fogva arra lett volna rendelve, hogy a földfejlődés minden java beleáradjon. Szabad csak azáltal lehet az ember, hogy ehhez az énhez egy másik, hibázni képes ént szerzett magának, mely képes arra, hogy újra meg újra a jó és a rossz között ingadozzon, és mindig, újra meg újra képes felfelé törekedni, törekedni arra, ami az egész földfejlődés tartalma. Ezt az alsóbbrendű ént Lucifer adta hozzá az emberhez, hogy ezáltal az ember magasabb rendű énjéért való felfelé törekvő munkálkodása az ember legsajátabb tette lehessen.

Az emberiségben belül csak így lehetséges szabad akarat. A szabad akarat az a valami, amit az ember fokról fokra érhet el, mert az ember viszonya a szabad akarathoz abban áll, hogy az mint egy ideál lebeg előtte az életben. Hol szabad így a fejlődés mai, középső stádiumában az emberi akarat? Az emberi akarat sohasem szabad, mert minden pillanatban megadhatja magát a luciferi és az ahrimáni elemnek; nem szabad, mert minden ember, amikor átlépte a halál kapuját, a megtisztulás felfelé menő időszakában – lehet, hogy évtizedeken át – egy adott, meghatározott benyomással rendelkezik. Ez a kamaloka-élet lényege, hogy közben látjuk, milyen fokon vagyunk saját magunk tökéletlenek azáltal, ami tökéletlenséget tettünk a világban, hogy egyenként, részleteiben látjuk, hogy milyen módon lettünk tökéletlenek. Ebből később az a határozott szándék támad, hogy mindent, amit tökéletlenül cselekedtünk, újra kiirtsunk. A kamaloka-idő alatti élet abban áll, hogy szándék szándékot követ, és az az ösztönzés születik meg: mindent ki kell javítanod, amit úgy gondoltál és úgy cselekedtél, hogy az téged alább süllyesztett! – Amit az ember ott érez, azt belepréseli későbbi életébe, és a születésénél ezzel a szándékkal lép az életbe – ezáltal magára vállalva karmáját. Ezért nem mondhatjuk, hogy amikor a születésen keresztül az életbe lépünk, szabad akarattal rendelkezünk. Egyedül arról beszélhetünk, hogy egy szabad akaratot olyan mértékben tudunk megközelíteni, amennyire sikerül úrrá lennünk Lucifer és Ahrimán befolyásain. A luciferi és az ahrimáni befolyás fölött pedig semmi mással nem lehetünk úrrá, mint a megismeréssel. Egyrészt az önmegismerés által, azáltal, hogy egyre inkább képessé tesszük magunkat arra – a születés és a halál közötti életben is –, hogy gyöngeségeinket mindhárom lelki vonatkozásban megismerjük, gondolkodásban, érzésben és akaratban. Ha egyre erősebben fáradozunk azon, hogy többé semmiféle illúzió ne adjuk meg magunkat, akkor énünkben növekedni fog az erő a luciferi befolyás nélkülözni tudására, s így mindinkább képesek leszünk dönteni, hogy milyen odaadást érdemelnek az emberiség értékei. Másrészt pedig a külvilág megismerése által, amit ki kell egészítenie az önmegismerésnek – a kettőnek együtt kell működnie. Az önmegismerést és a külvilág megismerését egye-sítenünk kell lényünkben, s akkor képesek leszünk világos viszonyt teremteni Luciferhez.

Amit mint szellemtudományos megismerést vagy tudást megszerezhetünk, annak épp az a sajátossága, hogy felvilágosítást kapunk arról, milyen mértékben részese Lucifer és Ahrimán minden emberi tettnek, hajlamnak és szenvedélynek. Hiszen mi mást tettünk ezek alatt az előadások alatt, mint hogy felvilágosítást és ismereteket szereztünk magunknak arról, hogy a luciferi és az ahrimáni erők a legváltozatosabb módon benne vannak életünkben! A jelenben el lehet kezdeni a luciferi és az ahrimáni erőkről való felvilágosítást. Mert az embernek, ha valóban hozzá akar járulni valamivel a Föld-emberség cél eléréséhez, felvilágosultnak kell lennie. Ahová csak néznek, ahol emberi módon éreznek és gondolkoznak, láthatják, milyen messze vannak még az emberek a valódi igazi felvilágosítástól Lucifer és Ahrimán befolyásaira vonatkozóan. És bizonyára azt is látják, hogy az emberiség legnagyobb része semmiféle ilyen felvilágosítást nem akar! Az emberiség nagy része behódolt egy bizonyos vallásos egoizmusnak, csak hogy elnyerhesse a jó lelki közérzetnek azt az állapotát, amit csak el tud képzelni magának. Olyan egoizmus ez, melynél az emberek egyáltalán nincsenek tudatában annak, hogy itt a legerősebb vágyak belekeveredéséről lehet szó. Sehol sem keveredik Lucifer jobban érzéseinkbe, mint ott, ahol az emberek szenvedélyeik és vágyaik folytán törekednek az istenire anélkül, hogy ezt az istenit megvilágosítaná számukra a megismerés fénye. Nem hiszik, hogy Lucifer éppen ott hat sokszorosán, ahol az emberek azt hiszik, hogy a legmagasabbra törekednek? De a formáknak is, melyekre ily módon törekednek, ugyanígy Lucifer csalódásaihoz kell tartozniuk. És azok, akik azt hiszik, hogy sivár vágyak alapján elnyerhetik egy szellemi kultúra ilyen vagy olyan formáit, azok, akik ismételten azt prédikálják, mennyire rossz a szellemtudomány, mert valami újban hisz, meg kellene gondolják, hogy nem ember akaratától függ, ha Ahrimán Lucifer sarkába szegődik. És ami a fejlődés folyamán mint forma jött létre, az, mert Ahrimán belekeverte magát, Lucifer által újra elpusztul. Egyedül az emberiség fejlődésének folyamatos áramlata fogja megmenteni magát.

Ma tehát így tekinthetünk vissza egy megelőző fejlődési folyamatra, ahol bizonyos lények úgy maradtak vissza, mint értünk való áldozatok. Tudjuk immár, hogy ezeknek a lényeknek értünk kellett leélniük karmájukat, hogy ezáltal mi normális módon élhessük meg azt, amit ők belénk leheltek. Igen valóban így igaz, Jahve eredetileg az isteni lehelet által juttatta az emberbe az énhez való képességet; ha azonban csak az isteni lehelet jött volna, ami az emberi vérben lüktet, és az nem, ami újra meg újra mindig eltérhet attól, amit a Jahve-lehelet adhat, ha nem dolgoznának benne a luciferi és az ahrimáni impulzusok is, akkor az ember a Jahve-adomány mibenjét elérhetné ugyan, de a hogyanját nem; azt, amit az ember öntudatos, szabad énnel érzékel. A világfejlődés értelmében tehát bizonyos lényeknek vissza kellett maradniuk a régi Holdon.

Ma olyan korban élünk, amikor ténylegesen vissza tudunk tekinteni Lucifer számos csalódására, amikor azonban olyan jövőt is magunk előtt látunk, melyben mindjobban megértjük majd, hogy mi a fejlődés folyamatos áramlata. A szellemtudomány e folyamatos fejlődési áramlat megértésének eszköze lesz, hogy általa egyre tudatosabban viszonyulhassunk Lucifer befolyásaihoz, s egyre inkább sikerüljön felismerni önmagunkban is a luciferi impulzusokat, és a helyes, tudatos, az emberiség számára hasznosítható módon értékesíteni tudjuk őket. Korábban ezek az impulzusok sötét ösztönként működtek az emberiség életében, melyeknek az ember nem volt tudatában. Ugyanígy van ez az ahrimáni befolyásokkal.

Ez itt egyike azoknak a területeknek, ahol arra figyelmeztethetünk, hogy a jelen az emberiség igen fontos korszaka, mégpedig olyan kor, melyben a lelkierők bizonyos vonatkozásában egy valószínű fordulatot tesznek. Önök közül sokak előtt ábrázoltuk már, hogy egy olyan korszak előtt állunk, melyben bizonyos emberek más lelki képességeket fognak kifejleszteni, mint azok, akiket ma

érvényesülni engednek. Amit például a szellemtudomány a szellemkutatás ismereteiből merítve ma elmondhat, nevezetesen, hogy az embernek fizikai testén kívül van egy éterteste is, azt ránézésre ma csak azok tudják, akik módszeresen iskolázták magukat. De még a 20. század közepének vége előtt – amit az *Akasha-Krónika* olvasásából tudunk – lesznek emberek, akik természetes fejlődésen keresztülmenve éteri látnokisággal bírnak majd, és akik, mert az emberiség ahhoz a ponthoz ért, ahol ezek a dolgok mint természetes adottságok fognak kifejlődni, a fizikai testet áthatva, ennek határán túl, érzékelni tudják az étertestet. Ahogy az ember a szellemi világban való belelátásból fejlesztette magát tovább a mai, csak külsőséges fizikai érzékelésig és a külvilág értelemszerű felfogásáig; úgy kezdi meg most újabb, de már tudatos képességek fokról fokra való kifejlesztését. Ezek az új képességek a régiek mellé sorakoznak, s ez az eljövendő egy egészen különös képesség lesz, melyet így jellemezhetek:

Lesznek emberek – előbb csak egyesek, mert ez a képesség csak a következő két-három évezred folyamán fog nagyobb létszám körében kifejlődni, az első előfutárok azonban már a 20. század első felének letelte előtt itt lesznek –, akiknél a következő fog bekövetkezni: az emberek átélnek valamilyen cselekedetet, és csábítást éreznek arra, hogy valamelyest visszalépjenek, visszahúzódnak ettől a testtől. Majd egy kép fog előttük állni, ami a szóban forgó tettekből ered. Először nem ismerik fel, nem találnak kapcsolatot ahhoz, amit tettek. De később, amikor már esetleg hallottak valamit a szellemtudományról, azt tapasztalják, hogy az a kép, ami számukra mint egy tudatos álomkép jelenik meg, saját cselekedetük megfelelője, annak a tetteknek a képe, aminek meg kell történnie, hogy ezáltal az, amit elkövettek, elérje karmikus beteljesedését.

Az emberiség ténylegesen egy olyan korszak előtt áll, melyben nemcsak érteni kezdi karmáját a szellemtudomány tanai és ábrázolásai révén, de fokozatosan látni is kezdi karmáját. Míg eddig a karma az emberek számára sötét ösztönző erő, sötét vágy volt, és csak a következő életben lehetett kiélni, csak a halál és az új születés közötti életben lehetett szándékká alakítani, az emberek fejlődésük során lassanként eljutnak addig, hogy képesek érzékelni mindazt, amit Lucifer művel, képesek látni e tettek hatásait. Ezzel az éteri látnokisággal azonban csak azok az emberek tudnak majd valamit kezdeni, akik ismeretekre törekedtek. Az emberek előtt normális állapotban is egyre inkább ott állnak majd cselekedeteik karmikus képei. Ez pedig olyan valami lesz, ami egyre előbbre viszi őket, mert ezáltal tudni fogják, mivel tartoznak még a világnak, mi az, ami karmájukban adósságszámlaként vár rájuk. Ez az ugyanis, ami az embert megfosztja szabadságától, hogy nem tudja, mivel tartozik még a világnak! Tehát a karmánál egyáltalán nem szabad előre szabad akaratról beszélni. Maga a „szabad akarat” kifejezés is hibás, mert azt kell mondanunk: szabad csak folyton növekvő ismeretei által lehet az ember, és azáltal, hogy mind magasabbra jut, és mindinkább belenő a szellemvilágba. Ezáltal mind jobban és jobban átítatja magát a szellemi világ tartalmával, s mindinkább olyan lényé válik, aki tudja irányítani akaratát. Nem az akarat „tud” szabad lenni, hanem az ember mint olyan, lehet szabad, amennyiben átítatja magát azzal, amit a világlét szellemi területén meg tud ismerni.

Így rálátást nyerünk Lucifer csalódásaira és tetteire, és azt mondjuk: így rakódott le évezredek óta annak az alapja, ahol ma állunk; mert ha nem ott állnánk, ahol állunk, nem tudnánk a szabadsághoz felfejlődni. Mivel azonban Luciferről és Ahrimánról felvilágosítást szerezhetünk, egy más viszonyt alakíthatunk ki ezekhez a hatalmakhoz, és így gyümölcsöztethetjük, ami eddig történt. Akkor pedig Lucifer tettei, melyek folytonos csalódásokhoz vezetnek, ha mi magunk követjük el őket, az ellentétükbe kell forduljanak. Lucifer tettei vágyakat korbácsoltak fel, s oda kellett vezetniük az embert, ahol már a rossz határához ér. Korábban láttuk, hogy milyennek kell lennie annak az

ellentétes irányú erőnek, mely Luciferrel szemben hat: ha mi magunk akarunk Lucifer ellen hatni, ha a jövőben az ő ügyeiről mi akarunk gondoskodni, nálunk csak a szeretet lehet az, ami Lucifer cselekedetei helyére léphet, és a szeretet képes is lesz rá! A szeretet éppúgy az a valami is lehet, ami a külvilágból árad felénk, amennyiben mind többet elveszünk abból a sötétségből, amit a külső anyagba mi szövünk bele. Ha ezt a sötétséget, fokozatosan egyre jobban elveszük, ha eltűnik, és mi eljutunk oda, hogy az ahrimáni befolyást ezen módon teljesen legyőzzük, akkor képesek leszünk olyannak megismerni a világot, amilyen az valójában. Akkor lassanként közelebb jutunk egy olyan megismeréshez, amilyen értékkel ma egyedül a szellemtudomány rendelkezhet: be fogunk hatolni az anyag valódi lényegéhez, a fény természetéhez. A fény természetét illetően ma még maga a tudomány is a legkülönbözőbb tévedésekbe esik. Egyesek azt hiszik, hogy a fényt fizikai szemmel lehet látni, de nem a fényt lehet látni, hanem megvilágított testeket; az ember színeket lát a testeken. Minden ilyen tévedés eltűnik majd. Ezáltal meg fog változni a világ képe, mely Ahrimán befolyása alatt szükségszerűen tévedésekkel lett átszöve, és a bölcsesség tartalma fogja átjárni. Ha az ember eljut a fényig, saját maga ki tudja majd fejleszteni a fény lelki megfelelőjét. A fény lelki megfelelője pedig a bölcsesség.

Ily módon szeretet és bölcsesség költözik majd az emberi lélekbe. És a szeretet és a bölcsesség gyakorlati erővé lesz, tulajdonképpeni életimpulzussá, melynek a szellemtudományos világszemléletből kell adódnia, és adódik is majd. A bölcsesség, ami a fény megfelelője, a bölcsesség, ami a szeretethez kapcsolódhat, és a szeretet, ami bölcsességgel itatja át magát, meg fogja találni a helyes útját annak, hogy maga is visszahasson arra, ami a külső világ bölcsességében rejlik. Ha nekünk fokról fokra a fejlődés másik felének részeseivé kell lennünk, akkor elkerülhetetlenül le kell győzni Lucifert és Ahrimánt, hogy bölcsességgel és szeretettel itassuk át magunkat. Ha bölcsességet és szeretetet hozunk létre, olyan elemeket fejlesztünk ki, melyek azután a mi lelkünkben fognak adományként kiáradni azokra, akik a földfejlődés első felében luciferi és ahrimáni hatalmakként feláldozták magukat, hogy nekünk adhassák azt, amire szabadságunk elnyeréséhez szükségünk volt. Ezeknek a hatalmaknak kell majd adnunk, amit bölcsességben és szeretetben kifejlesztünk. Tudatában kell azonban lennünk, mert a világban életnek kell lennie, hogy olyan kultúrákat kell elfogadnunk, melyek számunkra ennek az életnek a kifejezőeszközei. Mi szívesen és szerető odaadással ápolunk egy szellemtudományos kultúrát, ami nem lesz örök, de amit lelkesen vállalunk. Mivel most felismerjük, hogy szeretetből kell megteremtünk azt, amihez korábban a luciferi befolyás által, vágyakon és szenvedélyeken keresztül lettünk odaűzve, ezért most annál több szeretetfőlötséget kell kifejlesztenünk magunkban. Ha csak a szükséges szeretetet fejlesztenénk ki magunkban, nem jutnánk el addig, hogy kultúrát kultúrára teremtsünk. A szellemtudománynak azzá kell lennie, ami a kornak megfelelő minden követelést odaadással teljesít, ugyanazzal a lelkesedéssel, amivel valaha Lucifer befolyása alatt működött az ember. Nem lesz többé az az illúzió, hogy amit teszünk, az örökké fog tartani. De ha egy magát állandóan fokozó szeretetben kultúrát kultúrára teremünk, ezáltal szeretetfőlötséget hozunk létre. Ez Lucifer javára válik, s általa jóvátételt nyernek csalódásai is. Rajtunk áll, hogy ismét jóvátévdjék az, amit Lucifernek a csalódásokon át kell elszenvednie, ha a másik oldalon mi mindazt visszaadjuk, amit értünk tettek.

Ez a másik oldala a magasabb lények karmájának, hogy olyan szeretetet kell teremtenünk, ami nem pusztán az emberiségért van, hanem arra hivatott, hogy elhatoljon a kozmoszig. Olyan lényekre áradhat így át a szeretetet, akik nálunk magasabb rendűek, és akik mindezt mint áldozatot értékelik majd. Lelki áldozat lesz ez ily módon. Lelki önfeláldozás árad így fel azokhoz, akik valaha leárasztották adományait, ahogy valaha az áldozati füst törekedett fel a szellemekhez, amikor az

emberek még rendelkeztek spirituális javakkal. Annak idején az emberek csak szimbolikus füstáldozatot küldhettek fel az isteneknek. A jövőben áradó szeretetet fognak a szellemekhez felküldeni, s a szeretet áldozatából ismét leárad majd valami: és így magasabb erőket kap majd az ember, melyek a szellemektől irányítva egyre nagyobb hatalommal fognak beavatkozni fizikai világunkba. Ezek pedig a szó igazi értelmében mágikus erők lesznek.

Az emberiség fejlődésmenetében tehát, emberiségkarma és magasabb lények karmája éli ki magát. Azt is érthetjük így, hogyan viszonyul a fejlődés terve az egyes ember karmájához. Tegyük fel, egy emberfeletti individuum 1910-ben ilyen vagy olyan módon bizonyos hatást fejtett ki, amit fizikai szinten egy ember hajtott végre. Ezáltal az emberfeletti individuum és az ember között egy kapcsolat kötődött. Így szövődik bele az ember a magasabb lények karmájába, ami egy lezárt korespondencia. Ezután viszont a magasabb világokból áradó áramlat éri el ezt az embert, ami hozzáad valamit az élethez; ami karmájában új pozíciót jelent, és kilendíti azt az egyik vagy a másik oldalra. Így termékenyül meg az emberi karma a világban áradó általános karma által.

Nézzük például Miltiádészt vagy egy másik személyiséget: ott kellett állniuk népük nagy történetének nagy tervében, ahol ezt vagy azt a magasabb hatalmak karmája idézett elő – s őket odaállította posztjaikra. Az ő egyéni karmikus számlájukra áradt be az, amiből az egész emberiségnek részesednie kellett. Az ő tetteikből és teljesítményeikből, melyeket ennek érdekében vittek véghez, alakult egyéni karmájuk. – Mi is így élünk és szójuk egyéni karmánkat, mint egy mikrokozmoszt, mint egy kis világot a makrokozmoszban.

Ezzel a kurzus végéhez értünk, igaz ugyan, hogy nem témánk végéhez. Szívesen szólnék még pár szót arról, milyen örömet jelent nekem, hogy ezek alatt az előadások alatt épp olyan kérdésekről eshetett szó, melyek igen mélyen érinthetik az emberi lelket, s amelyek egyúttal a magasabb lények nagy sorsával is összefüggésben állnak. Azok, akiknek alkalmuk lesz további kurzusokat meghallgatni, látni fogják majd, hogy néhány kérdésre, melyek ehhez az előadás-sorozathoz kapcsolódnak, később választ kapnak. S hadd mondjam ez alkalommal is el, hogy azokat a dolgokat, amelyek itt megbeszélésünk középpontját alkották, úgy kellene felvenniük magukba, hogy mindez ne csak elvont ismeret, elvont tudás legyen, hanem olyan megismerés, mely egész gondolkozásunkat, érzéseinket és akaratunkat áthatja. Úgy hogy az antropozófusok példát és képet nyújthatnának a világban arról, amit a legmélyebb szellemtudományos igazságoknak nevezhetünk. Próbáljunk meg egészen ilyen példává és képpé válni; csak akkor lesz majd a világban egy antropozófus szellemi áramlat. A mi szűk körünkben ennek az antropozófus szellemáramlatnak előbb a spirituális ismeretek tanulmányozásának kell lennie. Utána azonban ezeknek az ismereteknek életérzésünké kell válniuk, s mint ilyeneknek kell a világ előtt megállniuk. A világ pedig fokozatosan be fogja látni, hogy nem volt hiába, hogy a 20. század fordulóján léteznek becsületes és őszinte antropozófusok, emberek, akik őszintén és becsületesen hittek a spirituális hatalmak óriási erejében. És azért, hogy hittek benne, maguk is erőt kaptak ahhoz, hogy hatni is tudjanak ennek érdekében. Egyre gyorsabban és gyorsabban halad majd életkultúránk, ha mindazt, amit hallottak, Önök, saját maguk érzésekre, tettekre és cselekedetekre váltják. Nem azért, hogy meggyőzzük az embereket! A jelenlegi kultúra kevésbé alkalmas erre. Igazán meggyőződve mindig csak azok lesznek, akik szívük legmélyebb indíttatásából érnek el az antropozófiához; a többiek nem lesznek meggyőződve. Ez a karmánk szellemi körökben is, amit a materializmusnak kellett előidéznie. Ezeket a károsodásokat úgy kell tekintenünk, aminek ellenében a szellemtudománynak mint szellemi hatalomnak be kell igazolódnia.

Azt tehát, amit a világnak adni tudunk, életérzésünkből, életfelfogásünkből kell adnunk. Mindenki, aki az antropozófiát lelke belső életévé alakítja, spirituális erőforrássá válik. És aki hisz az

érzékfelettekben, biztos lehet abban, hogy antropozófus életérzésünk és ismereteink spirituálisan hatnak, ami annyit jelent: láthatatlanul kiáradni a világba, ha valóban egy tudatos, antropozófus élettől átjárt eszközzé tesszük magunkat.

RUDOLF STEINER ÉLETRAJZI ADATAI

1861. február 21-én született Kraljevecen (Osztrák-Magyar Monarchia), dél-ausztriai szülők gyermekeként.

Középiskola: Wiener-Neustadt, érettségi: 1879. A bécsi Technikai Főiskolán matematikát, természettudományt, s ezzel egyidejűleg irodalmat, filozófiát, történelmet is tanul, közben Goethe-tanulmányokat folytat.

21 évesen első írói munkái, a következő 15 évben Goethe természettudományos munkáinak rendszerezése és kiadása Weimarban.

23 éves korától 7 éven át magántanár egy bécsi családnál.

1886-ban felkérlik a Goethe-művek nagy „Szófia” kiadására.

1890 – 1897 – Weimarban a Goethe-Schiller Archívum munkatársa.

1891 – a filozófia doktora, Rostock.

1894 – megjelenik *A szabadság filozófiája. Egy modern világszemlélet alapelemei*. Lelki megfigyelési eredmények természettudományos módszerek alapján.

1895 – *Friedrich Nietzsche, egy harcos a kor ellen*.

1897 – Berlin, az *Irodalmi Magazin és a Dramaturgiai lapok* kiadója Hartlebennel. Közreműködik a Szabad Irodalmi Társaságban, a Szabad Drámai Társaságban, a Giordano Bruno Szövetségben és az Eljövendők körében.

1899 – 1904 – Tanári közreműködés a berlini Munkásképző Iskolában.

1900 – 1901 – Antropozófus előadásainak kezdete a berlini Teozófiai Társaság meghívására.

1902 – 1912 – Az antropozófia (emberi-bölcsesség) felépítése. Rendszeres nyilvános előadások és kiterjedt előadó körutak egész Európában. Marie von Sivers Rudolf Steiner neje és állandó munkatársa lesz (1914).

1902 – *A kereszténység mint misztikus tény és az ókor misztériuma*.

1903 – A *Lucifer* lap megalapítása, később *Lucifer-Gnózis*.

1904 – *Teozófia. Bevezetés az érzékfeletti világ és az ember elrendelésének megismerésébe*.

1904 – 1905 – *Hogyan lehet a magasabb rendű világok megismeréséhez jutni? Az Akasha Krónikából*.

1910 – *A titkos tudomány körvonalakban*.

1910 – 1913 – Négy misztériumdrámájának előadása Münchenben: *A beavatás kapuja, A lélek próbája, A küszöb őrzői, Lelkek ébredése*.

1911 – *Az ember és az emberiség szellemi vezetése*.

1912 – *Antropozófus léleknaptár. Egy út az önmegismeréshez*.

1913 – Kilépés a Teozófus Társaságból, az Antropozófus Társaság megalapítása.

- 1913 – 1923 – A Goetheanum felépítése Dornachban (Svájc, Bazel mellett).
- 1914 – 1923 – Dornach és Berlin; Steiner egész Európában tartott előadásokkal és kurzusokkal számos életterület megújítására adott indítást: így a művészet, a pedagógia, a gyógypedagógia, a természettudomány, a szociális élet, az orvostudomány, a teológia területén. 1912-ben létrehozta az eurythmiát, egy új mozgásművészetet.
- 1920 – A Szabad Antropozófus Főiskola elindulása a Goetheanumban, Dornachban. Rendszeres előadás-sorozatok pedagógusok, orvosok, természettudósok és művészek számára.
- 1922 – **Kozmológia, vallás és filozófia**. Szeptember 16.: a „Krisztus-közösség” megalapítása, mint a vallási megújulás mozgalma.
1923. december 31. – Az első Goetheanumot felgyújtják.
Az általános Antropozófus Társaság megalapítása az ún. Karácsonyi Tanácskozáson.
- 1924 – Pütkösd: a bio-dinamikus mezőgazdaság megalapítása.
1925. március 30. – Rudolf Steiner halála.